

Sacre pagine pffloz ordinis pdicatorum
Thome valois et nicolai triueth i libros be
ati augustini de ciuitate dei Comentarua fe
liciter inchoant.

Fluminis impetus letificat cui
tatem dei. In ps. fons sapiencie
verbu dei residens in excelis
p dona sua pcedens in quatu
or capita se diuisit. scz in qua
tuor: flumina de quibz scribit
ecclesiasticus. xliij. Ego sapiencia
effudi flumina diu mentibz qz
tuor doctoꝝ ecclesie quibus specialiter in epistole
sacre scripture otulit pncipatum copiosissime et aquas
sapientie salutatis infudit. quas tu mirabili dispo
sitione sic p spm suum distribuit qd anthonomatice p
quadam excellentiam sensu hystoricu beo Hieronimo
sensu moralium seu tropologicu beato gregorio. sen
sum allegoricu beo ambrosio. sensu vero anagogicu
beo augustino omisit. Inter quos sensus anagogicu
id est futurum dicens videlicet ad superna. Prognatum
obtenet dignitatis. ppter qd beato augustino specia
liter ouem iuxta illud ecclesiasticus. xlvij. Implet est qd
flumen sapia. nam que admodum beatus iohannes euage
lista alios euangelistas. sic et beatus augustinus cere
tos doctores antecellit. Quia igitur pdicta flumina
quatuor: ab altitudine montu eternoz descendunt
cu impetu et ido necesse sit de eis illud ps. verificari
eleuauerunt flumina dne eleuauerunt flumina voce sua
flumina tu quat? cuius nome est eufates. qd inter
p. etatur frugifer id est doctrina beo augustini quasi
ab altiori pueniens quo ad libros de ciuitate dei ab
ipso descriptos. p ciuitate sancta hierusalem. i. ecclesia
militantem decurtes venit cum impetu fortiori cuius
impetus ciuitatem dei letificat no solu qz potuz sua
uissimum sibi p. sed etia qz ora impugnatorez
hostiles ipam p. regit et defendat. ppter hoc em ad
uersario hui? ciuitatis dici potest illud ecclesiasticus. iij.
noli resistere terra facie potentis. et ne coneris cora
ictum flum. Cum ergo sine huius fluminis a que sua
uissime a salubres. cives tu huius ciuitatis sanctissime
multos hoc otustat. qz accessus ad eas p. p. in pri
mis. p. libijs multum videt difficultas. Nam flum. ipse
quasi pute? altus est. et i quo hauriant pauci habet.
Propter qd ego frater thomas or dimis pdicator
anglicus natione cupies p. fatam difficultatem salte
p parte auferre. a de pdicto flumio haurire volentibz
accessus facilem p. parare. ofus in eius auxilio qui p
funda flumioꝝ scrutatur et abscondita. p. ducit. i luce
expositionez quadam sup. r. libros p. mos de ciuitate
dei in quibz est maior obscuritas qm in sequentibz. p.
hystoria. et fabulaz. multitudinem paucis notaz co
posui. loca p. amota tr. a filiens. obscuritatibz vero ma
gis misisto p. mittens quedaz quasi. p. hemialiter que
ad intelligentia didoꝝ. libroꝝ. necessaria videntur.
Quoz quedam p. nent ad causam ipoz. effectiuam.
quedam vero ad eoꝝ. materiam et. p. cedendi moduz
seu formam. Circa vero cam effectiuam libroꝝ. de ci
uitate dei sciendum est qz beatus augustinus sicut col
ligi potest ex hys que ipemet dicit infra libro. xij. ca
pitulo ultimo libros de ciuitate dei scripsit circa anu
a missione sp. illanct. cccc. i. Causa vero que mouit ip
sum ad scribendum fuit vt reprimeret blasphemias co
tra xpm insurgentes ppter hoc qz ipibus xpianoz
vrbis romana a gothis capta fuit. Et ppter alia mala
que tam vrbis qz alibi etiam extra vrbem xpianis p. gen
tem gothoz. fuit illata. Ob hoc em multi extra xpm i
nomen xpianum insurrexerunt et cultu falsoꝝ. deoꝝ.
cultu xpiano p. fer ebant asserentes qz diu popul? ro
manus cultui multoz deoꝝ. fuerat deditus non est

passus talia qualia tpiibus xpianis a gothis. vt ac
pmilla et ea de quibz beatus augustinus in libro de ci
uitate dei facit mentionem plenius intelligantur ponā
p. fatē captiois vrbis hystoriam quaz psequuntur
paulus dyaconus i libro. xij. hystorie romano:um. et
ozofius libro. vij. de orbe mundi. Est autē i p. mis
scidum qz fm p. fidoꝝ. libro. ij. et hia. gens gotho
rum est gens fortis et bellicosa corpis mole ardua et
armoꝝ. genere terribilis. Et scdm eundē libro. xij.
gothia est pars europe. p. e dacia. Cuius populus
gothi appellantur qui fm p. p. a. gete. et olim getu
li appellabatur huius vero fm orozum tpe valentis im
patoris qui fuit arrianus de sedibus suis expulsi p hu
nos venerunt in ytaliam in multitudine copiosa vt sibi
acquirerent nouas sedes. Erāt autē ipoz. duo reges
quoz. vnus fuit scita genere et infidelis radagallus
nomine habēs sub se duccēta milia gothoz. qui vt mo
ris erat huius gēis hys suis deuouerāt omne sangui
nem romanoꝝ. Eo igitur vrbis immēte fit oim paga
norum i vrbem occlusus dicitur hūc hostem potētes
esse non solum copia viroz. verum etiā marie p. fido
deoz. vrbem vero idcirco destitutas esse auxilio a in
breui pituram. qz deos et sacra deozum p. didit. In
trū vero augeē qrela. qz de dijs i vrbem reducendis a
eoz. sacris renouādis inter se et a datur. feruēt in to
ta vrbē blasphemie et nomē xpi tanqz lues aliq. isto
rum tempoꝝ. laceratur. Et tamē misericorditer egit
deus vt p. dicit? rex cui suo exercitu diuino nutu terri
tus in mōres vesalanos coactus ē vbi fm eos qui nu
dius referūt ipse cum ducentis milibz in montis iugo
alprimo est oclusus. sic qz ab effusione sanguinis cri
stiani edētibz et lictētibz et ludētibz xpianis. ipi
hostes laborantes esurie siti et frigore fuit ofectu. re
ge eoz. capto et in vinculis retēto paulisper et post
modum interfecto. et quidē fims huius regis gotho
rum scz radagalli talis fuit. Alter vero rex gothoz.
alaricus nomine xpianus fuit ac timore dei mitis mee
dens qui ab honorio tūc impatore ad modum catholi
co sedes quibz euz suo exercitu possz o sistere expetit
Cui impator gallias ocessit. Qui duz ad gallias per
geret et apud pulentiā a liquidulum resideret stillo
comes cupies gothos aggredi pagano duci. bellū sū
mam omisit qz sacro die palce gothis mibi tale suspi
cantibus sup eos irruit magnāqz ptem eorum. p. tra
uit. Nam p. num p. turbati a etiam ppter religionē cel
ferūt. sed demū arma corripuit victorēqz pus exer
citum stillocomis. p. sternunt. nec moꝝ. iter mceptū de
serentes romam redire otendūt a ciuitate p. que tūc
igne ferroqz vastantes vrbem capiūt a mcedunt. pu
uscqz tamen vrbis mcederet p. ceptum etat regis. ve
si qui in sancta loca p. p. ue scōꝝ. petri et pauli. eccle
sias ofugisset securi et muiolati esse finerēt. Deinde
quārum possent se a sanguine tēparent. Capti est
itaqz roma anno. M. C. lxxij. a conditione sua. id est
circa annuz dñi. cccc. lxxij. Die vero tercia post qz gothi
vrbem cepant ab vrbē discedūt factō. aliquali domo
rum incendio sed nō tanto quāto olim a romano impa
tore nerone factum fuit. Deinde vero per cāpaniaz
lucaniā et bructiam strage bachantes in ciuitate
regum d. puenerunt vbi in siciliam ascensis nauibus
dum cuperent transfretare passi naufragium plimos
p. diderunt. alaricus vero rex eoz. dum quid acturus
esset de liberare moꝝ. et subita defunctus ē quem i flu
mine valento nomine cui? aluē gothi deuauerāt ca
ptiuorum cum opibus multis sepelirūt. et hie loc? il
le notus esset labore expleto captiuos eripuit. Regē
vero sibi ostituit ataulphū alarici affinem seu p. m.
quum. cum quo romam reuertitur. et quod in vrbem
residuum fuerat moꝝ. locusta rē eradunt auferētes in
de sorozem impatoris honozij que fuit theodosij ma
gri filia nomine placidam. quā sibi ataulphus in for
o iulij martur omo copulauit ad magnuz comodum
rei publice. vt postmodū patuit in effectū. Nam multi

animuz ingenio suo et subtilibus argumentis ad hoc
 illept vt pacem petijt romanis .imo et p defededa
 romana republica vires gothoz impendere popta
 uit .nam .put ipemet solebat referre cum multa expe/
 rientia pballet videlicet gothos nullo modo posse
 parere et legibus ppter effrenatas barbarie .neq3 tem
 publicae esse posse elegisset vt salte gloriam sibi de re
 stituendo in integz romano noie et augedo gotho/
 rum viribz quereret .quis pri9 ardentem inbiassz vt
 delecto nomie romanoz gothozuz essz impium sicq3
 vocaretur .qui postmodu in gallias pfalscens apd
 barchmona fraude suoz diez clausit extremis .Pre
 missa de duobz regibz pfatis gothoz ac malis per
 eos illatis de hystoria pauli dyacom i orozij extra
 de quibz malis facit aug9 .in dictis libris sepi9 men
 tionem ostendens q multa paota passi sut romani cuz
 dedit essent cultui deoz multoz .et ido no debz eos
 ppter dicta mala bl .spohemare nomen xpi .nec pferre
 enitiam deoz culture vel religioni xpiane .vnde et
 totum opus augustini de ciuitate dei vt patet p eun
 dem libro scdo rera clarozum i duas ptes diuiditur
 pncipales . In quarum pma euertit quitate dyaboli
 errores varios circa latia id est diuinitatis cultuz de
 struendo .In scda pte firmat ciuitatem dei .ipam in ve
 ro cultu dei a fide catholica instruendo et incipit scda
 ps in .xij .li . In pma vero parte id est in decz pmiss
 libris intedat aug9 .p totum subuertere errores gentiu
 ples deos colentiu . In natum vero ad materia a mo
 dum .pcedendi in hys .x .libris sciendum q cum hij .x .
 liba ordmati sint ad destrucdoem pdolatric et ofutan
 dum errores gentiu circa culturam falsoz deorum
 aug9 in eis sic pcedit . Nam pmo improbat erroz . po
 nente q cultus eoz .doz .ofere q .pdest viuis .scdo
 improbat erroz ponente q talis cultus pdest mor
 tuis . Et circa improbatonem pmi erroris laborat in
 quinq3 primis libris . Circa improbatonem vero scdi
 erroris laborat i quinq3 libris alijs pmos quinq3 se
 quentibz . Circa improbatonem pmi erroris sic pcedit
 qz primo ostendit q verba rona mala que passa e non
 potuit cultui viuis veri dei asseribere . Scdo ostidit q
 bona sua scz quibz aucta est debent vni deo attribue
 . Et ostinet pma ps tres libros . Scda vero duos sequen
 tes . In tabz vero pmiss libris sic pcedit . na in primo
 libro ostidit q vastatio verbis p gothos no dz ascribi
 religioni xpiane . sicut infidales putauerunt . In scdo
 vero libro . pbat q dij falsi no curant de malis culpe
 vt scz illa . phibeant . In tercio vero libro . pbat q nec
 curat de malis pene vt ea depellat . Prim9 vero libere
 ostinet trigintasez capitula quoz ponam pncipia et
 tangam eoz . sententia breuiter et summatim . vbi cuq3
 vero in caplo quocuzq3 aliquid repero q possit meri
 to intellectu legentis obfufcare locum illum designa
 bo et aperta intencionem augustini quatū mibi videt
 bitur posse et debere legenti sufficere ad intelligen
 tiam capiendaz . Et idem in libris sequentibus obfua
 bo . Omnis vero liber incipit hoc modo .

Lonosissima ciuitate dei . In isto
 primo capitulo tangit beatus augu
 stinus duas culpas romanoz . Quas
 sum prima fuit nimia elatio et super
 bia . Gloria bantur enim se sibi orbem
 subiecit vlt subegisse . quasi hoc cep
 appria virtute et non dei nutu et di
 spohedone illud egissent . Et ppter illam culpā merito
 pmissit deus verbez a gothis gente videlicet abiecta .
 vtpote q apprias sedes amisserat . nec locū ad mhabit
 tandū habebat vastati . Scda culpa fuit eoz . ingraz
 tundo nimia que dictā vastatōem sequebat . Itaq3 cum
 in dicta vastatōe multum patū fuisset cuius et eē
 verbi ppter reuerentiam nois xpiani . mibilonim9 mul
 ti eozum xpianis epibus insultabāt . Hoc igitur uo
 ab sumam totiq3 capituli breuiter sint perstricta . Lo
 ca vero obfufiora huius capli sunt que sequentur . Si

ue in h temporum cursu . hoc dicit aug9 . quia ciuitas
 dei habet duas partes quarum vna vocatur ecclesia
 militans . et alia vocat triumphans . sed in fine mundi
 tota erit triumphans . Carissime marcelime suscepit .
 isti marcelimo scripsit aug9 . hos libros s ciuitate dei
 cui9 multo reperitur epse ad augustinu et eoduerso
 fuit aut marcellin9 sedm orozij libro . vij . vir tribun9
 prudens indultus q oim studiozū appetitissim9 que
 marius comes vel zelo stimulat9 . vel auro corrupt9
 apud cartagine interfecit . Parcere subiectis et de
 bellare . Iste versus est virgilij libro . vi . enoydos
 et loquitur de excellēta romanoz in armis et rebus
 bellicis ac ipoz modestia in regedo subiectos . Ver9
 sus autē iste virgilij cū alijs verbis eiusbez huc versū
 pcedentibus ponit ab augustino infra libro . v . capi
 tulo . xij . vbi expone ē et id h ptranleo . Ducisq3 cru
 entus sequebat . id est ad loca martium et basilicas
 aploz in quibz saluabant fugientes vt supra i hysto
 ria captioms verbis patuit . Illo ducēbant a miserā
 tibus . Sensus ē q multi hostiu id est gothoz tan
 te miseratōis fuerūt erga eos quos intra vrbe repe
 rerunt q deduxerūt eos ad loca martiz et basilicas
 aploz . ne forte si habbz qz mioris miseratōis erāt
 fuissent retri extra illa loca fuissent trucidati . et tū qz
 damoz sic debudis et saluatis insultauerūt xpo q suaz
 saluatōnem fato apno asserperunt . Quod nomen
 multi eoz mēdaatē . Sensus ē q multi pagani
 retri in vrbe iā capta fuerūt se xpianos salte si de
 quia ad predicta loca tanq xpiani cofugerunt et sic
 saluati sūt et tamē non minus postmodū detraherūt
 xpianis temporibus

O bella gesta conscripta . In hoc caplo scdo
 pbat que quid dixerat i caplo pcedenti videlicet
 q liberatio et saluatio illoz q ad loca apostolorum et
 martiu ofugerūt fit ascribēda xpo et epibz xpianis
 et hoc pbat dupliciter . Primo p hystorias vete
 res . quia i nulla eaz inuenit vt patz p singlas discut
 tendo . q hostes capta aliqua ciuitate parcerēt fugi
 entibus ad templa deozū suoz . secus aut factum est
 in captōe verbis de fugitibz ad loca aploz et mar
 treum . Secūdo . pbat idem p virgilij cuius fuit apd
 romanos aucto itas maxima . q dicit . q fugientes ad
 aras deozū vel ad templa ibide fuerūt ab hominib9
 interfecit . Et ad hoc pbandum adducit augustinus
 duo exempla virgilio supra . Primi exemplū est be
 priamo q in troya tpe eridij troiani regnabat q ad
 aram iouis fugiens ibidem trucidat9 est . Vñ quātu9
 ad illud exemplū beat9 aug9 alludens verbis virgilij
 dicit sic . Nonne vidit eneas pami p aras sanguine fe
 dantem quos ipse sacrauerat ignes . virgilij em cui9
 verbis alludit beatus aug9 . dicit sic . vidi ecubā cen
 tumq3 mur9 p aras sangne fedātem quos ipse sacraue
 rat ignes . Ita dicit virgilij in psona enee narrantis
 ea que ipso pite gesta sūt i captione troye . dicit enim
 eneas se vidisse ecubā vrozem scz pami et ceterum nus
 rus eius scz priami id est centū vrozos filioz suoz
 Creditur em a multis q centū filios habuit . qd vroz
 sit verum certū non est . Tamē legenti hystoriam de
 bello troiano quā scripsit dicitis cretēsis qui i bello qz
 pte grecozuz suo regē scz pdomeno filio dracalioniā
 q tūc i greca militauit apparēbit eē verisite q tot fi
 lios habuerit eo q iuxta dictā hystonā i singulis pu
 gnis et ogressiombus grecorum et troianoz . multi
 filij xpiani corruerūt . Dicit ergo eneas iuxta virgilij
 um q ipse vidit post troya9 captā vrozem priami no
 mine ecubā et centū nurus priami . vidit etiā ipm pri
 amum sanguine apno fedātē p aras ignes quos ipse
 sacrauerat id est quibz i sacrificijs vsus fuerat . Ad cu
 ius intellectu sciendum q pzetat9 dicitis cretēsis re
 fert in pzetata hystoria . q post captā troyam filius
 achillis qui neopholome9 et pirus noiatus ē pri
 amum fugientē ad aras iouis et vrozq3 manu remen
 tem . i . vtrāq3 manum ad implorādum misericordiam

extendentē sine vilo respectu honoris regij v' etatis
semilis ibidem trucidavit. Postmodū trojanis qui in
captione vrbis grecis occurrerant trucidatis delibe
rauerūt greci quid de hīs agendū esset qui ad tēpla
decorum et aras fugerant a decretū est a grecis ocoz
diter q' taliter fugientes a templis a aris euellerent
et necarent. Quā tū vero ad scdm exemplū sūptum
a virgilio dicit aug. sic. Pōne dyomedes et vlyres ce
sis sūme custodibz arcis corripuerē sacra effigie. ma
nibusqz eruentis h' gineas auri ongere vittas. Ita
sūt a virgilio libro scdo enidos circa mediū libri vbi
immediate antedictos versus dicit sic h' gilius. Titus
des etem scelez inuētoz vlyres fatale aggreffi sacra
to euellere templo palladiū cesis sūme custodibz ar
cis. Et vt supra ab augustino mēroducta sūt. Dyome
dom appellat h' gilius titidē quasi tēcedem. i. filium ti
di. Est em titides nomen ptonoicum. vlyrem autē di
cit scelerum inuētoz. qz i veritate fuit homo p'auis
ingenn et p'uis ad scelera. Ad itelligentiā tū p'misso
rum h' sūū haldam sciendū est q' palladiū fuit q'daz
imago id ē effigies seu statua deē palladis q' a mner
ua est appellata. de quo palladio narat ouidius li
bro. vj. de fastis q' tpe iulij regis trojanoz. qui fuit
quartus a dardano a quo trojan dicunt dardanides
palladium p'dictum cecidit de celo i sumas arcē troye
Consultū sup hoc appollo qui rēdit q'dm troya ha
beret palladium tādū staret eius impetū. Trojan
ergo cum sūma diligentia suabant palladium a marce
vsqz ad tpa p'iam regis qui aliquātulum negligē
tius illud seruabat. Aliud etiā sciendū est q' h' g
suis libro. ij. enidos mē roduat encam narrantem dis
dom regine carthagini ea que gesta sūt circa capti
onem troye. a mter cetera i p'sona enee narat q' gre
ci desperantes et tedio diuine obsequio affecti simi
lauerunt reditum in patriam suā. cum tū in rei veti
tate aliquātulum discedentes absconditū se i quadā
insula troye vicina. Erat autē grecus q'dam sinon no
mme q' p'misit grecis q' faceret eis apiri portas troya
nas hic ergo accedens ad trojanos sponte se obtulit
captiōū vt eum rege p'iam possz habere colloquū
q' habito dixit regi se fugisse a grecis timore vlyres
p'mittens coram p'lo q' indicaret sibi ostia grecoz
qui inter cetera tenuit ea que i p'missis verbis otine
tur scz q' dyomedes et vlyres. q' fata tū et diuinatum
fuit vt audierat q' palladio translato transfereēt im
perium. mtrauerāt vrbē latenter a ascendentes vsqz
ad arcem. vbi fuit palladiū interfectis custodibz arcis
rapuerūt effigiem palladis id est statū vel imaginē
eius. audentes adhuc manibz cruentis tangere vittas
virgineas diue id est vittas deē palladis. Sūt autem
vitte quibz vinctē. i. alligat capillatura. Vtz at isti
duo scz dyomedes et vlyres rapuerunt palladium. vel
eneas fugies illd cum alijs grecis trojanis rapuerit
relinquit ouidius libro. vj. de fastis sub dubio. alle
rens tū p' certo q' suo tpe fuerit rome i tēplo deē ves
ste cuz quo q'cordat titus liuius. libro. vj. de scdo bel
lo punico. Hys vero et etensis narat q' antenor
trojan p'prie patric p'ditoz postq' cum grecis ordi
nauerat p'dictōnez troye p'suasit theane qui fuit sacer
dos tēpli mnerue seu palladis vbi suabat palladi
um q' sibi illud traderet. p'mittens sibi munera et dos
na magna si illud faceret. quod et fecit. quo facto ante
nor tradidit illud grecis. Deinde post exidium vr
bis o'rum est grāde certamē sup palladio inf' aiacez
a vlyrem vtrogz ipoz. petente palladium a sua meti
ta allegatē. fuerūt vlyz agmēnon et menela? frater
agamēnonis maritus helene. eo q' cum ajar helenam
originem tātōz. maloꝝ. velle interficere vlyres tam
liberauit et saluauit. Aiace vero fauerunt exortitus et
relitqua multatudo ppter h'nciā maxima ab ipō in ne
cessitate pcepta. tamen palladiū vlyres obtinuit qd
ajar grauitē ferens patenter omnia tū se velle m
iuriaz vindicare. postmodū ajar clam de nocte ferro

inuenitur interemptus. Ota h' o sebitōne in exercitu
otra vlyrem ppter necem aiacez q' qua suspēd' habe
batur apd exercitū fugit vlyres p mare et palladiū di
misit penes dyomedem. Hys ocoz dat solim' libro
.ij. caplo. ij. dicens q' eneeas cum i italia applicuissz ca
stra sua posuit in agro laurētino vbi duz simulachz
qd secum ex sicilia adduxerat veneri dedicaret a dyo
mede palladium suscepit. Nec tū qd sequitur verum
est. ex illo fluere ac retro sublapta spes referri danāū
zē. Ad huius dicti itelligentiā sciendū est q' illd vie
gilij scz q' illo fluere ac retro zē. immedia te sequitur
post virgilij versus iam expositus. nā sinon de quo di
ctum est oriundo naratōem suam coram p'amo di
cebat q' postq' dyomedes et vlyres auri sūt tantuz ne
phas omittēre. vt scz rapent modo dicto palladium
pallas sic irata grecis fuit q' ab illo tpe spes danauz
.i. grecoz cepit retroferri et labi et fluebat omīno
spes eorum id est euauit spes victorie. Deatus vero
aug. dicit q' quicquid sit de veritate otenta i p'ceden
tibz verbis h' gilij ostar tū et certuz est versus istos
otinere falsū qz postq' habuerūt greci palladiūz ipi
ceperunt troyam et vastauerunt. eoz. rege scz p'amo
interfecto. Nec idō troya p'ent qz mneruā perdidit
id est quia perdidit palladium id est simulachz pal
ladis seu mnerue

Ecce qualibus dijs vrbez zē. In hoc caplo tercio
condit beatus aug. per veteres auctores a sc'pro
res romanos q' dñ quos coluerūt non p'nt suos cultō
res defendere et ideo si non defendunt nō est dicens
q' ideo non defendūt qz a suis cultōribz offenduntur
sed hoc est qz defendere eos non p'nt imo magis indi
gent defensione cultōꝝ suoz. In fine h' o h' capli
redarguit aug. ingrattudinez eoz. qz licet non eēt
p'iam tū simulātes se esse xpianos saluati sūt. In sū
per a salario publico zē. Notādū est hic q' olim apd
romanos doctores receperunt salarium suū de publi
co id est de bonis onitatis et hoc vsqz ad p'ns in mul
tis italie ciuitatibus obliuatur. Sempe apud virgi
lium zē. Sciendū ē q' virgilius ideo p' p'alsis poetis
vel scriptoribz rōms allegatur ab aug. qz eius apud
romanos otra quos disputat fuit maior auctoritas.
Sicut em homerus apud grecos habebat maximus
poetaz. ita et virgili' apud latinos. Vñ dixit d' ipo
ouidi' sic. virgili' magno q'rum accessit homero rās
tū ego virgilio nalo poeta meo. Macrobis' etiā su
per somniū sapiens dicit virgiliū esse oim discipli
nam p'itissimum. Et otauiā augustus in eius laudē
singulare carmen opofuit pulcherrimū qd osuenerit p'
pomi libris virgilij scdm illud oratij. Quoz semel est
zē. Itō est oratij eplā. ij. Gens mimica mihi p'tre
num nauigat equoz. ylium i italiam portans victoꝝqz
penates. Isti sunt h' sus virgilij libro. i. enidos cito
post p'ncipium. titreum mare siue equoz vocat h' gi
lius mare tuscum. de q' dicit solinus libro. vj. q' a gre
cis vocat mare jonium vel tirrenū ab italia h' o ifer
nus. Est at mare q' attingit tusciam et p'tendit vsqz
ad siciliam ylium h' o pomē. p' ciuitate que fuit i troia
nam sūm h' g. troia fuit q'dam regia in frigia. et yliū
fuit ciuitas p'ncipalis illi' regionis. tū qñqz troia ac
cipitur p' ipā ciuitate q' ylium p'prie vocabat. In p'p
fiteo h' o acapit p' ylienibz id est p' ciuibz ylij. fit at
mentio i dictis verbis de nauigatōe enee a socioꝝ
suoz. post euerfione ylij in italiā. Et ocoz dat ouidius
libro. iij. de fastis dicens. Cum troyam eneeas italos
portaret i agros. aug. h' o adducit hic versus h' gili
ad p'bandū q' dñ trojanoz non potuerūt se p'os de
fendere. nā virgilius dicit trojanoz. penates fote vi
ctos. Videt qz penates. Sunt penates dñ priuati
nam apd gentiles aliqui fuerūt dñ publici q' scz gene
raliter a oniter a tota ciuitate vel regno colebantur
aliqui vero etāt dñ p'uatū quos scz quilibet instituit
p' arbitrio volūtas et coluit in domo sua qñ in p'ua
ta capella. osuenerūt em colere animas parantum et

pgenitorum vel amicorum. et eis in proprijs domibus vel
 sacellis. i. p. uis edibus eis offeratis aut tectis ul' atrijs
 sacrificare. n. vocabant tales dii penates. dii vero pu
 blici colebantur in templis. Ad pleniorē vero intelli
 gentiam dictorum. versuum sciendū est qd poete finierit
 iunonem deā cui attribuit dominū et regimen aeris
 offensam fuisse troianis hac de cā. fingit em vel for
 san fuit illuſio quedā dyabolica qd alexādo paridi q
 helenam rapuit filio scilicet regis pami cū do miteret
 in quadā silua. ppe troyam ida nomie apparuerit eos
 deē sedentes iuxta fontem iuno. pallas. et ven⁹. hea
 vero discordia. piciet in fonte pomū aureum. cui po
 mo interceptus fuit hoc mō detur pulchritudine. hac occa
 sione mote tres deē inceperūt atēdere. q̄libet enim
 eaz. se i pulchritudine alteri p̄ferēbat. Eligunt igit
 p̄fatum alexandruz in iudicio ut pomum decerneret
 pulchritudini. qd decreuit illud veneti. ppter quod ven⁹
 postmodum fuit trojans. Sed iuno et pallas irate
 conabantur i eoz. et ereminiū. hāc fabulā seu deluſio
 nem dyabolicam tāgit beat⁹ aug⁹. infra lib 20. xviii.
 caplo. p. Premissos ergo dicit virgilius i psona
 iunonis irate de troianos. et cupietis submergere enē
 et socios fusa. mare tere enim vsus italiā nauigātes.
 Et ideo iuno alloquens eolū deuz ventoz. m. cui⁹ scz
 p̄fate etat eretare vētos et rēpēstares i mari iuxta et
 rore gentiliū oqueritur sibi de enea a socijs suis et
 dicit sic. Gens inimica mihi tere nū 22. Vocās gērem
 inimicā sibi gentem troianā. videlicet eneam a socios
 ei⁹. Et infra aug⁹. Sed hoc iuno dicebat velut ira
 ta 22. cū d. t. p. t. m. ce ad p̄fatu⁹ de iunonis q dicebat
 scz penates trojanoz. vidēs. potest em rīderi q nō
 est standū dicto iunonis i p̄posito. qz loquebatur si
 cut irata troianis et mulier. et ideo talia. p̄tulit orea
 penates eoz. ut scz diceret eos victos mēta ex ira.
 Inuia vero posset taliter ad p̄cedēta respōderi ideo
 aug⁹. pbat qd penates trojanoz. fuerūt vici aliō te
 stimonio nō suspecto videlz. te stimonio enee troiani
 q nō potuit esse suspēd⁹ et si orea penates trojano
 rum quicq̄ loqueret ppter duo. scz qz trojan⁹ etat
 n. quia a virgilio sepissime vocat eneas pius scz ppter
 pietatē quā ostendit. taz ergo a deos quos sedule coluit
 q̄ etiā erga parentes. naz et deos et patrē suū cum ar
 deret ciuitas de incendio exruit. Introduceit g. aug⁹.
 eneam apud virgiliū loquentē hoc mō. quid eneas
 ipe pius totiens appellat⁹. nō ne ita narrat. P̄th⁹
 orredes aeris p̄bebiqz sacerdos. Sacra manu victos
 qz deos p̄uicqz nepotē 22. Ita verba scz quid eneas
 ipe pius totiens appellat⁹. nō ne ita narrat. sūt verba
 augustini. ea que sequitur scz p̄th⁹ orredes 22. sūt
 vsus virgily libro. n. eneados. quos recitat virgilius
 quasi. platos ab enea q dicit deos victos. igit parz q
 dii trojanoz. i rei veritate a grecis vici fuerūt. n. p
 osequens nec se nec suos cultores defendē potuerūt.
 Ad intelligentiā etiā istoz. versuum sciendū est qd
 pant⁹ de quo fit h. mentio fuit filius troy. et ido dr
 pant⁹ o. reides q si de genee troy. cum at. m. arce
 troyana esset templuz p̄bebi. i. appollinis. iste p̄th⁹
 fuit eius sacerdos. ibidē. qui cum videret ciuitatē iam
 captam dari incendio volens suare deos iam victos n
 puulum quendā nepotem suum. cum magis curus eos
 sacra manu id est p̄prios mambz offeratis deoz. serui
 cio asportauit ne perirent incendio. Et infra. Rōne
 deos ipos 22. hic ostendit beat⁹ aug⁹. qd dii trojani
 quos postmodū habuerūt a coluerunt romani sicut
 magis indiguerūt custodiri a trojanis q trojam ab
 ipis dum scz erāt troye ita et postq̄ erāt romā trāsta
 ti magis indiguerunt custodiri a romis q rōni ab eis
 q nō indiguerunt custodiri a trojanis duz troye fue
 runt. pbat aug⁹. p. vnum versū virgily q habet lib 20.
 n. eneados. an versus iam oppositos q talis ē. Sacra
 suosqz tibi commendat troya penates. Sacra dicebant
 tur omnia que cultui deoz. deputata fuerunt. Et autē
 h. sciendū q sicut recitat virgilius cuz eneas ignar⁹

infidiarum quibus nocte troya capta est cepisset dor
 mite i noctis illius principio apparuit et beato: fili⁹ p̄
 am quem achilles grec⁹ p̄i⁹ interfecerat n. debet ei
 osilium q fugeret vocans eū filium deē scz veneris.
 seu natum ex dea scz venere fmgit em a poetis q ene
 as genitus fuit ex anchise a venere. vnde beato: osu
 luit sibi q fugiens portaret secum deos et sacra troy
 anorum qz hostis scz exercitus grecorum iam occu
 pauerat ciuitatem virgilius ergo m. psona beatoris
 alloquens eneam dicit. sic heus fuge nate deē teqz
 hris ait eripe flāmis. hostis habz muros ruit alto cul
 mme troya Et postea duobz versibus interpositis sb
 iungit versū sup̄posito sic. Sacra suosqz tibi omē
 dat troya penates. tibi scz enee. Est tñ aduertendū
 q licet virgilius conē exultate enē a. p̄ditōe p̄rie
 dicens ipm ignaz. infidiarum fugisse tñ m. rei verita
 te sicut narrat dares fugiu⁹ et dñs eretēis i histo
 rjs q̄s p̄ferūt d bello troiano. eneas fuit oca⁹ p̄di
 tionis verbis troiane

Tpla vt dixi troia 22. n hoc capitulo. n. ostendit bea
 tus aug⁹. qd quātum ad sumitatem p̄standum ecclesie
 xp̄ianoz. multum excellēbant tēpla deoz. nam eccle
 sie xp̄ianozum tpe captiōnis verbis romane a gothis
 defendēdū ad se ofugientes et ipoz bona illuc ap
 portata. ut supra dictum fuit i p̄mo caplo et i histo
 ria captois verbis. sed templa deoz. nō fecerunt
 sicut patuit de templo iunonis q deaz. ē maria a alijs
 templis troianis. que nec bona troianoz. nec etiāz p
 sonas eoz. potuerūt defendere a grecis. q̄uis a troi
 anis. troianis forte defendissent. Ecclesie hō roma
 no: um defendēdū non solum rōnos a romanis. sz et
 a gothis. Troia mater ipsi romani. hoc dicit. quia
 fm omēs terentes genealogiā et originē romanorū
 romani descenderūt a troianis. q cum enea venerunt
 in italiā. Et infra. Dumetia iunonis a silo custodes
 lecti 22. A silum est loc⁹ refugij gaudens immunitate
 vnde m. p̄posito a silum iunonis vocat templum eius
 qd licet gauderet immunitate quo ad troianos mē se
 tamē greci nō pmiserūt ofugietes ad ipm immunita
 tem ofequi. Et hoc pbat aug⁹. p. vsus sequētes. Cu
 stodes lecti phemx et dirus vlyes. P̄dam asserua
 bant huc vndiqz troya gaza. Incēsis erepta aditis mē
 seqz deoz. Crateresqz auro solidi captiuazqz vestis.
 Congerit pueri et pauide lōgo o: dme matris. Stāt
 arcū. lōn versū sunt virgily libro. n. eneados vsus fi
 nem. qz. sententia talis ē scz q postq̄ troya a grecis
 capta est. adita. i. templa spoliata sūt et postmodū m
 censa. Greci vero sic spoliauerūt ea q ipi eripuerunt
 omēs diuicias i eis re p̄tas. ita vt non p̄cerent nec men
 sis nec crateribz seu vasis templi. et omnia que rapue
 runt siue de templis. siue de alijs locis. et psonas mu
 lierum et puerozum quas captiuauerāt oportauerūt
 ad templum iunonis tanq̄ ad locum magis aptuz. p
 talibus suandis. duos vero posuerūt custodes q oia
 sibi ofgesta fuarent scz phemx et dirū vlyem. q erāt
 custodes lecti id est ad hoc electi. Vnde quātū ad cus
 todes istos dicit virgilius loquens i psona enee ista
 narrāns q custodes lecti id est electi phemx et dirus
 vlyes p̄dam asseruabāt. quātū hō ad locum vbi cīa
 sua habēt. i. ad quem portabātur suāda dicit sic. huc
 id est ad a silū iunonis. vndiqz id est ex omni pte cui
 tans. troya gaza id est diuicie troiane que quidē troi
 ana gaza sūt erepta aditis mēsis. sic etiā mēse tro
 rum crateresqz auro solidi id est vasa auro templo
 rum. captiuazqz vestis. ofentur id ē totuz illud ofe
 rebatur in templum p̄fatum. pueri vero et mēs pau
 de stabāt i circuitu eoz. que sic erāt ofgesta longo
 o: dme. Dicit ergo q stabant longo o: dme ad de
 notandū q erat magna multitudo eoz. vt longuz o:
 dme facerent. Est autē hic aduertendū q cuz dicit
 troya gaza h. troya est trā silabaēū i ideo versus ille
 bene fuitur et ofpletur. nā troya est dactylus pes et ē
 i p̄posito adiecti et signat idē q troiana. Sciēdū

est etiā s̄m hugonē q̄ d̄ra est inter s̄b aditus. tus. tui
a hoc aditus. t̄. nā a d̄itus i masculino idē est q̄ ingres
sus. aditū vero in neutro genere ē loc⁹ secretus iuxta
altare vñ dabatur tr̄sa. et s̄z ab abeundo p̄ atrariū
q̄ nulli licebat locum istum adire nisi sumo pontifici
q̄ tr̄sa deoz. immediate suscipiebat. vñ signanter dicit
Agilius q̄ greci incensis aditus expuerut bona tem
plozum vt ex hoc magis appareat. q̄ tēpla habebāt
otemptū. ex quo loas illis q̄ in templis erant sacra
tissima sc̄z ip̄is aditus non parcebāt. Et potest dici q̄
p̄ ip̄a intelligit virgilius ip̄a templa tanq̄ p̄ partes di
gniores. Sciendū est etiā q̄ crater crateris idēz ē
q̄ cratera cratere. videlicet calix duas habens anfas
s̄m p̄sidoz. t̄m in apposito p̄ crateres intelligunt que
cunqz vasa temploz. Et infra. Compā nūc a silum
no cuiuslibet dei gregalis. Sciendū est q̄ in f̄ deos
fuit apud romanos distinctio talis. q̄ aliqui erant dij
selici. quasi sc̄z s̄i electi a p̄cipui quidā vero erāt dij
gregales. i. ignobiles a plebei et inferiores gradus
uno vero s̄m cū s̄m a silo. i. templo iam facta est mentio
non fuit de numero deoz. gregaliū imo fuit dea seli/
ca et inter deas videbat dignissima. nāz cum iupiter
esset oim deoz rex et p̄nceps ip̄a fuit iouis soroz et
gry. vñ ouidi⁹ libro. vii. de fastis loquens i p̄sona
iunonis sic dicit. Regina vocor. p̄ncepsqz deaz. De
dijis s̄o gregalibz potest poni exemplum i p̄ito a m
fauno in quoz p̄sona loquens ouidi⁹ libro. iij. de fa
stis dicit sic. Habēt fines numma v̄ta suos. dij sumus
agrestes. et q̄ d̄nantur in altis mōtibz arbitriū est m
sua recta ioui. vult beat⁹ aug⁹. dicere q̄ illud templū
quod sic otēnebatur a grecis nō fuit a silū. aliquid dei
infimi status. s̄ fuit templum iunonis que fuit maria
inter deas. et hoc dicit aug⁹. ne quis respōderet q̄ idē
otēnebatur templa quia nō fuerunt nisi templa de
ozum gregalium

Quem morē etiā catho vel cesar sc̄dm aliam s̄fam
meliozem sicut scribit. In hoc caplo. v. pbat
aug⁹. q̄ apud rōnos templis deoz. nō parcebāt. etiā
a ciuibz romanis. et pbat p̄ exemplū de catelina a
ue romano. s̄pe em̄ famis id est templis non pep̄ci. vt
p̄ salustium ptz excellentē historiograhum romano
rum. nam salustius i libro quē de gestis catelinē scri
psit qui vocat̄ catelmarū i roduyt cesarem loquen
tem in senatu de iuratis cum catelma qui cesar iter
cetera dicit sic. Rapi virgines. et vsqz illud meli huc
creuoz atqz luctu om̄ia repleri int̄ que dicta habetur
sic. fana atqz domos spoliari. Et p̄ter istud dictum
est ad ap̄ositum aug⁹. Est autē h̄ o h̄derandum q̄ iste
catelma cum esset romanus et nobilis. nam fuit genē
patricius aspirabat ad osulatum habens. p̄ patre sua
multos diuratos. Caractatū vero est i senatu s̄ istis
diuratis qd agendum essz. et sicut dicit hic aug⁹. ces
sar cum dicitur essz suā sententiā. exp̄sit mala q̄ fa
da sūt p̄ catelinam et deos diuratos. inter que mala
vnum fuit q̄ fana erant spoliata. igit̄ romani non pe
p̄erunt ap̄zis famis. qm̄ inter se hostiliter agebant
Est autem h̄ aduertendū q̄ salustius ponit senten
tiam triū p̄m de dictis diuratis. videlicet iulij siluani
et gaj cesaris et marci cathoms. Et i sententiā gaj ce
saris ponunt s̄m salustium illa dicta que h̄ allegat be
atus aug⁹. et nō sūt i sententiā cathoms. et tamē libri
d̄nter habēt cathonem vbi debet̄ habere cesarem
et causa est vt credo viciū scriptorum. quia em̄ ap̄ria
nomina asueuerūt scribi p̄ vnicam s̄m s̄ram videlicet
p̄ p̄mam s̄ram nois. et eadem ē p̄ma s̄ra huius nois ce
sar. et hui⁹ nomis catho. idō fo. san. s̄p̄tozes poste
riores inuenientes nomen cesaris scriptuz per. C. scri
pserunt ibi catho. non enim credo augustinum in no
mine errasse.

Quid ergo per multas gentes. In hoc capitu
lo. vi. pbat aug⁹. q̄ romani nō parcebant tem
plis aliatum ciuitatum qm̄ eas cep̄erāt. et hoc pbat
aug⁹. dupliciter. p̄mo q̄ scriptozes romani non ser

perunt de aliquo duce romano q̄ templis aliaz ciui
tatum pep̄erunt. quātiqz conarent scriptozes. du
cem de quo scripserūt extollere. Sc̄dō scripserūt o tra
rum videlicet q̄ duces romani nō pep̄erūt templis
vt paruit de marco marcello duce romano et ap̄d ro
manos laudabili qui q̄c̄s militibz suis spoliare tē
pla vt infra dicitur. Et quia postz obici o tra illud
q̄s dictum est de duabz romanis. possēt em̄ dici q̄ fa
bius maximus dur romanoz. p̄cipuus a maxim⁹ dijs
pep̄cit. respondet aug⁹. q̄ hoc fecit non in deoz. re
uerentiā. sed in eoz. det̄ionē. vt infra dicit. Par
cere subiectis. hoc dē est Agilij libro. vi. ena
dos. et q̄ accepta iniuria ignoscē q̄ p̄le qui malebant
ista sūt s̄ba salustij in catelmario. Et infra. Gregi
us magni nois marcus marcell⁹. Iste marcus fa
ctus fuit osul romanoz quinto anno sc̄di belli pumi
ci. cum decreta sibi essz a senatu sicilia ad regendum. a
subiugandum rebelles. At eo tpe cū ciuitas siracusa
na fauēs hambali duci penoz. romanis rebellasset.
marcus marcell⁹ cepit eam machinis oppugnare. s̄z
archimedes p̄s siracusanus om̄es ei⁹ conatus suo
ingemio frustra uit. fuit em̄ h̄ archimedes non solū
magnus astrolog⁹. s̄z etiam geometra p̄fectissimus a
machinaz bellicariū excogitator mirabilis. ap̄ qd
obmissa expugnationē cū machinis. otinuauit obfidi
onem. Et tandē. vii. anno sc̄di belli pumici a cepit sir
acusanam ciuitatē opulētissimam ptm vicibz. ptm p̄
ditione. ac ptm p̄ negligentiam ciuiū. Marcellus et
go p̄ma luce ciuitatem ingressus stetit i loco vñ vide
re posset totā ciuitatē et opattens future desolatōni
ciuitatis lacrima s̄ fudit. Ad pet̄itōnez s̄o ciuiū mise
ricordiam perentū p̄cepit ne quis corp⁹ mulieris li
beret violaret. ocedens vt om̄ia alia p̄de essent om̄ia
etiā sacra om̄ia vulgo spoliandi ab ip̄o asule facta ē.

Premissa refert titus liuius de sc̄do bello pumico. li
bro. iij. De lacrimis quas marcellus fudit sup de
solatōne ciuitatis futura. narrat idē valeri⁹ libro. v.
caplo. i. addens sic in fine. Ciuitas siracusanā si tibi i
columnem stare fas nos erat. leuiter sub tam māfuetoz
victoz ecedisti. De isto etiā marcello. narrat vale
rius libro. viij. ca. vii. q̄ capta ciuitate p̄cepit vt capi
ti archimedis parceret. non ob̄stare q̄ p̄ archime
midē fuisset diu eius victoria impedira. s̄ hoc p̄cepit
effectu caruit. nā cū miles quidaz spoliādi grā domū
archimedis intrasset inuenit eū figuraz in puluere
sc̄bētē. miles vero stricū tenens gladiū a memor
p̄cepti dati suscitabat nomē eius. qui nimis descripti
om̄i figuraz in puluere intent⁹ nomē suū non indica
uit s̄ hoc solum militū r̄dit. Rogo te ne figuraz istas
disturbes. vñ mox obr̄tutus a milite sangne ap̄rio
lineamēta figuraz ofudit. Iste fuit archimedes
q̄ primus quadraturā circuli reperit. de qua dicit ar
stoteles in libro p̄dicamentoz. q̄ quis esset sc̄bilis
tū adhuc suo tpe non fuit sc̄ta. patet vero ex h̄is di
ctis q̄ marcell⁹ licet videt̄ fuisse dur pius. t̄m non
p̄hibuit s̄z ocessit spoliatōnem templozum. Et infra
Fabius carētine vrbis euersor. De isto fabio q̄ ap̄d
romanos dur maxim⁹ habit⁹ est. p̄ter quod a fabi
us maximus appellat⁹ est. refert tit⁹ liuius de sc̄do bel
lo pumico libro. vii. q̄ fact⁹ osultatē tum ciuitatez fa
uentem hambali impatori penoz. terra et mari oppu
gnauit. et tandē p̄ditione cuiusdam p̄fecti hambalis
cepit. post q̄ vero ciuitatē vastauerat. cuiusdam sc̄rbe i
terroganti quid de figuris deoz. faciendū essz r̄dit
comodo quo hic recitat aug⁹.

Quicquid ergo vastat om̄is. In hoc caplo. viij.
concludit aug⁹. conclusionem p̄ncipaliter int̄cā
a p̄ncipio libri vsqz ad locum istum. a patent om̄ia
que sunt in hoc capitulo

Quod et aliquis cur ergo. In capitulo. viij. soluit
aug⁹. questionē quandā incidētē que talis est
videlicet q̄e de p̄nti malis hoibz patet accidētō
eis bona t̄palia. et bonos affligit. bona t̄palia a b̄ta

subtrahendo. Et soluit questionē in hoc caplo generaliter quo ad bonos et malos. In sequenti vero caplo soluit ea specialiter quo ad bonos. et facit i hoc capitulo duo. q: primo reddit causas quare dicitur de p mitre iustos in vita pnti magis affligi in bonis t'pali bus q' malos. et huius reddit quinqz causas quaz. prima incipit ibi. Cur putamus quia rē. Secda ibi. Teqz misericordia rē. Tercia ibi. Ista vero t'palia rē. Quarta ibi. Quid dicit tū de rē. Quinta ibi. Sic i rebz rē. Deinde ibi. Hec cum ita sint rē. ondit aug. q' omnino alie se hnt boni i aduersis q' mali. Et hec potest esse. vj. cā prioris dicit vt se q' de pmitat affligi non solum mas los. sed etiam bonos. vt ex diuerso mō se hnt i aduer sis appar eat diuersitas int' bonos et malos rē.

Quid igitur i illa rez. rē. In hoc caplo nono soluit questionē motam i pcedētē caplo specialiter quo ad bonos et loquit de malis aduersis q' boni specialiter patiebant i vastatione vrbis a gothis s q' bus aduersis i hoc caplo loquit indistincte et reddit duplicē cām. q're se q' aduersa cum malis patiebāt bo mi. Secda cā incipit ibi. deinde habet alia. Et totiqz h' d' i factis patet inuenti.

Afferunt omnia que habebāt rē. In hoc capitulo incipit beatus aug. agere distinctionem de aduersis que boni passi sunt t'pe illi vastationis distinguit em aug. illa aduersa. et ea psequit i speciali. p'osequitur vero in hoc caplo duo mala bonis illata vnu fuit spoliatio bonoz. t'poralium. et huius reddit triplicem rationem. q're se q' deus hoc pmisit. quarum scda causa seu ratio tangit ibi. Illi autē misericordes rē. Tercia tangit ibi. hec qui de suis diuicis rē. vbi aug. facit mentem de paulino nolenti epō qui sibi nihil reliquerat auferendū. ponēs eum i exemplū solum. et non intendēs dicere q' ip'e a gothis passus sit nam de isto paulino scribit paul' dyacon' i hystoria romanoz. libro. iij. q' post captōez vrbis a gothis de qua supra sepe dem est expletus. iij. annis. iteruz capta est vrbis a gysenico rege wadaloz. Felicitā vero postmodum vrbe wandali a mauri p cāpaniaz se effundētēs. tādem nolam ciuitatē diuissimaz. p'stra uerunt. Inter has vero p cellas vix p'ssim' paulinus nolane vrbis epus post q' quicquid habuerat vel habere poterat i redēptōem captiuoz. expenderat eandem ad p'ces cuiusdā vidue cui' filij captiuus in affri ca tenebatur. illuc eum ea se transtulit. et p filio eius euidam vico barbaro in seruitium se tradidit. de isto sancto paulino tractat gregorius libro. iij. dyalogo. tum. narrans magis diffuse ea que scribit de ipō paulus. Deinde infra ibi se q' ar em quidā boni. psequit scdm malū illatum xpianis videlicet tor' honem. nā ali qui tor' quebantur. vt pderent bona sua. Et patet totum quod dicit.

Mltos inquit xpianos rē. In hoc caplo. ij. p'ro sequitur aug. tecum malū xpianis illatum se q' factum quā multi passi sūt. et reddit cām et patet totuz vrbium qd in hoc caplo dicit.

Teni in tanta strage rē. In hoc caplo. iij. p'loq' tur aug. quattuor malū xpianis illatum. videlicet carentiam sepulture. ondens q' talis carentia non est p se malum illi' qui iam mortuus est et isepultus abicitur. v'ez. est tū q' p accūs nocet qnqz se q' sub r' tractōnem sepulture subtrahuntur suffragia q' hūc p sepultis specialiter in determiato loco. et etiaz sub trahit occasio orandi. p insepultis que dāe orandi. p sepultis in certo loco dum se q' ex loco sepulture redu citur qnqz quis in memoria ibi sepult. tū gentiles q' dam putabant. q' carēna sepulture p se et dicitē ob esset mortuis. vt patz p virgilium libro. vj. eneidos qui dicit q' aie insepulto. donec sepeliant' errāt. C. annis circa fluuiū infernalē. q' appellatur cochitus. et circa stigas paludes. nec p'it m'fra. C. annos tranfire ad sedes optatas. verūtāmē sepulture curam eorum pbi otempserunt rē. Exemplū ad istud habetur i se

neca q' libro de medio fortuitoz. multipliciter ostendit q' carentia sepulture ē p'pendenda. Agili' etiā non obstantibz h'is que h'nt i s' m' sepulcroz. pena et impedimento libro. vj. n' lib. o. ij. eneidos dicit sic. factis iactura sepulchri. valent' etiam libro. vj. narrat de th'rodero q' regi lissima co p'cipiēt' vt cruci affige retur. tūdit. terribilis sit hec crux purpuratis tuis. mea vero nihil interest hūm' an sublime putrefacta. Et infra. Celoz regitur qui nō h'z vrnā. Istud est dicitum lucani libro. vj. Est aut v'na p'prie s'm hūg. et papiam. vas qd defunctoz. corpore bz adendis fuis re solebat. Conseruerūt em antiquitus romani mortuozum cor'pa creamare et postmoduz coilectos cinerēs cremati corpis in vase oseruare. quod vas v'na vocabatur. hic vero recipitur v'na generaliter p sepulchro.

Etideo tū ostemenda rē. In hoc caplo. iij. q' eludit aug. errorem q' possit oriri ex dicitis i pcedenti caplo. quia em dicit q' sepulture carentia non obest defuncto. possit aliquis credere q' cor'pa mortuoz. essent abicitā. qd h' rez. obat augustin'.

Sequitur aug. quattuor malū xpianis romanis illatum t'pe vastationis vrbis se q' captiuationem nā ali' qui captus forsitan abduct' fuit. quos augustinus ofos latur p exemplum de jona p'phā. qui licet mersus i v' t're piscis tū non fuit a deo desert' sic nec captus fidelis quociqz ducant' in captiuitatem. De q' illi euz quibus agim' rē. Mos tū quibz agit vocat aug. g' g' t'les seu paganos. qui forsitan non credūt q' ionas fuit saluatus ab v'ro piscis sed nō hoc non debet eis ēē incredibile quia simile muenit' scriptuz in libro eoz. de arpone citharista. cuius fortunata fuit mirabil' que hic tangitur ab augustino. Concludit s'm helynā s' tē portibz iohie regis iude. quā describit ovidi' pulchre et diffuse libro. ij. s' fastis. Agellius h'o libro. xvij. nochiū adicaz. scdo titulo narrat q' tū arpon esset p' r'ndri regi comit' hioz. familiarissimus et d' scilia m' p'riam redierit onust' grādi pecunia comit' hios nau tas tanq' sibi notios elegi. h'j vero pecunie cupidus cum i altum mare venissent cep'erūt o' h'ium. vt arponem inter fierēt quod ip'e op'riens omnia sua eis obtulit vt sibi vicam concederent. Ipi vero sibi e' contra p' ceperunt vt se i mare statim p'iceret. vix autē ab eis potuit impetrare vt p'uisq' i mare se p'p'aret licēt sibi vestimenta sua m'duere et canere carne osolabre sui casus in cithara. qd cum fecisset quito alti' potu it statim i mare se p'icat. moxqz mē vndas delphini affuit et eo supra do' s' suum eleuato sup vndas susce pruz ad terram portauit. Arpon vero i comit' hū ve mens. talem se p'riādri exhibuit. qualem delphinus portauerat. de quo pulchre dicit ovidius sic. Ille se det citharā qz tenet p' cūqz vehendi. Cantat et equo reas carmine mulcet aquas. De delphino autē illo fm gunt poete vt patet in ovid. vt p'p'et illud opus pietatis iupiter eū trāstulit in celū vbi lucet stellis nouē Est em in rei veniente vna ostellatio in celo q' nouem stellis ostans que vocatur delphinus. licet at illd de translatione delphini i celum sit fictio poetica nō p'p' hoc credendum est q' illud qd narrat de arpone portato a delphino sit fictiū. qz q' delphini boies su sepeperūt in mari ad portandū parz p' solumū q' de pluri bus hoc refert. Valerius at libro. ij. dicit q' del phini nō hōrēt homines vt alii nū. s' nauibz pot' oc currit et iudēdo applaudāt. H'idoz as libro. ij. ethiaz dicit q' nāta delphinoz. q' vocant' gymones ē qd ad melodiam gregatim veniūt.

Habent tū isti de captiuitate rē. In hoc caplo. v. p'lolat' aug. captiuos romanos qui se q' a gothis captiuati fuerunt. et exhortat eos ad patientiaz p' exemplū cuiusdā duci romanoz. nobilissimi et maximi se q' marci artini reguli olim ofulsi omanoz qui non solum captōnem suam pati ēter sustinuit q'uis gētilia

...imo a cu potuiff liberati fi ota iurametu appu
vntre voluiff ptelegit feruare iurametu q a mo
te et captiuitate liberati. // De isto marco attilio fac
aug. mentionem infra libro isto. // Scidendz est q ea
que h narrant otigerunt i pmo bello punico. fuerit
autz tria bella punica id est bella romanoz. ota pe
nos qui affrica a cartbaginenses appellan. affrica ab
affrica cartbagines a cartbagine ciuitate que olim
fuit caput imperij affricam hcut roma romani. Pri
num em bellu punicum scdm eutropiu durauit .xxij.
annis. // Scdm autz durauit .xij. Terciu vero durauit
iij. annis. Anno ergo nono pmi belli punici et eati fut
rome duo ofules scz manlius uulco a pfatus marcus
regulus. q scdm orosiu libro .iij. iussi i affricaz ferre
bellum cu .cccc. xxx. nauibz i siciliam q tunc erat carta
geniu pfedi sunt. vbi obicta vidona vltia. // pces
seruit m affricam. et captus .ccc. castellis a opidis ma
lius oful romam rediens .xxij. milia captiuoz cum i
gentibus romijs secum reuert. // Marcus regulu // o
bellum cartaginense forit. ota tres impatores car
taginenses scz duos asuerubiles a amilcarem atoci
ter pugnavit. In qua pugna cesa fut cartaginensium
xxij. milia. capta vero .v. milia. et .vij. elephates ab
ducti. // Cartaginenses vero fracti equanimit diuersi bel
lis et cladi bz pacem a regulo poposcerut. // Sed cu au
dient odit ones pacis intolerabiles quas didauerat
maluerunt cartaginenses mori aemati q talibz obia
omibus assentire. // Compatis ergo ex diuersis pibus
militibz et facto exercitu magno xantipiu regem las
cedomoniuz. cu auxilijs a tunc duc bello pfererit.
// Tngens vero ruina romanoz. secuta est. na celsis. // xx
milibz romanoz. marc captus et i cartenas oied. //
est. postmodum vero pmucandis captiuis roma mis
sus est. sicut narrat h aug. // Eutropius vero libro .ij.
narrat q p captione reguli et interfectioem sui expe
ritus ofules romanoz. ambo scz marc emilius. paus
lus a scarius fuluius. cum classe .ccc. nauium. pfedi
otta affrica pmo vicerunt affro a bello nauali. a emi
lius oful. c. iij. naues hostium submersit. et .xxx. cum
pugnatoribz cepit. // Tercum etiam deuidi fut affri
a metallo ofule interfectis. // .xx. milibz hostiu et captis
elephantibz eorum ita vt metell. c. xxx. elephantas
cum captis multis valde roma deducet. // Et post is
mala cartaginenses regulu miserit roma vt pmutati
onem captiuoz impetraret. // Qui roma veniens duct. //
in senatu mibil q si roman. // .x. egit. // dixit q se er illa die
qua in pntem affroz. veniffet romanum esse desiffet.
// Quasi tu ne par euz affris fieret dicens ipos ita effra
ctos nullam spem hre. se vero tanti non esse vt tot mi
lia captiuoz. ppter vnum se sen. et paucos romanos
captiuos redderet. // Premissa ex eutropio excerpta
fut. // A. Gellius vero libro .v. addit ad poida psua
siones reguli. dicit em regulum in senatu retuliffet. q
a cartaginensibus sibi quoddam venenu mirabile datu
fuit. qd videlicet certo die sibi mo:tem inferret ut scz
viuere possit donec impetrassz pmutat onem captiuo
rum. postmodum vero iualescere veneno tabesceret.
// Audia ergo in senatu psuasione regul. vt refert eu
tropius romani eius ofilio acquiescunt. // Cum autem
romani sibi offerrent q cu rome tenerent negavit se i
ea vrbe mansurum i qua postq fuerit affris dignita
tem honesti cuius hre non possz. // Ruerus ergo i af
fricam ne iuramentu ei. // mfringeret quo se iurauerat
reuerfuz. nisi pmutat onem captiuoz. impetraret ceu/
deli genere mortis necat. // est. naz arcum eius palpe
bris cum vsq ad morte. // exercuatur intolerabili iugu
laretur. // Demum omibz supplicijs exinct. // A. Gelli
us vero narrat q pmi id est affri regulum reuertu ro
manis in antris a pfundis tenebris clauserunt. // Igo
tpe. et postmodum vbi sol erat ardentiffim. eum rep
te eduxerunt. // aduersusqz ictus solis oppositum otine
tes intendere oculis i celuz cogebant. // palpebras ve
ro eius ne eas claudere possz surfu et deorsu deducat

insuerant. et sic diu somno phibitum necauerit. // Ro
mani vero b audito nobiliffimos penoz captiuos de
derunt filijs reguli q etiaz eos somno. phibitos ne ca
uetunt. // Hoc a. Gellius. // Modum at quo tot. // erat
regulus narrat valer. // libro .ij. eod. // m q b narrat
aug. // Valer. // etiam libro .ij. valde pmentat regu
lum de hoc q iuramentum sui seruauerit. // Tullius
etiam libro .ij. de officijs idem. // pbat. et rident ad ra
tiones alioz. qui hoc improbauerunt. // ondens q stru
ctum est vinculum iuramenti. // a q stricte illud antiqui
romani obseruauerunt. // etc.

Magnum satis crimen est. // In hoc capitulo. // .xxj. p
sequitur aug. // sextum malum romans in vassa
tione vrbis illatu videlicet q multe xpiane. // nupre. // vir
gines. et etiam sanctomomales violatae fut ab hostibz
et rident aug. // aduersarijs xpianoz. // qbus ppter hoc
xpianis insultauerunt.

Nam non licz vtiqz. // In hoc capitulo. // .xxij. pbat
aug. // quoddam dem qd in priori capto dixerat
scz q in hpiens esset qui diceret q mulieres potius se
debebat occidisse q pati q violata fuiffent.

Que autem homo est. // In hoc capitulo. // .xxij. // cofre
mar aug. // quoddaz qd dixerat in duobz capitu
lis pcedentibz videlicet q ille q omnino ota volutatez
violata fuerat no peccauerit. // imo habuerit a metez
sanctam et corpus sanctum.

Luceciam certe matronam est. // In hoc caplo. // .xij.
reprobata aug. // factum cuiusdam matrone nobi
lis que seipam occidit. // qz ab alio fuerat opressa scz
lucrecie qua romani ob id factum. // qz scz seipam occi
dit laudibus epuleant. // Hanc vero historiam lucre
cie plene narrat ovidius libro pmo de fastis. // Titus
etiam liuius libro pmo de origine vrbis i fine eandez
narrat hoc modo. // Cu maritus lucrecie scz collatinus
tarquinius in obsidione ardee cuitans rutiloz. // esset
et cenaret euz septo tarquinio filio tarquini supbi. // .vij.
et vltimi regis romanoz. et alijs iuuenibz regijs. // me
ipos ortus est sermo de vxoribus suis. // Cepit qz vnu
quifqz suaz laudare et vxori alterius pferre. // Tunc aut
maritus lucrecie. // non est opus verbis. // naz veritas fa
cto facti potest. // Ascensus igitur equis vt suas vxores
visitarent ex inopinato. et faceret quid ageret vnaque
qz. // veniit in principio noctis romam huius quo. // vxores
erant rome et subito de nos suas ingressi. // cum sobali
bz suis reperit vxores suas luxu a ouius occupatas.
// postmodum vltius. // pcedentes in collatinu opidum
ppe romam a quo collatinus maritus lucrecie dictus
subito domum collatini tarquinij intrauerunt inueni
eruntqz lucrecia cum ancillis suis lamficijs occupataz.
// Laus ergo vxorum penes lucreciam remasit. // Sextus
vero tarquinius filius regis amore et captus statim
deliberavit quo copiam eius hre possit. // Igit paucis
diebus interiectis ignoate collatino ad lucrecia euz
vno tui comite venit. // Que benigne ipm receptu post
cenam ad cubiculum hospitale duci fecit. // Tui omibz
dormientibz ad lectum lucrecie clam accessit et sinistra
manu pced. // lucrecie opprimens. // Tace inquit lucrecia
// Sextus tarquinius su ferz. // in manu hnis quo morie /
eis si vocem emisseris. // Tunc ipa cecitata somno et ad b
verba pauida tacuit. // Tunc sextus tarquini. // amorem
suum indicauit. et minas pibus adiungebat. // qua cum
non posset fletere. // mimatur se interfectuz. // vnu ex ser
uis eius. et interfectum posuit. // in lectum eius iurta
ipam etiam interfectam. // vt necata in adulterio ta soz
dido videre. // Tuo timore victa lucrecia assensit. // Post
recessum vero septi tarquinij mittit ipa romam ad pa
trem suum lucrecium. // ardea ad viciu suu collatinu. // ve
nit ergo pater cum valerio valefi filio. et marit. // cum
iuuo beuto. // qui cu ad ipam intrassent interrogat ea
// vte si salua essent omia. // ipa vero emiffis lacrimis. // mi
time inquit. // Quid en salui mlieri amiffa pudicia. // ve
stigia vni alicui collatini in lecto tuo fut. // Ceterz. // tui
corpus violatum. // mens vero insons est. // mors testis

erit. Sed date fides adulterio nō impune fore. Serp
 tar quimius hostis p hospite receptus vos videtur
 qd illi debeatis. Ego meipam et si pecco absoluo. sup
 plicio tñ non libero. nec ulla impudica viuet lucrecie
 exemplo. demiqz ferz. quod sub veste absconderat in
 aprio corde desine. huius lucrecie epitaphiuz ab oul
 dio st: eē factum hoc mō. Cum fodere et gladio castū
 lucrecia pectus. Sanguinis t totrens egredere et ait
 Testes pcedant me non fauisse tirāno. Ante vix san
 guis spūs ante deos. Quaz bene pducti p me post fa
 ta loquentur. Alter apud manes. alter apd superos
 ¶ Sciendum est qz ppter illud flagiciū omīssum in lu
 creciam a filio regi s fuit postmodū nomen regū i ve
 be extindum. Egregie quidē iste fuit hgilius. pue a
 quodā viro magno qz hitorias multas legerat scrip
 tū inueni. Et infra. ¶ Cui ad supna redire cupiētē
 hōic notandū ad intellectū habendū eozz que h dicit
 tur qz hgilius lib 10. vj. eneidos fingit eneaz viuum
 ad inferos descendisse et vidisse loca vbi sūt aie moz
 tuoz. et ea que ibi sūt. et inter cetera refert qz eneas
 vidit eos qz seipos innocētes occidit. et qz ipē nō pnt
 redire ad supna sicut optant. qz fata non pmittunt q
 aqua itransmeabilis sūt alligata id ē impedit. sic qd
 transire non possunt. vnde ibi virgilius. P: orima de
 frōe tenēt mēstru loca. qui sibi letum. id est mortēz in
 fontes ppeere manu lucēqz possi. piecere aias qz vel
 lent et hēre in alto sez esse. Sic et pauperie et duos
 pferre labores. fata obstant id est iudicia deoz. tri
 sti inamabilis vnda alligat. id est impedit transiunt
 Et vomens sty id ē palus infernalis inclusa. cohercet
 Aug. i. pposito fundans se sup dicit et doctrina vir
 gily. dicit qz lucretia etiam ostituta apud deos infer
 nales quales poete descibunt non potest defendi. cū
 ppter hoc qz sibi mortēz intulit in inferno iudicio tē
 orum sit punita z.

Neqz em frustera zc. In hoc caplo. xx. pbat beas
 tus aug. qz pceptum dei de non occidēdo extēdi
 tur ad hoc qz nullus debz interficere seipm tñ non ex
 tenditur ad aialia bruta. vel ad herbas licet aliqua s
 lem vitam habeant. Mamchei tamen illud pceptuz
 sic extēdunt

Quāquam vero exceptōnes zc. In hoc caplo. xxj.
 oīdit beat. aug. qz pceptū d. primo nō occidēdo ca
 pit instātia qd ad aliqz hoīes qz i casu licet hoī tāqz
 dei ministro occidere

Et quicunqz hoc in seipis zc. In hoc caplo. xxij.
 pbat aug. qz non licet alicui seipm occidē nec
 ppter aduerfa vitanda. nec etiam desiderio vite futu
 re. vnde reprobat factum theobroti pbi. qui legena
 libz. platōis in quo aiām hominis tepit immortalē
 esse. spe et desiderio future vite et non ppter aliud se
 ipsum interfecit. De isto thobrotō scribit tullius li
 bro de tusculanis questōibz qz cum nichil sibi acci
 disse aduerfū ex muto se in manu. piecit lecto platōis
 libz. Est autēz h aduertendū vbi plato loquens d aia
 co: pōni alligata dicit sic. Donec habemus co: pō per
 mietus sic tali modo videtur animus nunqz nos illū
 qd iam olim occupāmus satis secuturi sumus. Dicit
 etiam plato in eodē libro mortem phantibus esse ap
 petendā. qz qd dco fo: san thobrotus supsit occasio
 nem seipm interficiendi tñ ad pauca respexit. cum pla
 to in eodem libro dicit. hōi non esse sponte moriēdūz
 ppter quod aug. in fine huius capituli dicit qz plato
 iudicauit esse hoc. phibendum. ¶ De ista materia pul
 chre loquitur macrobi. sup somniū sapiōis. Prefa
 tus theobrotus i aliquibz auctoritatibus inueniē nō
 minat. Thobrot. o: ambratensis. sic noiatus a pna
 vel quitate vt credo

Et multi se interemerūt zc. In hoc caplo. xxij.
 Respondet aug. cuidam frivoli rōm aliquorum
 qui p exempla quorundā seipos interfecerūt. volunt
 ppare hoc eē faciendū et patet rōm aug. ¶ Preter

lucretiaz zc. De ista lucretia dicitur est supra capitulo
 .px. Et infra. ¶ Nisi illum carbonem zc. Catho d quo
 hic fit mentio dicitur est catho vti cenfis. ad dnam alio
 rum multoz. qui dicit sūt catho ones. nam in vrbe do
 mus quedam fuit. seu ofanguinitatis dicta cathonuz
 sicut fuit dom. scipionū fabioz. vel fabriciorum ac
 multe alie domus o similes. P:rim. autem qz nobilitas
 ut domum cathonū scdm valerius libro tertio fuit ca
 tho dicit. censorij. nam censorius idem ē quod iudez
 mozi fm hug. Ipe at fuit iudez moz. et idco dicit. zc
 censorius. domus autē ista cathonū sic insignita fuit
 p bis vitis qz ex ea multi viri insignes dicit cathonel
 pcesserunt. ¶ Nisi s familia seu de domo cathonū a. gel
 lius libro. xv. dicit sic. non vnus s plures fm appoli
 narem marci cathonis censorij nepotes fuerūt. Geni
 ti ex diuerfis patribz. duos em ille marcus catho qui
 et orator et censor: fuit filios habuit ex maribz diuer
 sos et etate longe dispares. naz adolēcente altero a
 matre eius amissa ipē qz multum senex solomis cūctis
 sui filiam hginem duxit i matrimoniu. qz qua nat. zc
 et marcus catho solomian. Ex maiore autēz cathomif
 filio. qui p:or designatus a p:re viuo mortuus est. a
 egregie s libros de iuris disciplina reliquit. nascitur
 marci catho. qz vehemens orator: fuit multaqz orati
 ones scriptas reliquit. h o sul m affricam p:ced. ibi
 dem obiit. et ipē quidem filium maiorem cathonē ha
 buit. sed non qui vnice p:erit. sed cū qz eum edilis circū
 lis et p:or: fuisse. in galliaz narbonensem p:ced. ibi
 defunctus est. Ex altero viro censorio filio minore vi
 delicet solomano nati sūt lucij catho. et marc. catho
 Marcus vero catho tribunus plebis fuit a p:ura pe
 tens obiit. Et ex eo nat. est marc. catho p:or. qui
 bello cūcti se vnice interfecit. De cui. vita laudibuz
 cum tullius scriberet. p:ncipem euz cathonis cōsōrij
 dixit fuisse. hec a. gellius. ¶ Nisi patet qz multi fuerunt
 cathones insignes viri. omnes tñ de vna domo catho
 num. inter quos fuerūt duo insigniores videlicet ca
 tho censorius qui fuit p:mus. vn et catho supior: sepe
 noiatur. Et catho vti cenfis. qz fuit inter iam noiato s
 vltim. qui est dicit. vti cenfis ab vti ca quitate affricē
 vbi seipm interfecit de quo facit aug. h mentōem. a
 vocatur qnqz catho posterior. Causa vero quare se
 ipm iter fecit erat. qz nolebat esse sub iulio cesare. Cū
 em esset bellum civile inter cesarē et pompeyū ma
 gnum reliquūqz senatum. iste catho fuit pti pōpēi
 o: tra cesarem. postmodum cū cesar viciss. et pōpēi
 in egyptum turpiter fugeret. vbi et a rege egypti de
 collatus fuit. et ei. caput missum cesari. iste catho re
 liquias exercit. pōpēi recollectit et cū nati bz fugit
 i affricā. Tādē euz videret cesarē i omibz p:spērari
 et partē pompeij i omibz succumbē nolens aliquo
 modo subesse cesari. quīs sciret cesarē excellentis fo
 re clemētie apud vti cā seipm interfecit. qd factū mul
 ti romanoz. valde laudauerūt. qz strenue et vt vose
 egisset. ¶ Nisi anneus florus in epithomate libro qz
 to de cathone isto dicit sic. accepta p:itum clade vt
 sapienti erat dignū mortē etiāz let us excepit. nā post
 qz filium comit. qz ab amplexu dimisit. lecto i nocte
 ad lucernam libro platōis qui de immo: talitate aie
 docet paululum quieuit tūc circa primā vigiliaz st rī
 do gladio reuelatus manu pectus ferul iterūqz p:cut
 sit. aul sūt post hoc vix. medici violare fomentis. qd
 iste passus buz abscederēt resedit plagas secutaqz vi
 sanguinis moti būdas manus i ipō vultuē reliquit.
 De flor. ¶ Valerius quoqz hoc idēz libro tertio
 amēdat dicens ad cathonez sic. Qui quoqz clarissi
 mi excessus catho vti ca monimētus est i qua ex vulne
 ribus ei. fortissimis p:io glorie quā sanguinis mana
 uit. si quidem ost. ānsime i gladiū mēdendo magnū
 hominibus documentū debisti. quāto porio: effa delē
 at. p:bis dignitas sine vita. quā vita sine dignitate.
 Dece valeri. ¶ Refert autēz valeri. libro. v. qz cesar
 audita mortē cathonis dixit et se glorie illius inuidē

et illum scz cathonem sue glorie inuidisse p'p'monium
vero eius liberis suis incolumis f'uauit. hoc ualeri9
in aug9 ur paret infra libro. xij. ca. iij. non iudicat
ei9 more virtuosam esse aut gloriosam nec ascenben/
dam esse fortitudini s3 impaciencie. Sciend9 q' p'ret
istum cathonē uticensem q' sc'p'm interfecit. fuit ali9
catho p'ba stopyus qui s'm eusebiū anno impij augu
sti. p'li. tedio duplicis quartane seip'm interfecit. spe
rans post hanc uitaz aliaz uitā meliozem. Quida9 ve
ro credunt q' iste fuit catho ille q' scripsit illum librū
quē paruuli discunt in scolis gramance. Sed hoc nō
potest esse. q' in illo libro fit mentio de lucano poeta
lucanus at poeta fuit circa tpa netonis imperatoris. et
p' q'ns diu post augustū. Hoc igitur de cathonib9 ne
quis decipiat in noie credens tñ vnū fuisse cum multi
fuerint. Et infra. Ma si eum filium qui o'ra impium
zē. hic reprobat beat9 aug9. factuz cathoms q' seip'm
occidit ne sub cesare uiuere. filium tñ suū non occidit
imo uoluit eum sub clementia cesaris uiuere. tñ si su/
dicauit turpe uiuere sub uictore debuerat etiā poti9
filium suū interfecisse q' eum sub cesare p'mississe uiue
re. q' uero poti9 debuerat filium pprium ut dictū est
interfecisse s'm errorez romanoz. p'bat aug9. p' exem
plum de torquato. qui pprium filium etiam uictore ho
stiu interfecit. et hoc fecit lauda biliter s'm auctores
et sc'p'tores romanos. multo magis catho potuit lau
dabiliter interfecisse filiu suum a cesare uictum. De
isto torquato et factō suo loquit iterum aug9. infra li
bro. v. ca. xviij. De fac' oroz9 libro. iij. et ilius frōni
nus libro. iij. ca. p'mo. a ualeri9 libro. ij. Tit9 ho
liuius historā hui9 rei magis diffuse et exp'sse refert
libro. viij. ab origine urbis. Dicit enī q' i beilo roma
noz. o'ra latinos. sub ofulibus. manlio torquato p/
dico. et decio mure q' efferunt il lud bellum. cum edi
ctum ofulium esset. ne quis ex'rao'dinate pugnaret.
fili9 torquati appropinquauit ad castra hostium cuz
suis oronali9 id est cuz hōis qui erant d' turrem sua
E quib9 uero rufculanis qui latini erant p'fui9 gemi9
metus qui uidēs filium torquati sciens ipm esse uiz9
strenuum. incepit ipm uerbis otume liosis allicere ad
singulare certamen. fili9 ho torquati partim ira mo
tus partim pudore. ne uideretur certame recusare. cons
gressus est cū eo. quē equo deicidit. statimq' licitori pre
cepit ut eum ligatū ad palum interficeret. Istud fa
ctum licet totus exercit9 exhoreretur. tñ fecit atrocitatē
pene obedientioz duci militem. Postmodū uero tor
quatus ob'renta uictoria de latinis reuersus est romā
Cui senes uenerunt obuia9. iuuent9 uero romana eū
tunc et omni tpe uice sue ex'c'ata est. Fontinus uero
refert de filio torquati. q' cum ex'c'itus. p' eo aduer
sus patrem seditionem pararet. ipse sediōem op'fuit
dicens non esse tanti quenq'. ut p'pter illum disciplina
militaris esset cor'rupenda. unde obtinuit ut ipm pu
mri parerent. Valenus uo libro. ij. istud factum tor
quati de occasione filij. iudicat eē magis laudabile q'
ipse laudare sufficeret. et causaz assignās dicit. q' san
ctus esse iudicauit torquatus patre filio forti. quam
p'iam militari disciplina carere. Oro9 uero illud
factuz improbatur uocans torquatu. p' hoc factō par
tiam dicens sic. Manlius torquatus licet uictor. oc
cursum tñ nobiliū iuuenū romanoz. q' legitie ex'hibe
ri solet. et triumphans paritida non meruit s' ososius.

Uolunt autē isti o'ra quos agimus zē. In hoc ca
pitulo. xxiij. ostendit adhuc magis aug9. illis q's
supra. xxiij. ca. p'baerat uidelicet q' nulli licet se ipm
interficere. p' uitandis aduersis. Et hoc p'bat p' fa
ctum attilij reguli. 8 quo supra dixi ca. xv. qui merito
ut p'bat aug9. p'ferendus est catho in omibus alijs
romanis quos ueteres eoz sc'p'tozes laudat in tan
ta uictoria p'manfit pauperimus. Parat titus liui
us libro. viij. ab urbis origine. Et ualerius etiā libro
iij. q' attilius regul9 cum i affrica insolentissime car
taginis opes crebris uictorijs ostenderet. ac proga
tum sibi p'pter res p'p'ere p' ipm gestas esse imperi
um id est ofulatus in annū scdm. scripsit romam de af
frica ofulibus q' uillio9 suus quē in paruo agro. vij.
iug9. habebat. mortuus erat. a q' merenarius qui
agrum colere debuit subtrahis quibusdā reb9 nacla
iā oportunitate discesserat. p'pter q's petiuit q' in af
ricam mitteret. successor ut ipse possz redire. ne r'foz
sua et liberi destruerent alimentis

Quis ergo tam malus error zē. In hoc caplo. xxv.
p'bat aug9. q' non licz alicui seipm occidere. etiā
ne peccat in futurū. et speciat' ne senat' occupentia
carnis qñ timet ab alio pollui.

Quod inquit quedam sancte femine zē. In hoc ca
pitulo. xxvi. ostendit beatus aug9. cuidam obiecti
oni quam quidā faciunt o'ra illud q's dictum fuit in
p'cedenti ca. p'bant enī q' licet mulieri se occidere i ca
su supradicto. Et hoc q' quēdā mulieres de quibus
eccl'a celebrat sic fecerunt. et patet mēho augustini
de mulieribus tñ xp'ianis q' sic se occiderūt nūq' legi
de gentilibus uero aliquib9 hoc scribit beatus hiero
nimus o'ra iouianum.

Restat una causa de qua zē. In hoc caplo. xxvij.
ostendit adhuc aug9. illis q's p'bat supra. xxv.
capitulo q' nullus debet seipm interficere cuz ista vi
detetur esse potissima causa quare s' liceret. si tñ aliq'
causa rationalis ad hoc esset. Signāter uero beatus
aug9. diffuse tractat istā materiam. p'bas q' nō lice
at alicui seipm interficere. q' i yabolo. p'curate tāta
cecitās et demētia mētēs hoim p'cipue rōnoz. g'enti
lium occupauerat. ut reputaretur opus summe stus
tis q' aliq's seipm etiā ex leui cā in t'ficeret.

Quod si forte cur p'missi zē. In hoc caplo. xxviij.
ostendit beatus aug9. cuidaz questionē incidē scz
quare de9 p'misit q' aliquē mulieres uoliate sūt ip'is
renuētibus et inuitis. de qua materia etiā tractat su
perius caplo. xvj. Et reddidit aug9. hic tres causas. ut
p'tz in l'ca. Quia causa tangit ibi fortassis at zē. Ter
cia ibi quanq' a illud zē. Sicut ergo quidam capti
sūt zē. hic alludit beatus aug9. illi q's scribit ut sapie
iij. ubi de enoch sic scribitur. Captus est ne malicia
muraret intellectum eius. aut ne fictio deciperet am
mam illius.

Habet itaq' omnis familia zē. In hoc capitulo. xxix.
ostendit beatus aug9. q' xp'iani oino habent aliā ofola
tionem in aduersis quam m'fideles q' aduersa cadūt
electis in bonum. et hoc uel in presenti. uel in futura
uita uel in vtraqz.

Nasica ille sapio zē. In hoc caplo. xxx. assignat
beatus aug9. eam quare m'fideles insultauerunt
xp'ianis p'pter aduersa que passi sūt tpe uastatois ur/
bis. et dicit q' causa fuit q' illi insultātes uolebāt ma
le uiuere impune et non uolebāt iusti9 uiuere quam
xp'iani. Et q' m'fideles sic op'auerunt uiuere scz miu
ste. et p'pter hoc amauerūt. p'p'erea q' o'derūt aduersa
p'bat aug9. p' sapionem nasica. qui uolebat ciuitatē
cartaginē emulam et hostē urbis rome dirui. ne pa
ce et securitate nimia ob'c'eta romani delicias affluerēt
quod ne romani cōtingeret iudicauit exp'ediens. q'
cartago remaneret i exercitum romanoz. In si
c'p'ionem uocat titus liuius cornelium sapionem et fuit
tpe sedi belli punici adolefēs nondū questor9. fili9
uero erat g'ni9 sc'p'ioni9. q' i hispania interfecit fuit

durate scdo bello punico: qui gneus fuit patruus scipionis affica prioris qui deudis afficams scdo bello punico finem imposuit. Circa vero pdictum scipio nem n fca facit h aug 9. duo q: pmo ondit quare re putatis apd romanos fuerit vt sic appareat et ma ior auctoritas. et deinde ponit aug 9. eius consilium. Quatum vero ad pimum vt melius intelligat aug 9. sciedum q: sicut narcat tit 9. iuuus de scdo bello punico libro 11. tpe scdi belli punici post q: hamibal romanos a ytaliam multis victorijs attriuerat: nec tñ d ita lia recedere volebat sed eos verbarat assidue. tunc ab hys q: rome factis perant: muetuz fuit carne tale. qñ hostis a hemgene terre vt alie bellu mulisset: euz pel li de italia et vinci posse si mris pessimiunde numen rome adductum foret. Quod carne sm quidiu libro 11. de fastis fuit sibile. Occasione huius carnis mife runt legatos romani i feigia: que est ps alpe vt affere rene matrem pessimiunda. legat vero pfati trafeute s p apolline deiphicli osuluerit eum de agendis. Qui pmisit eis pspertu epitum cum adiutorio attali regis aspe: qui ofederatus et amicus romanz erat. Et ad didit appollo q: cum redirent roma cum mife pessimi unda omno habebat: curate q: reaptur m hospito ab optimo viro. Ipa vero per mare deportata vsq: ad ofham vñ modo de eps hostiens cardmalis delibera uit senatus quis esset m vrbe vir optimus et vnamim ter decreuit supradictu scipione nifice esse viz. opti mum vrbis: et mittendu m ostia cum multitudine ma tronaru: ad recipiendum matre pessimiunda. Quo cum venisset recepit eam et i hospicium suu romani de tulit. Premissa excerpta sut ex tgo luio vnde patet q: pfect 9 scipio maxime reputatis et auctoritatil fuit apd ronos. Aduertendu e aut q: illa mater pes simiunda de qua dictum e fuit quedã statua lapidea mater deo 2. vñ florus dicit q: mater pessimiunda fuit lapis quidaz que mfez deo 2. incole dicebat scz incole illi 9 loci vñ adducebatur: quare at dictã fit ma ter eo 2. quedã dea qua gentiles colebat. alias dice tur. Ista vero mater deo 2. vocatur multis noibus vocatur em mater seu dea pessimiunda et dea ydea a loco vnde fuit transpozata. nã ydea fuit filia quedã iura troyaz m feiga: i qua filia fuit pessimiũ. videli cet locus sic dictus vnde fuit asportata vnde qñq: ab illo loco scz pessimo: dicta est mater pessimiunda. Et qñq: ab illa filia vocat dea ydea vocat etiam qñq: berecynthia a berecyntho loco videlicet alio i quo co lebarur: vocabatur eelibes et alma et opis a rea. De ista plus dicit mfra libro 11. ca. 111. vbi aug 9. de ipa facit mentõnez expr effaz. Deinde ponit aug. h. ofi lium scipionis nifice pfecti qd dedit romans. Ad cuius intelligentiã sciendũ est q: scz otosiu libro 11. j. finto tercio bello punico i quo romani penos sibi ro: taliter subiecerat: et otruerant. habitũ est mē roma nos ofilium. quid de cartagine faciendũ est. Quidã vero osuluerunt q: ppter ppetuam securitatem vrbis romane esset belõda. mter quos vt patet h p auguſt num fuit catho videlicet cenſon 9. seu catho superior de quo dixi supra caplo. 11. j. Quidaz vero osuluerũt q: ppter vietutis curam ppetuam quã sp ex suspitõne emule et hostilis ciuitatis scz cartagine impõderent ne romanis vigor bellis semp erer aratus. m ſegniã em ſecuritate et ocio soluerẽ. cartago non deleretur et mter eos fuit scipio nifica. vt patet h p beatus au guſtinum. De ista vero otracietate ofilioz. florus in abbreviatõne titi liuz libro. 11. j. sic scribit. mē marcũ et scipionem nifica quoz alter a pientissimũ vie i ci uitate habebat. et alter optimus etiam iudicabat. a ſenatu erat diuerſis certatũ ſentẽchs cathone suadente bellum. et vt colleretur delereturq: cartago. nifica dissuadete placuit tñ. eo q: cartagineſes otta fedus naues haberẽt. et q: exercitõ extra fines dupis ſent. et q: loco plũ romani a amico malimẽt arma m tuliffent. et q: filii ei 9 gulufam q: eũ legatis romans

erat. m oppidũ non recepiffent bellũ hys indie. h flo rus. Non est tñ intelligendũ q: ſenatus ſtatim poſt ofilium cathonis cenſuerit cartagine omno delõda 3 imo ſicut narcat tit 9. iuuus libro. 11. j. et florus m epi thomate libro scdo. ſenat 9 volens mediat mē ſen tiam cathonis a scipionis pdicti cenſuit q: cartas go ſtaret. ſic tñ q: non eſt romans metuẽda. Et iſo voluit q: cartagineſes oftruxiffent ſibi ciuitate diſtã tẽm a mari decem miliari bz. ſed q: cartagineſes hoc noluerũt facere vllõ mõ. i dictõ eis bello expugnata eſt cartago. et ſit delõta. Oroſi 9 dicit ſe nũq: vidiffẽ huius erenq: belli punici certã cauſam q: pte rom ano rum. Et hoc ſenſit ſcipio nifica. vt patet pte titũ iul um libro. 11. j. vñ. Quicquid vero de hoc ſit. oftat tñ q: ofilium ſcipionis de cartagine non ſubterẽda non habuit effectũ. et ideo ſecuta fũt mala in vrbe q: ſcipio nifica metuebat futua vrbi ſi cartago delerẽt. nam poſt q: cartago delõta e. et roma pouca eſt ſecuritate quã querebat ſc. 11. ano poſt euerſionẽ cartagine. geſſit marchus ſepũ ofilium id eſt iam ſexto factus eſt oful. et ex tunc fere vsq: ad nauitã tẽz 11. non ceſſã uerunt romanz mteſtina bella. nã ab ipõ tpe ſic m ter ſe mutuo opugnauerunt. q: fere pduerũt ſtatum romani impij vsq: ad exũũ. De iſtis bellis dicentur multa mfra libro 11. j.

Nam qñ illa quiesceret 22. In hoc caplo. xxx. cõ / ſenat aug 9. deũ scipionis nifice qui dicebat ut patuit in pcedenti caplo q: ſecuritas et pazimnia eẽt no euã. Et narcat aliud factũ scipionis eiusõ pti nens ad pofitum. Ad cui 9 intelligentiã e ſciendũ q: ſicut referet otosiu libro 11. j. et tit 9. iuuus libro. 11. j. ab vrbis origine. laci o gemicio et quito buio ofulibz pe ſilenta mgens orta e qua multi romani et maximi cõ ſupri ſit. et cum ſeqũti nã durar et peſtis illa ita vt vis morbi nec humanis auxilijs nec ope diuma ſeua reetur. ludi ſceni: mter alia celeſtis ire placamma m ſtatui dicuntur. que ſunt res ſatis noua plõ romano qui ſp fuit bellicoſus. Et dicit tit 9. iuuus q: mſtituo iſtoz ludoz parum pſuit. et multum obfuit roma nis q: poſt ludos hmoi paſſã e ciuitas mala grauiõ ra ſc. i monbz dicit etiã q: iſti ludi mchoati fuerunt a pñcipio ſatis moderate. ſi poſtmodũ vsq: ad tantam euerũt inſamẽ q: ppter multũ luxũ et apparatũ viz fuiffent tolerabiles magis regibz. Narcat etiã tit 9. iuuus libro. 11. j. et valeri 9 etiã libro. 11. j. caplo pmo q: poſtmodũ theatra mchoata ſit a meſſala et caſſio cenſoribz ſc. 1. lapidea theatra ſm helmãduz. ſi nifica ſcipio auctor fuit q: ois apparatõ 2. venditus fuit. et ſenat 9 ofulto cautũ fuit ne aliquis mfra vrbe vel ape ad mille paſſus ſubſellia poneret ad hmoi ludos ſpectandos. vel ſedẽs eos ſpectaret. Theatra autem ſunt loca ſe ordmata ſpectaſt ad ludos tales ſpectan dos q: omnes ſedere pñt et ludos iſos clare a diſtãte videre. q: null 9 alteri 9 aſpectũ impediãt. ſicut patet in theatris antiq: 9 oftrudis i vrbe. et alibi apparẽt. Et q: greci pmo ludos inuenerunt. et ſedẽom thea tris eos m pmo ſpectare ofuenerũt. i deo dicit aug 9. hic q: nifica pſuaſit oratõne grauiſſima. ne grecã lux uriam vitibz patrie moribz patereẽt obre pe. Et eũ dum e aut q: ludi theatrales et ludi ſceniã ide ſũ. di cuntur theatrales a teatro in quo fieri ofuenerunt etiã apud romanos. licet ad tps p nãcã fuiffz con ſtrudio theatri impedita ludi vero pdicti ſm yſ. li. 11. j. vñ. eſt hãz. dicebãt ſceniã a ſcena q: fuit domũ eula quedã in medio theatri in qua cantabanẽ et res citabanẽ carmina poetaz. vñ m ludis ſceniã primẽ cipales pſone fuerũt poete quibz ſuiebat mimi et hi ſtrones ſaltãtes et effigãtes motibz corpis ea que a poetis canebantur. In quibz ludis multa canebãtur et effigebantur turpia et mbonẽta tam de dijs quã de hominibus

Utrum tamen ſcitote 22. In hoc ca. xxx. ofſendit beat 9 aug. quomodo demones ſeduperũt hoies

vt crederent q̄ ludi scēnici forent eis in remediū ostra
pelli lentiam. et pbat q̄ talis seductio fuit periculo
sa i moribus a nocua solis antea ludis circensibz asue
tis. sui sint circenses satis diffuse. p̄sequitur p̄h̄. li a
bro. xvij. ethiarum. Dicebantur autē circenses quasi
circa enses. naz fm̄ p̄h̄. olim ponebātur gladij quos
quadrigę circuibant. et erat artis equos circa pericu
la torquere. S̄m̄ valerium autē libro. ij. isti ludi in
stituti fuerunt rome a romulo. et vocati sūt asualia. i
quibus capte sūt sabine. et fm̄ titum liuium celebrabā
tur in honorem neptum. fuit osuetudo gentiliū q̄ si
cut sacrificia bāt in honorem deorum. ita et ludos cele
brarent. et determinati ludi determinatis dijs fuerunt
oscerati. vnde et xpiani quidaz a gentilibz vocantur
accepisse exemplū qui in diebz solemmibz ludis mte
dunt. quasi hoc est deo grati. De istis ludis circē
si bus facit virgili⁹ mentōs libro. v. eneidōs. dicēs
q̄ enas hos ludos celebrabat i honorem patris sui.
Et iuxta b̄ quis rome ludi isti primo fuerunt celebra
ti a romulo tñ fuerunt alibi prius celebrati. Et infra.
Atq̄ inde fugiētēs. vult dicere aug⁹. q̄ aliqui
quos mox pellicia possedit non obstante vastatōe
vrbis a gothis facta. quaz oculis viderunt fugiebāt
de vrbe et venerunt cartaginē vbi frequētibz thea
tra. et quasi otinuo p̄hibitiōibz se gessit. et a more
m̄anoz se habebant.

Antes amentes. In b̄ caplo. xvij. redat gu
it aug. infamā quorūda romanoz. q̄ cum alienatōne
remotissime plāgerēt vrbis va starōem ipi dabant se
ludis. et theatra frequētabant.

Romulus et remus. In hoc caplo. xvij. bea
tus aug. opat ecclesiam xp̄i asilo romanoz. et pro
bat q̄ ecclesia xp̄i maiorem habuit potestāte oserman
di fugientes ad se quā asilum. A siluz illud fuit cōp̄lū
quoddā a romulo ositutu. vnde dicit eutropi⁹ libro
p̄mo de romulo sic loquēs. Conditā ciuitate quam ex
sui nomie romā vocauit. hoc egit adito templo quod
asilum appellauit. pollicitus est cunctis ad ipsum fu
gentibz impunitatez quā ob causam. multitudine fi
nitimoz. qui a silū apud suos euos offensam cōtraxer
ant ad se fugientē i ciuitatem recepit. Latini dem
qz tusciz pastores. et etiā transmari friges. q̄ sub
enea et archades sub euādo duce in fluxerat. Et ita
ex varijs quasi elemētis ogregauit cozus vt vnum po
pulu romanū efficiet. Hec eutropi⁹. Idē etiā narrat
titus liuius de vrbis origine libro p̄mo.

Memoret sane i ipis. In hoc caplo. xvij. ostē
dit beat⁹ aug. q̄ boni paciēter ferre debēt socie
tatem malo. q̄ multi eoz. q̄ sūt mō mali sime a deo
p̄destinati ad salutem eternā. De quo. exortu. rē.
De exortu ciuitatis dei et ciuitatis dyaboli p̄tractat
aug. infra ab ij. libro vsqz ad xv. De p̄cursu vno ci
uitatis vrbis a li. xv. vsqz ad lib. xv. De fine ve
ro vrbis qz ciuitatis a libro decimono. vsqz ad finem
totius operis. Cetera vero huius presentis capli no
ta sunt satis.

Sed adduc quēdam mibi. In hoc caplo. xvij.
ostēdit beat⁹ aug. q̄ restāt a dhuic tractāda i no
uem libris sequentibus. Memoranda sūt em̄. rē. scz
libro. ij. deinde monstrādū est scz libro. ij. Et quā
ob causam rē. scilicet libro. ij. ca. ij. postmodum ad
uersus eos rē. scilicet a libro sexto vsqz ad librum. ij.
Alteramus ciuitatem dei rē. scz. a. ij. capitulo libri
x. vsqz ad ad finem eius.

Tratiōni perspicue. Die incipit
liber scd̄s m̄ q̄ beat⁹ aug. pbat q̄
multitudo deoz. falsoz. nō curant
de malis culpe romanoz. vt scz ea
p̄hiberet imo vt potius p̄curaret
ea fieri. Et b̄ iste liber. xvij. capitu
la. In quo. primo determinat sibi modū p̄cedendi
quē itendit i sequētibz obſerare in declaratōe veritaz

tis. et terminū quē non vult excedere in expugnatōe
falsitatis. Palpantibz et cōmuentibus. Comue
re em̄ est oculos vel palpebras claudere. vult ergo
aug. dicere. q̄ ea que dicit p̄bebit palpanda. vt si
quis oculos etiam claudant ne ipa videant saltem ea
palpabunt.

Superioritaqz libro. rē. In hoc caplo. ij. recolligi
t ea que tractata sūt in primo libro. et declarat ins
remōem suā quo ad dicenda. Recolligit autē p̄mo ea q̄
dicta sūt a p̄ncipio p̄mi libri vsqz ad octauū capitulū
ex cluſiue. deinde ibi. Inde incidit rē. Recolligit bre
uiter q̄ tractata sunt ab. vij. ca. vsqz ad. xvij. Et post
ea ibi deinde pauca rē. recolligit que tractata sunt a
xvij. ca. fere vsqz ad finē libri. Concepit itaqz dicē rē.
Facit i. p̄mo caplo sequēti in generali. b̄ i tercio li
bro diffuse et magis in speciali.

Memento me autēz ista. In hoc caplo. ij. quim
cit maliciam aliquoz. q̄ xp̄iams insultabant. p̄p̄
mala que roma a gothis passa est. et insultando fece
runt sibi puer biū. cum tñ multo eoz. serent ex libris
suis historicis. q̄ roma a t̄pa xp̄ianoz. grauioza fu
erit p̄p̄ssa mala.

Primo ipos mozes. In hoc capitulo. iij. mci
pit aug. intentōez suam p̄ncipalem hui⁹ scd̄i li
bri. p̄sequi p̄bans q̄ dñ romanoz. non curauerit de
bonis moribz cultoz. suo. imo potius miserunt eol
in errorem et in reprobu sensum. vt multa turpia p̄e
trarent. q̄ pbat i hoc capitulo p̄ defectum legū. q̄
dñ nulla lege turpia. p̄hibebāt. et etiā p̄ cultū quez
augustin⁹ vidit dñs exhiberi. Ludibria qz faciebat
orum rē. ludibria sacri legioz. appellat ludos turpissi
mos quos gentiles faciebant ad placanbu. deos suos
et deas suas. In quibz ludis multa fiebant a dicebā
tur turpia. quibz rep̄ntabant facta turpissima deoz.
suo. ita q̄ in ludis illis videbantur dñ eoz. exhibe
ri ludibrio. Et infra. Spectabamus arrepticios. rē
hoc dicit aug. p̄pter mulieres que i festo bachī qui
fingitur deus vim. q̄si inane videbātur. et cum insa
nia festum bachī celebrabāt. vt pater p̄ aug. infra
libro. vj. ca. ij. Et ideo mulieres illas vocat arrepti
as. Vel pot⁹ dicit aug. hoc p̄pter sacerdotes bere
cintie. de qua statim facit mentōez. naz sacerdotēs
illi galli vocabant fm̄ hugonem a quodam flumine
in frigia. q̄ gallus vocabatur. vbi berecintia coleba
tur. flui⁹. vno potates inebuat a quasi insanos red
dit et furiosos. de quo in sacrificijs bibebant. et quasi
ebri et furiosi et arreptici videbant. a ideo etiā ro
me et a libi quando celebrabatur festum eius sacerdo
tes eoz quādā insaniam p̄tendebant. Quidius autē
de fastis libro. iij. aliam reddit causam que mmitur
fictiōni poētie fingebant em̄ poete q̄ erat puer qui
dam deco. us nomie at his oblatu s berecintie q̄ vo
ueret castitatē. et seruiret sibi in templo suo fact⁹ est
sacerdos. Ipe vero postmodum votum suum fregit.
p̄pter quod dea irata volens se vindicare immisit sibi
furore et insaniam. q̄ intantū furebat nō potēs ferre
dolores suos q̄ sensit. q̄ cum petra absceidit sibi viti
lia sua. dicens. apereant ptes q̄ nocuerit mibi. Et ido
ad rep̄ntandum vindiāz illam sacerdotes eius post
modum fuerūt castrati. et i festo eius insanā mentis
quasi arreptici p̄tendebāt. De gallis a at his ato
lescete facit aug. mentōez infra libro. vj. ca. vij. a li
bro. vij. ca. xv. Audiebamus symphomacos. hic
ostiter habet symphomacos s̄ symphomacos ē eque
bona s̄a vel melior. forsan. nā symphon fm̄ pap. idēz ē
q̄ tuba. et ideo symphomaci sūt canētes tubis. vel alio
mō somitū magnū faciētes. In festo at berecintie fie
bat strepit⁹ magn⁹ q̄ciētiū cimbala. a es cū ere p̄cu
tentiū vt p̄tēz p̄ quidiū libro. iij. de fastis. Et etiā p̄
p̄h̄. ethiaz. libro. iij. strepit⁹ erat tātus q̄ erat hor
ribilis ad audiedū. vñ quidi⁹. Querē mltā lib et sed
me sono. eris acuti. Terret et horrēdo lochos ad ami
ca sono. Vocat s̄ b̄ dñs aug. symphomacos istos sic

strepentes. vel syphoniacos vocat qui i honorē de
 pudicitie quedā turpia faciebāt. vt dicitur infra libro
 isto ca. xxiij. Et infra. // Oblectabāt celestis virginis et
 berecynthie. Ad cui⁹ itellectū sciendū ē qd ymagines
 duas scz palladis id est mmerue. et berecynthie oſue
 runt ſingulis annis lauare i almone fluuio q̄ fuit in a/
 berim. pallas aut que et mimerua virgo eſſe tradeba
 tur. Et at dea ſapie ſm gentiles. qz ſicut narrat hie
 ſtome. ipa ſubito apparuit i habitu virginali uſq̄ palu
 dem in africa. triconē noie. Et ideo appellata ē virgo
 tritonica. do cuit at affricos multa ppter qd creditur
 eſſe dea. et eo cius qd eius origo fuit oſimo ignota
 vñ dicebat q̄ hie de celo lapſa. ppter qd hie aug. vocat
 eam virginē celeſtē. Et ſm ſicōnes poeticas ipa fuit
 nata de capite iouis. palladiū etiā id ē ymago palla/
 dis allatū de troya romā vt dicit ovidi⁹ libro. vij. ſa
 ſtis credebatur de celo i arcem iulij deſcēdiſſe. vñ dicit
 ovidi⁹. Credit⁹ armifere ſignum celeſte mmerue. Ta
 men de feſto lotiomis ei⁹ q̄ ad ea q̄ fiebant i feſto illo
 nō faat aug. h m ſpeciali mentōe. ſi de locō berecyn
 thie. Vel p celeſtē virginem itelligit h aug. deā vir
 ginem ſeu pudicitia. vt infra libro isto ca. xxiij. dicam
 Berecynthia vero de q̄ ſup libro isto pmo. ca. xxi. etiā ſit
 mentio ymaginē habuit qualē deſcribit phidoro libro
 .viij. et hiaz. caplo vltimo. et ſibi ſuiebant galli id ē
 caſtrati. q̄ coribātes q̄ h chorobēates appellati. feſtū
 at ei⁹ celebrabat apud romanos pridie nonas aprilis
 vt pte i kalendario ovidij. et tūc cir cumducebat pee
 vte. euz ho:ribili ſtreperu. vt ſup tadium ē vt pte p
 ovidiū libro. iij. de falſis. et portabat i lectica id eſt
 in theatro ludi ſolemnes i honorez eius. In quibz lu
 dis fiebant a ſcencis illa vilia. de quibz h aug. fac
 mentōe. puta qd aliqui caſtrabant. et aliqui mſame
 bant ſicut ſingulū eoz. poſte. puer at hie qui votum
 caſtrati ſi illi dactum nō ſeruauit verſus quaſi i in
 ſamiam ex ultione dec ſcipm mutilant. vt ſup dictū
 fuit. et oſimilia de quibz aug. infra ca. vij. loquitur
 Dicebant at ſcencis a ſcena. fuit aut ſcena pte domū
 cula i medio theatri. quales ſūt domūcule tabernati/
 orum vel mercatorū in nudimis ſm hugonē. i q̄ erat
 pulpet⁹ quē aſcendebant illi qui fabulas recitabant.
 Et quot erant carnia tot reputabant appoſuiſſe ſerua
 la. Infra etiā latebant laruati ſz hiſtiones i mimi q̄
 ſubito epeunte cotaz pſo monbus cozpis epiſſerūt
 hiſtorias ſeu fabulas recitatas. Et iſti pte fuerunt
 appellati ſcencis. Scena etiam qñqz pomē p ipō to
 to theatro. qñqz p fabula. qñqz p recitōe fabule
 Et eſt h ſciendum qd iſta dea quā vocauerūt matrem
 deoz. p quam tēraz itelleperunt in tanta ſue reue
 rentia apud romanos. qd aneē. ei⁹ ymago eſſet d pel
 ſimio romā translata. ſicut narrat valentis libro. o pri
 mo. ſepius impatores romani id eſt q̄ imperia geſſe
 rant ſicut oſules ptores et hioi opotes victoriarū
 id ē p obtentas victorias ſuſcepta vota peſſimie ad
 pfecti ſoluert. // Conſideret xpiani quāta ſit diſtan
 tia inter romam et peſſimū. vt videat qd reuerentie
 debeāt matri nō falſoz. deo. ſz vñ ſimi a veri dei
 In hui⁹ honore etiā oſtendū fuit a domiciano tēplū
 illud rome qd pāthxon vocabat. Et poſtmodū bomfa
 ei⁹ ppa i honore bēe marie oſecrauit vt dicitur i legen
 da de omni bus ſanctis. et modo vocatur ecclia bēe ma
 rie rotunde.

N Equa q̄ iſtos q̄ flagicioſiſſime. In B ca. v. lva
 tus aug. reprobat culturā berecynthie deſp̄tam
 i pcedenti caplo p naſica ſapionē vizz. opeimū iudi
 cio romano. q̄ lz voluiffz mrez ſuam int de os tñſſe
 i more gentiliū. poſt tñ elegiffz eā iacere inſenſibile
 q̄ honozari ſicut berecynthia fuit honozata. Et ideo
 pz manifeſte fraus dyaboli i B qd berecynthia noluit
 i alicui⁹ hoſpicio recipi q̄ viti optimi. quā fraudē h
 detegit aug. de iſto naſica ſcipione a receptione bere
 cynthie ab eo habitū ē ſup libro isto pmo. ca. xxi. vbi etiā
 habet q̄no ipſe p:obibuit theatrum rome conſtitui

ſtore grecorum. de quo etiam aug. fatit mentōnem
 in loco iſto.

Hinc eſt qd de vita et moribz. In B ca. vij. oſidit
 hie aug. et opatoe deoz q̄ colūt deos multos
 ad xpianos qui vñ deū colūt q̄ illi dii multi ſūt ſp̄s
 immūdi nō curātes de vite immūdicia cultoz. ſuoz.
 n B qz i locis publicis nunq̄ pmulganē apud culto
 res illos legeſ alicue d mūdicia ſuanda. q̄uis alicui
 iſtoz iadent qd ſecrecl⁹ p modū ſufurtij legeſ taleſ
 ſuſcipiāt. ſicut mſta mā gis diceſ ca. xxiij. huius libri
 aliter ē de xpianis. // Rec vbi fugalia celebrarentur
 et videſ qd hie dicit eſſe frigalia vel frigalia. q̄ vocatur
 feſta berecynthie de q̄ bus ſup ca. iij. tradidit tuatus
 aug. feſta at illa dicebant frigalia. qz fuerunt feſta
 deo frigie id eſt berecynthie. q̄ pte in frigia quam ro
 me colebat. et eo mō dicitur bacchanalia feſta bacchi.
 Et et calia feſta ceteris. et ſic de alijs feſtis. Sed tñ
 ego diuerſos libros reſpexi i anglia et etiā i bononia
 et in omni loco mueni fugalia. Crederē tñ ſtam vicio
 ſcriptoz. corruptam. niſi beatus aug. p.romce et alii
 dens oditōi genis et ouemiente nois vocaret fugalia
 q̄ alij vocāt frigalia. naz ſm bieronimū ſup eplāz ad
 galathas omēs poete uocat frigas timidos n p oſes
 quens ad fugaſ paratos. pte qd aug. eoz. ſacra q̄ di
 cunē frigalia h vocat fugalia. Et B ē ver iſimile. qz
 poſtmodū addit aug. ſic. Et vere fugalia. ſed pudo
 nis et honeſtatis. qd eſſet itelligibile ſi diceret friga
 lia vel frigalia. Et infra. // MS diſcendūz plus incre
 pat dicens. diſcite. // Iſti verſus ſūt pte hie ſati
 tra. ſatira q̄ta ſuſ pſo prima. vbi poſt longaz et du
 ram increpatōnem eoz q̄ pigri ſūt ad laborandum
 hozat eos ad bonum dicēs. diſcite o miſeri et cauſas
 ognoſcēt rez. ſz ad hoies ptenentiū. qd ſumus id eſt
 qd ſum⁹ hoies et p oſis aialia rōnabilia q̄ debēt viuē
 ſm ratōez. Et qd nos gignimur id eſt ad quid hoc ē
 ad quē finem gignimur. Conſtat qd beatitudo eſt ſi
 ms quē nullus attingit niſi p x̄tutē. Ordo qd datus
 ſic ordinaſ ē humana naſa. qd ſup bruta aialia. Et
 ideo rep̄tate d̄z n ſubicere mot⁹ brutales ipi p̄mimi
 aut mere meta id eſt termm⁹ vite nē eſt mo:is. cuius
 meditato nō pax. oſert ad virtuoſe viuendū. Quam
 malus fr̄y d eſt quā faciliſter homo ſlectit d bono
 i malū. et vñ ſz ſit iſte fr̄y. Et em ſenſualitate. et
 ideo regenda ē. Quis mod⁹ argenti id eſt acquirēdū
 argentum nō ſz queratur tanq̄ finis. ſed ſicut illud qd
 eſt nēctum ad finem alioquam non eſt modus. ſz pce
 detur i m̄ſimum. Quid ſas optare ſz argenti a i di
 uicijs optare lz nēctia ad ictum et veltum. Quid aūe
 nūmus habet id eſt quātum habet aſperitas ppter
 curas magnas quas mgert ppter quod et ſp̄ms cō
 pantur dūctie. pte caritēz p̄miquis quantum largi
 ti deat id eſt cognoſcite. quātum impendere ouem
 at parentibus et amicis. Quid te eſſe iuſſit ſz et hoc
 ognoſcite qualiter deus pcepit tibi viuere. Et hu
 mana qua parte locatus es in re id eſt confideta qua
 parte locatus es in re humana id eſt quem ſtatuz ha
 beas vel gradum inter homines quia ſcōm d̄tam ſta
 tus vel gradus debet eſſe diuerſus modus viuendi.
 quia quilibet viuere debet ſm decentiam ſui ſtatus.
Aug. r̄ſione quādā q̄ poſſz dari ad illud qd que
 bat a arguebat i pcedēt caplo petuit em b̄us aug.
 a gētibz rōms qd ipi demōſtraret alicuē locū publi
 cū vbi tradereſ legeſ deoz. ad recte viuendū ordina
 te. et ipi forte r̄ndebunt qd ſeole phoz. ſunt talia los
 ca. Sed hanc reſponſionem excludit dupl. p. primo qz
 illi phi nō erant romani. ſed greci. Et qz ad hoc r̄nde
 rent fo: ſan qd greci iam facti ſunt romani qd grecia
 iā facta eſt prouinea id eſt terra tributaria romānis
 ideo excludit iſtam r̄ſionem ſcōo dicens qd traditōes
 phoz. non erant legeſ deoz. ſed adinuēt omēs hu
 mani intellectus a deo ad cognoſcōez veritatis adiuti
 Et ideo philoſophi eſſent potius honozandi qd dij.

Calli abscederent molles ofsecrarent. insani fecerent
27. p gallos intelligit sacerdotes cibelis id e beccan
tibe. de quozz. absalione id est castratione supra in B
libro caplo. iij. satus dixi. Cos at vocat molles qui in
facta scrip tura effemiat appellan. vnde. in. regu. iij.
Et effemiat fuerit in terra. et ca. xv. effematos ab
stulit de terra de istis dice infra libro. viij. ca. xvij.
Gallos aut pdictos vocat augustin' insanos. et cau
sa patet ex hys q supra ca. iij. dixit. vel potius illos i
sanos dicit qui se cultus vel lanceolis fecabant id e se
meidebant vt de aprio sanguine facerent la crificium
vt infra libro. viij. ca. xvij. dicitur. Et infra. feruē
ti vt ait perhus tinda v eneno. hoc dicit perhus i eade
satura i q et versus eius sit positi pcedenti caplo. s3
ti bene ante istos. vocat autē perhus venenū feruēs
libidinis. Et infra. iud piter fecerit. hoc dicit aug.
q iupiter fuit rex crete et homo immudissimus qui a
pueris abusus est et h gines eter oz. rapuit. Et ideo
qris canis poete de ipo ganime de puero q fuit filius
trois regis dardanoz. et de eius aduiteris l3 videā
tur figmēta poetica. tñ veritatē habuerunt p funda
mēto licz ganime dē iupiter nō rapuerit p se. h rex fei
gioz. tantalus. vt eo iupiter abuterē s m ozofium li
bro pmo. de quo aug. libro. xvij. ca. xij. facit men
tionem. de ioue vero lactancius libro pmo. Quid iupi
ter q i solē patione optim' maxim' nōiatur. nōne
a pma sua causa puericia. ac pncipia da deplendi
tur. cum pncipio regno expulit. nec expectauit sinez de
crepiti femis. cupiditate regnādi. a cū paternū solū
p vim et arma cepisset bello et a titantibz lacessit. q3
bus videt reliquā vitā suam i stupris aduiteris q3 cō
sumpsit. Onitro virgines q3 immunit. illud em tole/
rābile iudicari solet. amphitronē ac tndatū pterre
nō possum quozz. domos dedecore ac infamia plerif
simos reddi. Ills vero summe impietatis ac seletis
q3 regū puez. rapuit ad stupr. patū em ei videbat
sic i expugnanda femiaz. pudicia. maculosus est q
turpia mī etiā serui suo iniuriam faceret. Hec lactan
cius. Quā tū vero ad poetas q de ioue talia q d dñs
alijs quasi fingendo scripserūt dicit p h b. libro. viij.
et h mologiaz. ca. de poētis. q3 officiaz poētaaz est
ipam veritatē sub qbusā regumētis enarrare iupit
autē de9 fact9 est vel ppter magni tudinē potentie.
vel ppter abūdatiaz malicie. et hoc a malis vt habe
rent turpitudinis sue deū pñonum et exemplum. Et
infra. i. iouic apud terentū. hoc qd h beat' aug.
de terentio adducit est i eunuchō actū. ij. Et habet
etiam in perho ubi supra. Ad quo z. intellectuz scien
dum est q de ioue fingit a terentio et alijs poētis q
ipe adams danen filiaz acrisij ognouit eam descen
dens i gremiuz ei9 sub specie imbris aurei. genuitaz
perhus. veritas fuit q ipe allexit eā ad sui cubituz
donis aureis vt patz p aug. infra libro. xvij. ca. xij.
Erat ergo iuuenis quidā q gessit se p eunuchō cū tñ
in rei veritate non esset. suscepit puellaz quandam in
sui custodiaz videns autē tabulaz quandaz in qua pi
dum fuit pdictum facinus ipius iouis. accensus ē libi
dine ex aspectu illo. Et cognouit puellaz illam si bi ad
custodiendū traditaz q omendataz. allumens exēplū
turpitudinis ab ipō ioue. q apud gentiles est de9 si
mus tonans i sublimibz. vnde illa verba quē deū zē.
v3 q3 ad hñez huius capli sunt verba terenci in psona
ipius eunuchi.

¶ Teni non tradunt ista zē. In hoc caplo. viij. ex/
cludit aug. quandam excusatōnem deoz. que p
tendi possit q3 diceret forsā aliquis. q turpia q di
cunt de dñs nō habēt auctoritaz ex sacris deoz. s3
ex fictionibz poētaaz. hoc excludit tripliciter. onidens
excusatōez nullaz esse. Primo q3 si possit dici turpio
ra erant forte illa q fiebāt a dñs que a poētis mistice
i. sub tegumentis narrant q3 sine ista que i theatris
exhibēt vnde lactantius libro pmo ca. xij. dicit q mē
daciū poētaaz. nō i factō. sed i noie met. uēbāt. em

malum si ostra publicam psuasionem faterent q3 etat
v22. Secundo q3 turpitudines ludoz scenicoz. ut
pater ex historijs ipoz non pcesserunt ex ignorantia
romanoz. sed ex pcepto deoz. sicut supra tractauit
beatus aug. libro pmo ca. xxxij. et infra lib. o. iij. ca.
xxv. plenus dicitur. Tercio qdem si dñs ludi hmoi
displicissent. debuerunt eos pmissis etiaz adiectis m/
hibuisse. qd non fecerūt. Et nota q3 turpitudō aliq
et maxime ludoz scenicoz. p tanto attribuitur poe
tis. quia ludi aliqui scēmi non fiebant nisi a poētis a
eis fuerintibus. Nam poete opofuerunt carmina in
honestā et ea recitabant i publico pulpero quidaz in
strumentis publicis canebāt. q temelia appellabātur
Et qdam ea motibz co: poris effigebant. sicut histri
ones et mimi. ita q3 pncipales i istis ludis erant poete
vt etiam aug. infra ca. xij. Et quis multa in illis ludi
bis a carmibz est h3 h3 et rez. obscenitas. vetūta
men melio: fuit q3 i alijs que fiebant in templis. sicut
dicit aug. infra libro. vi. ca. viij. Comēdie et trage
die zē. Comēdie sūt fabule de factis hoim puatorum
et hñs que ad eos pñnēt. et poete qui talia canebāt
vocati sūt poete comici. a dicebant sic. vel a comis id
est pagis. et odos qd est cantus quasi villanus cāt9
q3 arcapagas id est villas osueuerunt cantati. vel a
comestione. quia post comestionem solebāt homines
talibz indulgere. Comico. vero poētarum duo sunt
genera s m pñdorū ethiogiariū libro. viij. ca. sez. ve
teres a noui. verēs oia q canebāt ouerebāt ad vñum
puocādū vñ de meretricijs et stupris et hñs q3 pote
rant puocare tñm tractabant. sicut plautus a ter/
rentus. Noui vero rēphēdebant vicia hominū nomi
natim. Hñz homines lacessabant eoz. vicia carpen
tes vera vel ficta et pingebant nudi q3 vicia denuda
bant. Tales poete comici satirici appellan sūt orati9
pñus iuuenalis et hmoi. Tragedie vero sūt fabule s
pñoms publicis et hñs que statum reipublice concer
nunt opofite. que terminabant in aliqua re luduosa
et talium fictōes vocabant poete tragici. a tragos
qd est precus quia precus erat merces eoz. a odos qd
est cantus. quasi cantus vel cātantes ppter precum.

¶ Possunt autē poete tragici sicut et comici diuidi i
duas ptes. pmi puri tragici. secundi vero elegi tractā
tes de eligia id est miseria

¶ Vid autēz hinc zē. In B caplo. ij. ostendit aug.
q3 quātum ad ludos scenicōs poētaaz. greci rati
onabilius quodammodo se habuerūt q3 romani. s3 az
romani imbuuerūt sub pena capitis poētis a alijs. q3
nullo modo carmina infamē s aliquo hoie oponerēt
ostēratēt vel recitarent a tamē de dñs pmitterēt ta
lia fieri. Quāuis vero greci facerent rationabilius q3
suppositō. s m absolute loquēdo pessime fecerūt talia
pmittendo. Vbi scipio disputans zē. Sciendū est h3
q3 cicero id est tullius i multis libris suis modū plato
nis imitā. Introducit cum diuersas psonas loquētes
et nihil quasi loquē in ppta persona nisi i principio
libri. et sic in libro de republica introducit scipionez
loquentem a disputantē. ita vt legenti videat liber
oscriptus a scipione poētis q3 a tullio. fuit autēz iste
scipio africanus secund9 sez qui deleuit cartagine vt
patz ex somno qd tullius fingit in v. libro de republi
ca in psona scipionis. quod macrobius exposuit. Et
sciendum q3 i h3 bis tullij que a beato augustino recitā
tur quā h dē in psona scipionis reprobat tullius mo zē
grecoz. qui pmisserunt poētis suis q3 ipi nonniam
de hominibz dicerēt que vellēt. Quia ipi multos vep
auerunt de honestando suis carmibz nō solum ma
los ciues. vt puta cleonem et cleophontē. et ppholuz
sed etiam optimos ciues sicut piclen. q in sua ciuitate
ita erat magnus habit9. sicut scipiones. vel marcus
catbo apud romanos. Et ideo apud romanos nimis
fuisse modicē si pmissum fuisse plauto. vel neuio.
aut cecilio poētis latinis q3 maledixissent istis. ita fuit
absurdum q3 greci permiserunt poetas suos in scena

violare id est de honestate pielen fuerunt autem isti tres scilicet cleon. cleophon. et ypbolus cives attheniensis sed valde sediciofi. picles vero fuit dux attheniensium in bellis contra lacedemonios. et thebanos. que vocat iustinus libro. in. spectate virtus virum hic fuit qui dixit in tullii libro de officijs. prorem de cer. non manet et linguam sed etiam oculos hinc ostinentes. Valer. autem libro. viij. ca. ij. de isto sic dicit Pericles felicissimus nature incrementis sub anaxagora pceptoris sumo studio spoliatus in structus literis atthenaz. cer uibus iugum fututus impofuit. in vto cato post addit valeri. Quid enim interest in polistratu et picle. nisi quod sit armatus. sine armis tiramida gessit. bec vale tuus. Vn scilicet valeriu. ita erat eloquens quod sua eloque tia tunc faciebat. quatum alterius arma Plautus vero et neuus fuerit scriptores comediaz. in eusebiu. Et fuerunt scriptores tpe publij scipionis et genen scipio nis fratris. quibus erat in hispania ommissum bellu. vbi et interfecti sunt de quibus sic fit mentio. fuerunt autem alij scipiones multi famosi vt infra libro. in. ca. xij. dice tur. De neuio vero pccata dicit eusebius i cronica quod vti ce mortuus e pulsus roma factone nobilitum et maxime metalli. De plauto vero dicit er. A. gellius libro. in. fere id est scilicet quod rome mortuus e. et quod ppter an none difficultate ad molas manarias pistori se locua rat. vbi quotiens ab ope vacabat scribere fabulas soli tus erat et eas vendere. Ite plautus scripsit comediaz qaulularia appellat. 8 quo etiaz narrat A. gellius li bro pmo. quod epitaphiu fecit et incidendum sepulchro suo reliquit hmoi postquam est mortuus. Plautus come diam luger. scena est deserta. deinde risus ludus iocul quod et innumeri numeriqz simul omnes olacrimauerunt. De neuio vero narrat A. gellius libro. in. quod fabulas duas in carcere scripsit. cu ob assiduaz maledicentiam et pbra i pncipes ciuitatis. d grecoz poetaz. moie dicta in vncula rome atriu vicis dictus est. vnde a tribunis plebis post exemplis e. cu in duabz fabulis sup dictis delicta sua. et penulimas dcoz. suoz. quibz ante multos leserat diluisset. Et sciendu quod sicut pty p A. gelliu libro quinto. iste neuus solum diffamator et scripsit de scipione affricano supioze. Et forte ita fecit de duobz scipionibz de quibz fit hic mentio. quoz rum alter scilicet publius scipio fuit pater dicti affricani De plauto et neuio dicit A. gellius sic. inter poetas comedicos excellit ceclius stantius. scdo plautus. tercio neuus. Ceclius vero scriptor comediaz. fuit tpe mar ci cathonis censoris.

Et maligmi spūs quos isti tē. In isto caplo. r. il lud quod dixerat aug. in caplo pcedenti. d gre cis scilicet quod fecerunt ouemeter pmittere qd eoz. poete vicia hoim oppresso nomine publice recitaret magis declarat. Et pmo reddit cam quare demomibz placz quod de eis dicant vicia que tū non sunt eoz. sed forte fuerunt aliquoz. hoim. aut forsan non fuerit alicuius hois sed ofida fuit. Scdo ex quo demones quos colūt tanquam deos hoc volūt sibi fieri. ondit quod ouemeter per miserit sibi ofimiliter fieri. nec solum pmitterunt. sed etia honozauerūt facietes. Scienduz est autem quod si cut dicit ysid. libro et hiaruz. viij. ca. de poetis poete tragici magnū honorē assecuti sūt. de comicis vero non dicit. vt ideo videē oppositū sentire de ipis. Et scbines attheniensis. Ite scbines fuit discipulus so crati. vt pty p seneca libro pmo de bñficijs. Cum vero socratē ceteri discipuli pla offererēt scbines paup se solum obtulit dicens. quicquid melius habebat se il li obtulisse. ceteri autē euz pauca ei dederūt plura sibi retinisse. De isto autem scbime facti hieronim mē tionem in. plogo biblie dicens. scbines cū rodi epu lare. sua historia. de scbime plenius valerius nar rat libro. viij. licet orato. esset magnus valde tū plu res tragedias scripsit vnde tullius de republica dicit de ipso sic. Scbines cū adolefcens tragediaz actiaz scdm rēpublicam capessuit et atthenas sub arbitrio

verfauit et egit. adeo potens erat i eloquecia. Et in fra. Et aristodemum tragicum. de legatis pacis attheniensiu missus ad philippu patrem alexandri ma gni et de legatis eius ad attheniensis loquitur iusti nus libro. viij.

Et greci turpiter tē. In b caplo. r. ondit aug. qd greci quis turpiter tū ouemeter fecerit ho notando scemicos. sicut et honozado sacerdotes. et si siue ponatur distinctio int deos qualē labeo posuit. fm quā diuersa obsequia diuersis dñs sūt tribuēda. si ue ponatur quod inter deos nō sit illa distinctio labeo mis sed quod indifferēter omibz dñs eadez obsequia tribuā tur. Labeo quem hmoi rezz pitissimum tē. de la be one narrat gaus iuriscōsuluz ad leges duodecim ta bulaz. quod cum ei offerret osulatuz ab augusto renute sed plurimis studijs operā dabat. et totum annū ita diuisit vt rome sex mensibz cū studio sis esset. et sex mēs sibus secederet et osebēdis libris opam dar et. Ita qz reliquū. pl. volunia. opofuit autē omētia ad. rñ. tabulas fm A. gelliu libro pmo. Itā vero cardes di uisionem dictoz. quaz pmit labeo scilicet quod aliqui dñ sūt boni. aliqui mali. immū. A. gellius libro pmo. dicit em aliquē deum esse qui nō iuadū ptemēz vim necēdi ba bet. nā deos quosbz romani vt pdesent celebra bant quosdam vero vt non obessent placabant. Ite A. gellius. De hoc vero plus dicitur infra ca. xij.

Romani sicut in illa tē. In isto ca. rñ. beatuz aug. romanos arguit quia magis parebant fame sue quod deoz. suoz. et videbā. tue plus apprecari curā suaz. i. curiales quod reipublice curā gerebāt quod capit oliū id est deos suos. Itā capi tolium fuit templum iouis. et rēphendit ciceronez id est tulliu qui libro de republica scipionem mduat lo quentem. et pty intēto augustinuz. De plauto vero et neuio. ac duobz scipionibz fratribz et ceclio. et mar co cathone videlicet censorio deñ est supra libro isto ca. r. de ter entio vero et ioue et a dolescente supra ca. pitulo. r. rñ.

Ed respōderet mibi forasse tē. In isto capitulo rñ. beatus aug. arguit romanos de duobz pmo quod cum dñ pceptum ludos turpissimos exhiberet a crimia sua publican. tū ipi romani coluerunt eos tanquam deos quos non coluissent si pcepissent ludos celebrari cum quicquid romanos. Scdo ibi iterū tē. arguit eos quod scemicos omni honore prauauerūt cum tū ludos scemicos dñs suis exhiberet. Itantū vero eos honore ps uauerunt quod nō solum puati sūt maioribus honoribz puta scenatoria dignitate. et alijs que totaz rēpubli cam immediate decernunt imo et taz censorijs id ē seue ro iudicio censoris. qd fm hugonemi vna significatōe est idem quod iudex mox. Pellebant de tribu ppria ita quod nec in ea possent gaudere honore aliquo. nec etiaz pūilegio. vel iure quocūqz quod ratōe tribz sue sibi pos set optere. Sciendū autem quod roma fuit diuisa tota i tribus videlicet numero. rñ. et si quis delinqueret in rēpublicam p censes pellebat de tribu sua. nec putabatur ciuis. fuit etiā scemicus infamis. vt pty p aug. infra libro isto ca. r. et est modo scdm cano nes vt pty. iij. questione pma. ca. diffimus. Et in fra. Germanez romanuz. germane idē quod imma ne. vnde gentes germane dicunt fm papiam qñ im manes ppter immantatez co. p. et ideo dicit aug. germane id est immantiter romanū id est subtime. nā romanū fm hieronimū idē quod sublimū sonat. et si dicit aug. quod romani plus honozabant se quod deos suos. vel romanū vocat honoris et glorie cupidū. quia fm hug. nomē gentis alicuius sepe ponit. p aditione gentis. sicut quicquid dicit iste afer id ē vespellis. quia afri sūt vespelles. Adicio romano. vna fuit quod ipi fuerunt glorie et honoris cupidī plus alijs gentibus hoc modo loquēdi quis ex alia causa vtatur titus si uis libro. i. de bello punico. Nam de camillo dictato re bellicossimo loquens dicit sic. ac vere romanū id

est vere strenuus ac corbatus
Dende quiritus ipi poete. In isto ca. xiiii. be-
atus aug. arguit romanos qz poetas no priua
uerit honore sic scemicos fuerit aut scemici dicit hui
qui salta bat. et motibz corpis effigebat otena i car
minibus poezaz. puta mimi et histiones seu iocula
tores. unde isti no erant nisi actores fabulaz. id est effi
giatoz. Sed poete erant auctores id est pncipales
in negotio. qz ipi fabulas opofuerunt. Facit aut d be
atus aug. quoniam in b. ca. primo vt dicitu e romanos
arguit. Sedo ibi an forte e sententia platonis d po
etis approbat. et ipm platonem valde emendat ipm
dixit falsis iponendo. Tercio aut ibi. ppinquat autes
romanoz. e. ondit quo legea romanoz. quatum ad
aliquid cu platone concordat. Quarto ho ibi nequa qz
e. occludit ortz deos romanoz. qz romani sut eis ho
nestiores. et qz ipi nuqz leges honestas dabant. Nui
to ibi nos quide e sententia suam de platonis excel
legna ponit. et qd supra hoc dicit magis explanat
Poetas censuit vrbe e. hoc fecit plato in libro d
e republica in quo ciuitate ordinauit qd is esse debeat.
de q libro facit macerobi9 mentioz libro sup sonnu sci
piomis et tullio secudo libro de tuluianis qombz dicit
platonē a sua ciuitate qua ordinauit poetas excludit
se. Et infra. Et si no p sua fit. disputado in sua fit e.
nota q plus e psuadere q suadere. nam psuadere e
psuadere id est sic suadere. q sequatur effectus
Et ideo dicit aug. q plato etiā si no potuit grecis
psuadere. tñ saltem disputando id est ratem reddē
do sua fit poetas debet expelli. Et infra. Hic plato
nem labeo e. nota q labeo fecit tres grad9 in distin
ctioe numinu scz deoz. et hui erant sumi a semideoz
et hui erat medij herou et hui erat sumi heroes fm
pistoru libro. viij. et himologiaru caplo vltimo apud
grecos dicebant aie aliquoru benemeritoru hoim.
quoru habitatio fuit in aere. et ideo dicit sic heroes.
quali aeries id est vici aeries quasi digni habitare a e
tem app sapiam vel fortitudmez. Semidei ho erant
numina ex hoibz facta. s3 no erant dii. Istoz autem
habitatio fm opinione geniuum fuit i celo. sicut ro
mul9 hercules et hui. vt de romulo dicit aug. sequi
ti ca. Aliqui ar non distinguentes iter semideos et he
ros. posuerunt semideos i aere. vii lucan9 libro. ij. m
pncipio. Quia miger a stiferis a ne dicitur aribus aer.
Dicit p3 terras iter luneqz meatus. Semidei manes
habitāt quo ignea a tua e. Macrobius ho d som
nio sapionis distinguit inf deos aereos. et hercos. et
alios. sup quos omes ponit vnu deum. et noym id e
mentem fm grecos. Manes vero erat aie gnae defu
cto: um. tñ specialiter accepte dicebāt aie infernales
id est i inferno habitates. qz iter numina non posuit
labeo. Et infra. Cui9 nostre sententie ratio suo loco
applicabit scz infra libro. viij. ca. xij. et xiiii. Et infra
Quia istuz nec fratre occidisse. suple sicut romu
lus q fratre sui remuz interfecit. rastro pastoralis. vt
p seipm sicut tradit historiographi. vel p aliu sicut
tradunt alij. vñ de hoc narrat sic tit9 liuius d verba
origine scz q illi duo fratres gemellidū oderent. cui
tatem interuenit cupido regni vtroqz scz volente re
gnare. placuit augurio querere quis eorum regnare
deberet. et a quo ciuitas deberet denominari. Tñ re
mus montem auentini. et romulus palatiū motē et
templum p augurio ascenderūt. vterqz scz cū turra
sua. Remo pncipadu emūt scz vultures romulo ho. xij
posterus tñ. vterqz turra domni sui tanqz reges
saluta. vna remū ppter prioritate. alter romulū ppter
maiorē auiū multitudinē. sicqz orta dissensione inter
fratres. remus percussus occiditur. dicit tñ titus liui9
et vulgata est opinio. remū ludibrio fratris sui. eius
muros transfuisse. et sic ab irato romulo interfectum.
Alij tñ dicunt eum non ab ipō romulo. s3 a Fabio duce
eius rastro pastoralis necatum. Dec et tit9. Quis9
tñ libro. iij. de fastis minē exculare romulū dicens q

cum romulus op9 muroz commississet euidaz qui celer
vocabatur et dedisset pceptum qz si quis psumeret
muros suos transiret ipm interfeceret. rem9 ignoras
pceptum datum et otēns muros no satis altos ipof
transiuit. quē celer statim vter9 pcutiens interfecit
quo intellecto licet romulus de facto multū doleret.
tñ ppter rigorem iusticie ab alijs formidanduz dolo
rem suū occultauit. Et libro. v. narrat. qz aia remi ap
parens faustulo excusauit romulū dicens. Seue celer
crudelem aiam p vulnera reddas. noluit s3 frater pie
tasqz equalis in ipō est. Sed oppositum huius sentit
aug. vt patz infra libro. iij. ca. vj. Et ideo ista excusa
tio ficta est. vt patz p orosiu libro. ij. q dicit. qz regnū
suum otēno romulus parricidio mhibuit. Sciendum
est tñ q quidi9 sub regumero poetico expressit facti
veritate. nam p celetem quē dicit remū cecidisse intel
ligit impetum ite quo romulus mouebat ad occiden
dum fratrem suum celeriter id est mdeliberate ita qz
fm intentionē quidi9 romul9 hoc fecit ex impetu pas
sionis no ex iudicio rationis. Et infra. Nec aliquod
ppterasse flagitū. s3 dicit ppter hercule q fuit homo
multū flagitiosus. de quo crisant9 ad daria sic scribit
Quem hercule sanctitas vici noz. suoz. interfectōe
fatigatus. et se etiā viuū obussit. Seneca etiā trage
dia pma dicit q ipse furia duct9 ppios filios interfe
cit. Et infra. Certe vel priapo. priapus fuit qdam
grecus q ppter virilis membri quantitatem in tantam
gratiam venit grecoz. vt apud eos tanqz de9 habu
ret. In sacra scriptura vocatur beelphago. fm ysa
doz. libro. viij. et himologiaz. et dicit9 est de9 orō
rum. Et infra. Vel alicui cynocephalo. Cynoceph
alus est monstrum fm pidoz. libro. ij. et himologiaz
rum. caput hñs caninū. de quo narratur in libro d na
turus r. qz. vñ cynocephalus fuit delatus regi frā
coz. ludouico. caput hñs fere caninū. cetetera vero mē
bra sicut homo. crura quidē humano mō nuda. man9
etiam et brachia. collū album ac nudum. dorū ho pi
losū erectus vt homo stabat. coctis carnibz vescēbat
vnuqz libētissime bibebat. et ita decēter et honeste
sicut homo cibum manibz capiebat. et orti inferebat.
Vnde p istum cynocephalū itelligit beat9 aug. mer
curium seu hermetem egyptum. vñ et dicit infra li. iij.
ca. xij. Miro: sane si ipa scz berecintia peperit cyno
cephalum. q longe postea venit ex egypto. hunc autē
mercurium seu hermetem dicit ysidorus libro. viij. ca.
vltimo fuisse formatum euz capite canino. Nā canis ē
aial sagacissimū. sic et ipse fuit sapientissim9. et hūc ro
mani tanqz deū coluerunt. accipietes euz ab egyptis
sicut et quosbz alios deos d quibz lucan9 libro. viij.
egyptio dicit sic nos i templo tuaz romana accipimus
y sim. Semideosqz canes q sicut subēta luc9. Et quē
tu plangens hoim testatus osiū. fuerunt autē mult
hermetes. seu mercurij. vt infra libro. viij. ca. xvj.
Et infra. Postremo vel fabri. s3 sciendum q lactan
tius libro pmo institutum. romani. p dñs habuerūt
sua mala scz rubiginē pallorem a febre. vñ sicut pa
ter i kalēdatio quidi9 festum rubiginis fuit circa finē
apulis. videlicet. vj. kl. man. et coluerunt eaz sicut di
cit ovidi9. vt non lederet segetes. nec instrumēta ru
stica. Et isto modo coluerūt febre. em vt scz no vefare
eos. de hoc valeri9 libro. ij. biat sic. Et ceteros qui/
dem ad bñficiendum venerabāt. febre. em af admn9
nocendum. Et describit valeri9 loca i quibz erant tria
templa febris. vñ patet fm opinionem laboems sup
tactam. q febris et rubigo fuerunt s numero maloza.
deoz. et q potuerūt obusse et n. pdesse. Et infra. Par
tim peregrina e. hic vult beat9 aug. dicere q ro/
mam quosbz deos acceperunt ab alijs gentibz apd
quas fuerant pufqz apud romanos scz iouem. mercuri
um. et multos alios quos vocat h numia pegrina.
et quosbam ipi pmo aserauerunt. sicut fuit de romu
lo. quez deum quiritum vocabant. et de febre. et de
palloze et rubigine et alijs multis. Et infra. Frustra

hoc exelamāte cicerone scz libro de republica

Que autem illie eligendoz. In hoc ca. xv. ap-
guit aug. romanos de mala electōe deoz. pmo
qz cum romulum deū facerent q̄ si maximum. platon
nullam facerz ediculā id est nec parvissimā edem fece-
runt. dicit seneca eplā. xvij. qz vixit solū nomen no-
uem annis ideo arthemenses immolauerūt sibi defum-
do iudicantes illum numez. pfectū. Sedo qz romulū
q̄ fm doctriāz labonis non fuit nisi semideus. ipi nō
solum deum. sed maximū post iouē appellātes eū deū
quintū sic dictum ab hasta quā osuevit portare. nā
quirit lingua sabina idem est q̄ hasta. huius festum
sepe celebrābat in anno vt patet libro ouidiū de fastis
et in kalēdario suo. Nam etiam flammē illi. Die
sciendum q̄ pmi flammes apud gentiles fuerunt sicut
apud nos sūt p̄mates seu p̄tate. vt patz di. viij. ca.
in illis. Erant at et q̄dam qui dicerent archiflammes
et illi fuerunt sicut archiepi apud xpianos. vt patz ibi
dem. Erant auzē ḡnali noie sacerdotes omnes vocati
flammes. vt patz di. xvij. ca. ceteros. Et dicebantur vt
patz ibidez flammes. q̄n flammes a filo sic appellati q̄
caput ligabant. q̄n p̄ estu pilleo vti non poterant. et
hoc ne caput nuduz essz. qz omnino nudos capite eoa
incedere nō licebat. flammes autē de quibz loquit̄
beatus aug. erat p̄tati et p̄cipui. quasi p̄tate qui
dam. Et erant i roma tres tm. sicut hic dicit aug. vn9
ioui qui dialis id est assiduus scdm huguionem adie
vocabat. alius quirino. et tertius marti. q̄ nullum ha-
buisset nisi p̄pter romulum quē romani dixerunt esse
filium martis. De istis narrat titus liui9 de origine ve-
bis. libro primo qz numa pompilius. q̄ immediate in
regno successit romulo in ordinādo res diuinas ioui
assiduū sacerdotē creauit. et cū insigni veste a curbi
si id est regia adornauit. cur duos flammes adiecit scz
marti vni et quirino alium. p̄ter istos autē erat vnus
simus pontifex. vt patz p̄ valerium libro pmo ca. i. et
p̄ ciceronem libro pmo. De flammē hō dyalis dicit
A. gellius libro. xij. qz iuuare dyale fas nunq̄ est. sed
anulo vti nisi per uo claroz. fas nō est. Item ignē et
flammas dyalis domo nisi sacz. effert ius non est et
quo dyalem flammē vebis scz tm religio est. vinctum
si edem q̄ introierit solui necesse est. a vincula p̄ im-
plumū intelligas subduci. atqz mde foras in viāz di-
mitti nōdum i apice. neqz i cintu. neqz i alia parte no-
men habet. Si quis ad verb. erābz dicit si ad pedē
ei9 suplex. p̄cubuerit. eo die verb. tari p̄iaculum est
Capillum dyalis nisi q̄ liber homo ē nō detondeat. si
ne apice sub diuo esse licitum nō est. farinā fermētō im-
butam attingere a fas non est. tunica intamam nisi in
locis rectis exuisse sub celo tanq̄ sub oculis iouis nu-
sus sit. fas non est. Supra flammē dyalem in ouino
nisi rex sacri coz. nullus ali9 accubuit p̄potem si ami-
sit flammē cedit. m̄rimonium a9 nisi morte diami non
est ius. locum in quo bustū est nunq̄ ingrediet. mor-
tuum nunq̄ attingat. fumus tm exequi nō est religio.
Eodem fere cerimonia sūt vporis ei9. Itē verba p̄to-
ris sūt hec. Sacerdotes vestalem a flammē dyale in
omni iunibidē nō cogam. hec A. gellius. Quomō
vero sit romulus q̄ et quicn9 dicit9 est deificatus seu
deus esse credit. narrat ouidi9 libro. ij. de fastis. Cui
oco. dat titus liui9 vbi supra. dicit em qz cum apud
capree paludē recenseret exercitū subitō orta ē ingēs
tēpestas cū tonitruo. et romul9 densa nube opt9 sub-
lat9 est a spectu otioma nec postea visus est. p̄pter
q̄ a multitudine diceretur vel crederet i deum trans-
latus tm aliqui dixerunt euz fuisse tunc p̄ibus odiofū
et ab eis dicerptum. si opinionē multitudinis si ipiuf
deificatōe ofirmant quidam noie iulij. p̄culus asse-
rens sibi romulū apparuisse p̄ viāz et iam deū factū si
bi multa mādasse. de isto pl9 loquit̄ aug9. libro. iij.
ca. xv. Et infra. **Q**uestante apice. aper h est p̄puz
nomen scriptoris bystorographi romanoz. Et infra
Ac per hoc neptuno a plutoni. neptunus dicit

tur deus maris. pluto vero de9 inferni. In buo fra-
tres iouis dicunt. nam fingunt omnes tres fuisse filij
saturni. De hys dicit laetancius libro pmo in institutio-
num. qz fm rei veritatez. fres erant q̄ in tribz locis re/
gnabant. quozum vn9 loca supio. a scz iupiter. alter
vero inferioza scz pluto. tertius h9 loca maritima scz
neptunus possidebat. Et infra. **C**et marti p̄tati eius
zē. Hic sciendum q̄ apud romanos putabat qz romul9
fuisse filium martis q̄ est deus bellioz. p̄pter quod
et ipse romulus fuit valde bellicosus. Et hoc ouidi9
narrat libro. ij. de fastis. qz rea filia. que alio nomie
vocabat plia euz. essz virgo vestalis id ē osecrata vir-
go deo veste. et q̄da3 die ad lauābū sacra venisset ad
aq̄s hauriedas s̄posito vase sedit fatigata iuf a quas.
Cui ibidē cū obrepissz somn9 affuit mars q̄ vidēs eā
a oculis cū ea impgnauit eā docmētē. q̄ duos scz re-
mum a romulū. vno cubitu martis ocepit. De h die
eufibi9 i cromatic sic ā no regni regis oaz pmo rem9
et romul9 et martē et plia generant. **I**ustin9 vero li-
bro. iij. dicit qz rea filia numitoris clausa est in ludo
martis. vbi geminos enixa est. incertum stuprati an et
marte. vnde incertum est de patre quis fuerit. Cōstat
tamē qz mars ille quē deum belli fingunt nō fuit pa-
ter eoz. potuit tm ali9. s̄ demon incubus eaz impgnat
se et ea que narrat ouidius aliqua illuionem tyabo
licā fuisse. de h habet pl9 infra libro. ij. ca. iij.
Autem fuis dñs romani zē. In hoc caplo. xvij.
pbat beat9 aug. qz dij romanoz. non dederunt
leges bene viuendi cultoribz suis. quod pbat p̄ duo
signa. p̄mum est qz ipi miserunt atthenas. p̄ legibz ac-
cipiendis. scdm est. qz noluerūt accipere leges ligurgz.
quia fimerat se auctoritate apollinis leges inlitul
se quod romani non poterāt credere. Non aliquot
post romoz odit am zē. Scdm orofium libro. ij. anno
qui p̄ amuz erat. ecc. ab vrbe odita. missi sunt legati
romanoz. ad arthemenses. p̄pter leges solonis deserē-
das et in sequēti anno id est ano. ecc. creantur decem
viri s̄ quibz infra dicitur. qz solon vir insignis iusti-
cie atthenas velut nouā ciuitatem odidit legibz. Et
valerius libro. v. dicit qz solon tam p̄claras tanq̄ vti-
les leges arthemensibus tulit. vt si p̄tuo vti velle.
sempiternū habituri fuissent imperiū. fenectuzē hō
eipi. p̄lugus egerit. neqz em in p̄tā de qua optime
meruerat humani conigit. Hec valerius. A. gellius
vero libro. ij. dicit qz draco arthemensis vir bon9.
et multum prudens leges atthemensibz p̄tū tulit. sed
qz nimis acerbe abrogare sūt. postea legibz alijs mi-
tuoribus a solone opofitus vti sūt. fuit auzē solon vn9
de septem sapientibus. Et infra. Quas tm non accē-
perunt. zē hoc. p̄ tantō dicit aug. non qz accepterunt
eas in tabulis. p̄ ab arthemensibus. sed qz non accepē-
rūt eas i motibz id ē nō sūt vti eo mō q̄ sc̄ptē sūt. nā3
sic p̄z i p̄ncipio digestoz. a p̄ gami ad legē. p̄. tabu-
laz. a p̄ titū liuiū ec̄ de origine vrbis libro. ij. a p̄ ysi-
doru3 libro. v. et bimologiaz. et p̄ orofium libro. ij.
populus roman9 elegit decemuitos iusta numez. ta-
bulaz. qui decēuiti dicit sūt. et libet eoz. decēuit in
singulari numero dicit9 est. vt decēuit sit vna dictio.
quibus data est potestas osulatus. et fm tū ab eis
non licuit appellare. habuerūt etiaz p̄tatem legē odē
di. ac etiaz leges corrigendi. qui de legibz solonis in
decem tabulis allatis et i latinū trans latis quas bz le-
ges extraxerunt et quas bz et eis co: reperit implētē
tabulas decem. et nichilominus duas tabulas addide-
runt ita qz in vniuerso erant tabule. p̄. quas vocam9
leges. p̄. tabulaz. Et infra. **Q**uāuis etiā ligurg9
zē. Itē ligurgus p̄cessit solonem p̄p̄. a dedit leges
lacedemonijs. sicut solon atthemensibz. De quo narrat
iustin9 libro. iij. qz erat frater polibite regis partho-
rum. dum auzē mfans oualeceret legem instituit et
emplo. eaz. inuentōne clarior m̄bi em lege in alio
sanct cui9 nō ipse docmētū p̄ri9 daret aut argētū qz
stum vt oim scelorum materiam substulit. fidos oim

inter omnes equaliter diuifit. Coniurati omnes publi
ce iuffit. ne cuius diuicie vel luxuria in occulto eent. Et
fubjungit iuftinus multas eius leges pulchras. tñ et
gidas vaibe. legum vero fuaz. auctorem appollimez
delphicu finit et inde fe eas detuliffe. Deinde vt eter
nitatem fuis legibz daret iuramento obligat ciuitate
nihil eos de fuis legibus mutatuos priuifq; reuertē
fimulans fe ad oraculu delphicum pficifci ofultuz. fi
quid addendum vel minuendū vel mutandū legibz
videre. pfe. autem erat creatam vbi voluntariuz
eritum ppetuo egit. mo tēfz. offa fua imari. pici iuffit
ne forte lacedemomiam referrent. Et fic putarent la
cedemomij fe folutos iuramento. hoc iuftinus. De ipfo
dicit. valerij libro. v. q. nemini aut maiorem aut vri
liorem vix. lacedemomia genuit. vt poeta cui apollo
delphicus oraculum petenti respondiſſe fertur. ne
fate fe verum illum hominū vel deoz numero aggre
garet. Et infra. **N**uma pompilius. Ite numā im
mediate ſucceſſit romulo et ficur romulus vndiqz bel
la geſſit aſſidue totus datus rebz bellicis et ideo pau
ciſſimas leges dedit. ita iſte pace facta i arcutu aim
fui totaliter dedit odendis legibz et factis iſtitiuen
dis. vt patet p titum liuiū de origine vrbis. libro p. s.
mo. de quo etiā fic dicit. numā pompilius poſitis id
eſt diſpoſitis eſt etiorū rezz. cur. ne luxuriarent ocio
animi quos met. **H**oſtium diſciplina qz militaris pri
us orinauerat. omniū p̄mum eaz. efficaciffimū deo
rum metum iſtituendum ratus eſt. ipe etiā ea pietate
oim p̄dota imbuerat. vt fides ac iufurandū. p̄mo
id eſt p̄cipuo et p̄mo legum ac penaz. metu ciuitatez
regerent. omniū a. maximi op̄ez. fuit tutela p oimē
regni temp. **H**ec titus liui. **S**ciendū eſt tñ qz licz
numā pompiliū vt fingit ſepe i alijs ofuluerit deā ſua
egerit. vt patet p titū liuium. et p quidam libro. iij.
de falſis. tñ i legibz odendis nō dicit qz deā vel deū
aliquē ofuluerit aut fe ofuluiſſe fingent. de iſto numā
plura dicent infra libro. iij. caplo. ij.

A forte populo romano. In hoc capitulo. xvij.
beat. aug. excludit quanda reſponſionez que
ſibi dari poſſz. qz poſſet dici qz romani ideo non ace
perunt a dijs leges. qz non oportuit. vixerunt enī fa
tis bene lege naturali. ſicut videt ex verbis faluſti qz
ad commendationez vrbis videtur diſſe. et hic recitan
tur. **I**us bonum. Et ideo non idiguerit lege po
ſitiua. h. reſpbat aug. ondens p multa exempla qz ipi
legem naturale non obſeruaerunt. ſicut faluſti. aie
ſez i catilinatio. Et infra. **E**t hoc iure ac bono credo
raptas fabinas. h. beatus aug. loquitur promice di
cendo credo. ſciebat enī qz raptus fabinaz. fuit orra
bonum et ius nature. de iſto raptu et mō capiendi lo
quitur orof. libro. ij. dicens eas raptas crudeliter.
quas eutropi. libro p̄mo dicit raptas fuiſſe anno pri
mo poſt vrhem cōditā. Quidius. **H**o libro. iij. falſis
reſulat factum romuli quali feaſſet hoc de mandato
deoz. videlicet martis et conſ. qui fuit de. **O**ſilioz.
Titus. **H**o liuius libro. primo de origine vrbis narrat
qz cum romul. muros obdiſſet ciuitatis ampliffime
nec ſufficerent qui cum eo erant ad implendū eam. cō
ſtruxit templum quoddaz ſez aſilum. p̄mittens impu
nitatem omni fugienti ad ipm. p̄pter quod aggregata
eſt maxima multitudo latronū a fugitiuoz. infra vr
beni. videns autem romul. qz vxores nō habebant.
nec fine vxoribus poſſet ciuitas diu ſtare miſe ad vici
nas ciuitates poſtulando ſillas eaz. ſibi dari in vxo
res. ſi ſtatim p̄ncipio fuit ciuitas romuli odioſa alijs
timebant enī illam maleſtudinem talū vir oz. inſup
a orempui habebant romulus a ſui. qz paſtores et
pauperes erant. ſm ouidiuz qui dicit ſic. **S**pernebat
gentes impes vicinia diues. in ſtabulis habiſſe et
oues pauſiſſe noſcebat. **A**t qz romani vellet nuber e nul
la fuit. **H**ic ſm tirum vicini remandabant romulo et
locijs eius qz ſicut a peruerit aſtiuz vius volentibz ad
ſe ofugere. ita et appetent et mulieribz. et fic accipe/

vent vxores qz ſuas eis ſillas dare nollent. **R**omul.
vero hoc audiens diſſimulato diu ammo. quali nego
cium animū ſuum non tangeret. cenſuit poſtmodū lu
dos deo conſo celebrandos et hoc p vicinas ciuitates
pcurauit diuulgari. vt multi ofluerent vicinorum. in
ſtantibus. **H**o ludis p̄cepit ſuis vt ſabina que terra
eſt p̄pe romani. euz venirent ad ludos ſpectandos qz li
bet caperet ſibi vxorem quā vellet. quod et factum ē
poſtmodū. **H**o euz patribz eaz. qui volebāt vlcſi
miuria et ſillas ſuas repetere romani bellū habuerūt
et licet inter eos et ſabimos p̄ mediatōnez filiaz. que
ſe duobz exercitibus interpoſuerūt p̄p̄ facta ē poſt
modum. **H**o cum alijs ciuitatibus quibz ſā. quaz ſi
llas etiam rapuerūt diu bella geſſerūt. **E** infra. **H**ic
ſi ad memoriā illius fraudis circenſū. **D**e ludis cir
cenſibus ſic dicit valer. libro. ij. **C**ircenſe ſpectaculū
p̄mū romulus raptis ſabinis ofualii nomine celebra
uit. **H**o autē vocauit ludos illos ofualia. quia deo cō
ſo vt dictum ē celebrabant et durabant diu ſm ozofū
poſt eoz. inſtituōem. quales autē fuerunt ludi cir
cenſes ſup̄ libro primo ca. xvij. habes. **E**t infra. **E**t
b iure et bono poſt expulſū. **H**ic ponit beat. **A**ug.
ſc̄m exemplū et ſignū qz romani non vtebant iure et
bono nate de qz loquit faluſti. ſicut dicebant. a loqē
promice beat. **A**ug. ſicut pu. **E**t at ſignū et alio
facto romanoz. valde iniquo. qd fecerunt poſt regeſ
expulſos. p̄mo quo inceperunt ofules habere. **S** quo
narrat titus liuius de origine vrbis libro. ij. videlicet
qz lucrecia vxor. collatini. qz tarquini. collatini. nomi
natus eſt cum oppreſſa fuiſſet a ſexto tarquimio regis
ſilio ſez tarquini ſup̄bi et ob hoc ſep̄m iter feciſſet
p̄nte marito ſuo a pre. et etiā bruto. ſicut ſupra libro
p̄mo. caplo. xij. expoſui brutus ex hoc et cauſis alijs
p̄motus contra regem a ſilium ſuum p̄dictum euz ad
iutorio p̄ris lucrecie a tarquini collatini rege de vr
be expulſit a ex tunc romani deſiderūt habere reges. a
inceperunt h̄re duos conſules. quoz. primi duo fuerunt
iunius brutus p̄dict. et luca. tarquinius collati
nus marci. **S**ed ante finem anni ita fuit no
men regū odioſum romanis qz dictus collatinus qz
nominabat tarquini. et cōmunicabat cū rege. expul
ſo i nomine expulerunt dicente ſibi iunio bruto qz vr
tem ſollicitudine et metu libera ret. cum tamē et ipſe i
nocens eſſet. et ad expulſionem regis auxilium p̄ſtitiſ
ſet. **V**nde dicit titus de ipſo. cū nihil aliud offenderit
enim populi erat neminem regnare paſſuros. nec eſſe
rome vnde periculum libertati foret. illud autē obſta
te libertati putabant qz regū nomē. hoc eſt tarquini
nij ciuitate et impeto erat. **N**arrat autē eutropi.
libro p̄mo qz collatinus accepto omni patrimonio ſuo
ex vrbe migravit. **E**t idē dicit titus liui. libro ſc̄do de
origine vrbis. et narrat qz iunius brutus plebem ad
concionē conuocauit reducens eis ad memoriā quo
modo iuſtaſſet ſe non reliquos aliquem regnare vñ
periculum eſſe poſſet libertati. **E**t addidit qz non cre
debat populū romanū ſolitaz libertatem recuperare
dum regū genus. et regum nomē ſcilicet tarquini.
collatin. non ſolum i ciuitate. ſed etiā i imperio eſſz
id eſt i ofulatu. et hoc modo brutus egit vt collatin.
quia collega ſuus erat qz alter conſul non ſolum con
ſularui cederet. ſed etiam vrhem eiret. de quo facit
aug. mentōnez. **E**t infra. **E**t hoc iure a bono mar
cus camillus. **H**ic ponit aug. tertium exemplū et
ſignū ad idem et loquit promice vt prius. et ē ſignū
ex tercio facto ingratiſſimo ſez expulſione marci. ca
milli de quo valer. libro. v. tractat ca. de ingratis
aſſeribz factum magne ingratitudinis ciuitatis. dices
ingrate et laſe mentis erro. eſſe ciuitatis. qz viciuz
romanoz. et merementum iſtiſſimū et tutela tuſſiſſima
marci camillus i vrbe icolumitatem tuen ſuam non
p̄luit. nam et luceo apulſio tribuno plebis tanquaz
petulatoz et republice fur vebigentane p̄cede reuz

ditis sentencijs i exilium missus est. Equidem eo tem-
 pore quo optimo iuvene filio spoliatus solacia magis
 potius alleuandus q̄ claudibus onerand⁹ erat. ac tri-
 buni plebis abesse et arrio querebant. xv. milia eris. tā-
 ta nanq; pena finita ē in dignam sumam ppter quam
 populus romanus tali p̄ncipe careret. **Hec** valerius
 Titus vero liuius libro. v. de urbis origine hanc his-
 toriaz sic narrat. Cū ciuitas uebigetoz. potētissima
 ppe romam ab. xx. miliaria p̄cipuus urbis hostis eēt
 et obfessa fuisset a romanis. x. annis et i ea obfisione
 romam otra uebigetoz sepissime malo cūctū pugna-
 sent. tandem cum camillus p̄dict⁹ factus osul et illic
 missus esset otra eos. facta via subteranea vsq; ad ar-
 cem ciuitatis. quam vias cumulum appellauit. et per
 eam milibus m̄romissis. dum cūctū defensionē
 muroꝝ quib; eodē tempore fiebat insul⁹ occupā-
 tur et arcem vacuam relinquit capite p̄mo arx ipa de-
 inde ciuitas. postea q̄ camillus in diuisione prebe of-
 fenderat plebem vocat⁹ est ad iudicium plebis qui
 odemnationē sua cert⁹ sponte abiit i ciuitatem arpeaz
 sez vicinam urbi i exilium. et absens odemnat⁹ est i
 .x. milibus eius. Quē tamen postmodū tercio anno se-
 quenti cum capitolio obfideret a gallis romani ne-
 cessitate ducti reuoauerunt et dictatorem fecerunt q̄
 mor gallis pecuniā numerantib; qua romani se a gal-
 lis redimerant. repente supueniens cum exercitu non
 solum obfisionem soluit. sed gallos vicat⁹ et postea fe-
 re totaliter deleuit. **Et infra.** Cum potētes sibi ple-
 bem subicere tē. hic notandū q̄ sicut pater legēti .x.
 libros id est primam decadem titi liuij de origine ve-
 bis diffensio inter nobiles ciuitatis et plebeos longo
 tpe valde durauit. et ea occasione omiſsa sunt multa
 mala in urbe. nec sedata donec primo h̄ent tribunos
 plebis q̄ erant p̄p̄rii iudices et quasi etiā defensores
 plebis opp̄resse a nobilibus otra consules et nobiles.
 et habebant potestātē valde magnā in urbe fauere
 eis plebe semper et postea extorserunt plebi vt etiā
 de ipis eligerent ad omnes gradus honoris. m̄tātū
 etiam q̄ de eis possent osules eligi. sicut et de nobili-
 bus et quib; solis p̄mitus eligebant osules. Si ista ve-
 ro diffensio magis patebit i ea sequenti

Itaq; habeo modū rē. In hoc ca. xvij. arguit
 beat⁹ aug⁹. otra responſionem i precedenti ca. ta-
 ctam que videbatur ostentari p̄ dicta salustij ibi pos-
 ta. et arguit in hoc ca. specialē otra eaz p̄ verba salu-
 stij et facit i hoc ca. tria. q̄ primo ostendit q̄ eodem
 tempore. p̄ quo salustij videtur romanos omendasse
 dicens q̄ ius bonumq; apud grecos non legibus ma-
 gis q̄ natura valebant. ipsi erant mali nec obſuabant
 nec ius nec bonum. Secundo ibi. porro si illa tempo-
 ra rē. arguit beatus aug⁹. quales erant romani alio
 tempore. p̄ quo non cōmendantur a salustio si potius
 viciuperantur. Et tercio ibi. Tenis enim ut opinor.
 Et h̄is concludit q̄ mala sua non debēt imputari tem-
 poribus xp̄iamis. Dicit autē in p̄ncipio sic. Itaq; ha-
 beo modum sez arguendi vel p̄cedendi. a statim sub-
 iungit quem modum arguendi et p̄cedendi vult ha-
 bere sez q̄ ex dictis salustij vult p̄bare int̄erum. nam
 in p̄cedenti ca. arguebat ex quibusdā que satis habē-
 tur ab alijs historiograhis romanoꝝ. nec ibi salustij
 allegauit cū tamē occasione haberet ex dictis salustij
 p̄bandi quod p̄bauerat. **Et infra.** Predicans illū
 tempus rē. vult dicere beatus aug⁹. q̄ salustius cō-
 mendās romanos dicens q̄ ius bonumq; rē. solū p̄e/
 dicabat id est extollebat laudib; illud temp⁹. a roma-
 nos. p̄ illo tempore qd̄ erat post reges expulſos. cū
 ciuitas subito creſceret. et in immensum. qd̄ fuit ante
 bellum punicū scdm̄ naz. antea subicereant sibi totāz
 ytaliam. et tū fm̄ oz osium expulſio regū. et osulū p̄i-
 ma creatio fuit āno ab urbe obita. cccc. xxxij. **Et** mē
 expulſionē regum et scdm̄ bellū punicū non fluxerūt
 mil. ccc. a. ij. anni. nec tamē post reges finitos roma-
 na res creuit. **Sed** sicut dicit eutropius libro. ij. in p̄i

cipio anno. ccc. lxx. ab urbe obita id est anno sequēti
 post captōnem eius a gallis cepit romana res creſce-
 re. Nam camillus eodē anno uebigetoz. ciuitatem
 que p̄. lxx. annos bellum gesserat vicat⁹ et equoz. v. rē
 bem et luccinoꝝ. occupauit. et circa idēz temp⁹. quin-
 tius antianus infra. xx. dies postestrem ciuitatem cum
 alijs ozō ciuitatib; in dedicionem accepit. et p̄ conse-
 quens patet q̄ ab eo rēpoꝝ quo incepit romana res
 subito creſcere vsq; ad bellum punicū scdm̄ nō fluxe-
 runt nisi anim. cxxx. Salustius tamē incipit tempus
 incrementi ciuitatis ab expulſione regū. q̄ saltes illa
 expulſio fuit occasio incrementi ciuitatis. q̄. q̄. populū
 iam fact⁹ libertoz. plus dilexit rēpublicam et p̄l⁹ aspi-
 rabat ad dominium. **De** incrementi vero imperij et
 a. q̄. tpe floruit in epistomate libro. ij. in p̄ncipio dicit
 sic. Domita subiecta qz ytaliam populus romanus ppe
 cccc. annum egit. quippe. cccc. ānis domi luctat⁹
 adeo difficile erat dare ytalie caput. Ducētis vero an-
 nis sequentib; aſticam. eutropam. aſiam. totum tem-
 qz orbem terrarum bellis victo inſq; peragravit. **Et**
 infra. **Dem** tū in p̄ncipio historie sue libro. hic cre-
 dunt aliqui q̄ iste liber sit primus liber catilinarij. et
 hoc qz salustij prius scripſit catilinam q̄ iugurti-
 num nec plures libri h̄istoria q̄ catilinam q̄ iugur-
 tinū modo ab eo inueniuntur cōscripti. **Et** ideo q̄ que-
 runt in catilmano ea que i isto caplo allegat aug⁹. de
 h̄istorijs salustij frustra laborāt qz nō inueniēt. **Den-**
 p̄sit em̄ salustius vni libz. h̄istoriaz. qui iam nō inue-
 nitur. quod ex hoc patz. qz hic aliqua ponunt. tānq̄
 salustij que nec i iugurtino nec i catilinario inueniuntur
Et Agellius libro. v. et libro. ij. intra duas tractat
 librum h̄istoriaz salustij. **Et** infra. **Cū** ad osules
 a regibus. de expulſione regum dixi i caplo p̄cedenti
De osulibus est sciendum q̄ eodē anno quo reges
 expulſi sunt creati sunt duo osules. q̄ possent rebulpub-
 licas quoꝝ potestas solū annualis id ē. m̄. q̄. āni erat
 fm̄ eutropium libro p̄mo. ne ppter diuinitates qz
 testatis insolentiores redderent. **Deo** h̄o duo crea-
 ti sunt. vt si vnus malus esse voluisset alter h̄is pote-
 statem similem eberceret eū. **De** quoꝝ potestate et
 differentia potestatis eoz a potestate dictatoris di-
 cam infra libro. v. capitulo. xvij. Cito autē post cre-
 ationem ipoz cepit diffensio inter nobiliores et vales
 diotes et plebeos. et disceserunt plebi a nobilib; vt
 delicit circa. xv. et. xvj. annum post reges ep̄ctos vt
 patz p̄ titium liuium libro. ij. de origine urbis. qui di-
 cit qz ab eo die quo moꝝtū est rex tarquin⁹ qui fu-
 erat expulſus. ceperunt primo molestari plebi. **Tpe**
 vero mortu⁹ est circa. xv. annū a tpe sue expulſionis
 eutropi⁹ dicit qz anno. xvj. facta est diffensio plebis.
Vnde hic sciendum q̄ i p̄ncipio milites q̄ eligēban-
 tur ad bellum militabant p̄p̄rijs stipendijs vt patz. ex
 tito liuiō. **Cum** autēz instarent multa bella. imo nūq̄
 cessabant a belhis et pestilencijs. cogebant pecuniam
 mutuari a potentib; ita vt postmodum nō possent sa-
 tisfacere. nec quo ad p̄ncipale. nec quo ad vsutaz q̄
 p̄ mutuo petebant. vnicebant igitur et in carcerā
 tur. et pessime tractabant. ppter que orta est sebitio
 inter p̄res et plebeos oquerente plebe de tam dura
 oppressione sua a patribus id est maiorib; et recessit
 plebs ab urbe ad tria miliaria et occupauit sacrum
 montem. **Quidam** h̄o montē auentinū qui ē inter ve-
 dem credunt appellatum fuisse montē sacz. tandem
 vero pacificata est plebs sub hac obfisione. q̄ de suis
 haberet aliquos magistrat⁹ qui tuerent plebeos cō-
 tra opp̄ressiones et iniurias. qui magistrat⁹ dicti sūt
 tribuni plebis. **De** p̄dicta autēz diffensio plebis
 ponit aug⁹. verba salustij que sunt ista. **Iniurias** vali-
 dioꝝ. et ob eas discesiones plebis a p̄ribus. aſiaq; i
 urbe diffensiones fuisse. que verba salustij cum alijs
 q̄ immediate sequūt i salustio ponit beatus aug⁹. **Ita**
 libro. v. capitulo. xv. **Et** infra. **Nam** cū optimis rē.
 hic p̄bat augustinus p̄ alia dicta salustij q̄ populū

romanus etiam ante tertium bellum punicum quod fuit
tempus in quo fuit salustii moribus optimus et maxima
discordia vixerunt. q. ipsi in discordia et mala vixerunt
Nam salustius loquens de tempore medio inter duo bel-
la punicia se. scdm et tertium in quo quiete ut dicit se
habuerunt inter se. ppter metum cartaginis que cuius
tas adhuc stabat. et stetit etiam postea non euerfa
fuit osilius naxice sapiens. de quo libro pmo capitulo
xxx. addit salustius loquens de discordia auaricia et
aius malis q. in rebus scdis id est pspens orti solent
et dicit q. illa mala post exidium cartaginis maxime
fuit aucta. ex quo arguit augustinus q. p. ut erant orti
solita et p. aucta eo tempore quo salustius dicit eos
stetisse optimis moribus et maxima concordia. Dicit etiam
salustius vel aug. ppter metum m. de id est dubie et
non multum certe. q. p. m. bellum punicum tertiarum
fuit pace facta inter romanos et penos sub certis pa-
ctis que peni id est cartaginenses fregissent. ut p. per
etiam liuius de bello punico libro pmo. scdm etiam bel-
lum punicum tertiarum fuit pace facta. s. quia carti-
ginenses fregissent primam pacem et pacta timebantur
q. etiam frangerent scdm. Et est aduertendum q.
ab illo loco. nam iniurias validior. r. v. scq. ad illud ex-
clusiue. vides que admodum r. sunt omnia verba salus-
tij et quibus arguit beatus aug. q. licet illo modico
tpe quod fuit iter expulsiorem regis et discessionem
plebis aliquantum modeste se haberent romani id est
r. v. annis vel. xvj. ut ex supradictis patet. si non fuit
nisi timore tarquinij regis expulsi qui tanto tempore
vixit et ita vult aug. inuere q. n. q. modeste se habe-
bant p. reges nisi timore et pene p. q. iusticie. Quia
tum ad tarquinium sciendum est q. post expulsiorem suam
longo tpe p. p. annos fere ipse inquietavit roma-
nos p. se et p. amicos suos. et p. cepit p. p. orisena regem
erum. q. tribus annis otinuis fuit otinuis trepidam urbem
terruit et obsedit ita q. q. diu tarquinij vixit fuerunt
romani magno timore et o. corditer magis vixerunt
inter se. fuit autem etruia dicta terra que mo. tuscia ap-
pellatur fuit p. ydoz. libro. xvij. et h. m. o. l. o. g. a. z. v. n. d. e.
et etrusci fuit idem q. d. tuscia. Et infra. Dem inquit ser-
uili imperio r. p. om. aug. v. de salustij. v. q. ad il-
lud excludit. ceruis ex quo tpe r. In quibus verbis
ostendit beatus aug. q. male regere et publica. et
quanta fuit discordia iter p. et plebem. q. a. xv. vel
xvj. anno post exatos reges duravit. v. q. ad p. n. q. p.
um scdi belli punicia q. d. incipit ut supradictus est p. r. e.
ges expulsi anno. ccc. xj. et p. om. ista dissensio ori-
nabatur fere p. ccc. annos. Inapuit s. o. b. a. salustij sic.
dem. id est deinde se. mortuo tarquinio. seruili impe-
rio patres plebe. exerecere ceperunt. Quare at. vocer ser-
uile imperium patrum imperium sup. plebem. patet ex
h. q. que subiungit dicens. de vita at. q. z. tergo. regio mo-
re osulere. agro pellere et ceteris ex. pub. soli impio
agere. vult salustius dicit q. p. res soli. ceteris expertis
bus id est non h. itibus p. rem i. iudicis osiliis et tracta-
tibus. nam i. nullis negociis requirebat assensum ple-
bis. sed sine plebe omnia tractabant et iudicabant. naz
et de morte inferenda. p. culpa. et tergo id est aliquo
flagellado. vel etiaz agropellendo. omnia p. se tracta-
bant et faciebant. quod si v. infra dicam libro. v. ca-
p. xvij. lege postmodum edita cor. rectum est. Ita q. nec
osulibus liceret talia facere. Dicit at. q. hoc faciebant
more regio. q. tarquinij superbus v. i. m. u. s. r. e. p. o. m. a.
noz. p. p. t. e. r. cuius regimin. mali nomen regum erat
apud eos ita odiosum similia faciebat. Titus enim
liuius dicit de origine verbis lib. o. p. mo. q. ipse regis
p. mus morem de omnibus senatum osulendi soluit. do-
mestica osiliis republica. z. admistravit. bellij pa-
cem federa et societates p. se ipse cum quibus voluit in-
sullus id est sine iussu p. l. ac senatus fere dixerunt q. h. ec-
tius liuius. Et addit salustius. quibus seuis r. ar-
mata monte sac. at. q. auctantim. m. e. b. d. e. d. i. c. e. s. s. i. o. n. e.
ne in monte sac. dictum e. quatuor. h. o. ad discessionem

in monte auentinum sciendum q. sicut colligi potest ex
epibus que orosio notat ista discessio fuit circa annus
xvj. post primam discessionem nam decemviri creati fuit
fuit ipm anno. ccc. post urbem aditam et sequenti ano
facta est discessio. Causam tangit orosio libro. ij. et ti-
tus liuius de origine verbis libro. iij. Nam decemviris
creatis quibus data fuit p. fas p. vno anno. que osuli
bus dari osuevit. cum ipi pmo anno b. n. et modeste se
habuissent sequenti anno v. n. eoz. scz apius claudius
socijs suis magist. ratui id est potestati tali credentibus
ipse p. vim cotinuaui mg. ratum. quod videntes socij
sui mg. ratum cui esset. r. r. respicerunt multuz otra vo-
luntatem p. l. i. Addit etiaz apius claudius malu aliud fa-
cere. nam cu arderet libidome in filia cuiusbz militis
plebe. qui absens erat ab urbe i exercitu vt ea habes-
ret facili. cuida clienti p. suavit vt eam i iudicio petere
in seruitutem. p. batur. q. ancilla sua esset. vt sic cli-
ti ad iudicata veniret i p. tatem suam. p. h. o. apius iu-
dex erat i causa. q. absente p. e. adiudicauit clienti puel-
lam tanq. ipius ancillam. Sed ante q. executio sententie
fieret. pater puelle p. amicum suu accit. cum videret q.
italice resisteret non valeret filia iterferre. r. statim fa-
mo tumultu i ciuitate. cuncto populo detestate malici-
am ap. ad exercitum q. parum distabat egressus cons-
querens de decemviro apio. ppter q. exercitus qui sem-
per p. maxima pte fuit de plebe secessit a patribus et
sedit i monte auentino relicto aligido id est loco quodaz
sic dicto i quo prius fuerat otra equos id est populu
quenda sic dictum. Sedata vero e. dissensio ista et re-
concliat. est exercitus patribz restituta plebi tribu-
tica potestate. qua decemviri impediabant et ipis de-
cemviris pulsus magist. ratu. ac etiaz remissa exercitui
et militibus omni culpa. Et infra. v. q. ad bella ci-
uilia r. f. m. o. s. i. l. i. b. r. o. v. p. m. u. m. bellum ciuile rome
id est ciuim romanor. iter se comotum est ano ab ur-
be adita sepecente simosexagesimo scdo. Tertium vero
bellum punicu scdm eundem libro. iij. in cepit secento
simoseco et quarto anno post finit e. et cartago dele-
ta est. et p. om. ab exadio cartaginis v. q. ad p. m. u. m.
bellum ciuile fluxerunt anni. xvj. Et infra. De filie
viens r. s. is loquit plus salustius circa mediu iugur-
tini. et orosius libro. v. et eutropij libro. v. valerius
etiaz libro. ij. p. tanto vero hic facit de eo mentioez
aug. q. ipse et manus p. m. u. m. bellu iter se gesserunt
de quo plura infra ca. xvij. dicent. Et infra. Quauis
eloquio multum impari r. hoc dicens beatus augustinus
erollit eloquenz salustij que sine dubio magna
fuit de quo dicit. A. gellius q. p. rietatem in verbis
maxime tenuit.

Ecce romana respublica r. In hoc caplo. xv. be-
atus aug. ex h. q. que in pcedenti bz dicta sunt
ostendit q. recuperabiles fuit romani q. detrahit tem-
poribus p. p. am. et etiam d. i. eoz. et etiam q. laudabi-
lis sit p. p. et p. p. am. q. d. ego non prius dico id est p. i-
mus vel p. i. q. eoz. auctores. quos ad hoc vt disci-
ret aug. mercedez dedit h. q. a. quibus dicit. Et infra.
Cui v. nam tantu casta r. id est v. nam non solum
facerent bona id est non plus mali facerent nisi q. ta-
cerent bona facienda. sed p. uis facerent eoz. d. i. q. uia
mala fieri deponunt. Et q. credunt d. i. p. bent auctori-
tatem malefaciendi. Et infra. Sine p. uinciales r.
Prouincia dicit aliqua regio quasi p. uel v. i. a. et p.
uincie id est dicebant terre extra p. talia a romanis vi-
cte et tributarie facte. Quaz prima tpe fuit sicilia fi-
cur dicit salustius. a. m. b. d. i. c. u. m. p. u. i. n. c. i. a. l. e. s. q. s. i. t. a. s. t. r. i-
butary f. m. i. u. g. u. i. t. o. e. m.

Uerum tales cultores et delectores r. In hoc ca-
pitulo. xv. describit beatus aug. vita turpissima
qua d. i. cultoribus suis p. mittunt. et qua ipi cultores q.
runt. et et ostendit quata sit feditas vite talis. Di-
uites paupibus ad clientelas. Clientela est p. uincium
vel multitudo seruorum. Et infra. O. p. p. a. r. a. o. u. i. u. a.
id est habundantia et copiosa. Et infra. p. i. d. o. m. u. i.

farbanapalli. Iste farbanapallus fm iustmū libro pmo. et orosium libro pmo fuit vltim⁹ ex afflictorum. erat autē muliere corruptio. Cum ad eū videndum pfectus et mediis ipohitus nomie arba dūs vir admil sus fuisse. quia hoc nemini an ipm pmillm fuerat. i uenit regem iter scortorum greges purpurā colonē tem et muliebri habitu cū mollitia corpis et oculoꝝ lasciuia omnes femias ante ire et pēsa id est portōnes limi vel purpure quātū caput colus vna vice. vel quās tum distribuitur. p ope diurno iter virgines paciētē. Quibz visis indignatus pfect⁹ arbact⁹ pgressus ad socios narrat q̄ vidit. fit moꝝ diuatio et bellū sardaz napallo infertur. q̄ exiens cuz paucis et victus aulam rogā ingreditur. et accenso igne se et sua incendit. In hoc solo vix imitatus et ex tunc sicut dicit iustinus a etiaz orosius regnū afflictoꝝ ad medos translatus ē. De epitaphio vero suo de quo hic loquit⁹ aug⁹. facit mentionē etiam titus liuius et tullius libro quinto v tusculanis questioibz.

Ed si ostenditur q̄ romāz ē. In hoc caplo. vij. pbat beat⁹ aug⁹ q̄ eo tpe. p quo salust⁹ dicit romonam republicā pessimā et flagitiosissimā esse vt supra allegatum fuit capitulo. vij. ipam omīno fu ille nullam fm p cessam quem tulli⁹ facit libro de re publica vbi tulli⁹ qnq; loquit⁹ in psona africanū scbi qnq; i psona pili. qnq; i psona selij. et qnq; i psona ppta. vt patet in lra. Et facit in lra. ca. tria. qz pmo p sequitur dicta tullij loquētis in psona alicoz. scdo ibi sicut etiaz ipse tullij. psequitur dicta eius loquētis in psona ppta. tercio ibi. hoc cicero fatebatur. Ex de claratis muebit oia cultores deoz. et ostendit inten tōnem suam. quo ad pbanda in futurū. Nuantuz ad primū sciendum est. q̄ i psonis illoꝝ reum loquitur quia erant vti ostemporanei. prudentes etiā valde et amici. et qui p republica zelum feruidū habuerūt. In dicit autē illos tres admuicem disputantes et ofe rentes de republica. p illo eodem tempore. p quo salustius eam describit moribz pessimis corruptam. de qua et iaz corruptōne ptebatur cito pitura et lra fuit qn vnus gracoꝝ occisus est. cuius interfectōnem et seditionē ppter cum suscitatas salust⁹ describit sez i libris hystoriaꝝ. suaz. vbi supra capitulo. xvij. fuit allegatus. et etiaz tullij de republica vbi interducat p dicos disputates. Scienduz est autē q̄ salust⁹ facit etiam mentionē i iugurino de interfectōe grac coꝝ. fuerunt autē duo fratres graci valde sedicio si vt romanis nobilibus videbat quoz. vterq; tribu nus fuit suo tpe. et pmo interfect⁹ est vnus vna vice et postea alius alia. Et sicut dicit orosius libro quinto dum scipio african⁹ de quo hic fit mentio bellum age ret oia numantinos in hispania apud romā gracco rum seditiones agitabant. in salust⁹ i iugurino re putat eos non fuisse sediciofos. s; ppter eoꝝ. inquam interfectōnem seditiones exortas. Dicit emz sic. Post q̄ tiberius gracoꝝ et gaius gracoꝝ ceperūt vendica re plebem i libertatem. et patefacere paucoꝝ scelera nobiles qui noꝝ erant. et hoc timore percussū. modo p socios interduz p equites romanos quos spe socie tatis cum nobilibz. a plebe amouerāt obliterūt grac coꝝ. accusatōibz. qui zelabant. p libertate plebis. Et pmo tiberij gracoꝝ. dande post paucos annos eadem ingredientiꝝ via gaium gracoꝝ tribunū fer ro necauerunt. Igitur ea victoria nobilitas vsa ē q̄ p sua libidine multos mortales ferro aut fuga eripe runt. Hec salustius. Deatus vero aug⁹. de istis graco cis non solum h facit mentōnes. s; etiam sequenti capi tulo. et infra libro. iij. capitulo vicesimo q̄tto. Et ido ad eoꝝ. que dicit intellectu haldūm sciendū est. q̄ si cut titus hui⁹ libro. lviij. de vrbis origine. et orosio libro. v. de pmo gracoꝝ narrat. q̄ cum esset tribun⁹ plebis agrum publicum a quibusdā priuatis psonis sez nobilibus possessum minus bñ vt sibi videbat po pulo diuidi statuit. Sicut emz narrat tit⁹ liuius logē

nam tulit. ne quis ex publico agro plus q̄ decem iu gera possideret. sez q̄ gracoꝝ frater suum. et apū claudium tritū viros ad diuidendum agrum et cauit. Promulgauit etiaz aliam legē. vt sez hñ tres iudica/ rent quis esset ager public⁹. quis priuat⁹. vt sibi viaz patefaceret latus diuidēdi. Ostoni vero tribuno ple bis obfistenti aufert imperium tribunatus. Ex hñs se natus iram icurret. et populū i superbiā erigit. Eo dem etiam tempore atalio eumens filij morēs po pulum romanum impeno aspe cui⁹ ipse rex erat succe dere heredeꝝ iusserat. Gracoꝝ vō appetens gratiaz populū legem tulit. vt pecunia populo distribuere. Cum igitur dies comicoꝝ. quo sez magistratus con suerunt eligi aduenisset et gracoꝝ nitere otinua re mgtatum i anno sequenti. sperans sez eligi i tribu num inflāmata nobilitas fragmentis subfeliouz fu gato p lo ipm pmo fragmento deiectū ad terraz. de inde volente surgere claua percussum occiderunt. du centi pterea i ea seditione interfecti sūt. ipius q̄ grac ci cadauer inhumatū estabuit. De isto gracoꝝ dicit valerius libro pmo. q̄ cū fauore ppli rempublicam te neret optellam palā dicitur intertempo senatu oia p plebem agere debere. Ibez etiā dicit libro sexto q̄ sci pio africanus sedus tototem ei⁹ duxerat in vroz. Cū autē scipio de bellatis numāturis romā fuisse reuer sus post interfectōnem p dicitam. gneius carbo tribu nus plebis. nuper sepulte id est fopite seditionis tur bulentissimus iudey. africanū interrogat. quid de tibe rij graci iterū sentiret. vt auctoritate grauissimi vi rimbato incendio mulum incrementi adieceret non dubitans quin ppter tam ar tam affi mēte ali quid. p interfecti memoria esset miserabiliter locutus. ac sci pio iure eū cessū. pnucliauit pꝝ ergo q̄ scipio repata taut cum iuste interfectū. vnde forsitan ppter ea que iam dicta sūt de scipione et ipse beatus aug⁹. non facit mentōem in hoc loco nisi de primo gracoꝝ interfecto In sequētī vō caplo facit mentōnem de vroz q̄. De cidus vero gracoꝝ sicut narrat valen⁹ libro primo ante q̄ tribun⁹ fieret somno pcellus tiberij graci fra tris sui effigiem vidit dicentis sibi. nulla ratōne vita re posse ne non eo fato periret. quo ipse occidit. et ve rum est q̄ sic atigit. Narrat emz de ipō orosio libro. v q̄ tribunus plebis p tumultum creat⁹ magna repub lica pniatōes fuit. nam cum sepe populū domis et. pmil his i acerbillimas seditiones excitasset. maxime vero le ges agrarie id est distributōe et diuisione agrorum Causa etiā. p qua frater ei⁹ etiam fuerat occisus erat. q̄ successio: suus in tribunatu sez minutus. p magna pte statuta et leges graci abrogauit. sup quo mdi⁹ gnatus gracoꝝ ofederatis sibi multis et assumptis capitoliuz. vbi contio agitabatur ascendit vbi masio tumultu excitato. et quodaz pcone a gracoꝝ inter res fectio cum postmoduz bellans forte resistētiaz habe ret. nam tota multitudo sua cum diu fuisset anceps lū lum p sagittarios ab optimo ofule missos disturbata est gracoꝝ fugit. et pugnantis. p ipō amicis suis ipse ne viuis caperetur ceruicē suam vno pbit. Caput vero graci occisi ofuli allatum est. co: p ad cotinēā marte suā que fuit filia africanū pnotus cui⁹ sez africa nus posterior nepos erat de latum est. Patet ergo q̄ orosius senat gracoꝝ fuisse viros mulum sediciofos et beatus aug⁹. idem sentit. vt patet i sequētī ca. et ti tus liuius. q̄uis salust⁹ eos pnuclauerit fuisse iustos. Sciendum autē q̄ fuit vn⁹ alius tiberius gracoꝝ bonus ciuis. qui alio modo ē interfectus fm valerij libro pmo. Et infra. Cuz bene et iuste regiē siue ab vno et. flora lra q̄ beatus aug⁹. tangit res simplices policas rectas et eaz. etiam corruptōnes de quibus determinat plus in politicis suis. Et infra. Comme morat prius ennij poete. de isto ennio dicit eutropius libro scdo. q̄ tpe primi belli punia tarenti nascetur q̄ post roms deguit. ostentus vnus annale mimisterio. dicit eusebius q̄ articulat morbo perijt et sepult⁹ est

via appia in monumento scipionis. Huius poetrie versu
tullius multum laudans qsi fuisse quoddam oraculum
id est diuinu in sum ipm diffuse psequitur. vt patz in
lra. Snt autz vba tullij ab illo loco. Moribz an. i. s
es rat. i. v. qz ad illud cicero. i. quos ita obliuione
obsoletos. obsoletos idz est qz ppter obliuionē ppe
feterem desertus. vñ vult tullius dicere qz moderni
iaz deseruerit bonos mores antiquoz. quasi feterēt
es. nam ipos vident horre. Et infra. // **U**ec cicero
fatebatur idz post mortē. i. hic notandum qz afri
canus iste scdus fuit tpe scdi belli punici et diu etiam
postea vixit. Cicero vero fuit tpe iulij cesaris et post
mortē eius ab amicis cesaris qz fauerat pompeio oē
cum interfecit est fm eutropium libro. vii. in princi
pio. Tercium vero bellum punicu inchoatū fuit. āno
ab vrbe odita. fm orosium. sepangit est mos do iulij
vero interfecit fuit fm eundez circa annū ab vrbe cō
dita. septingentesimūdecimū. et ita inter scipionem
africanum et acronem fluxerunt anni circit et cētum
Et infra. // **E**ntar emm loco suo salicet libro. xij. ca.
pitulo. xij.

Ed quid pmet ad pntem questionem. i. In lra
ca. xij. beatus aug. arguit oia falsos deos. pbans
qz plus romanus legibz indigebat quibus bene vial
fer. a p. ois dñ eas dare debuissent qd tñ non fecerūt
et facit duo. qz primo arguit vt dictum est. scdo ibi.
an forte ppter huiuscemodi. i. excludit quābz eniō
nem que dari possēt. // **U**as deoz. leges illi ciuitati
datis otēperunt graca. i. de duobz graccis dixi
in pcedenti ca. Et infra. // **U**as maris a cumā a car
bo. i. sic scēdum qz sicut colligi pē ex dictis eutropij
libro. v. et orosij libro. v. eras fuerunt marij. scz gaij
maris pē et gāius maris fili. eius. et marcus mari
us qui oīs simul republiā turbauerunt a oia sil
lam osulem bellum mouerunt. De pmo vero mario lo
quitur h. beatus aug. // **Q**uo vero p ipm pimum cuius
bellum motū fuit et gestuz colligit ex orosio et eutro
pio. et etiaz valerio libro. v. Anno enim vr bis. odire
secentesimo sexagesimo scdo. gāius marij. qz septies an
osul fuerat cum filla qz eodem tpe osul fuerat oia mī
tridarem. qz aham et achāā occupauerat mitterē. af
fecit aut septimum osulatus id est vt septimo osul fie
ret. vt ipē mitterē oia mtridatez quare filla cōmo
tus cum exercitu ad vrē venit. et oia marium dimi
cans et eo fugato oia mtridate. pcessit in greciam.
Marius vñ fugiens euz psequentium instantia circū
septus est in micur nentium paludibz se abscondit. Et
quibz infeliter oblit. luto. ignominiose ptractus et
turpi spētaculo i micurnas deductus otusum in car
cerem. vbi percussorem ad se occidendū missum. solo
vultu exterruit. vt euz occidere nō auderet. sicut dice
tur i seqnti ca. Deinde lapsus ex vinculis i africam fu
git. sollicitat oqz ibi filio suo scz gāio mario iuniorē. qz
apud vticam i custodia suabatur. et cui ne osuli soa
etate scelez. diuictus romaz statuit redire cū eodez
exercitum vñ suum diuiserunt i quatuor partes sic qz
gāio mario seniori tres legiones date sūt. ptem vero
exercitus accepit gāius carbo. de quo dicit valen. li
bro. vij. qz erat oriennū et cuius maloz. fax ardētissi
ma. p. vñ data est septorio. Residua vñ p. s. exercit.
cinnam osulem osēcuta est. Marius igitur colomiam
osēcutus vi ingressus oia genera libidinis. auaricie
et crudelitatis exercuit deinde cinnā osul cum legioni
bus. et maris euz fugitiuis vrē ingressus nobilitū
mos. qz senat. a viros osulares plimos interfecerunt
multos aut pterpserūt et euerfa domo filios et
vñ ad fugam opulerunt. vñ uerfus vero reliquos
senat. ad fillam in greciaz venit. vt pte subueniret
Interim vñ p. scz filla rediret. mar. us pater cum i
terfēdoz. ciuium capita illata diuins. oblata capi /
tolpe. collata rostris id est loco cuidaz i foro sic appel
lato ad spētaculum ogereet. ac septimū osulatu cū
cinnā tereio osule pua sisset i exordio osularis imperij.

fera tandem morte pemprus est. Cinna vñ o. iij. osul
fac. postmodum a p. p. exercitu interfecit est. In
terim etiam p. scz filla rediret rome facti sūt osulef
gāius marij iunior. et papin. carbo. Reuerfus eni
filla oia marium mior. em filij marj iā defuncti dimi
cauit. et occisus de pte marij. xv. milibz de suis perdi
dit. cccc. Deinde filla ad portaz collinaz signa otulit.
et. lxxx. milia hoim occidit. et mox vrē igressus tua
milia hoim oia fidem datam merces pemit. Cūqz
magna crudelitate aduersus fontes at mfontes scui s
ret. qreus carulus pal. a fille dixit. Cum quibz tandēz
videtur sum. si i bello armato. i. pace merces occidi
mus. // **S**illa deinde maruz mariū de capni casa extra
dum vinar iussit ductūqz trans tiberim effossis ocu
lis membris minutatim exsecis. vel fractis trucidat
Marius marj filij penestre psecut. obfedit a ad moe
tempulit. // **S**ic sicut dicit orosius caput marci marij
penestre delatum ē quo viso iste marij iunio. despe
rans ceruicem suo suo p. buit qui occidit euz. // **R**ursus
oia ptes marinas ad portā collinā dimicans. euz ha
beret oia se. lxx. milia et ex eis. xij. milia se sibi dēde
runt. ceteros m. sc. abili ita osupit. Carbo vñ o. alter
osul ab arimmo i siciliā fugiens p. gneum pompeuz
sibi interfecit. // **D**e fille vñ morte narrat valen.
libro. ij. qz dum lre vicio obtēperaret multo sangne
ad vltimū et suum erogauit put colis id est ardens in
dignatione. qz pecunia a decutionibz ad refectōnem
capitolij. p. missa cunctanti. // **D**aba. animi oia t. de mi
mia et immoderatu vocis impetu cruori omittū spūm
euomuit p. dote. indubio igit. ē. filla ne prior. an ira
cundia fille exuncta sit. // **D**e moribz vero ei. loquit
salust. // **A**rcā medium iugurtum. et de crudelitate ei.
mimia loquit. orosius libro. v. eutropij libro. v. a va
leri. libro. ij. qz valen. dicit sic. lucius filla quem lau
dare nec vitupare quisqz satis digne potest. qz duz qz
ut victorias. scipionem dū exeret hambalem repnta
uit. egregie nāqz auctoritate nobilitatis defēsa. crude
liter totam vrē et oīs italie partes ciuilibz sangnis
fluminibz mtridauit. Abscisa miseroz. capia mō non
vultum nec spēciū retinentia i ospectum suum afferri
voluit. vt illa oculis inspiceret. et qz ore nephas erat
manducare. Multa alia narrat valerius de crudelita
te sua et etiā de crudelitate marj. // **U**ec idō diffusius
posui. quia beat. aug. de psonis hie nominatis facit
in seqntibus mentōnem. et p. capie libro. iij. ca. xxvij.
et caplo. xxvij. Et infra. // **D**iscesserunt omnes. aditis
ariz qz relicis dñ quibz imperij s. steterat. // **S**tud est
virgij libro. ij. eneidos. et sūt vba enee desperantis
troyam posse defendi. dicebat eni eneus qz dñ quibz
steterat imperium et op. anū discesserant et reliquerāt
tam ad ita id ē. templa qz aras. et eodem mō possēt dici
de roma et dñs suis t. p. b. illis de quibz aug. in lra
facit mentōnez. Et infra. // **T**am multos ac minuos
deos tanqz muscas. i. Muscas vocat aug. deos. p. p.
eoz. immudiciāz. quos iā dicit multos et immutos qz
intantū multiplicauerāt deos et patue p. tatis eos fes
cerant qz vix erat in actibz hūans vel rebz aliqd cui
non attribuerant p. prium deū et ille non habebat po
testatem nisi sup. i. lud. vt magis patebit infra libro
vñ. ca. xxvij. **A**c infra. // **A** galis roma capta est et in
censa. i. // **S**ta. i. historia narrat titus liui. libro. v. et
eutropius libro. ij. Orosius etiam libro. ij. narrat eam
sic. galli senones due bt. emio exercitu copioso et ro /
busto nimis totis viribz romam otendūt. quos sibi
osul excepit. sed obfistere nō potuit vñ vidis et occi
sis romanis apud flumiū noie allia qui fm eutropium
xj. miliario est ab vrbe patenti vrē galli penetrāt
rtu adant residentes simulachroz. mō in suis sedibz
senatores. colqz domoz. mēdio cremātes lapsu cul /
minū sepeliūt. vñ uerfamqz reliquā iuētute quā cō
stat tunc mille hoim fuisse m. arce capitolij obfisione
occludūt ibiqz infelices reliquias fame peste despera
tione subigūt et vōdūt. nā m. lre libris aun discessionē

paciscunt id est pmittunt se velle discedere ab obfibi
 one p mille libris aut non q apd gallos roma tam
 parui nois fuerit sed q sic illam destruerant an qd
 amplius tuc valere non possit. Ita sic ex oratio. **Ti**
tus vo luit vocat illos gallos allobroges q narrat
 q dum obfideret capitolium nocte quadam galli pcep-
 ta quadam via qua ascendi potuit i capitolium quis cuz
 magna difficultate inceperunt silenter ascenderet vnus
 post alium latuit hoc vigilos. s; manlius to: quat ex
 citat clamore anseris occurrit ascendebz q dicit
 et in fecit multos eoz q capitolium sic saluauit Et infra
 vnde pene in supposito neq egiptioz. **De** sciedu
 q greci p dhis coluerunt hoies calda astra. egiptij
 bestias et aues quis abinuicem deos aliquos recepe-
 rint. vñ d egiptijs die clemēs i itineratio suo libro. v
 q aliqui eoz bouem alij biru. alij serpentem. pifce
 quoz et cepas et cloacas q strepitum ventris tanq
 numma deos haberent. Et sicut dicit tullij libro de
 natura deoz nulla bestia nisi ppter aliquā vtilitatē
 quā ex ea capere ofecrauerūt. Romani autē volentes
 anferi rependē q clamore a capitolij suarum fuerit
 anferem coluerūt in hoc imitantes supstidē egiptioz
 dicit autē plim li. xij. q sicut anseres honore
 meruerunt capitolij defendētes silētibus cambz. ita
 canes āna supplicia id est singulis annis furca armo-
 fiji pendunt id est soluunt. Et infra. **Et** magni au-
 ctiores. s; sicut salustij vt prz ca. xvij. et tullius ca.
 xij. Et infra. **Recte** autem abscisserant. s; h loquis-
 tur beatus aug. p. ymoice.

Quid q etiam vident. In hoc caplo. xij. ostē-
 dit beatus aug. q nec di colendi sūt ppter sem
 bonoz que possunt aut volunt offerre nec ppter timo-
 rem maloz que pnt inferre. Et duo facit. quia em cō-
 stat q bona eterna ipi non oferunt s; potis impediūt
 id eo pmo. pbat q nec bona temporalia conferre nec
 mala inferre possunt. nisi quātum de pmittit. quod
 deus sepe pmittit ita vt a malis qnqz bona. pueniūt
 sicut patz i mario. et bonis mala sicut patz i regulo
 et bona bonis sicut patet i metallo. et mala malis sic
 patz i catilina de quibz infra dicitur in hoc ca. Et i
 fra. **Ibi** nec magnipendam. s; **Concludit** ex hys
 q nec bona hui vite sūt multū appretanda. nec mala
 caueda cū indifferenter pueniāt bonis et malis. Pri-
 mo autē pbat q vbi habet potestatem sup bona a ma-
 la hui vite alia bona dant hominibz malis ad implē-
 dum eoz cupiditatem. vt dicit i principio huius ca.
Quid q etiā vident eoz affuisse cupiditatem. s; qd
 dicit referendo ad pcedens vbi dicit patz ante. qua-
 les queso di fuerunt. s; vñ ouementer querit qd sup-
 ple dicitur vel respondebit ad hoc q etiā vident. s;.
 Et infra. **Quid** em marium nouū hominē. q ignobi-
 lem. s; ideo dicit cum nouū hominē. q: non habuit a
 p genitoribz suis q esset tante dignitatis sicut fuit.
 fuit em osul septies cum tñ non esset nobilis. **Narrat**
 em salustius de eo i iugurino et mari. **Dom** modicū
 arpiniatus ilij. puinciam egerit. cum pueniss; ad eta-
 tem militarem fact; est miles stipendiari; postea tri-
 bunus militū crescendo vo primo gessit vñ mgatū
 postea alium dande i bello romanoz. orra iuguritam
 regem minutoz. militauit sub osule metallo in africa
 tandem romā reuersus fact; est osul. et i bello iugur-
 tino successit metallo de quo etiā dicit valerius li. vij.
 q ipse fuit magne fortune luctator. naz q arpiniatibz
 honoribz iudicat; est inferior. questurā tome appes-
 tere ausus est. Et ex isto mario tā hūili arpiniato igno-
 bili ratōne cādidat; euasit africā subegit. Et scieduz
 est q series fact; est osul ppter pbicatem suaz. nō le-
 gitur q magnam crudelitatem exercuit nisi postq; sep-
 timum ambiens fact; ē occasio pmi belli cuius i quo
 nimiam crudelitatem ostēdit sicut piz i pcedenti ca. et
 pl; patebit legē historiographos romanoz. q ppe
 hoc aug. supponēdo vel ocedēdo q ipse series fact;
 est osul auxilio deoz tanq dignus et bon;. qnt ipe

cialiter de septimo osulatu vtz ad illū osulatu q p
 speritatem ilij temporis iuuerunt cū di vel non. **Si**
 sic ergo di sūt mali q malos iuuant i malicia. Si non
 ergo sūt otmēdi. q sine eis homo potest habere
 felicitatem huius vite. **Et** est h aduertendum q tā
 pspere successit sibi i bello orra fillā. q sicut patz ex
 hys que dixi m pcedēti ca. cum ipse fuisset se pnes cōsul
 quiete a pacifico. et iam septimo i bello et tanta esset
 potētia sille q si marius vixisset necessatio venisset ad
 manus sille. pus mort; est morte naturali i bona se-
 neclute q silla de grecia rediret i italiā ad liberandā
 priam. et ad suandum eaz a tyrannide sua. vñ non inci-
 dit i manus sille sicut alij duo marj morderunt. **Et** m
 fea. **Sicut** fuit regulus. s; de isto dixi sup libro p-
 mo ca. v. **Et** infra. **Metellus** enim romanoz. lau-
 datissim; s; **Re** metellus q et quint; cecilius q me-
 tellus vocat; est. multi em fuerunt metelli famosi et
 magm successit marius et fuit bonus tali bonitate q
 si potuit esse apud cultores deoz. q felix fuit t palis-
 ter. de quo dicit valerius libro. vij. in principio. q a
 pmo originis die vqz ad vitium vite a fortuna cū
 ad sūmū beate vite cumulū pdiuit. **Metellus** est in ve-
 be terraz. principe. parētes nobilissimos habuit. in
 sup et ammi dotes q raro i alijs inueniūt. vices eoz
 potis vt laboribz possit sufficere p potem pudicia q
 feciditate aspiciam. osulatus decus. impatoria; po-
 testatem. spiciohissimum triūphum scz iugurta rege
 numdie vñ et de macedonia pnis alium. **Eodem** tpe
 tres filios osulares vnum etiā cōsorum. et quincū p-
 torum vidit. sobolem etiā filiaz. suaz. sūmū expe-
 rit. nullum fumus nullos gemit; nullas causas tristis-
 cie sensit. celū otemplare vix tñ ibi talem statum inue-
 nies. **Et** autē et finis vite otmilis. Nam leui gene-
 re mortis defundū i vltime senectutis spacio q me-
 oscula et ampleq; carissime. plis certūdem rogo im/
 postuerūt. hoc ex dictis valerij. **Et** nota. bñus aug.
 dicit q habuit qnqz filios osulares. valerij. s; o si po-
 nit nisi tres et stant simul q: illi duo quoz. vnus erat
 cenfort; et alter pton; erant ambo osulares id ē dis-
 gni osulatu. **De** ipso dicit valerius libro. vij. q quar-
 to anno post osularia imperia fenes ad modū potifex
 maximus creat; tutelā certimozaz. p. xij. annos. ne-
 qz ore i voris nuncupādis hesitante neq; i sacrificijs
 faciendis tremulā manū gessit. **Et** infra. **Et** catilis
 na pessim; s; de isto catilina scmpit salustij librum
 quem ab ipso catilinarū appellamus. s; ipso etiā sep h
 valerij libro. ij. et dicit tullij idem in pma inuedia
 et etiā salustij q pcepit fuit ei; libido scelerata. nā de
 vesano amore aurelie tristelle. cū vnum impedimētū
 videret. quo mms nuptijs iungerent. filium suū p-
 um quem et solum et etate puberem habebat veneno
 sustulit. eodem deniq; animo i cuiē gerens quo pa-
 triaz egerat. id ē sicut se habuerat ad filium. ita post
 modum ad patriā se habuit. nam sicut dicit tullius in
 inuedijs quid mali aut sceleris fingi aut cogitari pē
 q ille non accepit quis m tota ptaia veneficus. quis
 gladiator. quis latro. quis sicari;. quis parricida.
 q mulier mfamis. quis pditus muemre potest. qd pes-
 sim; q se cum catilina nō familiarissime vixisse fateat;
 vñ narrat de ipso salustius q viciosus nimis erat mo-
 ribus et oppellus ere alieno vitā miseram duxit quā
 q nobilis esset dñandi vero republice tāta libito cū
 inuasit q nihil esse nephas putauit dū tamē asseque-
 retur mtantū vñ factā oiuuratione multorum quos di-
 tare. pmiserat ex cede et rapinis. habuit exercitū val-
 de fortē et magnū quo duos osules scz lucū coduz
 et lucium torquatū cogitauerat inter fecisse. et osula-
 tur rapuisse. multa seua et crudelia exercens tandem
 tñ in bello cum suis oiuans interfect; est. s; tantū
 fuit animus fuoz. q sicut dicit salustius vnusquisq; i
 loco quē viu; accipat mortuus est. et omēs auerfis
 vultibz occiderant. nec etat inter ipos ingenuus. qui
 aut fugerat. aut viuus capi possit. de hoc pl; habet

Intra capitulo .xxx. libro .iij. Et infra. Obmitto qd
mari9 a miserantibz mirturmenfibz zc. de mario quo
modo fugit et lauit i paludibz mirturmenfibz et post
modum inde extractus e et duct9 ad ciuitate mirtur
nas. et ibi vincularus dict9 est supra ca. xxij. **M**u-
tum vero ad illud qd hic tangit beatus aug9. narrat va-
len9 libro .ij. ca. v. qd missus est ad eum occidenduz in
domo puata in clusum mirturmen public9 suus qd fuit
natione cimber. **E**t licet marius otra cimbro bella
romana strenue gessisset. et fere tota nationem deleuit
set. in sup et mari9 iam senex esset et inermis a squalo-
re oblitus et suus ille stridum gladiu teneret i mani-
bus tñ ipm aggredi nō sustinuit id est non audebat.
Imo claritate viri obcecat9 ferro abiecto attonitus ac
tremis fugit. Mirturmenes at maiestate ei9 capti cō-
pressum et ofradu dicit fati nōtate incolumē p lute-
runt asperitiaz hile victoriā nō timentes. **V**oc vale-
rius. **T**unc igitur sicut h scribit beatus aug9. omen
datus est luo matice dee. vt scz in luo illo saluaret.
et p deam ptegeret. fuit autē marica dea fm papia
mar et latini regis. et cū poete fugebant multas de-
as quaz. quas vocant nymphas et distinguant inter
nymphas montum et camporum et maris et fontū et
nemorum ista facta est sicut dicit papias dea aures
liba. **S**peciali honore habuerūt mirturmenes.

Alla certe ipe cuius tpa zc. in hoc ca. xxij. ostē-
dit beatus aug9. quā cura a sollicitudine dij id
est demones. pcurant maloz. pspereatē in vita ista
vt hac pspereatē vtant mali ad oplendū voluntatē
demonum. et hoc ostēdit beatus aug9. p quinqz signa
que circa fillam pessimū demones opati sūt. **I**ui tan-
silla ita fuit malus qd cū ipe esset rogatus a senatu ad
vindicandum et saluanduz piam. ppter tirāndez ma-
ri. vt supra diffusē narraui ca. xxij. ipe peius se habu-
it qd marcus et plures eius occidit. **E**t idē dicit h aug9.
q eius tpa talia fuerunt vt supioza zc. **E**t infra. **I**do
exaltae immolara. **E**ra zc. o mēstina vocant aialium
in quibus aruspices solebant inspicerē quedā signa
cum aialia immolabant. **E**t quibus dicebant iudicia
pspertatum et de adueritate futura illi. p quo fig-
bat sacrificium. vñ dicunt aruspices quāre inspe-
dores. **V**ocabant autē ista signa exa leta in quibus
apparabant signa leticie. **I**stud zc. quod hic recitat
aug9. dicit liuuium scup hille. et ita venimile qd alia
quatuor signa qd i hoc ca. se quāre scripte ille idē
fuit autē iste liui9 de quo dicit hieronim9 i plogo
biblie sic. ad titum liuui lacheo elo quēte fonte manā
tem zc. fuit etiam maximus historiographus fertur
eū qd. xxj. scripte decades id est volumia d hystorij
romanoz. quoz. quod libet decz libros continebat ex
quibus tres vidi. videlicet vnam de origine vrbis. et
aliaz de sebo bello punico. et terciaz de bello macedo-
nico. plures nō vidi nec scire potui vbi inuenirentur
nec credo tñ qd tot decades scripte. qz eius abbrevia-
tor anneus flozus tātū abbreviat. xliij. libros titi ab
origine vrbis vsqz ad mortē deui pūigni cesans au-
gusti. cuius exequijs augustus interfuit rependo hys-
toriam. **E**t infra. **D**einde cum ellz i asia zc. ponitur
tēcum signū quod origit post fugam marij. **C**ū enī
silla fuisset i asia otra mirtidatē qui asiam et achaiāz
occupauerat. qd bellum ab ipo mirtidare vōtuz ē mi-
tridatē cum i quo silla multum strenue se habuit. sicut
pater p eutropium libro. v. et orosiu. nam sicut dicit
eutropius. sillam archelāu ducem mirtidatis batētez
in asia. cxx. milia. sic in primo ostidū vicit. qd ex tanta
multitudine vj decē sup fuerunt archelao. ipē vero
solum. riiij. hoies pdidit. **I**n sebo vero ostidū contra
eudē batētez lxxx. milia electoz. dimicās xv. milia ho-
stum iteferat et filium archelai. **I**n tercio vero osti-
dū omēs copias eius extitit. et ipe archelau triduo
nudus i paludibus latuit. postmodū mirtidates pacē
quam sub certis aditōibz pēnt eidem ocessit. **E**t in-
fra. **A**c postmodum zc. h ponit terciū signū. **J**am

enī tercio pdicitur sille pspertitas. cum disponē redi-
re i vrē et vindicare iniurias a pte mariana illatāz
vt supra narraui ca. xxij. mirturmen enī marci9 a loue scz
miles quidem de. vj. legione quē dicentem se esse nūm-
cum iouis itereogauit silla i qua effigie. apparuisset
sibi iupiter. et cum indicāz. cognouit silla qd i eadem
effigie apparuerat nuncio ab ipo pri9 miss9. **M**uia ve-
ro dicitur iste fuisse miles. vj. legionis. sciendū est qd
cūz romani otinue habuerent multas legiones erāt tñ
sic distincte et ordinate vt vna esset pma. alia dicebāt
secunda. quibus asserbebant sic milites. qd vbiqz
essent semp erant. de illa legione. hoc mō quo canoni-
cus abbate alicuius licz absens sit tñ dicit esse de illa
abbatia. nā legio habuit quandā similitudinē collegij
militum. et qd prima scripta fuit pma vocabat. et que
sebo secunda et sic deinceps fm ordinem antiquitatis
sue. **E**t infra. **D**einde cum venisset tarcū zc. h ponit
terciū signū et fiebat qd h narraē dū silla reuertē
de greca. et p tarentum trāhret vsus romam. **E**t no-
ta qd corona significat clarā victoriā. qz sicut dicit
A. gellius libro. v. corone militares et multe a varie
sūt quaz. nobilissime sūt triumphales. obidionales.
ciuice murales castreles et nauales. et pter istas ē oua-
lis et corona oleagema. **T**riumphales corone auree
sūt. que impatoribus ob honore triumphū mittunt. il-
lud vulgo dicit auz. coronariū. hoc antiquit9 ex lau-
ro erat postea ex auro fieri cepta est. **C**eteras etiāz co-
ronas. psequit ibi A. gellius. h nulla dabat nisi ppe
victoriā vel opus strenuū. **E**t infra. **P**ostea p uo-
intetuallo zc. hic ponit quintum signum vbi beatus
aug9. detegit fallacias demonū. **E**t est h sciendum qd
bellona ē mmerua qd dicit dea belloz. cui9 festū apd
romanos i ianuario fiebat sub bellone nomie. et habe-
bat templuz iusta circū scz vbi fiebant iudi arcenses
fm ouidium libro. vj. de fastis. **D**e incendio zc. ca-
pitoli loquitur solinus ca. de sbillis dicens qd tpe sil-
le liber libille quē pontifices vsqz ad illud tps ostē-
bant cum capitolio igne absumptus est. **E**t est h sciē-
dum qd sicut dicit frōtinus libro pmo ca. ij. silla qd pa-
ratiorem ad pugnam habere exercitū. pdicta sibi
futura a dijs dissimulauit. postremo zc. o i aspectu ex-
ercitus puaqz i aciem descendere signū modice am-
plitudinis quod de templo apollinis delphici sustul-
erat orabat. petebatqz qd pmissam ab ipo sibi victo-
riam naturat et vñ patz qd de pdictis deoz. pmissio/
ribus nō est certū vtz. ita fuerat in re vel ipe fineret
Eodē modo est de dictis et falsis aruspiciuz. **C**redo tñ
aliqua esse vera. **N**arrat valeri9 libro pmo qd i bello
soali cū i agro nolano an pcorū imolaret. subito ab
vna pte atē. plapfam anguē aspexit. qua visa postū
aruspicius oratu in eppeditōnez duxit exercitū. ac for-
tissima saumitum castra cepit. qd victoria future eius
ghe fundamētum extitit.

Item vero quis itelligat zc. in hoc caplo. xxv. ostēdit
beatus aug9. quō demones aut dij mirturmen homines ad
malum trahere et ostēdit hoc tā p bella que mē se gel-
serunt. quibz debent exempla bellandi. quā per lu-
dos turpissimos ab eis pnto s. quibz pbuerunt domi-
nibus auctoritatē turpia faciendi. **E**t infra. **N**ō mul-
to post ciuiles aces vocat ciuiles aces. aces ciuili ro-
monaz. otra semitice. **I**llud etiā qd h narraē estimo
qd augustin9 accepit tito liuij sicut ea que narrauit i
pcedenti caplo. **E**t infra. **J**am enī inceperāt bella
ciuilia zc. nota qd sicut dicit orosiu9 libro. v. bella ciuilia
fuerunt inchoata anqz essent socialia qd pncipe
rant tērmata. dicebantur at bella socialia. bella que
romani dujerūt otra socios insurgentes id ē italicos
qui erāt de alijs ciuitatibus italie et inceperāt rebella-
re. **I**llud autē quod aug9. h narraē de duobz fratri-
bus vt patet p orosiu9 libro quinto fuit postqz marius
fugit ppter fillam. nam qd marius vt supra caplo. xxij
narraui diuiserat exercitū in quatuor ptes vt vnuerfam
tempublicam subuertisset ideo sicut narraē orosius

feriatus vocavit gneiu pompeiu cuz toto exercitu cui perat. vt republicam defenderet. Octavius ergo con sul adiundo sibi pompeio cu exercito cui mari vnam pare e copia suaz. offiit. infelicem at pugnaz nos lupueniens diremit sexcenti milites ab vtraqz pte oc cisi snt. postera die cum pmista corpora ad sepulturā discernent. miles pōpianus id est q fuerat i exerci tu pompeii snt sui que ipe mifererat cor p agnouit ita q frater videt oz vido fratre infelicioz partidum suū exerat q bella ciuilia sico peccat sui gladio tñf fodiens simul lacrimas n sangnem fundēs sup fratris corpus. pieat istud etiā narrat valer⁹ libro. v. et dicit q iste frater q alium ite fecit cuz fratris corpus agnouit multū ac diu quicio deos ob bonū impie vi ctorie miferat est. Istud ergo factum sicut dicit bea tus aug⁹. multos omouerat. vt scz ciuilia bella hoz retene. i quibz frater ota fratē amicus ota amicu etiam insae dimicabāt et ideo demones vidētes am mos hominū sic omotos inceperunt n ipi pugnare iter se vt hominibz pberent audaciam pugnandi mter se Et infra. Ludos zc. vñ iam multa dñi scz sup libro isto ca. xij. Et infra. Dissellere omnes zc. Ite ver sus sup expomē capitulo. xxij.

Que cu ita sint zc. In hoc caplo. xxij. excludit be atus aug⁹. quanda exculationem qua aliqui al serunt ad defensionem deoz. quādo ipis obicitur. q nullas dant leges honeste viuendi. Ad hoc em ride tur q ipi dant tales. sed tñ in occulto quibusdam ius tis et religiois. Sed beat⁹ aug⁹. b excludit duplicatē pmo q hoc non faciūt nisi vt illos decipiāt. sicut m templis et theatris vbi multitudo ouem it ibi perunt sibi turpissima exhiberi. Vbi et qñ sacra celestis audiebāt castitatis zc. Credunt qdam q beat⁹ aug⁹. mtendit dicere. q ppter berecynthiam de cui⁹ ludis turpibz fecit mentionem sup ca. iij. et q ipa sit virgo de qua beatus aug⁹. fecit mentionem dicens. oblecta bātur celesti virginē et berecynthiā. scdo qz berrant hñā finge bāt gentiles esse mēm deoz. que deos ex satur no accepit vt ptz p ouidm lib. 10. iij. de fastis et p. osequēs nō fuit virgo. tercio qz non fuit celestis virgo fm eos. qz sicut ptz p ouidm lib. 10. vj. de fastis. et p pldo. zc. viij. et bimo logia. ca. vltimo. berecynthia fuit idem q terra siue numē terre. quarto qz beat⁹ aug⁹. hic ex prime deam de qua loquit dicens. Celestis audiebāt castitatis. et p ois loquit de dea castitate. que etiāz dea pudicitia vocat. de qua etiā beat⁹ aug⁹. infra li bro. iij. ca. x. m fine facit mentionē. Ita at vocaba tur celestis virgo. qz mter signa celi ē signum virgi nis. p sacratos at itelligit hic aug⁹. eos et eas q ad feruendum huic fuerūt oserati. De ista at loquens aug⁹. dicit se vidisse sibi turpissima seruicia exhiberi vbi nō turpia repñebant. qz non poterant. non emz aliquis vnqz vera vel ficta crimina imposuit castitati que repñari vel effigari possent sicut de ioue et alijs multis multa tam vera tā ficta crimina recantur. Et ideo vt fieret gratū obsequium demombz ibi turpissi ma exhibebant et omittēbant. De turpissimis auez q circa deam istā solebāt fieri i templo loquit iuena lis libro. ij. et dicit q mulieres osuuerūt eam vena sua i templo suo spargere et sonos turpissimos a par te posteriori iuxta eam emittere. Vñ dicit sic. Maura pudicitie veterē cū pterit aram. Poctibz h ponunt le/ dicas mnturūt hic id est mngūt. Et figūz deē iō gis simphonibz implet. Simpho fm bug. dr a sibi lo. b. mutata in f. Et signat vno mō illum sonum tur pem sup didum et hoc videt beat⁹ aug⁹. innuere sup ca. iij. vbi dicit spectabam⁹ arepticos audiebamus simphoniacos. et ato post addit. Oblectabant celesti fogum et berecynthie. nam simphoniaci ad celestē vir ginem. areptici ad berecynthiam pertinebāt. multo hñs turpiora narrat iuuenalis que osuuerunt circa

deam pudicitie seu castitatis fieri. que ibi legenda cu eto his reimo

Ute grauis et plius tertullio zc. In hoc capite o xxvij. affirmat aug⁹. qm pcedēti capite dixerat. p bauerat scz q dñi id est demones delectant i immūdis enis. et volunt sibi exhiberi. et pmo facit quod dictum est. scdo ibi. hanc taliū. app. obat factus romanorum quātum ad b q scenicos ludos p quos exercebātur turpia grauitur notauerūt vt etiam dictū fuit sup ca. xij. Narrat autē hic beatus aug⁹. de ludis flore deē exhibitis. teste et audore ludoz. tertullio sic futuro n postmodū factō edile. ediles habebant curaz infra ciuitatem domoz. seu edū. vt scz ab igne puarēt ut et qz vte essent mīde et de ludis faciēdis et de multis talibus. Ludi autem deē flore q scz est dea floz. et fingit esse ministra venens et hñe pñatem sup flo rē oibus. cuius festa celebrātur rome tercio die maij. vt ptz p ouidm lib. 10. v. de fastis. m cui⁹ cultu vtebā tur vel hñz diu eroz. colorz. qz flores hñt fere omēs colorēs. et portabāt cereos accensos vel qz flos splen det sicut ignis. vel qz delicias nocturna licentia nris. fm ouidm qui loquit in psona deē flore volens m nuere q de nocte vacabāt luxurie cultores aus. deno cte autem est vsus cereoz. De turpitudine eoz. que fiebāt in honore deē flore satis inuerecūde loquitur iuuenalis lib. 10. ij. sicut et de hñs q fiebāt circa deaz pudiciā. Et q fuerunt ludi turpes patz qz sicut nar rat valer⁹ libro. ij. ca. vltimo. marco carbone ludos florales ibi est ludos deē flore. quos melius edilis fa ciebat. spectante populo mimi ederūt ut est. pcede rent extra scenā ad ludendū postulare erubuit. quod euz carbo cognouit. discellit a theatro. ne sui pñtia spectaculi osuetudinē impeditet quo abeiret pñcium morem iocoz. reuocarūt. Tamē ouidius exulat to tum pñtie diceō sic. Turba qui dē cur hos celebret meretricia ludos scz flore. sō ex difficili causa penta fuit non ē ex reticis id est crudelibus vel tristibus nō ē dea magna. p festis scz dea flora. vult sua plebeio sacra patere choro. Et mouet etiam species diuz flore at vti. Contemē spmā dū cecideret rofe id ē oremitur etas amilis cū piderit florē iuuerētus ideo b dea mo uet vñ flore iuuerētus. hoc ouidius

Histaz. immūdisima zc. In hoc ca. xxvij. ostē dit beatus aug⁹. vt declarat is i hoc libro qz mīf iratonabiliter cultores deoz. insultabant xpianis. cū xpiani habeat a ppo leges maxie honestatis.

Hec potius occupat zc. In hoc caplo. xxij. bozaz tur beatus aug. romanos a multis dñs ad vnum deum ouerfos. vt pscuerent in bono occasione fumen tes ex ostēdis in libro isto. Alie em tibi non vestalis fo cus. non lapis capitolinus zc. p lapidē capitolinum itelligit ymaginē iouis. vel alicui⁹ alterius dei vt deē q vel que celebrabāt in capitolio. ibi erant em simu lachra et templa deoz. multoz. sicut iouis iunonis et alioz. magnoz. Pro tāto vero dicit. vestalis focus qz vesta p quam deā igneam intelligebant nō habe bat fm ouidm lib. 10. vj. de fastis ymaginē aliquam sicut alia numia. et hoc qz ignis m se nō potest bñ effi gian. et ideo i templo eius fouebatur ignis et diceba tur ignis eternus. vel ppetuus. Et fuit negligentia fo uēdi hunc ignem crimē capitale. vñ dicit valerius li bro pmo ca. ij. q licinus pontifex maximus zgnem vestalem id ē deē veste oseratam iudicauit igne cre mandā. qz quadam nocte paz diligens et ermi ignis eustos fuisse. Et titus huius libro. viij. de scdo bello punico ponit inf. p dīga qz ille ignis ex negligentia fuit extinctus. Quia vero vesta habuit tēpluz in capi tolio ideo simul loquit aug⁹. de vestali igne et de la/ pide capitolino. Et infra. sō tam iuno troiamis zc. de ira iunonis contra troianos dñi supra libro primo capitulo tercio. Et infra. Tu ipa non pua ex pte zc. hoc dicit qz ipa scz roma notauit scenico. nō tamē m toto teate de talibz iudicauit. quia ludis scenicis eos

placavit. Et infra. Remoti sunt notatone censoria re
noratio censoria est iudicium censorum fm severum
et penale multum est. no enim ponitur pro iudicio ab
soluionis.

Tam satis dem arbitror re. Die incipit liber tercius in
quo beatus augustinus agit de malis penalibus quibus subias
cent cultorum deorum. et est intentio sua ostendere quod dii
talibus malis cultores suos non preseruant. et ideo sub
spe illa non sunt colendi. In primo vero capitulo exponit me
tationem quas habet in libro et hoc quantum ad mate
riam quam vult tractare de malis pene. non tamen quod
cumque bonorum. sed romanorum et eorum. qui cum eis so
cietatem habuerunt sicut italicorum. ac insuper eorum qui
eis subiecti fuerant sicut aliarum nationum a tempore subiecti
omnis imperii et cetera

Romuli ipsa troia vel illius re. In hoc capitulo incipit
tractare de malis pene romanorum ab ipsa origine
romanorum scilicet a troia seu ilio. Et sic alias dixi troia fuit
puncta vel regio. ilium fuit civitas principalis. licet et
troia quoniam puncta civitate ponat. A troianis. percellerit ro
mam saltem romus et romulus qui fundaverunt romam.
Sicut enim patrum titulum lulum de origine verbis li. ij. et
p. cutropium libro primo. romus et romulus descendere
runt ab enea. qui fuit troianus. Quia tunc non ad troiam
vel ilium notum est maxime vulgum quod passa est scilicet ex
dium et tunc cosbeus deos coluerunt quos romani ut patrum
et dixit super libro. j. ca. iij. Priamo inquit re. hic
ponit quantum ad defensionem deorum. nam laomedon qui fuit
pater priami regis troiano. cuius tempore fuit troia sub
iure offensa deos prius suo. et postmodum deserere
runt tam regnum quam filium suum. Tangit hic beatus
augustinus fabulam quam tangit libro de ortu deorum. quam fingit
quod laomedon pepigit cum neptuno qui est deus maris et
apolline qui est deus diurnarum rerum qui ipsi edificarent sibi ci
uitatem ipse redderet eis mercedem. et vult siue iura
mento. promissit se soluturum. certam summam pecunie. Edifi
cata vero civitate non soluit. promissum et ideo neptunus
inducit grecos super troianos ad subvertendum civitatem
sed apollo zelavit pro troianis. Et est sciendum quod
poete fingunt iouem et neptunum si hos saturni fuisse et
erant fratres. apollo autem erat filius iouis et propter quod
priamus fuit prius eius. Non obstat autem quod neptunus con
tra troia nos zelaret in quantum quod troiam a fundamento
vellet subvertere sicut dicit virgilius li. v. eneidus. tunc
eneam rapuit et. propterea sub nube ne ab achille occide
retur. quoniam interfectus multa milia. ut dicit virgilius. vi.
deus et verus virgilius qui hic inducit ab augustinus scilicet stru
ctura suis manibus re. de in persona neptuni narrantis quomodo
eneam salvavit et improperantis prius laomedonis
studium autem quod dictum est de rapto enee ne occidere
tur. habet apud omerum de quo dicit hic augustinus. quod omerus
tunc poeta qui fuit ante romam quod dicit inducit neptu
num propter multam de romanis qui fuerunt stirps
eneae. que etiam sub nube rapuit ut dicit omerus. Et qui
arguit augustinus. quod neptunus prouidit quod laomedon non sua
ret promissum. quo autem tempore fuerit omerus satis est incertum
propter discordiam scriptorum. qui de tempore eius faciunt
mentionem tamen omnes concordant in hoc quod ipse erat ante
romulum et de hoc loquitur augustinus in libro. xiiij. ca.
vi. et eusebius et hieronimus et eronius. et Augustinus
li. ij. Et infra. Vnde enim ciuitatio catlime. de ista ciui
tatione habet super libro. ij. ca. xiiij. Et infra. Quos
manus a quo lingua prius a quo lingua ciuili alebat
Ista sunt verba salustii in catlimario et est hinc lingua nati
calus. Et infra. Populus in suffragiis re. Suffragi
um est osensus qui datur in electione vel alio negotio ubi
queritur osensus multitudinis. et ideo dicit populus
corruptum in suffragiis. quod sepe pro fauore et munera
elegit ab magistratibus in diuersissimos re.

Nulla vtiqz causa est re. In hoc capitulo incipit probat
augustinus quod troia non potest dici erant irati civitati
propter eam aliquod omnium ibidem. nam dii pro eam non
ita sunt. Iud autem quod augustinus dicit in principio huius

capituli scilicet quod dii quibus ut dicunt steterat imperium summi
a virgilio libro. ij. eneidus ut patrum supra libro. ij. ca.
xiiij. Et infra. Cum a grecis pualentibus. plene victi
hoc fuit probatum supra libro primo ca. iij. Et infra.
Propter adulterio paradisi re. Tangit hic historiam de
alexandro. qui dicitur e paris. qui fuit filius priami regis
troiano. Ipe enim sicut narrat dares frigidus rapuit de
lenam uxorem menelai tanquam pulcherrimam mulierem gre
cicam. que sicut fingit poete fuit sibi promissa a venere qui
tulit pro ea sententiam contra iunonem et palladem. sicut terti
gi supra libro primo ca. iij. Et infra. Inquit salustius
scilicet in catlimario. Et infra. Quia mater enee hoc fecit
re. hic probat quod dii potest debuerat vindicasse adulterium
matris enee in troianis vel potest in romanis. qui testis
salustio ab enea. percellerunt quod adulterium paradisi. quod
suius fuit peccatum. Et tangit augustinus fabulam de matre
eneae quam tamen romani habuerunt pro vero id est gesta
re. Sicut enim crederetur quod romulus fuisse filius martis
ut dixi supra ca. xv. ita credebant quod enee fuisse filium
venere. fingunt enim venere esse uxorem vulcam qui est
deus ignis et occisisset anchisi qui fuit pater enee quod co
cuberet cum ea scilicet venere et generaret eneam tanquam pro
lem nobilem et deum futurum. vnde in libro grauius fuit ad
ulterum venere. helenam vel paradisi. Et infra. Se
videre fabulas re. hic excludit beatus augustinus. quod
responsione que dari possit. possent enim deorum. defenso
res dicere quod beatus augustinus non arguit ex veris ab ipsis
occisisset sed ex quibusdam fabulis. quas etiam ipsemet vi
detur tanquam fabulosa iudicare. sed hoc excludit beatus
augustinus. probans quod non magis debet reputari fabulosum. quod
vir occubuerit cum dea et genuerit eneam. quam quod deus id
est mars occubuerit cum muliere et genuerit romulum
nec etiam minus creditum est apud romanos vnde propter al
terum. nam sicut apud antiquos romanos creditum fuit
quod romulus fuit filius martis. ita fuit a modernis roma
nis creditum quod iulius cesar fuit pro gemis a venere non
tamen immediate. sed mediante enea. nam cesar. procellit ab
ascario seu iulio qui fuit enee filius a quo et cesar iulius dis
ctus est. vnde virgilius libro primo eneidus iulius a magno
dimissum nomine iulo. de hoc sic narrat suetonius libro
primo. ipsemet iulius cum laudaret amicum suum mortuum. pro
re ostis ut mortuus erat dicit sic. amice mee iulie materis
num genus a regibus ortum. paternum cum deus immors
talibus coniunctum. nam ab anchore martio fuit martis re
ges quo nomine fuit mater a venere iulij. cuius gentis
familia est nra. Et infra. Indignante menelao re. hic
dicitur quod menelaus fuit maritus helenae ut dictum est
infra. Dura vel potest non credenda oditio quod ex iure
venere in occubitu mariti licuit hoc in iure suo ipsi ve
neri non licere vult beatus augustinus. dicitur quod dura est odi
tio uxoris si non liceret quo ad actum inrimonij seu mar
trimoniale. quod licet marito cuius in hoc sunt patres. vnde
venere ius in proposito vocat ius quod est omne omni uxori
scilicet corpus mariti et concubitus mariti est corpus uxori
ris. Si ergo mariti ex iure venere id est de iure quod
habet in ipso marite uxore et uxore quod uxore eius est licuit al
teri occidere videlicet corpus suum et occumbere cum alia
ab uxore sua. quare non liceret venere in iure mariti scilicet
quod habet in venere eius maritus quare non maritus est idem
vel simile facere id est corpus suum alteri occidere vel
quod ad ius venere pertinet omnis actus venere. ideo quod
ue videtur si in actu venere plus liceret mariti quam venere.
ergo si mars potuit licere adulterari. videtur quod venere
idem licuit. propter quod dicit augustinus. dura vel potest non
credenda oditio re.

Dixerit aliquis ne tu ista re. In hoc capitulo incipit po
nit augustinus sententiam varronis quo ad ea que dea
sunt in precedenti capitulo. et quo ad aliquid reprobat ea.
et quod ad aliquid sicut ea discutenda. fuit autem iste varro
scriptor maxime auctoritatis apud romanos. qui multa
opere valde scripsit. Et fm eusebii mortuus est nonages
narius. xv. anno augusti cesaris. Sed vult esse cui
tandem dicit re. hic sciendum quod multi antiquorum regum

Vertical text in the left margin, likely a library or collection stamp, partially illegible.

dictum e osulem qui est quasi pater patrie interfecti
Et infra. Desiderunt diu adulteros id e troianos
qui rapuerunt helenam uxorem menelai. et pte q aug-
loquit h yronice Et infra. Aut si displicebat tē. h
excludit quandam risionem q dari possz. possz em di
ci q pars hille non placuit dno. et ideo deseruerūt illū
Hoc oia hoc arguit aug. q multa bona dñi pñis
ciauerunt et pmisserunt hille ut sup dictum fuit libro
11. ca. 11. Et infra. Scribit huius id est titus huius
in aliquo libro suo que nō vidi. qz ut alias dixi. tres
decades eius vidi. nec qd h allegat de luio ponit an
neus florus et abbreviatio: i aliquo libro titi ab ipō
abbreviatio facit at ment dñez de simulachro mimerue
que est dea sapiētie et vocatē alio noie pallas. de cuius
etiam simulachro aliqua dixi supra libro pmo ca. 11. qz
h vitz fuerit illud idēz de quo fit ibi mentio et hic du
bium est. Et infra. In pñis patrie. Iste est verus vir
gilij libro eneidos et vult dicere beat⁹ aug⁹. qz ideo
fuerunt simulachra alioz. deoz. pot⁹ qz mimerue cō
busta cum ciuitate ipa ne possz vere dici dñi pñis quoz
tum semp tē. ideo vero simulachroz mimerue fuit per/
missum a demombz suan. ut pateret falsitas verus
h glij. h enebos. abscessere omes scz dñi aditis atiqz
relictis. nam exemplo quo illud simulach. fuit saluū
piz q dñi ibi fuerit pñes qui saluauerunt illud. cum
alia saluare non erant pmissi

His ita qz iliacis tē. In hoc caplo. viij. ostēdit be
atus aug⁹. quāta vinitas sit credere q dñi troi
anoz. romam allati possent saluare romā vel si pñes
fuisent apud illum saluassent plium. et irider beatus
aug⁹. ista falsitate et fatuitate. Ad vocem anferis
loquit de anferis cuius clamore epicitati fuerunt custo
des capitoli de quo sup libro. 11. ca. 11. vbi a d capē
one vrbis a gallis dcm est. de simbria dcm est sup li
bro isto caplo pcedenti

His ita qz iliacis tē. In isto caplo. 11. ostē
dit beatus aug⁹. qz dñi non dederūt nec dare po
tuerunt pacem nec tēā quietatem. et pmo ponit de
hoc aliquoz. errore qz credebāt qz ipsi dñi pacē quam
habuit numā scdus rex romanoz. si bi dederūt scdō
ibi. nūc autem nō ei tē. epeludit errozē illum. Ad m
tellectum vero huius capli est sciendū qz sicut narrat
titus liuius de origine vrbis libro pmo post mortē ro
muli patres occedente eis iplo qz ipsi eligere possent
successorem romuli quis numā nō esset de romanis h
de religione. tñ ipm ppter suā famam magnā de iusticia
et sabigine elegerūt. Iste vero numā sic elect⁹ vidē
qz sine legibz regnum stare nō possz nec possz circa le
ges dandas insisterē nisi pax essz i vrbē statim i prin
cipio regni sui fecit i circuitu pacē. quā a habuit toto
tpe regimii sui scz. 11. annis. sm eutropium tñ ipse
mortuus est. 11. āno regimii sui. facta autēz pace con
stituit templum deo iano cui⁹ clausio significat et pa
cem et apertio bellum. et clausit portas illius templi
quo factō rot⁹ vacabat legibz dndendis a sacris insti
tuendis. o. d. mans scz aliquos deos i ciuitate et tradē
modum colendi eos a circa ceremonias a sacra huius
occupavit maiorem ptem vite sue. Co vero successit
sibi i regno tullio hostili⁹. qz statim aperuit templū
iam et bella reparans tot⁹ robuz bellicis datus erat
ab illo tpe vsqz ad octauianum augustū sub quo
nae est ipō. tantum fuit semel clausū scz post primuz
bellum puniū sub osule tto manlio. Tempore hō au
gusti qz scēte vrbē a pñis postqz ab ipō victus ē anto
nius. itēz. clausū fuit. et p oīs a morte nume pōpili
vsqz ad augustūz nō habuerūt romam pacē. m h vno
anno nec ante numā habuerūt. qz romulus gēnuē tel
la gessit. De iano cui numā templum fecit ē sciendū
qz ipē regnauit in monte ianiculo qz est modo infra vr
bem p pte et i pñibus vicinis eo tpe quo saturn⁹ ex
pullus a filio suo ioue de creta venit i ptes illas. a qz
saturnus docuit vineas colere et ciuiliter viuere. ideo
receptus est a iano i focum regimii. iano vero desicato

attribuebāt ei omnē pñatem claudendi et apīendi. et
ideo ostēdit sibi numā templum qd voluit. p diuers
tpebz claudi et apertū. et voluit qz tpe pacis claudē
tur sm ovidium libro pmo d fastis ut pax ipa qz ielu
sa maneret apud romanos. apertū vero voluit tēpo
re belli. ut omes milites q ad bellū epierāt incolumes
receptentur reuēterēes. fuit autē numā rex creat⁹ sm
eutropium eo tpe qz regnabat apud iudeos ezechias
de quo dicit infra li. vii. ca. 11. 11.

Respondēt illi qz m h. In hoc caplo. p. repzo
bat beat⁹ aug⁹. m quietudine romanoz. pbās
qz magis fuisset eis expediens pax qz bellū. Et primo
pbat qz pax fuisset ipōnda augmētō imperij scdō
ibi. sed plane. p. tātū. tē. ostēdit qz i pñcipio poterāt
epulari a bellis. qz ut vidē ipi habuerūt iustam cau
sam bellandi scz ad repellendum hostes inuadentes.
Tercio ibi. sed regnate numā tē. ostēdit qz i potesta
te hominum est magis pax qz deorum seu demonum.
Ipdonea vero causa vt magnū esset imperiū cur esse
deberet m quietū. vult dicere aug⁹. qz nō est ydonea
causa qz ideo sit regnum m quietū vt sit maius. loquit
em aug⁹. affirmatiue yronice et sensus est negatiuus.
Et infra. Salustius ibi ait scz i plogo catilinarij et
sūt verba a salustij ab illo loco. igit mico reges tē. vs
qz ibi exclusiue. an vt eam multum tē. vbi vidē dicere
salustius qz primū nomē impij fuit nomē regis sclicz
a regēdo dicit. ppter h accepit pmo homo sup homi
nem imperium id ē pñatem vt regeret. Et tunc reges
erant diuersi. i. diuer simode se habētes et occupantes
nam vna pars id est aliqui eperecebāt i gēmiū suum stu
dio scz et disciplina. alij vō eperecebāt corpuz scz ve
natiombz vel alijs modis quibz nō apparuit aliqua cu
piditatem esse causam eperecici. Et infra. Virgili⁹ de
testatē scz libro. viij. eneidos vbi h glij⁹ post omēda
tionem tēpis qd fuit sub saturno qui sicut dñi i pcedē/
ti caplo regnauit i italia cui⁹ iano. a quo saturno. enā
italia quōdā saturnina est dicta. Dicit ergo qz illa. p
speritas et innocētia vite humane durauit detēno: to
nec paulatim ac detēno: etas id est male colorata et
deformis et belli rabies et amor successit habēdi. Et
infra. Sed plane tē. hic ponit epulsatōem belloz.
que romam i principio oia finitimos gesserūt qz vi
dentur ad hoc coacti ppter impotuntatēz vicinōz
qz ipos bellis impētebant. Et ad hoc inducit verba sa
lustij qz habent i principio catilinarij vbi dicit h hba
vrbem romam odidēre. atz troiam inico habuere. qz
enea duce. p fugi sedibus incertis vagabant. Tunc qz
hñs aborigines gēnu humanū agreste sine legibus
sine imperio libez. atz solutū. hñ postqz i vna menia
ouenē scz troiam a aborigines dilipari genere. dilpa
ri lingua alio more viuentes incredibile ē memoratu
qz facile coaluerūt. et post immediate salustij dicit sic
sed postqz res cozz. scz romanoz. ciuilibz. vel sm aliā
līaz legibz. est em vera qz līa bona moribz. agris au
cta. sans. pspēra. satūqz tē. Igit reges populiqz
finitimi bello temptare suple romanos. et pomē hic
infinituus mod⁹ p mdicatio scz temptare p tēpta
uerunt. sicut et i sequentibz. et est antiqu⁹ modus lo
quendi. quo scz tit⁹ liui⁹ satis oñiter loquit. vel subz
intelligē ibi ceperunt. ita qz finitimi ceperūt tempta
re. pauca ep amicis auxilio esse id ē fuerunt. nam ceteri.
id est aliqz amia meru perculsi id ē pculsi. Et dñi a per
cellendo. Longe a periculis aberāt id est non affue
runt romam vt auxiliarent eis i periculis suis ppter
metum potentie aduersariōz. At romam domi mi
litēqz intentā tā circa res domesticas curādas. vt ha
berent vñ possent esse et domū suā sustentare. qz pñis
stipendij m pñcipio militabāt qz etiā int en vrbz mili
tariibus. Nam statim qñ vacabat eis redierūt de bello
domi. vt dom⁹ sue curam haberēt. vñ dicit festinare
id est festinabant parare scz qz nondū erant para pro
domo et pzo bello idē em tunc fuit agricola. et miles
Alius alij hortari id est hortabant hostibz obuia

regnum vocatur ab historiographis regnum latino
 rum vocat vero aug. regnum lauiniense a ciuitate i
 qua regnabatur. Regnum latinoz dicit a populo
 cui rex perat et ibo quis regnum lauiniense dicit pa
 ru durasse. q: laumiua modico tpe fuit caput regni
 tu regnu latinoz. epibus. xv. regum fm eusebius du
 raunt. quoz. pimum dicit fuisse eneã et vltimũ anulum
 um fratre numitoris q fuit auus romuli. postea vero
 odita roma latini vocati sũt romani et cessauit regnu
 latinoz sub illo nomie et bene añ vt dicit aug. infra
 libro. xvij. ca. x. nam alba odita dicitur est regnum
 albanoz. Quis apud historicos vocet regnu latino
 rum vsqz ad ad tpa romuli. Et infra. // Siue q curo
 mulo z. hoc dicit q: romulus aliquos deos rome po
 suit de quibz etiã beat. aug. infra libro. iij. ca. xij.
 facit mentioẽ. Et infra. // Siue q: qz alba euersa z.
 h sciendum e q: sicut narrat tit. 9 liui. 9 d origine vrbis
 libro pmo ciuitate q longa alba dca e. obdidit alcã. 9
 filius eneã. xxx. año post q: p: suos laumiũ obiderat i
 qua regnauit alcã. post q: laumiũ dimiserat lauine
 que fuit m: eis fm a liquos vel nouerca fm alios. In
 ea etiã ciuitate regnauerit latini reges vsqz ad romu
 lum vel vltra. o: stat em q: i ea regnatus est siue appel
 laret regnum latinoz siue albanorum vsqz ad tpus
 tullij regis romanoz q: successit nume p: pilio sicut
 numa romulo. Ipe vero ppter pfidiã albanoz. quaz
 eis obicit tullius ciuitatem illaz subuertit. q: steterat
 cccc. años. fm titũ. 1 de ciuibz albanis aupt vrb. fe
 cit em eos venire romã q inhabitare mote celũ. que
 vrb: adicit ipi. 9o albam sic trãlati deos suos vt di
 cit h. aug. secũ romã trãstulerũt. vnde dicit h. aug. 9.
 romulus dno illis quos romulus in vrbem trãstulit
 et q postmodum etiãz de alba euersa trãstulit erant
 numa deos alios addidit. qui vel custodirent alios p:
 didos tanq: fugitios. vel inuarent saltẽ tanq: mualis
 dos. q: h dicit añ h dii fuissent sans validi vel voluiss
 sent emanere frustra p: uouidisset. ipe numa de plus
 mbus

Nec hys sacris z. In hoc ca. xij. ostendit beatus
 aug. qnta sit cecitas romanoz. q: fm q: roma creuit
 fm h etiã auerunt numeroz. deoz. 1 pmo oñdit qũo
 multiplicauit deos. scdo ibi. sub h. g. z. de declarat vni
 tatẽ erroris eoz. // Rã ipi simũ tẽplũ z. h scdũ
 q: duo erãt tarquini reges romanoz. scz tarquimus
 pncius et tarquini 9 supbus q fuit vltimus rex roma
 noz. de q: h: h mentio. Ite em sicut narrat h. tit. 9 liui
 us d origine vrbis libro pmo post q: rebz bellicis finẽ
 imposuerat. ouerit ad res vrbanas aim suũ. Et i p:
 mis statuit edificare tẽplum ioui i mote. q: pmo fm iu
 stinũ libro. xlij. vocat 9 est saturnas. q: saturn 9 locũ
 illũ inhabitauit. postea mons carpei dicit 9 e. cuz at
 foderet ibi fundamẽta tẽpli inuẽit q sub terra caput
 hois cũ facie mtegra. a q: mons ille q: infra vrbẽ e. di
 ctus est m: os capitolij. et e tẽplũ illud capitolũ voca
 tũ est. q: iouis sumum tẽpluz vocat h. btus aug. 9. et
 merito. q: dicit tit. 9 liui. 9. q: op 9 illi 9 tẽpli ita supruo
 sum erat q: magnũ q: magnificẽtia romanoz. que fuit
 tpe augusti sub quo dnabatur fere ton orbi vix poru
 it illi aliq: equale facere. Et infra. // Esculapi 9 at ab
 epidauro ambiuit romam. z. Esculapius fingitur de
 us medicinae. Epidaurus fm eutropium est ciuitas q
 modo vocatur durachiu. quia vero roma fuit maior
 ciuitas q: epidaurus. ideo ambiuit rome esse vt dicit au
 gustinus. De aduectõne autem eius romam dicit tit. 9
 liuius de vrbis origine libro deamo in fine. q: cuz ro
 ma graui pestilentia laboraret que tanta fuit vt licz
 annus ille scilicet. cccclv. ab vrbe condita in multis le
 tus esset. tamen viz ad vnius mali sufficit solatus pe
 stilentie scilicet vrbem vrentis. tam quo ad homines q:
 etiam quo ad agros. Igitur consuluerunt libros sibil
 le de remedio. et inuentum est q: esculapius de epidau
 ro romam auferendus esset. Dem etiam narrat orofi
 us libro tercio. // De hoc vero narrat tit. 9 liui. 9 libro

9. ab vrbe condita et valerius libro primo q: tribz
 annis otinuis vrbis afflicta fuit graui pestilentia. Mis
 si ergo sunt pfo remedio legati ad accersendũ de epi
 dauro esculapium quo venientes ab epidauris ducti
 sunt in templuz esculapij quod quiqz milibus passũ
 ab epidauro distabat. et ecce serpens qui quandoqz
 licet raro ab epidauris visus fuerat nunq: tamen sine
 bono iporum visus est. ppter quod etiam in modum
 esculapij venerati p partes vrbis clarissimas leui tra
 ctu repere cepit. triduoqz conspectus est. hãut dubiã
 ante se appetite clarioris sedis alacritatem ferens. de
 inde ad nauem romanam perrexit ac nauem conscendit
 vbi vnius legati tabernaculum erat ibi qz quieuit. Cũ
 vero nauigando amicum peruenissent serpens q: vbi
 qz in nauigio remanserat ad terram dilapsus e. edem
 esculapij que ppe erat intrauit. et ibi tribus diebz re
 mansit dato sibi cibo. postmodum vero ad nauem re
 uertus se romam ad vrbendam pbeuit ibi in ripam ti
 beris egressus in insulam vbi templum dicitur fuit
 esculapio trãstulit. et cessauit pestilentia a roma
 nis. Dem narrat ovidius libro quinto meta morphosi
 os. Vocatus est autem serpens ille in cuius specie ve
 nit esculapius fm papiam epidaurus qui de epidau
 ro ciuitate venit. // Et est hic aduertendum ppter
 libros sibille de quibus hic fit mentio. q: cum fuerint
 decem sibille vates famose sibilla de qua fit hic mens
 tio fuit sibilla cumea dicta amaltea de qua dicit pfido
 rus libro. vij. et h. mologiam. q: ipa nouem libros
 attulit tarquimo pisco. regi romanoz quimo. in
 quibus erant decreta romanoz conscripta. dicta ve
 ro est cumea a cuma ciuitate campanie. cuius sepul
 chrum adhuc in sicilia manet. Decyfidorus. // A. gel
 lius vero libro primo narrat q: anus quedã in coe
 gitia ad tarquimum regem superbum adie nouez li
 bros ferens. quos esse dicebat diuina oracula eolqz
 dicebat vendere velle. sed cum iudicio regis precium
 excessiuum petret. ab ipo irata est. Tunc illa igne co
 ram rege facta tres ex illis libris combussit. inter os
 gans si res sex libros residuos equali p: cio vellet eme
 re qui dixit anum illaz delirare. que statim tres alios
 combussit interrogans regem de tribz residuis libris
 sicut de sex fecerat. qui mulieris videns constantiam
 tres libros emit non minori precio q: petitum erat. 9
 omnibus. Auther vero illa postmoduz a rege disgres
 sa nunq: comparuit. libri vero tres illi appellati sunt
 sibillini. et in sacratum conditi sunt. et ad eos quasi
 ad oraculum qundecim viti. ad eunt. cum dii immorta
 les publice consulendi sunt. hoc ex A. gellio. Et idẽz
 in summa narrat solinus capitulo de sibillis. Et infra
 // Mater deorum z. de hoc notatur supra caplo. xxx
 libri primi. Et infra. // Si ipsa peperit cynocephalũ
 dictum est supra libro scdo capitulo. xij. Et infra. //
 // Prum etiam dea febris z. Nota de ista supra li
 bro scdo capitulo. xij. de ista vero dicit hic augusti
 nus q: esculapius pronepos matris deorum habz vi
 dere si dea febris processerit ab ipa. quia esculapius
 cum dicatur deus medicine ipe habet de febre curare
 a iudicare vnde proueniat et habeat originem. Dicit
 tur autem esculapius pronepos matris deorum. quia
 cibeles mater deorum genuit iouem. et iupiter apollin
 nem. apollo vero esculapium. Et infra. // Deam quem
 romanam z. p: tanto dicit febrẽm quem romanam
 quia ipa non fuit aliunde adducta. sicut h. cecintia
 mater deorum et sicut esculapius. sed solia romanis
 est ipa dedicata. Et infra. // Sub hoc ergo tot deoz
 z. sciendum est hic q: romam ita multiplicauerũt. De
 os in vrbe. q: vix erat aliquid in vrbe cui non attri
 buissent deos pprios. et quosbz fecerunt celestes id
 id est in celo habitantes. sicut iouem et multos alios.
 quosbam terrestrẽs. sicut faunum a discum celibem a
 huiusmodi. quosbam infernales. sicut plutonem. fe
 brem. pallorem. et furias. quosbam vero aquaticos.
 sicut neptunum deum maris et nymphas siue musas

fecerunt deas aquarum et illas distiperunt fm dluerfi
 ta tem a quarum. Nam nymphas marinas dixerunt nay
 ad es. nymphas fontanas amadriades. campoz. nay
 des. montium orob aides. siluarum driades. nec fuffe
 cerunt alique nymphe duabus aquis vel tribus. sed
 cui libet fonti cui libet fluminum dederant ppriam. Et
 inter deos posuerunt veruqz sexum. sicut saturnus est
 masculus. et detecunt hia femina et vxor eius. Simili
 ter iupiter masculus et iuno femina et coniungit. et sic de
 alijs. Varro etiam maximus inter deos auctor in re s
 bus diuinis quosdam ponit deos certos scilicet quo
 rum origo et approbatio certa est. quosdam vero in
 certos per oppositum. vt patet infra libro. vij. capitu
 lo. iij. Et infra. **P**aucas commemorabo de sez in sequen
 ti capitulo. et capitulo. xiiij. et qbusda alijs. Et infra.
Que pro numa de q sup capitulo. ij. et. p. Et infra
 scate romuli. d cuius interfectio de libro. ij. ca. xiiij
Quomodo donec iuno q cui ioue suo de. In isto ca
 pitulo. xiiij. incipit beat⁹ aug⁹. tangere mala q
 romam fuit passi. non obstante defensione daorum su
 orum et specialiter que contingunt tempore romuli
 condito etis vrbis romane. et tangit duo mala quoz
 primum fuit interfectio affinium et consanguineorum.
 sedm fuit interfectio sociorum. quod tangitur ibi de
 inde titum de. Tangit autem in principio fauore do
 rum quem iactabant se habere taz iouis q iunoms q
 veneris. De iunone vero et ioue dicit sic. **Q**uomodo
 do nec iuno que cui ioue suo de. hoc dicit quia iuno fin
 gitur esse iouis et coniungit iouis. ipsam vero licet qua
 doqz habuissent itatam ppter iudicium paradisi troya
 ni quod tulit contra ipam pro venere sicut dictum fu
 it supra libro primo caplo. iij. tamē iam dicunt eā ha
 bere fauorabilem sibi. fingit em virgilius libro. xij.
 enidos q qd iu enas et soij reuenerunt nomen troya
 ni quod vocati sunt trojam habuerunt iunonen sibi
 aduersantes. sed postq relicto illo nomine vocati fuit
 launi habuerunt eam ppriam. **R**omanos veru do
 minos gentemqz togatam. iste verus est virgili⁹ li
 bro primo enidos. vocati sunt autem romani togati
 a toga que est vestis qua anti qui romani vti solebat
 in pace fm papiam qui diuersa genera togarum di
 stinguit. Et sicut dicit A. gellius romani primo sine
 tumcis toga sola amici fuerunt. Et infra. **N**ec ve
 nus ipsa eneadas. Eneadas sunt romani genti ab enea
 hos dicitur venus specialiter fouisse duplici ratione
 scilicet et quia trojam erant. dilexit enim trojanos
 propter eandem qui dedit iudicium pro ea contra iu
 nonem. vt supra tactum est. et etiam quia venus fuit
 mater enee sicut supra libro isto caplo. iij. dictum est.
 Et infra. **V**t homo et equo more de. hoc dicit beat⁹
 augustinus propter romulum et socios suos qui nō
 potuerunt habere vxores nisi raperēt eas dolose vt
 supra dictum est capitulo. xvij. libro. ij. propter quō
 rapum secuta sunt postea multa bella inter raptos. ef
 scilicet romanos et parentes raptarum. et ita debel
 labatur iter soceros et generos. q oportuit multos
 occidi ex vtraqz parte. **E**t infra misere femie nondū
 ex mutua maritis conciliata de. hoc dicit propter pu
 ellas raptas que grauitate valde tulerit in principio
 iniuriam sibi factam a romanijs. Dicit enim titus liui⁹
 libro primo de vrbis origine q non mmo erat indi
 gnatio raptarum filiarum q parentum. Sed raptos
 res mtebantur se excusare et ascribere totum factū
 crudelitati patris q ipsis filias suas potentibus in vx
 ores dare volebant. q sicut dicit titus acce debāt a blā
 dice eorum virorum factum purgantium cupiditate
 atqz amore que maxime ad muliebre ingenium effica
 ces pces sunt. et sic mitigati sunt animi puellarum qz
 parentes statim post raptum filiarum euz so. dda ve
 ste lacrimantes circuibant ciuitates vicinas et quere
 lis suis eos concitabant contra romanos. Quamuis
 autem maior pars raptarum esset sabmenum erant

ni et alie rapte alioz. locoz. **P**rimo q pugnaverunt
 of romanos hac de cā ceminēses q in agrum romanū
 magnū impetū fecerūt vastādo sez agros eoz. si dū
 vastādo se spar sim diffuderēt fit eis obui⁹ romul⁹ cū
 exercitu suo. cui⁹qz certamine docet vanam sine viribz
 iram esse. **E**xercitum enim fugat. regem eorum i pre
 lio occidit et spoliat a duce eorum interfecto ciuita
 tem capit. **E**odem etiam tempore antenatum exerci
 tus fines romanorum inuadit. quos palantes. id ē pa
 lam et spar sim vagantes legio romanorum oppressit
 et opidum eorum cepit. **S**ed herulita vxor romuli p
 abus raptarū fatigata orat maritum. vt pntibus ea
 rum ignoscat et in ciuitatem accipiat id est in ciuium
 libertatem. **P**ostea crustumini bellum inferentes ro
 manis vici sunt. **P**rouissime autem a sabinijs bellum ce
 teris grauius romanis illatum est. qui non pri⁹ ostē
 derunt bellum q intulerunt. **E**t primo arcem capitos
 hij capiunt tali arte. **N**am arci pteerat quidam nomis
 ne spurus tarpeus huius filia pro haurienda aqua
 arcem pteerat. cui titus tarpeus princeps sabimorum
 occurrentes cum suis. promittit sibi dona si ipos in ar
 cem introducatur. qui ea duce arcem ingressi ipsaz moy
 interficiunt. **O**cupata igitur arce postera die cum ro
 manis congediunt. ostium hostilium ducem exerci
 tus romanorum occidunt et exercitum vsqz ad vere
 rem portam palacij fugant. **R**omulus vero et alij ro
 mani fugientes iouem orant vt terrorem auferat q fu
 gam sistat. tempiumqz ioui romulus deuotie. quem
 postmodum iouem statorem appellauit quia roma s
 nos stare fecit in pugna contra sabmos. **R**efistere em
 moy romani ceperunt et romulus cum ferro cissimis fu
 ocum impetum hostes faciens fudit sabmos. **E**t ita
 grato bello ex vtraqz parte cepit pars romanoruz su
 perior esse tunc sabine mulieres que rapte fuerant cri
 mibus spachii vestis iere acies ipsas et tela vo
 lantia medias se ponunt. ex vna parte rogando pa
 tentes et alia vito ne sanguine nephando loceti q ge
 neri se respergerent. sicqz mouent animos vtrosuz s
 qz q facto silentio duces ad sedes faciendum prode
 unt. **P**er solum pacem sed etiam vnam ciuitatez qz dua
 bus faciunt regimen consociant. et imperium omne ro
 mam conferunt romani vero econuerto vt aliquid sa
 binis darent seipos quintes a cunctibus appellante. fue
 runt ai sabini cures vocati. **I**s ex titio liui⁹ diffus⁹ po
 sui. qz s hys factis beat⁹ aug⁹. et i b ca. et i plunbus
 alijs locis sepe facit mentioz. **I**st⁹ ē bellū et pacem
 describit hystorice quidius libro. iij. de fastis. **E**t infra
Propter vnum cesarem de. **D**icit metropius bellum
 consimile videlicet inter iulium cesarem q pompeium
 quozum cesar fuit socer et pompeius gener. qui mo
 tua filia cesaris scilicet iulia quaz de spouuerat pom
 peius habuerunt inter se bella fortissima. vocat⁹ est
 autem iste pompeius. magnus pompey propter ma
 gnum bonum sui valoris. egreat enim bellum in oriente
 cum. xij. regibus quos omnes vicit et romanijs sub
 iecit. de cuius strennitate et fact etiam augustus in infra
 libro. xvij. caplo. xij. mentionem. et de malis etiā q
 fecit in hierusalem et in populo iudeorum. **S**ed et iu
 lius cesar strenuissimus super omnes mortales sui tē
 poris erat. **D**ecretum autem sibi bellum fuerat a sena
 natu contra gallos. quo expleto cum omnes gallias
 subiugasset et romam etiam victor reuertetur ai q
 vrbis appropinquaret petijt sibi alterum consilium
 fuerat enim semel consul. sed petijt secundo consul. fie
 eri inuens petendo quod hoc oporteret omnino si s
 bi concedi. sed iteradictum est a marcello tunc consu
 le. et pompeio et cathone. **P**receptumqz est sibi vt
 dimissis exercitijs quos habebat ad vrbem redi s
 ret. et pompeio ex auctoritate consulis commisse sunt
 legiones qda tanq futuro duci belli qz iulij si arma
 mouere vellet iulius at p ducefa loca discurrere et v
 qz i hispanā collegit exercitū magnū valde q fortē

Contra
 legio
 hystorice
 quidius
 libro. iij.
 de fastis.
 Et infra
 Propter
 vnum
 cesarem
 de.
 Dicit
 metropius
 bellum
 consimile
 videlicet
 inter
 iulium
 cesarem
 q
 pompeium
 quozum
 cesar
 fuit
 socer
 et
 pompeius
 gener.
 qui
 mo
 tua
 filia
 cesaris
 scilicet
 iulia
 quaz
 de
 spouuerat
 pompeius
 habuerunt
 inter
 se
 bella
 fortissima.
 vocat⁹
 est
 autem
 iste
 pompeius.
 magnus
 pompey
 propter
 magnum
 bonum
 sui
 valoris.
 egreat
 enim
 bellum
 in
 oriente
 cum.
 xij.
 regibus
 quos
 omnes
 vicit
 et
 romanijs
 subi
 iecit.
 de
 cuius
 strennitate
 et
 fact
 etiam
 augustus
 in
 infra
 libro.
 xvij.
 caplo.
 xij.
 mentionem.
 et
 de
 malis
 etiā
 q
 fecit
 in
 hierusalem
 et
 in
 populo
 iudeorum.
 Sed
 et
 iu
 lius
 cesar
 strenuissimus
 super
 omnes
 mortales
 sui
 tē
 poris
 erat.
 Decretum
 autem
 sibi
 bellum
 fuerat
 a
 sena
 natu
 contra
 gallos.
 quo
 expleto
 cum
 omnes
 gallias
 subiugasset
 et
 romam
 etiam
 victor
 reuertetur
 ai
 q
 vrbis
 appropinquaret
 petijt
 sibi
 alterum
 consilium
 fuerat
 enim
 semel
 consul.
 sed
 petijt
 secundo
 consul.
 fieri
 inuens
 petendo
 quod
 hoc
 oporteret
 omnino
 si
 bi
 concedi.
 sed
 iteradictum
 est
 a
 marcello
 tunc
 consu
 le.
 et
 pompeio
 et
 cathone.
 Preceptumqz
 est
 sibi
 vt
 dimissis
 exercitijs
 quos
 habebat
 ad
 vrbem
 redi
 s
 ret.
 et
 pompeio
 ex
 auctoritate
 consulis
 commisse
 sunt
 legiones
 qda
 tanq
 futuro
 duci
 belli
 qz
 iulij
 si
 arma
 mouere
 vellet
 iulius
 at
 p
 ducefa
 loca
 discurrere
 et
 v
 qz
 i
 hispanā
 collegit
 exercitū
 magnū
 valde
 q
 fortē

Consules autem a tot⁹ senatus ac uniuersa nobilitas fugit in grecia a apud epira se colligentes statuerunt ibi bellum inferre Julio si i grecia ueniret. quo ueniens cesar et ogrediens victus e a pompeio a fugat⁹ euasit tñ. qz pompeius no de interueniente inseq no luit. Tunc dixit cesar nec pō psum scire uincere. a illa die tantum se potuisse superari. Postmodum i thessa lia dimicauerunt. nec vñq ad huc romane copie i vnus aut maiores. aut melioribz ducibz ouenerunt. totū or bem terraz. facile subicere. Tandem post longā pu gnam fortis dubie fugit uniuersus pō pen exeratus et ipe etiam fugat⁹ alycād nam egypti pōtē. sperās a ptholomeo rege egypti auxilium habuisse. sed ipse caput pompeij abscisi et anuluz ei⁹ cesari misit. Post modum iterfacti sunt filij⁹ et filia et nepotes pōpei. et secuta sūt multa bella i diuersis pñtibz. et strages ho minū multe. cesare eos q pompeio fauerant psequen te quatuorqz annis hoc ausse bellū indefinenter totuz mundum tenuit. Hec exacta sūt ab oratio libro. vj et eutropio libro. vj. Ideo lucan⁹ q de hñs belis hy storiam uerā metricē scripsit i pñcipio sui libri sic dicit **B**ella p emachios. tñ. nam tessalia vbi maius bellū fu erat fm papiaz. quōdam emach uocabat. et ideo cāz pi emacha uocantur a lucano campi tessalie. vel quia emach interpretatur sanguis. et in campis illis vbi pu gnatum e effusus e sanguis mult⁹ ideo campos illos uocat emachios. **B**ella at illa dicit fuisse plusqz cuius lia. qz julius et pompeij nō solum fuerunt ciues. s; etiā affines. et ideo plus qz ciues. **F**lorus hō i epithomas te de bello hoc dicit q nō recte ciuile dicit. ac nec sodas se sed nec eternū. sed pot⁹ oñe quōddā ex omnibus et plus qz bellum. **S**edm hoc ergo bñdiciunt illa plus qz ciuilia. **D**icit at lucanus. ius datum scelet. qz ius et uilitatis i affirmatis tūc uersū e in scelet. uel qz tūc sub colore iuris stebat scelet. **E**t infra. **V**icerunt et go romani. tñ. hic reddidit beat⁹ aug⁹. ad historia p⁹ us tādām de captu sabmaz. **E**t infra. **R**on uenus sed bellona q uenerem. h; excludit qd sup in hoc caplo fuit tādā q uenus fauebat romanis. pcurans eis. p spera. **R**upte autē de quibz h; fit mentio nō fuerunt. p spera. qz fuerunt occasio multoz. belloz. **E**t ideo dicit qz bellona que dea est belloz. **E**t alio noie dr pallas seu mimetua fecit has nuptias. et forsan hoc dicit. qz alexander patris iudiciū dedit. ota palladem sicut con tra iunonē. vt dictū fuit supra lib: o pmo ca. iij. ppter qd a ipa fuit irata troians sicut et iuno. **E**t e scie dum qz beat⁹ aug⁹. hic alludit h; gilio libro. vii. eni dos vbi inducit iunonē turbataz de pace facta iter re ge latinū et enea data enee i vpo. tē launia q nuptie il le foret occasio effusionis multi sanguinis a belloz. et dicent em sic. **S**anguine troiano a rutilo dotabere id est dotaberis h; go et bellona manet. p nuba. **I**n rea uentate ppter nuptias illas turus rex rutiloz. intus lit bellum tā regi latino qz etiam enee qz latinus pri mo spōdōderat launiaz turuo. postmodū uero ueni ente enea dedit eam enee i vpo. **I**n primo af bello rutiloz. ota latinum et troianos iterfact⁹ est rex la/ tinus. **I**n scdo iterfact⁹ est ab enea turuus. **T**ercū fuit plium ex eadem causa sumens originem i quo iter fact⁹ est enee. **P**ropter qd dicit iuno. **E**t bellona ma net. p nuba id est bellona erit. p nuba tua id e mediaz triz et pcuratrix nuptiaz. tuaz. **E**t autē. p nuba idē qd p nuptiaz scz illa q nubem uero coniungit. **E**t m fra. **A**ut fo tassis allecto illa. h; sic scienduz qz tre a finguntur furie deo mfeenales erime ser pētibz ppter uenena q in hoim mentibz causant scz appetū uindi/ ctē. opum deū detū. et libidmose uoluptatis amozes. **P**rima furia uocat allecto. scda tessiphone. tertia me gera. **E**t af allecto nomē indeclinabile qd inter ptaē faciens luctum. **E**t alludit h; beat⁹ aug⁹. dicitis uirgilij et sup. **F**ugit em h; gilius q iuno fuit irata ppter pa cem sup tactā scz latinū cum enea. intantū qz ommata ē se uella pcurare deos infernales cōtra troianos. **E**t

dicit qz ad mandatū iunonis allecto pmo amouit vxo rem latinū amataz noie ota eneam. q; suafit viro suo qz nō daret filiaz suam enee sed frustra misa est. **P**ost modum uero allecto occiuit turuū et rutilos i rā cō tra latinū a eneaz et secuta sūt mala supra tacta scz ef fuso sanguinis et strages magna belloz. **E**t infra. **A**ndromata felicius. tñ. **A**ndromata fuit filia pria mi regis et opanoz. et foroz. **B**eaotis. **P**ir⁹ af fuit fi lius achillis. **A**chilles h; o it erfecit beaotē. et pirt⁹ p amum. **A**ndromata igit post mortē pñs captiua est. cuius tñ amore cap⁹ est pirt⁹ intantū qd duxit eam in vpo. et post has nuptias nullū tr opamū occidit. **M**uia uero andromata captiua fuit. beatus aug. am plexus eius dicit fuisse. **S**am suus a suādo dicit. **M**ui em i bellis suabā ē ad uita serui dī fuit. **S**ignāter autē h; facit mentōnem de nuptijs andromate. qz ipa p eo qz nupta fuit pirtō multū anxie o quēsta ē enee dicēs felicius otigisse sorori sue polixene que immolata fua it ad tumulum achillis a pirtō. quā sibi que pirtō nu pra fuit sicut dicit uirgilius libro. iij. eneidos. **E**t hoc qz sicut dicit uirgilius libro. iij. eneidos. **E**t hoc qz al teram a mās pirt⁹ andromatā cūdā famulo m vpo. tē tradidit. **D**icit tñ augustinus eā felici⁹ nupfisse capti uam pirtō quā romanos sabinis ppter causam sup ta ctam et qz nō fuit ota bella ex hñs nuptijs sicut ex ill⁹. **E**t infra. **S**iquidē obfidionē. tñ. **E**a que h; narrat be atus aug⁹. otigerūt qñ tē⁹ taciuz pñceps sabinoz. dolo occupauit arcem capitolij et post moduz pugna uir ota romanos vsup i isto caplo narrat. **E**t infra. **D**einde titum taciū. tñ. **R**ex tu⁹ vt supra dñi recep tus est a romulo i societate regni ita qz romul⁹ et ti tus simul regnauerunt. ad qd romulus nēitate opul sus est. vt supra patuit. cū tñ sicut dicit aug⁹. germa num pprim scz remum non possz pati secum regnare. **E**t infra. **V**n et ipō iterfacto. tñ. **H**e interfectōne ta cū narrat tit⁹ huius libro primo de urbis origine q post qz par et societatis int. romulū et ipm facta est cō tigit qz laurentes seu lauimenses miserit ad eum nunq os quos ppin qui repulerūt ota ius gentiū. **C**um ve ro laurentes de hoc oquerent tacio ipe dissimulauit eis facere iusticiaz imo ppin quos defendit. **V**n post modum cū ipe laurentiū ascenderet ad sacrificiū solē/ ne a laur entibz interfect⁹ est. **C**ui⁹ interfectōnem romu lus nō ita tulit male sicut debuit. nam mortem dimisit multam. et cū laurenti⁹ febus habuit ne democps vl tio peteret. ppter quod uidetur qz interfectio illa sibi placuit. vt sol⁹ possz regnare. **D**icit ergo beat⁹ aug⁹. qz interfect⁹ est taciuz vt romulus maior esset deus. iridendo romanos q romulū tanqz funestū et impiū deum sibi fecerāt. vt supra libro. ij. capitulo. xv. **T**ui ideo maior uidebat quia interfecto tacio sol⁹ regnauit. **Q**uid deinde post numam. tñ. **I**n hoc caplo. pñi- enumerat beatus aug. mala que passi sunt roma ni sub regibus. et specialit sub tercio rege romanoruz. **D**e malis uero que passi sūt tpe nume q fuit scdus rex nō facit mentōnem. qz ipe solus regum in pace uixit et romani sub eo toto tpe eius quiete uixerunt. **E**t facit in hoc ca. duo. qz primo enumerat pdicta mala. scdo ibi. uim tñ patiebāt. tñ. ostendit qz dñi romanoruz. quos multiplicauerūt solum ppter bona tpalia. quēreda et mala tpalia uitanda sūt otemendi et frustra colēbā tur. **I**n bellum albam puocati sūt. tñ. hñs ota quā hñc pōnt beat⁹ aug⁹. pōnt ut⁹ huius libro pmo de urbis origine. **A**lbam siquidē adidit alcamus filius enee vbi regnauerunt reges latinoz. qz enee successerunt vsqz ad rpa romuli quia a regibz illis descendit. ppter qd cū romulus esset quasi p rōme id ē aditor eius. alba fuit mater rome a ppinquior quā troya q etiam mater fuit. ppter quod fuerit iste due ciuitates amice. donec succederet nume i regno tullus hostili⁹ qui pacem fastidit occasiones belloz. quēsiuit inu/ piens ab alba. **A**lbam ergo puocati ad bellandū mul to ciens o ssi perunt cum romanis iaz. certates s impio

cuius ciuitatum istarū esse deberet tandē quādam vi
ce cum vtriq; p̄ducti essent exercitus ad pugnandū
meitius p̄nceps albanorū petito colloquio cum tullo
et obtento sic ait Cupido imperij duos cognatos vic
nosq; populos ad arma stimulat. memor esto cū iam
signum pugne dabis. has duas acies spectaculo forte
incamus aliqua viā qua discernat quis populū ipe
rare debeat sine magna clade. **Placuit tullo.** Erāt ac
in duob; exercitibus ter gemini fratres id ē tres fra
tres i vno et tres i alio. nec etate nec virtūz dispare
tres vero oracj. et tres alij cunacij appellati sūt. qui
tū ex pte romanorū. et q̄ ex pte albanorū. nō est certū
vt dicit titus liuius. tū maior pars scriptorū. tenet vt
dicit q̄ oracj fuerūt rōm. et idem tenet h̄ beatus au
gustinus. Assensum ē ergo ab vtroq; duce vt ipi p̄di
cā inter se pugnent vice duoz; exercitū a vbi fuerit
victoria ibi sit impium. **Cōcurrunt igitur in plūm. a**
p̄mo interfecti sūt duo oracj. tercio illo. curiacorū.
vero nullus interfectus. s̄ omnes grauitē vulnerati. q̄
ergo sanus erat et integer cogitans se nō posse simul
tribus resistere q̄uis grauitē vulneratus fugā simu
lat vt tres ipi inuicem insequi temptātes ab inuicēz
separaret quib; ab inuicēz remotis ad preliū reuertit
tur. et p̄mo interfecti vicinorū. postea alium. et tādē
faciliter sup̄at et occidit tertium. quib; sic mortuis ip
se postmodum ad suos reuertit cum ingenti leticia ro
mano. **Et infra.** Cui dammū ē. hoc dicit q̄ tam
albam q̄ romam ab enea descendit et etiā ab asca
mo filio enee. vocat at eos. p̄lez veneris q̄ vt supra
dictum est libro isto ca. iij. dicebant. enea esse filiu an
chises et veneris. et q̄ anchises p̄cessit ex ioue. nam
fingitur q̄ iupiter de electa genuit dardaniū. darda
nus vero genuit erichomū. q̄ troen. q̄ allaracum. q̄ cas
pni. qui anchisen. idō per om̄s eneas fuit nepos iouis
eo mō quo om̄es posteri alij a filio nepotes dicuntur.
Et infra. Accessit aliud. ē. h̄ tangit beatus aug. sce
lus et mali quod dictā victorūz mor̄ secutū est. nam
sicut narrat titus liuius libro primo cū victor oracj
quo supra dictū est. rediret ad suos cū spolijs conuato
rum occurreret sibi soror sua q̄ vnus curuatoreū sponsa
fuit sed nōdum vxor. et vidēs spolia sui sponh̄ statim
prupit in fletum. q̄d egre ferens frater ei statim oes
adit eam dicens. Abi hinc cū immaturo amore ad spō
sum obliuata frater tuoz; mor̄ uoz; tueq; obliuata p̄re
immutat. ei amorē vocans. q̄ nōdum fuerat i vpo
repi ducta. sed solum spōsa illi. quem plānt. **Et infra.**
Vnde em̄ apud virgiliū ē. narrat virgilius libro
x. enidos q̄ cuq; eneas pugnet orra meentis qui
fuit rex etruscorū. et esset i p̄candū occidendi eū liber
ratus est p̄ filium ei. lauiū. **Qui lausus cuq; pugnet**
orra eneam interfectus est ab eo. quē tū eneas doluit
osiderans eius iuuenturē. **Et infra.** Vñ marce lli. ē.
S̄ isto marcelli fletu deū fuit supra libro primo ca. vj.
Et infra. Causa dicat albe ē. de adulterio illo scz
paridis dictū fuit supra libro isto caplo. iij. **Et infra.**
Tantum vt desides ē. vult dicere q̄ tullus hostili
us pugnavit orra albanos nulla iusta causa. sed solū
vt romanos q̄ toto tpe p̄decessoris sui nune vixerant
pacifice et erant eff̄cti quasi desides. p̄pter disuetudi
nem armoz;. exercitaret in reb; bellicis. **Et accepit s̄**
augustinus a virgilio libro. vj. enidos vbi dicit sic. Oda
q̄ rumpet p̄ne desides q̄ mouebit. Tullus i armavi
ros et iam dissueta triuphis. agmina. **Cui** orobat ti
tus liuius libro de origine vrbis. **Dicit em̄ loquīs de**
tullio sic. Regnecere igit̄ quietatem rat; vndiq; ma
teriam excitandi belli querebat. **Et infra.** Quod vic
um salustius ē. allegat salustium i p̄logo catilinarj.
Et infra. Pugnat etiā gladiatores ē gladiatores
dicebant q̄ i spectaculis pugnant abinuicē a se mu
tuo cedebant. et osueuerit esse fui. vt p̄ez p̄ titum li
uium libro. viij. s̄ sc̄o bello punico. **Locus at vbi** fie
bant h̄mōi pugne arena vel arenariū dicebat. q̄ vel
erat locus arenosus p̄ naturā vel per arē. **Et infra.**

Sec amphiteat. ē. Teat. vocabatur locus spe
tacularis deputat; sicut et amphiteat. **Sed** ampli
teat. erat figure circularis. s̄m p̄s̄. vñ a s̄e ampli
quod est cir cū et tbeat. **Teat. vero** erat figur
te semicircularis. **Verūq; muis claudēbat.** **Et nō** q̄
dca erat int̄ et arcū tbeat. et amphiteat. naz in cir
co fiebant ludi circēses de quib; supra libro p̄mo ca.
xxij. **In** teatro fiebant ludi scenici. s̄ quib; supra li
bro. ij. ca. iij. **In** amphiteatro vero fiebant ludi gla
diatores. q̄ inter se cā glorie vel p̄mij et etiā q̄nq; cū
bestijs pugnant scz i arena q̄ erat meta amphitea
trum. vñ et ipm amphiteat. q̄nq; arenariū vocat.
Et infra. **Vnde** ad fructū victorie ē. quātum ab
destruōne; albe narrat titus liuius de origine vrbis
libro p̄mo q̄ postq̄ sup̄ati sūt albam q̄ totū ius suū
in tribus cunacis posuerat. vt iaz dictum ē ac p̄m
ter romanos et albanos sc̄a ess. postea exercitu mei
tij domi reuerso. p̄z illa q̄ romani cedebatur im
peium. displicuit vulgo albanensi. et corripuit dicta
tozem suū mensū q̄ totam fortunāz publicam tribus
militib; s̄misse. **Qui** vltimē p̄s̄ suo placere a cer
nens suos nō sufficere ad bellandū palam et i ap̄o
stra romanos arat p̄s̄ alios scz s̄mator et ve
hios n̄ bellū q̄ romanos et se a suos p̄ditomi refer
uat. **am** cū postmodū tullus orra illos p̄s̄ pugna
turus ostēderet s̄ exercitū albanorū. et duceret meitiū
et albanos orra ipos. meitius cum suis tullū deseret
et p̄pe in mōres ascendit vbi fortunā bellantiū posset
inueni vt eo se s̄ferret quo fortunā ceneret p̄ualē.
quod tullus operēs clamauit in exercitu suo nō esse
de recessu albanorū. i aliquo trepidandū q̄ iussu suo
recesserit. vt hostes a tergo inuaderent. **Vicit** at tul
lus cum romanis. et post victoriā ipius mem̄ corp;
fecit in duas ptes distrahī. ciuitatem enā albanorum
quo ad muros et domos fundit; euerit. et cives alba
nos inde romam ad eas in habitādum trāstee. fuit at
alba tercia ciuitas i qua troiani posuerat caput regni
succesive. p̄ma fuit ilium. sc̄da lauium tercia fuit al
ba. quarta fuit roma. **Et infra.** **Vbi** amulius expul
so ē. **Re** amulius fuit frater numitoris iunior quez
a regno exclusit. vt sup̄ libro isto ca. iij. dictū fuit. **Et**
aduertendum est q̄ br̄s aug. loquitur h̄ de dñs ro
manorū. yromic. **Et infra.** **S̄** portas belli ē. s̄ por
tis belli id ē q̄ bellum cū ap̄te essent significabant. **Dis**
tum ē sup̄ libro isto caplo. ij.

Post autem regum ē. **In** hoc caplo. xv. ostēdit bea
tus aug. quales cepitus habuerunt reges romanoz;
et ostēdit discurrēdo p̄ singlōs q̄ fecerunt om̄es malō
buerūt cepitus. incipit a romulo q̄ primus erat. s̄ cui;
morre a deificatōne dixi sup̄ libro. ij. caplo. xv. **Cō**
tra senatum intumescere ceperat ē. causa indignatio
nis populi orra senatum erat q̄ suspicabā populū
q̄ senat; interfecisset romulū. **Et infra.** **Acciderat**
em̄ et solis defectio scz eo tpe quo romulus suberāt;
est. ex qua ostēdēbatur postmodū opinio populi. cre
dent es romulum eo tpe i celum fuisse trāslatū. **Cui;**
vanitatem ostēdit beatus aug. p̄ eclipsim que accidit
tpe xpi. **Quod** autem eclipsis solis fuerit q̄n romulus
subtractus est accepit beatus aug. a tullio s̄ republi
ca. vbi induit sc̄pionē de illa eclipsi disputātem. **De**
eadem etiā facit mentionem i epithomate libro p̄mo
ipse floruit. **Et infra.** **Quod** at dicit scz tullius. a tā
gat h̄ aug. duas opiniones p̄babiles. de morte ro
muli. **Vna** est q̄ ipe fuerit interfectus a violentia tons
pestatis. de qua dixi supra libro. ij. ca. xv. **Alia** est q̄
fuerit occulte interfectus p̄ senatum. **Et infra.** **De** tul
lo quippe etiā hostilio de h̄mōi tullii q̄ fuit tercia rex
romanoz; fulmiatōne narrat titus liuius libro. ij. s̄
bis origine. q̄ inualecenti pestilentia rome tādēz ip̄e
morbum longum incurrit. et tunc adeo fracti sunt illi
spūs feroces tullii. vt q̄ nichil antea p̄uauerat mim;
regū q̄ facis animū dare. repete om̄ib; sup̄stōib;
tam magis q̄ paruis se dedit. ipm igitur traditur

volentes libros de facis a nuna p̄b ceflore suo sc̄p
 eos cu ibi qdam occula solēna facta iou facta in
 uenisset. et ipa non tūc iou faceret. a ioue irato cū do
 mo sua fu inae p̄cullum oflagasse. Dicit autē valent
 libro. p̄. cū sic fulminatū. q̄ nec supmo quidaz fumerif
 honore a cubibus decorari possit et celesti flāma i eā
 odionem redactum. vt eosq; penates. i regiā a ro
 gum sepulchz habere. Et infra. Dicit etiaz aper
 te i muetūis. quatuor sūt muetūe tullij in catilina
 m quaz. tercia post p̄ncipium sūt que tangit h̄ aug.
 Accepit et tullij libz. vñ p̄ modū dialogi ad ho 22
 tē sū q̄ sc̄p̄t magnū igemū lucij zē. i q̄ nō habet illud
 qd̄ aug. h̄ alleg. r̄ d̄ tullio i horatio nec multā a hā q̄
 allegat i diuersis locis de libro isto. Et ideo p̄ q̄ tul
 lius alium libz. opofuit quem aug. in hortensio no
 rat p̄ter dialogum p̄dictum. et illum alii nō vidi. Et
 infra. Ceteri at reges zē. Nora q̄ tū septez fuerāt
 sez romulus nūmā. popili. tullus hostilius. anebus
 marcus. p̄scus tarquim. P̄scus tullus. et tarquim
 supbus. de quibz omibz agit titus liuij de verbis or
 gane libro p̄mo. Et infra. P̄scus tarquim. zē. i te
 tarquim. fuit quintus rex romanor. de quo narrat ti
 tus liuius vbi sup. q̄ ipse fuit aduena. q̄ romā venēs
 tantaz gratiā muenit apud anebū marciū quartū re
 gem romanor. q̄ factū est tutor filioz eius. Cū igit
 mortuus fuisset anebus et ciues eius agr̄ egati essent.
 vt de futuro rege. p̄uiderent. tarquim. h̄ hos anebū
 quoz. tutor erat venatum misit. et eis sic absentibz re
 gnum petiit et obtinuit. Tū licz postmodū in regno
 multa strēne egisset. tū filij anebū. p̄ter iniuriam sibi
 factam i adeptōne regni. et q̄ etiam nullū eoz. sibi
 successorē instituerat. h̄ quendā fetuū tullum cui fili
 am suā desponsauerat aspirauerūt oīra ipm et duos
 p̄scos. et aliosq; fetuū tullum. et agr̄ estibz dimicare ad
 hoc deligerunt. vt regē iterficerent. q̄ et ad hoc iter
 se lingantes appellauerunt ad regē. et euz admissi ad
 ducti fuūt. in coraz rege et rex in vñ illoz. oqueren
 tem vob emēret intendere. alter eleuata securi regē
 in capite percussit et occidit. Et infra. P̄scus tullus
 zē. de seruo tullo q̄ fuit sext. rex romanor. narrat ti
 tus liuij libro p̄mo de verbis origine. q̄ lucius tarqui
 mus qui postmodū supbus appellat. est. cū tulliam
 filiam serui dupliss. i. v̄rorem stimulat. malicia v̄poris
 sue regnū appetit et oīra tullum regēz p̄mo corā p̄n
 bus munit. postmodū i foro ocionando ad populūz
 idem fecit. et stipatus armatoz. multitudinem in regia
 sede se collocāz iussit p̄res citari ad regē tarquimū
 p̄ pronem. tullus h̄o h̄ audito mox accurrens tarquim
 um de hoc m̄repate cepit. quē p̄ gradus statim des
 cendū. cū sc̄sus grauit̄ domum suā peteret in via p̄
 missos a tarquimo oculus est. sup cuius cor p̄z tullia
 filia sua festinans. vt nouū regem saluaret v̄z. suum
 currem suū traduci fecit. Premissa fere omnia etiā nar
 rat oībz. libro. vij. de fastis. Et infra. Nec disces
 tit aditus zē. hoc dicit aug. oīra eos q̄ m̄m̄fetes deō
 regij. vt supra patuit libro. ij. ca. xij. d̄ ierūt q̄ dii
 aditā sua id est templa et aras reliquerūt p̄pter mala
 culpe i eoz. cultoribz reperta. cuij oppofitum paruit
 in tarquimo. cuij scelus magmū fuit. et p̄pter hoc tū
 nō reliquit dii tēpla sua. imo sicut tāgit hic b̄tus au
 gustinus. et narrat tit. liuij libro p̄mo d̄ origine ve
 bis. post p̄fatū scelus tarquim. v̄sur pars sibi regnū
 volū. os et gabios populos sez vicinos domuit. dem/
 de ad edificandūz templum ioui i mōre tarp̄cio q̄ post
 modum capitolinus dicit. et vt sup libro isto ca. xij.
 dixi. se oculi vbi inestimabiles suprus appo fuit. Et i
 fra. Quod h̄o cum regno zē. hic excludit quādam
 fullaz defensionē de eoz. nam pollz dicit ad iustificadū
 eoz. q̄ licet dij nō recesserūt. p̄pter scelus tarquim. iñ
 fecerunt cum recedē. i expelli de vrbe. hoc excludit
 beatus aug. dicens eū nō fuisse expulsi de vrbe. p̄
 peccatum filij sui sez sept. tarquim. q̄ lucreciā oppellit
 vt sup libro p̄mo caplo. xij. dicitur fuit. Modum h̄o

expulsiōis narrat tit. huius libro primo Cum enim
 lucrecia sc̄p̄am interfecisset tulerunt amici ei 9 eoz p̄
 suum romā. vt eius p̄ticia magis populū oīra regem
 oīrarent. Et at tunc tarquim. extra romāz cum
 exercitu in obsidione ardee. Agitur cum redit e velle
 clausurēt sibi portas et duos oīules q̄ p̄sent reipub
 lice creauerunt. Tarquim. h̄o sic excludit cum post
 modum diu romanos spe recuperandi regnū in quietal
 fer. tandē desperans intētū assequi egit apud tullū
 osenuit ibidem finēs dies suos. De quo dicit tullij li
 bro de amicitia cum cum epularer d̄ p̄sse. tūc primum
 se itellexisse quos fides habuit vel habuisset amicos.
 et quos in fidos. cū neutris gr̄am referre possēt. fuit
 autem ipse vltim. rex romanor. qui fm eutropium li
 bro primo. xvj. annis regnavit. Regnatum est autē
 rotē a septem regibz annis. cxxij. vt dicit hic aug.
 Et idē dicit eutropij. Titus h̄o liuij dicit q̄. cxxij
 annis. q̄ fortan p̄tem anni q̄ sup fluit p̄o anno opu
 tavit. aug. h̄o loquitur de annis integris. Et infra.
 Op̄abilioze fortā h̄is zē. hoc dicit. p̄t et tullij
 cerum tarquim. quē tarquim. turpiter interfecit si
 lia p̄ticia sez tullia ofentiente vt erudit. Et infra. In
 tra. xj. ab vrbe m̄hana zē. Eutropius libro p̄mo dicit
 q̄ ad hoc roma vt plurimū. vij. septemdecimū militariū
 possidebat. Et infra. Quātū spacium zē. vult dicit
 q̄ roma non subiecerat sibi tanto tpe de terra quā
 uē terrorū vnius parue quitatis getule. Est at getu
 la i affrica terra quōdam

Hic tempore adiciamus zē. In hoc capitulo. xvj
 descendit beatus aug. qualia mala passi sunt ro
 mani statim post expulsiōne regis tarquim. sez p̄mo
 anno ofulū. q̄ fuit etiam prim. ann. 9 illi. t̄p̄is de q̄
 salustius dicit q̄ equo et modesto iure agr̄. tarim. zē. h̄
 autē dicit in libro h̄istoriaz. vt sup libro. ij. ca. xvij.
 dicitur fuit. Dum metus a tarquimo zē. de h̄ nota
 supra libro. ij. ca. xv. Et infra. In q̄ breuissimā o tpe
 quam funestus zē. id est plen. funetibz non p̄t et p̄
 silentiam. h̄ p̄t et interfectōes varias. vt infra pate
 bit. vel dicit funestus id est crudelis p̄t et crudelita
 tes eo anno ofestas. Et infra. Nam iunius brut. 9
 honoratum zē. ephonoratum dicit q̄ d̄ ofulatu t̄po
 situm i cui. locum successit eo anno publius valerius
 de ista tarquim. colla tim electōne dixi supra libro. ij.
 ca. xvij. Et infra. Deinde mox ipē i bello zē. hic tan
 git beatus aug. duas h̄istorias. quaz. prima o die
 rei ḡste est de iterfeciōne filiorum bruti et aliorum
 narrat autē titus liuij. libro. ij. de origine vrbis. q̄ ex
 pulso tarquimo rege erant i vrbe adolescentes aliq̄
 nobiles q̄ regnante tarquimo cū filijs tarquim. v̄tam
 dissolutam et luxuriosam duxerāt q̄ expulsiōne regis
 grauit̄ inter se ferebāt vidētes ablatum multū hie
 pristine libertati dicebant em̄ regē h̄oim esse a quo
 impetrare possit. et vbi vis idē violentia. et vbi iniur
 ria opus sit esse. vbi etiam ḡte locum cē sez ap̄d regē
 vbi etiam locum cē b̄nficio et itas et ignoscere p̄. lle
 mt et amicum a inimicū discrim̄ nosse. leges h̄o dice
 bāt rem furdam inepotabilem eē. salubritoz meliorē
 q̄ mox q̄ potēt. m̄bil saramē. vel venie habere si
 modum excederis. p̄culosum eē in tot humanis erro
 ribus sola innocētia viuere. hec igit et familia dicit
 tractabāt euz h̄o quos tarquim. ad vrē miserat. p̄
 rebus suis repetendis de redactōe regis et fere p̄bz
 erant tractatū ad effectum nisi p̄ vñ suum q̄ eos hoc
 tractantes audierat detech fuisse. Igit̄ p̄ditione
 opta brutus oful. p̄tios filios i hac p̄ditōe depre
 hensos i ofpectu suo p̄mo ad palum ligatos et nudas
 tos iussit v̄rgis cedi et post modum decollari. Cuius
 supplicij filioz. ipse pater erat spectator nullus nulli
 doloris signum ofidens. Hoc factum bruti. omē dans
 valerius libro. v. dicit de ipō. q̄ eguit p̄tem ut ofules
 ageret. oībulq; viuere id est iñs oībarus quam t̄o
 publice v̄m dicit deesse maluit. De isto eē fac. regilius
 mentōem libro. vij. enidos. Cuij h̄us h̄ pomt aug.

et satis clare exponit. De hoc etiā otolius libro .ij. bis
 cit. Anno post vrbē oditam .cxliij. brutus p̄m̄ ap̄d
 romanos osul obitorem regēq; rome nō solū ere qua
 re paricidib; s; etiā vincer e studuit. quippe duos filis
 os suos tondeatq; vroris sue fratres vitellios reuocā
 doz. in vrbē regum placidos insimulatos i otentōe
 p̄traxit virgūq; cecidit securi p̄cussit. De s; fco bruti
 facti aug. ment dem infra libro .v. caplo .xviij. **S**e
 cūda historia quā tangit ē de iterfectōe bruti quaz
 etiam narat sit i iuius ibidem. Refert em̄ q; tarq̄m̄ e
 us rex audito quō detectum erat osulum p̄ditoz. et
 de eis sumptum supplicū mox bellum romamis iulie
 in quo cū brutus vidit filium tarquinij statim inuasit
 eum. q; fortiter adiuuicē dimicātes mutuis vulnerib;
 ecederūt. Mox tuo v̄o bruto successit sibi i osulatu la
 cretius spurus pater lucretie quam fili; tarquinij re
 gis opprēsserat. lucreti; vero aī finem anni morbo
 interiit. et successit ei i osulatu mare; ortius a sic āno
 p̄dicō roma quūq; osules habuerat quoz. vn; mor
 tuus est i bello. alter morbo. tertius eiectus fuit s; ve
 be. Et infra. Nam et idē brut; hic ostēdit aug. quā
 ta iniquitas fuit eiecto tarquinij collatum q; q; in no
 mine oueniebat cū regē expulso. cum tñ facile ell; no
 men mutasse expulsum est nō obstāte q; brut; eēt con
 sanguine; regis p̄pinqus. fuit em̄ filius tarquini; so
 roris regis id est nepos regis ex sorore. tñ eti vrbē a
 i osulatu remanebat. Et infra. Duo anno osulatus
 zē. vult dicere q; eo anno quo p̄dicā ougerunt roma
 auspiciata ē id ē hōe cepit nouā p̄tatem sc; osulat; q;
 fuit prim; ann; quo cepit hōe osules. De differētia
 huius potestatis ad p̄tatem dīctatoris dicam infra li
 bro .v. ca. xvij. Dicebat nisi ougeret eos sequenti
 anno eligi de nouo et creati. imo quāq; osul creatus
 etiam infra annū integz. cedebat p̄tati. eo q; certa di
 es ell; comicioz. id est ouocatiōnis populi ad eligen
 dum magistratus nouos regūse. vltra quā non dura
 bat p̄tas m̄gratum. etiaz si ex aliquo casu quis fuis
 set alio tpe creatus. Et infra. Finito sc; tpe zē. hoc
 tempus fuit q; diu tarquinij; superbus post expulsi
 onem suam vixit. xv. vel .xvi. annis vt sup; p̄z libro .ij.
 caplo .xviij. Et infra. Secuta fūt que idem salustius
 zē. salustius dicit que s; recitat aug. i libro historia/
 rum suaz. q; sup; etiaz recitauit aug. i libro .ij. ca. xvij.
 vbi etiā p̄z eoz intentio zē.

Quid itaq; ego tantas zē. In hoc caplo .xviij. be
 gatus aug. tractat de malis q; romani passi sunt
 p̄mo tē tarquinij supbi. Et p̄mo tāgit mala q; passi
 sūt i gnali ostendens q; auctores peiora scripserūt s;
 eis q; augustinus. scdo ibi. vbi ergo erant illi dñ; zē.
 inuehit cōtra deos eoz et explicat mala que vsq; ad
 primū bellum punicū passi sūt. et hoc facit in specia
 l; per tot annos vsq; zē. id est fere p. xxx. annos. vt
 supra libro .ij. ca. xvij. ostēdi tñ videt q; melior lfa
 esset vsq; ad primū bellum punicū. q; magis ocoz
 daret cum p̄ncipio .xxj. capiculi huius libri. nā post
 ip̄m finitum tantā pacem habebant q; clauserunt por
 tas iam vt supra libro isto ca. .ij. dictum fuit. Tamē
 forte q; illud temp; modicum fuit respēū alter; idō
 p̄ nullo oputāē et ideo dicit vsq; ad scdm bellum pu
 nicum a salustio breuiter intumatum est sc; i historia
 Et infra. Nec nobis q; hoc dicimus. zē. hic pete q;
 romani boni non succēscāt id est irascant sibi p̄pter
 s; q; mala eoz. recitat tñ dicit nō optere hoc ab ip̄is
 petere. q; certum est q; boni romani p̄pter hoc nō of
 fendent. sicut nec eoz. p̄p̄is scriptorib; q; multa pe
 iora scripserūt quibus aug. dicit se stilo et ocio mul
 tum imparē id est se minoz. stilo quidē. q; eloquen
 tiores ocio. q; studio siores erāt. Vocatur autem stu
 dium et oremplatio ocium. q; dum quis studio i con
 templationi vacat. opozet q; ab exterioribus actib;
 quiescat. vel ideo ocio. qui a magis eis vacabat scybe
 re talia q; sibi. multum alijs occupato. Et infra. **S**;
 salustius ait sc; i historia; suis. et sunt verba salustij

ab illo loco plurime turbe zē. vsq; ibi exelusus. pote
 ro si illi zē. dicit ergo salustius loquens de romamis
 post mortem regis tarquinij sic. plurime turbe id est
 tribulationes. nā turba s; m̄ augustinus de verbis dñi
 omelia .xxvij. nō est aliud q; multitudo turbata. **S**edi
 tiones vero et ad extremū bella ciuilia orta sūt zē. de
 quib; dictum est sup; libro .ij. et plus infra dicit hoc
 libro ca. .xxij. Dum paucipotētes quoz. in grām pleri
 q; ocellerant. id est multi alij nō ita potētes i eorum
 gratiam venerant p̄pter hoc adherēbant eis. **S**ub
 honesto patz. aut plebis noīe dominationes affēda/
 bant. id est cum affectarent dñari et hoc intenderent
 p̄tendebant se agere causam patz. aliquid. aliquid eoz/
 sam plebis. et sic traxerūt quidā ad prem suam p̄tes
 quidam v̄o pleb; boni q; et mali ciues appellati sup
 ple fuerūt. nō ob merita i rempublicam omnib; p̄ter
 corruptis id est malis effectis s; vt quisq; locupletif
 finus a iurata validio; q; p̄ntia dabat id est q; p̄tpe
 illo p̄facebant ocedebant. p̄ bono ducēbāt. **V**oc salu
 stius. Et infra. **V**bi erant dñ; qñ valeri; osul zē. hi
 storiam quā hic tangit beate; aug. narat titus iui
 us libro .ij. de vrbis origine. videlicet q; sub osulib;
 titō claudio et publico valerio epules romanoz. ac see
 ui ogerant i multitudine magna sc; vsq; ad duo mil
 lia quigētōs duce quodam apio herdomio qui erat
 sabinus atcem capitolij occupauerit quo tpe m̄ p̄a
 eras et plebem p̄ legib; quibusq; ferendis erat dif
 fensio. dux v̄o herodom; p̄misit se ad hoc solum ves
 miffi vt erules in p̄tiam rediret et suos a duro. seu
 uirus iugo liberāret et nisi hoc sibi ocederēt eptēs
 mā mala vrbis p̄tulerēt. occidendo volscos et eāz pos
 pulos vicinos in bellum ostra ipsos. **T**antus vero du
 ror eodem tpe tribunos plebis inuāhit vt in plebe di
 uulgarent q; non ell; de bello v̄lo timendum. q; qui
 arcem occupauerant erant patz. hospites et clientes
 q; de osilio patz. arcem occupauerant vt plebs sic ter
 rita a legibus petendis desisteret. publicus autem va
 len; ad tribunos et plebē accēdit eosq; atrooatē cor
 rupti q; curas reipublice in tāta necessitate deseruit ad
 icens q; dñ; eorum ab hostibus capti sunt. q; tu p̄ter
 maximus et optim; a iuno regina a numia et alij dij
 deeq; obfidebantur. a q; castra seruoq; publicos pe
 nates tenebant. **N**ub; nō obstantib; tribuni seditoz
 vt p̄us mouerunt donec nox supueniens eis silenti; z;
 imponeret **T**uscilū igitur vicini et socj romanoz au
 diris his q; rome fiebat cū egeret i subsidij osulū ve
 niunt romā et vt arcem ab hostib; liberēt. osulem q;
 valerium ducemq; tā romani q; tusculani sequuntur
 ascēderūt q; i cliuū capitolij iamq; i vestibulū tem
 pli p̄pererant. tñ valerius osul acerrime dimicās inē
 primos occidit. quem publicus volscus cadentem vi
 dens statim corpus tēgi iussit. gerens ip̄e public; vo
 lūmus ducis officium. tantusq; erat ardor pugnā tñ
 romanoz et tusculoz. vt ante vincerent q; serēt du
 cem eoz in ecomptum. **M**ulti igitur exulum cede sua
 fedauerūt templum. multi capti sūt herdomius inter
 factus est. et capitolium restituit et purgatum atq;
 lustratum. Et infra. **V**bi erāt zē. de legatis missis
 atthenas dictum fuit sup; libro .ij. ca. xvij. Sciendū est
 etiā q; sicut dicit tit; iuius libro .ij. de vrbis origine
 nō solū erāt missi vt leges atbeniensū deferrent s; ēē
 vt mores et m̄stura ac iura aliaz. ciuitatum grece
 diligenter atenderēt et noscent. **Q**uantum vero ad
 dissensionem de quib; s; loquit aug. sciendum est q;
 sicut dicit titus iuius ibidem eodem anno fuit magna
 dissensio inter osules et tribunos plebis. negabāt em̄
 osules potestatem leges cōdēdē esse apud tribunos
 et plebē tantum em̄ penes se esse dicebant. et p̄ oīs le
 ges q; a tribunis late erāt cum plebe nullius vigoris
 erant. tamē oco; dauerunt et osenserunt tā osules q;
 tribuni et omnes. vt p̄ legib; accipiendis in grecaam
 mitterēt. **Q**uātum vero ad famam a pestē de quib;
 hic loquitur aug. narat titus iuius ibidē. q; post q;

Salustius ait sc; i historia; suis. et sunt verba salustij

sunt missi legati: atthenas duo simul mala ingentia or-
ta sūt: scz fames et pestilentia tā hoim q̄ alioz. aialū
agni quidem facti sūt eo anno steriles. vrb̄s autem ex
hausta est funebz: nā multi t̄ p̄lari eo anno mortui
sūt: inter quos erat flamē quincialis id ē sacerdos qui
eimi id est romuli. augur etiā id ē sacerdos qui perat
auguris. quatuor etiam tribuni plebis et alij magni
nōnulli. **De p̄dictis sicut scribit orosius libro. ij. Dū le-
gati ad atthenenses expectātur. arma romana fames
pestilentiaqz opescuit. Et infra. Vbi erat qm̄ rursus
zē. q̄s hic tangit. otigit anno ab vrbe odita. ecc. xij.
quo sm̄ titum liuii libro. iij. de vrbis origine. fames
grauissima romanos affligit intātū q̄ multi spe vidē
amissa ne fame diu eruciantē se in nberim submerse-
runt. p̄pter q̄s p̄fectus anno ne qui scz de vrbis alibus
p̄curare curam h̄ret p̄cipuum erat. est lucius mis-
nucius. qui postmodū eos qui frumētā absconderāt
opulit ea vendere. vt sale h̄re possēt ciuitas sufficiē-
ter. p̄ vno mense. Eodem tpe fuit quidā lucius enilius
equestris ordinis diues valde q̄ aliūde empto frumē-
to de sua pecunia et in vrbe allato distribuit ip̄m ple-
bi que tāto allecta b̄nificiō. pmisit sibi osulatus. **Ipe
h̄o dicebat hoc sibi nimis modicū esse. p̄ tanto bene-
ficio. et satis pax. esse si faceret ip̄m regem. Ita p̄
ueniunt ad senatū q̄ statim dictatozqz creat lucū qui
tūm cinannatū iam octogennatū. Erat autē tunc po-
testas dictatoris qualis postmodū fuit imperatorū
m̄i q̄ solum dimidio āno durabat. Magister vero eq̄
tum sibi cooptat seruilus a balani. **Et tūc et hoc viro
p̄fatus emilius vna cū plebe. interima dicta rote mie-
tur magister equitū ad lucium emiliū ve eum vocet
in iudicium. Emilius h̄o iudicium castruz suoz se rece-
pit. cūqz ab apparato de dephensibus esset erectus est ve
fugeret. clamādo se a patribz opprimi. eo q̄ plebi tā-
ta necessitate subuenisset. **Magister equitū ip̄m vo-
ciferantē insequit et occidit. euz autem de hoc multo
tumultus oriret et plebe dictator. coram se plebē veni-
re iubet pronunciatqz coram ipsa emiliū iuste occi-
sum fuisse quia vocatus ad iudicium venire contemp-
sit et si in alijs innocens fuisset iustitiaz dictator do-
mos eius dirui t̄ bona ip̄ius vendica publicari. **Et in-
fra. Vbi erant quādo pestilentia magna zē. statim
ad lectisteria de quibz facit mentōnez h̄ aug. sciens
dum q̄ in omnijs olim fiebat lectisteria i quibz pos-
sente viri ouie accubare seu discubere id ē cubito ap-
podiati iacere. Nam sm̄ hug. i caplo cubito bis. anti-
quius osuerunt ouie sic iacere dū comedebant vi-
delicet sicut mō faciūt languidi. **Et sicut dicit p̄fode
libro. ix. et h̄az. apud romanos viri accubāt a fe-
mine sedebant. qz videbz et femina accubitus esse tur-
pis. et ideo romani qm̄ mutare volebant deos ad cō-
uicia faciebant lectisteria. vñ dicit valerius libro. ij.
in p̄ncipio antiquitus femie cū viris cubantibz id est
inclinatis q̄ appodiatis ad lectū vel lectisterium sup-
cubitos suos sedentes cenabant. que osuetudo ex ho-
minū oīditu ad diuina penetravit. Nam iouis epulo
idē i ouiuo ipe iupiter i lectum et m̄m̄: rui i sellam id
est sedem ad cenaz vocantur seu mutatur quod gras-
nā diligēt et i capitolio q̄ i suis domibus osuat. **Hy-
storiam at quā h̄ tangit beatus aug. narrat titus
liuius libro. v. de vrbis origine dicens. In vrbe qua
h̄ insanabilem pestē orta fuisse que durabat tā h̄pe
me q̄ estate. p̄ qua pellenda osilio duū viroz qui sa-
cris perant id est rebz diuinis. p̄mum lectisterium in
honorez scz deoz. factū est rome. qz sex dn̄s scz apol-
lim. latone. dyane. herculi. mercurio ac neptuno. et ef-
lectū q̄ amplissimo stratu sūt apparatu. **Fuit at latona
mater apollinis t̄ dyane. dyana vero dicit luna sicut
apollo sol. de latona h̄o que p̄pit apollim et dyanā
loquit beatus aug. infra libro. xij. ca. xij. Titus
h̄o liuius libro. ij. de sc̄do bello punico narrat roma-
nos fecisse alia sex puluimata id est lectisteria videli-
cet ioui et iunoni vñ. aliez. neptuno et m̄merue ter****************

ciū maeti ac vener. q̄rtum apollini et dyane. quitū
vulcano ac veste. sextum mercurio ac cereri. **Et infra
Vbi erant qm̄ p̄ decem zē. hystoria q̄ h̄ tangit po-
nitur supra libro. ij. ca. xvij. **Et infra. Vbi erant qm̄
galli zē. hystoria quā h̄ tangit aug. habetur supra
libro. ij. ca. xvij. **Et infra. Vbi erant qm̄ illa m̄h̄gm̄
pestilentia zē. de camillo quo vehientes expugnauit
habetur sup̄ libro. ij. ca. xvij. quō vero vrb̄ de gallis
vindicaui habet sup̄ libro. ij. ca. xvij. **Quantū ve-
ro ad pestilentia q̄ ip̄m osupit narrat titus liuius li-
bro. v. de vrbis origine. q̄ rome orta est pestilentia q̄
magnam multitudinē hoim osumpit. in qua t̄ censo-
rem vnum et vñ edilem. ac tres tribunos plebis dicit
mortuos fuisse. **Horatius ē etiāz eodē anno camillus
vir maxime laudis qui post reditum suum de ep̄lio
de q̄ dictum est supra libro. ij. ca. xvij. qui decem ānis
vixit tante glorie vt odorit vrbis romane secunbus a
romulo diceret vñ dicit eutropius libro. ij. q̄ honoz
et post romulum sedus delatus ē. et q̄ his t̄pibz immē-
sa p̄ annū biennium romanos pestis affligit. **De ludis
vero scemcis p̄pter eaz institutos habitū est sup̄ libro
p̄mo ca. xxxj. **Et infra. Vbi erant qm̄ alia pestilentia
zē. hystoriam q̄ h̄ tangit narrat titus liuius libro. v. ij.
de origine vrbis dices. qz sub osulibus claudio t̄ va-
lerio flacco cum omēs maiores ciuitatis morerentur
morbo osimili. ancilla quēdā fabio maximo edili cau-
sami. pmissa sibi prius impunitate indicat dicens mā-
tronas venena coqueat. et si se vellēt sequi osules. B
manifesto exēplo dephenderēt. secuti ergo eam in-
ueniunt matronas coqueas bona medicamēta. h̄z
lōtes t̄ alia recondita. **Quibz delatis i foro vocatis
matrons duabz quaz vna cornelia. alia sergia vo-
cabatur. asseruerūt ea medicamēta esse salubria. q̄ cum
ea ad p̄ceptum iudicis bibissent statim mortue sūt. cō-
p̄ h̄c sūt eaz. comites que maxmū numez m̄ona. zē
indicauerunt que similia faciebāt. ex quibz. **Chy. dāz
nate sūt. **Creditum autē est hoc magis ex alienatōne
mentis q̄ ex scelere hoc fecisse. **Pro h̄us h̄o libro. v. ij.
dicit qz tanta multitudo fuit matronaz. i his fauoz
h̄ dephensarum ut. cecelz. damnate simul ex his fu-
isse referantur. **Valerius autē libro. ij. quātuz ad nume-
rum eaz. ocozdat cum titio liuiio et dicit q̄ veneficij qz
stio et legibus t̄ moribz romanis vsqz ad illud tēpus
ignota fuit. **Fuit autem illud tempus vt p̄z ex titio liuiio
anno ab vrbe odita. cccc. **Et infra. **Vel qm̄ in can-
dimas zē. hystoria quā h̄ tangit beatus aug. narrat
titus liuius libro. ix. de vrbis origine i p̄ncipio dicens
qz cum esset bellum inter romanos et samnites. dux sam-
nitum potius habuit exercitū iuxta furculas cādmās
id est locum quēdā sic dictū. **Assit autē pontus. p̄mi-
lites i habitu pastoralis q̄ in diuersis locis pascere
pecora iuxta viam p̄ quā erat exercitus romanorum
transiret p̄cipiens qz romans venientibz et interro-
gantibus vbi erat exercitus samnitū. ocozditet respon-
derent qz scz iuerit ad obfidentū lutenā que erat ciui-
tas socii romanoz. romani ergo statim decreuerunt
his auditis ire lutenā ad liberanduz eā ab obfisione
sed duplex via erat. vna iuxta mare et longior. alia
p̄ furculas cādmās. quā qz breuior erat vt citi. **So-
cens subueniret elegerūt. **Claudius autē via illa ex-
p̄t aqz pte montibz h̄is solum vnum introitū t̄ vñ
epitum. p̄ medium duoz saltū. inter quos ē planici-
es quēdā ad quā trāstio vno saltu cum puenissent. et
ad aliū saltū vellēt ingredi inuenerūt sibi viā p̄clau-
sam dicitis arboribz intransuerso viaz. et viderunt
nihilominus in mōre iuxta se p̄fidium armatoz. sicqz i-
clusi sūt vt nec retrocedere nec p̄cedere possent. **Tan-
dem necessitate ducti miserūt legatos ad samnites. pe-
tentēs vel pacem ratōnabilem vel bellū. **Responsum ē
sami bellatum esse. pmilla ē t̄ p̄z sub his obfidentibz
vt scz romani om̄ia arma sua redderēt. om̄nēqz aliaz
superlectis retētis sibi t̄m̄ singulis vestimētis sicqz
omēs subiugū trāsirent et p̄mo osules postea alij ma**

gestratus. et deinde cetera multitudo. quā pacem ro-
mani admiserūt cum maxima sui ditione necessitate
coacti. sicq3 cū sui ignominia ad vrbe fuit reuersi. Et
est hic sciendum qd sicut dicit titus liuius libro. iij. de
vrbis origine. qñ aliquis mittendus erat sub iugum
eleuabant due haste. vel duo ligna. et terciū suppone-
batur ex transuerso sicut fuit furce quibus fures suspē-
duntur. et p medium illoz ibat q mitebat sub iugo
in signū pfecte subiectōis. **S**excentos miliomus
equitos romanos tenuerūt samnites vt eēt obfides
hanc etiā hystoriaz eutropius libro. ij. narrat et oro-
sius libro. iij. **C**ōtingit at il lud vt ptz ex titō. anno ab
vrbe odita. ccccxxij. fm oro siuz aut āno. ccccxxvi. **D**e
pacto vero a romanis sic incluis cū samnitibz inito et
postmodum a romanis rupto dicit infra libro. v. ca-
pitulo. xxij. **E**t infra. **V**el qñ graui pestilentia rē.
hystoriam sic tādāz tangit tit. liuius de vrbis origi-
ne libro. x. post medium dicens qd anno ab vrbe cōdi-
ta. cccclij. erat rome pestis grauis et multa pbigia
origeunt. referē etiāz vt dicit i exercitu apud claudij
p̄oris plebsq3 fulmibz iteremptos. **E**t infra. **V**el
qñ item alia i tolerabili rē. hic tangit hystoria de scu-
lapio et pestilentia q sup̄ habet i libro isto ca. xij. **E**t
infra. **Q**uā regem oim iouum loquitur h̄ aug. pro
mice dicens q iupiter q est rex oim deoz. diu federat
in capitolio. nam p̄cipuum oim temploz. vrbis fuit
templum iouis capitolium appellatū. sed q iupiter
dum adlescens erat omisit multa stupra. vt poete ca-
nunt. et etiam hystorie idē asserūt. fuit em rex crete. et
homo immūdiſsimus ideo vt dicit aug. non vacauit
sibi dicere medianā ppter qd ipse nesciuit curare mſe-
mos. nec pesti finem imponere ideo opoztuit mittē p
esculapio. quem dixerunt deū medicane. **I**n rei veritas
te em̄ esculapius fuerat pfectus medicus. **E**t vt dicit
p̄dorus libro. iij. et h̄mologiaz. apollo pater eius
apud grecos habet primū reperit qd medicane. q̄ inue-
nit primū artem medicane metodicā. **E**sculapiū vero
tū ampliatō: medicane et mūdō: medicane expimen-
talis. tñ fulm̄s ic̄tu interiō: et tñ postmodū defecit
est et dicitur est deꝝ medicane. **E**t infra. **V**el cum id
est qñ aspirantibz vno tpe rē. hystoria hic factā nar-
rat orofius libro. iij. dicens qd anno ab vrbe condita
ccccxxij. dola bella et domicio ofulibus. lucam brutij
samnites etiam cum etrusis et gallis senonibus facta
foecitate cum bellum contra romanos molirentur. et
romani ad gallos rogandos misissent legatos. galli
eos interfecturū ppter qd ceterius p̄or missus est cuz
exercitu orea ipos q etrusis venies interfectus ē. sep-
tem tribum plebis i illo bello occisi sūt. multi etiāz no-
biles trucidati sunt. et. xvij. milia romanoz. militum
p̄strata sūt. **D**eat tñ aug. minorem poim̄ numez.
occisorum. **E**t infra. **V**el quando post longas rē.
hic tangitur hystoria de secessione populi in mon-
tem ianicoli de qua nihil alibi repeti nisi qd narrat lu-
cius anneus florus i epitomate libro p̄mo dices sic
Tertiam secessionē exercitavit m̄momi oꝝ dignitas vt
plebei cum patricijs iungerent q̄ tumultū m̄ monte ia-
nicoli duce camilio tribuno plebis exarēt. **E**t q̄ patz
q̄ quus lex de omubio partum et plebis diu an̄ lata ē
fuit. vt patet p̄ titum libro. iij. tñ causa huius secessi-
onis fuit qd plebei voluerunt iugi m̄momo cum pa-
tricijs. qd patricij acedere noluerunt. **I**bes q̄o lucā
florus i abbreviatōne tū liuz scilicet libro. ij. dicit sic
plebs ppter es alienum post graues et longas secessi-
ones ad vltimū secessit i ianicolum. vnde ab ortensio
dictato rē debūta est. **I**te etiam ortensius tulit legē
vt plebs iura nō m̄ valeat q̄ leges vt patet p̄ m-
stuta de iu. na. gen. et a. s. sed et plebs iura. **E**t infra
Qum vero tam multa bella rē. hic tangit hystoria
de pletarijs milite ascriptis. **Q**ui vero fuerunt dicti
pletarij patet p̄ aug. hic. **Q**um cū romani ortm̄ re-
bus bellis vacarēt et p̄ ofequens nec rebz domestis
eis nec p̄creatōni prolis vacare possent. ceterent q3

ciuitatē nō posse diu stare sine noua ple ordinauerūt
q̄ illi q̄ nō poterant sufficere ad militādū p̄p̄ inopia
in vrbe manerent p̄creatōni. plis vacantes q̄ quibz
dicit **A**. gellius libro. xvij. ca. ij. q̄ fm iulium paulūz
illi qui i plebe romana tenuissimū erant et paup̄rū.
nec amplius q̄ mille quisq̄ ortum etis m̄entium defere-
bant. **P**letarij sūt appellati. **Q**ui q̄o nullo aut q̄ puo
ere censebant. capite cenā vocabant. et nec isti nec p̄
letarij milites scribebant nisi i tumultu maximo quia
familia et parua aut nulla erat ppter qd amoris in
p̄tiam fidem et firmamentū nō faciebant. **P**letarij tñ
aspens republice r̄pibus cum iuuētutis inopia esset
in miliciam tumultuariā legebant. arma q3 his sup̄tra
publico p̄bebant. **D**icti autem sūt pletarij ab offi-
plis edēde eo qd cū refamiliari parū m̄m̄ possent
republicam iuuare. plis tñ signūde copia frequēta
rent. **D**ec **A**. gellius. **H**ystoria vero hic tādāz a bea-
to augustino narrat orofius libro. iij. dicens qd anno
ab vrbe odita. ccccxxij. tarētū cum viderent clasſe
romanoz. i mare p̄ter eēt eam hostiliter inualerūt
et quiq3 tantū nauibz p fugam euasis alias naues ca-
ptas ad portum suum trahit. interficiētēs omēs illos
q̄ bello vrbes esse possent alios vendētes. **M**issi sunt
ergo a romans legati tarētūz qui de iniuria oque /
rantur sed expulsi sūt. et etiam iniurias acceperunt a
tarētūz. dicit em̄ valent. libro. ij. qd vnus legatorū
vrina reſperſus est. **H**is ergo causis m̄gens bellum
ortum est. **R**omani vero a h̄derantes qui et quanti es-
sent hostes i circuitu eoz s̄t epebant vltima necessi-
tate coacti. **P**letarios ad fumendū arma coegerunt. et
sic exercitu magno factō emili. oful romanoz. cum ex-
ercitu impetuz fecit i vniuersos fines tarētūz. igne
et ferro vastans omnia plurima etiam opida expugna-
uit et iniuriam suam accepram crudeliter vindicauit
Tarētūz q̄o iuuant multi finitimoz. quoz etiam
potentiam m̄p̄m̄ auxit p̄terus rex epirorū. **E**pirū
enim pars grece est. et tarētūz em̄ cognati greco-
rum nam lacedemoni obiderunt tarētūz. **P**terū ergo
totas vires epi rēssalie et macedonie habuit elephā-
tes etiam antea romanis incognitos. **P**rimū in italiā de
greca secum adduxit. **P**rima igiē pugna inter roma-
nos et p̄terū. cui totum bellum ascribitur quus p̄ ta-
rētūz ager et fuit apud traicēā ciuitatez cāpanie et
baem flumen orea lauinis ofulz romanorum. **V**bi to-
ta dies in pugna consumpta est neutra pte fugient e do-
nec introducti essent elephātes romanis qui illis ge-
nus pugne an non viderēt horribiles et papue equis
pauētibz ad elephantum aspectū. **R**omani em̄ tunc
se victos fuisse fuga sua ostēderunt. **P**terus tñ atroc-
tatem cladis quā acceperat et iacturam publice pte/
status est affigens titulū i templo iouis apud tarentum
in quo sic scripsit. **Q**ui ante hoc mūdū fuerāt vni. scz
romani. pater optime olimpe hos ego vici i pugna vi-
ctus q3 sum ab eis. **E**t cuz m̄ceparetur a suis qd se-
vidum diceret q̄ vicisset rēpondit. **S**i ego iterum eo-
dem modo vincer fin e villo milite epiruz reuerat. **D**e
ciderunt nichilomin. de romanis in eodem bello pe-
ditum. xvij. milia octingenti octoginta capti. cccc. eq̄
tum q̄o celi sūt. cccxvi. capti. octingenti et duo. **P**ost
hec secūda pugna inter romanos consules et p̄terū. fu-
it i apulie finibz. **V**bi quus esset clades magna ex vtra-
q3 parte. romani tamē vicērūt. sicut hic tangit aug.
nam p̄terus transfusus brachio primū cessit et plio. **F**a-
bricius vero romanoz. legatus tunc vulneratus est.
elephātes vero subiectis iter pestiora et mollia ig-
nibus ardentes circūulerunt i suo furcie machinas
sibi impostas et suis exicio fuerunt. **I**n ea pugna cesa
fuit romanoz. quiq3 milia. **D**e exercitu vero p̄teri. xv.
milia. **D**e istis pugnis eutropij libro. ij. narrat hysto-
riam satis pulchram multa laudabilia referens de fa-
bricio sup̄ rā dicto. et qd i tercia pugna orea romanos
fugatus est p̄terus et reuerſus in greciā apud argos
ciuitatem grece occisus ē. **D**eat autem augustinus

tractans hic de pma pugna facit mē dē em de oraculo
id est responso apollinis. ubi sciendum est qd beatus
aug. hic tenens sententiā verborū. ordinē ipoz. trāf
ponit. naz ipm oraculum dicit esse ex ameter talis. di
co te pite romanos vincere posse. Unde tullius in li
bro. ij. de diuinatione ponit idē oraculum. Apo te ea
idem romanos vincere posse. Vocat at pitz. eadē
qd fuit de sanguine eaci qd fuit auus achillis. Gae. Pau
tem fuit pater peli. n. pelius pē achillis. Et est ora
culum illud ambiguū. qz potest hēe duplicem sensū si
cut illud. vey. est canē comedere panēz. Nam cum in
istō dico te pite romanos vinctē posse sint duo a ceu
fatiui scz li. te. et li. romanos. sensus variat pē fm q
yn? accusatiuus resolutur in nominatiuū. vel alius.
vnde vnus sensus ē. Dico qz tu pite potes vincere ro
manos. alius sensus ē. dico qz te pite possunt vince
re romani. Vñ tullius repoz obās oracula apollinis in
ter alia dicit sic. Oracula tua apollo vt ego opmor pat
tum sūt falsa. partim sōo casu vera. ptem flexio qua et
obscura vt mēpres egeat iterp: ete ptem ambigua et
q ad dialēcos referenda sint. Venit tñ tullius ibidē
qd illud oraculum nō fuerit apollinis ppter tres rati
ones. pma qz apollo nunqz respondit latine. secunda
qz ista fors id ē responso grecis inaudita est. tertia
est qz pirti temporibz iam apollo versus facere desi
erat. beatus sōo aug. immitē alioz. auctoritatē. qui
historias romanas scripserūt. Et infra. Atqz i tā
ta strage zē. de hac strage narrat orosius libro. iij.
loquens de tpe belli finiti sic. Romanoz. miseria nul
lis cessat iudicijs. Consumit em morboz. malis inter
capedo belloz. n. cum foris cessat a pnelio agitur in
teozus ira de celo. Nam fabio gurgitē. itez. ofule. et
gaio gemicio pestilentia grauis vrbem pēcipue mu
lieres et pecudes muadit. necatis em i vtero fetibz fu
tura. ple vacuauit a immaturi partus cuz piculū ma
trum erratā abortiuū picebantur. meatū qz crede
bat defezāz esse successione. plis rami homibz qz m
iumentis. Et infra. Vbi se credo esculapius zē. hoc
dicit beatus aug. irridendo esculapiū et romanos q
esculapium ad se accesserūt vt morbos et pestes cu
raret. post cuius aduentū contigit pestis pēdicta. Di
cit ergo. qz esculapius potuit se excusare qz non erat
obf: itry. s. archiafter id est medic. potuit em escula
pius vt ptonice loquamur dicē q obf: itices non bñ
attē nouerāt obf: iticā di illo tpe vel qz non bene ex
equebant offiū suum et ideo erat p:us abortiuū. Et
infra. Quid pems illa zē. de pestilentia quā tangit
hic beatus aug. narrat orosius libro. iij. sic. Anno
ab vrbe odita. ccccxxxij. pestilentia mgens apud ro
mam oflagrauit. cui? atro citatē significare ostent
sum qz verbis implere non possum. Si em spaciū q
manserit inquitā. vltēa biennū porreda est. vrbem
depopulauit. cui? erat tanta violentia. vt sibilini li
bri consulerent qui eā celestē ita impositā responde
runt. Et infra. In quo genere oraculorum zē. verba
sūt tullij libro. ij. de diuinatione. Scripsit em tullius de
diuinatione libros duos tñ. et vult tullius dicere i. apo
fio qz oracula q elicebant ex libris sibilinis ita erat
obscura qz nō poterat haberi certitudo rei quā signi
ficaret. et ideo q eos iterp: eta banē solum loquebāē
comicēdo sic poterat et volebāt nec aliē eos iterp:ati
bus credi potuit nisi sicut hñs q comicēdo loquuntur
Et infra. Sic interm a magno zē. b. dicit aug. quia
esculapius iam quo ad malū istud cui non subuenit se
potuit excusare dicēdo qz malum illud. puenit non ex
aliqua causa naturalē s. p ita deoz. et ideo nō fuit po
nibile remedium nisi dñ placare. Et infra. Vnde
autem a multis zē. hic aug. qz oraculo sibilis inue
nit oia romanos et deos eoz. qz ex quo edes deoz
occupabant a p:omis puatis et nō a dñs vel eoz. mis
istis signū fuit. qz dñ eoz. multiplicati. erant eis in
utiles. naz alio qui coluissent eos et nō fuissent edes eo
rum in vltis alios būanos translate. Et infra. Non

vtiqz magne peritie eoz. zē. vult aug. dicere qz vae
ro i libris suis scilicet de edibus factis dicit multa ad
edes illas p:inentia fuisse sibi ignota. qd possz affi
bi fuit imperitie. nisi edes ille iam suo tpe fuissent ab
alhs occupate vel deserere. Et infra. Sed tunc inre
um zē. hoc dicit. qz licet p oraculi sibilimū viderent
dñ qui tñ malū euenire suis cultoribz p: miserunt ex cu
fati ad tempus donec scz alia mala veniret. tñ i rei ve
ritate ipi nō depulerūt pestē sup: dicitam. sicut supra
libro p:imo ca. xxxij. dicit. ē. dicit em aug. ipi p:uide
runt finē pestilentie cito imponendū. et ideo volebāt
sibi aliqua i honore fieri ad sedandū malū illud. ut cre
deret p eos fuisse sedatum

TAm vero punicis bellis zē. In hoc caplo. xvij. bñs
aug. tractat de malis q romani sustinerūt i bellis
punicis. Et facit i hoc caplo duo. qz pmo romans ma
la p: dicta obicit. Secō ibi. hec istis nequa q. ostēdit
quomō hēc obiectio oia romanos pcedit et efficac
ter occludit. Dicit autem bellū punicum qd fuit i ee im
perum romanoz. et afroz. vel cartaginensium. fuit
aut cartago ciuitas potētissima i africa que toti afri
ce et etiā parti hispanie scz vsqz ad flumiū hyberum
imperabat. et ideo omēs afri vocati sūt cartaginenses
ndem etiam vocati sūt pē et pūm q pūmici et afri
fuerunt autē tria bella pūmica vt dñ supra libro p:ri
mo caplo. xv. Et notandū q mala q hic tangit aug. a
p:ncipio huius capituli vsqz ad illū locū. tūc magno
metu zē. acciderant i omibus bellis illis scz minus in
tertio q i p:mis duobz. Dicit at origo belli qd fuit i
ter romanos et pitz. regem fuit ciuitas tartēna cui
volebat pitz succurē. ita etiā fuit origo p:mi belli
pūmici. Nam tartēna audita morē p:ri petuerunt
auxiliū a cartaginētibz et acceperūt. et pugnantes
oia romanos vici sūt. nondum tñ hostes a roma
nis iudicati. Et ideo pugna illa nō p:inet ad p:mi bel
lum pūmicum s. ipm circiter nouē annis p:cessit. et fuit
p:mi belli occasio. Et infra. Tunc magno metu zē.
hic narrat specialiter mala q auigerunt i p:mo bello
pūmico. et q specialiter h loquit de tpe p:mi belli pu
mici p:ri et numero quē aug. h ponit dicens q. scmi
coz. ludoz. celebritas quos vocat seculares fuit ins
tituta circiter p centum annos an hoc tps. Hōc tem
pore igit fuit p:miuū bellū pūmicū qz inter institutio
nem ludoz. istoz. et p:miū bellum pūmicum superunt
circiter anni centū. Nam fm orosium iudi scemici msti
tuti fuerāt anno ab vrbe odita. ccccxxxij. p:miū sōo
bellum pūmicū cepit. āno. ccccxxxij. Hōmstitutōe ve
ro istoz. ludoz. patuit supra libro p:mo ca. xxxij. fu
erunt autem instituti p remedijs eoz. coz. cum tñ eoz
portibz nō valerēt et vltēa hoc fuerunt corruptio ani
moz. ideo dicit hic. S. felicioribz t: pibus memoria
negligente perierat celebritas illoz. ludoz. Et infra.
Et renouauerunt zē. Quātum ad institutōem ludoz
eū ofsecratōz. dñs inferis. s. plutoni et p: p:ime nar
rat valen? libro. ij. qz cū mgenti pestilentia vrbs scz
quātum ad homines. et agri quātum ad fructus vasta
reuer. valelius quidam diues rusti. s. filijs suis duoz
bus et filia vsqz ad desperatōem laborantibz miserum
tate ozauit deos sibi familiares. vt pueroz. p:culuz
i suam caput verteret. respōsum est sibi. qz pueri sa
uarent h statim p tiberem flumiū eos tātēnū portā s.
ibiqz ex ditis id ē plutoni scz dei iferim et p: p:ime
que dicit dea infernā a aqua calida qz ipi desideera
rent recrearet. Qui hoc itelligens de tartēna q ē ciuis
tas magna et famosa et multum a roma distās s. qua
supra facta est mentio. timuit valde nauigatōem acri
pere tantā. tamē spe saluti s puerozum iter inchoat.
Cum autē p tiberem hostiam peteret. et puertis sitien
tibus iam aquam calidam subuenire vellet. nec ignif
quo posset a aqua calefieri p:stō esset. cernit p:cul
mum sibi apparere i loco quod daz. q vt a gubernatore
nauis didicit tartēnū vocabāt. Eiens igitur nauem
et hausta de flumine aqua illuc p:perans igne facta

aquam calefacit calefacta q; pueris bsbendaz dedite
 qua porata statim sopiti sanati sūt. dicit q; se vidisse
 in somnis deū quendā eoz. cor pa tergentē et p̄cipiē
 tem vt aditis p̄serpine aram vñ potio illis fuerat. al
 lata nigre hostie immolarentē lectistermia etiam a lu
 di nocturni fierent. **Pater** hō pueroz. nullaz ibi araz
 videns pergīt ad ciuitatē vt emat nouam araz p̄cipis
 ens sūs vt interim fodiat fundamēta p̄ ara locanda
 qui dū fodiant inueniūt. p̄funde sub terra ad x. pe/
 des aram quandā diti et p̄serpine insēptam. q̄s cum
 valelius accepit p̄ nunauz hostias furnas id est ni
 gras ibidem immolauit. ludosq; et lectistermia conti
 nuis tribz noctibz q; tot erant liberi curati fecit. **Cu**
 sus exemplum valet publicola q̄ fuit osul primo an
 no post reges expulsos et successit i lo cū collatini tar
 quini studio succurrendi cuibz secutus apud eandē
 aram boues nigros masculos diti et p̄serpine boues
 femias immolauit lectistermioq; et ludis factis. tūbz
 noctibus terra aram obruit sicut fuerat ante. **Hoc ex**
 valetio. **Pater** ergo q; ludi isti fuerunt instituti pri
 mo anno post reges expulsos qui scdm orosium fuit
 annus. cclxiiij. ab vrbe adita. **Isti** vero ludi fuerunt
 aboliti sicut a alijs tū postmoduz tempe p̄mi belli
 punici fuerunt reuocati. **De** quo tpe dicit hic aug⁹.
 q; tanta copia morientium ditato s̄mferos etiā lude
 re delectabat quia tpe scz primi belli punici q̄s duca
 uit. p̄m. annis interfecta est ex vtraq; pte hoim inu
 merā multitudo. quoz mortē dñs est pluro id ē de⁹
 infernalis dicit⁹ est. **Vnde** et a dite dicit diues et di
 tari. q; dis continue dicit. q; homies omne moriūt
Vnde i hoc q̄s dicit aug⁹. inferos ditatos alludit no
 mimi diti. **In** hoc hō q; dicit eos ludere delectari al
 ludie ei q̄s dicitur ē de ludis eis ofeceratis et renouas
 tis. **De** renouatōne hoz. ludoz apud tarentū facit et
 tus montē in libro. xlij. **Et** infra. **Sibil** sane misera
 bilius ē. historiam de athilio regulo q̄ hic tangit po
 sui supra libro primo ca. xv. de qua hic enaz mentio li
 bro. ij. ca. xij. **Et** infra. **Ve**z. est q; aera sūt scz diij
 vel demones hoc dicit aug⁹. s̄m opinionē a pulcra pla
 romici q̄ posuit deos esse aialia coz p̄ aereum hābens
 tia vt ptz infra libro. vij. ca. xvj. vel hoc dicit quātuz
 ad cozpa que sumūt qñ visibilitate se ostēdunt. oten
 sant em aereum a figurat vt volūt. **Et** infra. **Acc** ma
 la isto tpe ē. de malis que h̄ recitat aug⁹. scz factis i
 fra verbum p̄ aquam et ignem loquit⁹ oros⁹ libro. iij
 et dicit q; āno ab vrbe condita quigentēsimooctauo
 repentina subuectio ipius rome puenit trūphum to/
 manoz. scz de cartaginensibz. **Quidē** quiritio lucas
 tio et catullo aulio osulibus diuerse ignū aquarumq;
 clades pene abspserunt vrbe. **Tiberis** em insolis
 tis auctus p̄mbeibz et vltra opinionēz vel diuertita
 te vel magnitudine redundans rome edificia i plano
 posita deiecit. aquarum grauissimaz cladem grauidor
 ignis vastatio secuta ē cum ignis meertū vñ surrepes
 sit plurimas ciuitatis ptes puagatus. hoim domoz
 qz miserabilem stragem fecit. **De**inde dum omnia i cir
 cuitu forei de popularentē ed em veste coz ripuit. et nec
 quidem dñs subuenient ibz ignem illum q̄ etern⁹ pu
 tabatur temporare⁹ ignis opp̄ressit. vñ etiā metell⁹
 dum arduos deos eripit. vij. brachio semiuisto a blat⁹
 aufugit. **Hoc** orosius. **Ignem** p̄petuum vocat ignem
 q̄ i templo veste a virgimbz q̄ sacerdotes eius erant
 otinue lignis appositis fouebat. **De** isto etiā in cedio
 templi veste et metello sacra exortante loquit⁹ titul
 liuius libro. xij. de verbis origine a ouidi⁹ libro. vij. s̄
 factis. **Seneca** hō libro. iij. declamationū. declamati
 one. ij. dicit metellum tunc fuisse cecati. et ideo post
 modum sacerdotium sūmum ei negatum **Hunc** metel
 lum h̄ aug⁹. vocat veste familiarissimum. qz sacra
 t̄pius et alioz deoz. que i templo veste fuerant cum
 tanto sui piculo conatus ē saluare. **Et** infra. **Vbi** et
 veluti vitam p̄petuam ē. id ē veste quā ignem volunt
 esse. q; vitam p̄petuam donabant h̄gines. q; semper

ignem fouebāt vt dicitur ē. **Et** infra. **Sacra** illa fata
 lia ē. sacra fatalia vocat aug⁹. sacra palladis que s̄
 reopa allata fuerāt. nam sicut dicit ouidius libro. vij.
 palladium id ē simulacrum palladis. de quo satani
 id est p̄diuinatum ē et immobili ter fatis diffinitū fus
 it q; eo translato transferret imperium vt sup̄ libro
 p̄mo ca. ij. dixi. fuit positū i templo veste et cū templū
 arderet fuit exortatum vt dicit ouidius. et dicit hic
 aug⁹. idē. **Dicit** etiam q; ista sacra fatalia res i quibz
 fuerant p̄serane cuitates scz ilium. launimū et albam
 quibz successe sacra illa hābebant i magna reuerē
 tia. et tñ omibus illis male accidit. nam troia et alba
 subuerse sunt. et launium ato regnum p̄didit **De** hoc
 supra dictū ē libro isto. ca. xij. **Et** infra. **De** istis
 nequaq; ē. hic dicit aug⁹. q; ea que dicit de romanis
 et dñs eoz. de malis p̄ne q̄ romani passi sunt efficacit
 ter occludant. **Concludit** om̄ oia eos. qz ipi non co
 luerunt deos p̄pter aliquā bona eterna et futura sed
 solum p̄pter p̄ntia. et ideo q; malis q̄ passi sunt patz q;
 frustra coluerūt eos. nō at sic posset oia xp̄ianos q;
 malis que h̄ patiuntē argui. q; non colunt xpm p̄pter
 p̄ntia. s̄ p̄pter futura
Secundo autē punico bello ē. **In** hoc ca. xij. tra
 ctat beatus aug⁹. de malis romanoz q̄ i sc̄pis
 passi sunt de tpe secūdi belli punici quod mouit hani
 bal imperator cartaginēsum romani. **Ita** sicut dicit
 hystorographi. orosius eutropi⁹ et it⁹ liui⁹ eēt
 i⁹ anoz. a vulcari p̄m suo ad aras iurauerat se oē ro
 manos pugnaturū. q; citius posset. **Vari⁹** etiā libro
 h̄. idem narat. addit q; hāmbal signare cupiēs quā
 to mter se odio roma et cartago dissiderēt in lido in
 terrā pede fuscatozq; puluere. tūc mter eas finē bel
 li fore dicit cum altera i terrā esset redacta. **Et** hic
 sciendum q; iste hāmbal fuit hāmbal postero. nam
 fuit hāmbal alius prior dux cartaginensū q̄ i primo
 bello punico a romanis est deuictus bello nauali. **De**
 isto vero bello punico sc̄do scribit tle⁹ liui⁹ decadem
 vnam id est. p. libros i cuius. p̄logo dicit se scrip̄tuz.
 bellum om̄ maximum memorabile que vnq; gesta sūt
 quod hāmbale duce cartaginensē cum p̄lo romano
 gesserunt. neq; em validiores opibus vltē mē se cui
 tates gentēq; orulerunt arma. neq; h̄is ipis scz car
 taginensibz et romanis vnq; tñ virtū fuit et nō igno
 ras belli artes mē se. sed prius expertas bello punico
 primo oferebant adeo vana belli fortuna fuit ut xpi
 us periculo fuerint q̄ vicerunt. **Oñs** etiā. p̄e maiori
 bus certauerūt q; vnq; romani em indignati sūt q;
 victoribus. scz i primo bello punico victi vltra mfer
 rent arma. p̄ni etiam indignati sūt qz videbatur s̄
 q; nimis sup̄be et aua te eis a romanis imparetur **Ce**
 pit autē hoc bellū s̄m orosium anno ab vrbe condita
 .ccccxxij. sub cōsulibus publico conelio sapione et
 publico sempromio longo. **Finis** autē fuit ill⁹ bellū
 p̄ sc̄pionem s̄lium p̄dicti sc̄pionis q̄ postmodum sub
 iugatis aftis dicit⁹ est sc̄pio african⁹ accipiēs nomē
 a gente quā subiugauit. **Duravit** autē hoc bellū s̄m
 augustum infra libro. v. ca. xij. annis. xvij. s̄m oro
 sium annis xij. Cui oco ddat titus liui⁹ libro. v. s̄
 bello punico. s̄m vero eutropium libro. ij. annis. xij.
Uambale quippe ab hispania msurgere. **Scienduz**
 est q; vt i p̄cedētū ca. dixi. imperium cartaginēsum
 p̄tendebat se vsq; ad hiberz fluiuz hispanie. ita q;
 p̄ hispanie fuit eis subiecta. qz ergo mē hispaniam
 et romā mare nō mediāt ideo ad vitandū manus discer
 mina hāmbal fecit viā suam de africa i ytaliam p̄e
 hispaniam vbi mare q̄s diuidit europam et africanam
 strāctissimum est. et q; ex vtraq; pte sui portus habe
 bat cartagini subiectos. **Alia** causa fuit vt h̄ret occas
 sionem romano s̄ muadēdi vt i sequenti caplo appare
 bit. **ueniens** aut in hispaniam expugnauit sagūtū. vt
 etiam dicit i sequētū ca. et eadem ciuitate expugna/
 ea tranfuit montes piceneos qui hispaniam a gallis
 diuidunt. et sic p̄ gallias tranfens. xij. die s̄m orosū

a pireneo monte ad alpes puenit vbi cumq; resistētiā
inuenit gladio ferroq; sibi viā aperuit: in alpijs v/
ro gallos sibi resistentes bello superat atq; rupes im/
meabiles igne et ferro resandit. quadriduo i hīs cō/
sumpto. quita die puenit ad plana ytalie scz ad pla/
na lombardie hīs tunc exercitu centuz milia peditū
et viginti milia equitū. Scipio vero osul romanorū
pmus cum exercitu sibi occurrit. omissoq; pio apud
flumē ticinū qd padum influit scipio grauter vulne/
ratus a filio suo scapione tunc admodū iuuenē a morte
liberat. cūq; ceso ibidez pene omī exercitu romano
tum quē scipio osul ibi habuit. Postmodū ab eodem
osule ad fluuiū erebiam qui ē iuxta placentiā iterum
pugnatum est fortuna osimili. Semp: omus hō con/
sul alter cogitō sui college casu de hālia cum exerci/
tu rediit et apud eundē fluuiū agrestius amissio exerci/
tu fere solus euasit. In quo bello etiā hanibal vulne/
ratus est q postea cum primo vere i tuscā trāsit et
fūmo apennino monte correptus a biduo muibz cō/
clusus et onustus cū exercitu obrigit. vbi magnus
numerus hoim iumēta etiā sua q plurima et elephā/
tes pene omnes frigore perierunt. inde vero pgre
di ens p viam plaustrē iuxta feruos maximam pte sco/
rum et iumentoz pdidit. et oculum q iam dudū eger/
fuerat. vigiliaz violenta n frigidus ac laboris amiz/
sit. Cū difficultate tū paludes euadens ad castra fla/
minii osulis appropinquat. et flaminii apd lacū trāsit
menū q nō dicit lacus pulmus exeratit ad bellū. vbi
arte hambalis totū exercitū romanoz. circūit. fū/
ditus trucidat. est. ipe osul occisus est et. xxx. milia
romanoz. celsa. et sex milia capta referunt. In hō bel/
lo tantus fuit ardor pugnantū vt terrē motū grauis/
simū q tam vehemens erat vt verbes diruit montes
trāstulit rupes detecit. et flumia retro: sū coegit mili/
tes nō sentit. Post hoc secuta ē pugna cānenis id
est apud cānas vicum apulie paulū et tarentum varro
nem. et interfecta sūt romanoz. xliij. milia. et de ex/
ercitu hambalis magna pars celsa ē. pērit at i eo bel/
lo emilius paulū osul. et osulares et pterij viri. xx. m/
terfecti sūt. senato. res. xxx. vel occisi vel capti nobiles/
viri. ccc. pedestriū militū. xl. milia equitū tria milia
quingenti. Varro autē osul alter cū quinquaginta equi/
tibz fugit venusā. nec dubiū est quin dies illa vltima
fuisse romani stas. si hambal ad muadendū vt tam/
mox post victoriā ostendit. In nulla pugna orea pe/
nos romani sic afflicti sūt. n. et tū multe ciuitates pra/
lie pus romani subiecte. a romanis discesserūt et ha/
nibal ad hēterum iter quas capua erat pēpua. Scē/
dum at q pter istas pugnas. iter hambalez et roma/
nos fuerunt alie pugne multe. et nunc qdem romani
nunc at cartaginēses supiores erant. Similiter dū ha/
nibal pugnat in ytalīa. fratet suos ha forubal pugna/
uit orea romanos i hispania. q duos scipiones fratres/
n duces romanoz. missos in hispaniaz orea ipm occi/
dit n multas strages romanoz. fecit. Et ifra Tres
modios anuloz. zc. Orofi quātum ad numez modio/
rum ocorat cū augustino. Tit. hō liui. lib. 10. in. 8
scdo bello punico dicit q anuloz aureoz. tantū fuit
aceruus. vt fm aliquos auctores vltra tres modios
cum dimidio explerent. dicit tū q pius est vero non
plus vno modio fuisse. Et mfea. Atq; hinc strā/
ges. zc. vult aug. dicit q hinc id ē ex numero anuloz.
q solum nobilitatibus n maioribz interfectis detracti
fuerunt cartaginē et transmissio comicē potuerunt carta/
gines meli. quāta fuerit alioz. romanoz. nimis no/
bilium interfecta multitudo q videret eis posse p mo/
dum alium nūciari. Et mfea. Demq; tanta zc. Quā/
tum ad hoc narrat orosius lib. 10. in. q post dictā cla/
dem romanoz. adeo desperauerūt romani q senato/
res derelinq; ytalīa n lo cis alijs ad habitandū si/
bi querēdis osilium in eūdum putauerūt. qd tūc osit/
matum fuisset. ni si cornelius scipio tribunus tunc mili

tum q postmodū scipio africanus appellat. est distri/
cto gladio eos deteruissz. ac post p pte defensione
iurare i sua hōba coegisset. Quo facto romani ad spz
vite respirare ausi dictatozē de cū iumū creāt. Qui p
defectu militum habito alios a. xvij. anni etatis sue
immutat et in ordinarā militā fecit. Cuius erant qua/
tuor legiones vndecunq; collecte seu otracte. Tunc
etiā suos spectati roboris ac voluntatis vel oblatos
a suis dñis. vel si opus erat publico pio empros sub/
titulo libertatis ad sacm milite adegit. Valerius li/
bro. vij. ca. vij. dicit. xx. milia fuoruz tunc empta. q iu/
rati q strēnuam ac fortē darent opam missi sūt in ca/
stra. Dicit etiā orosio. et valer. libro. vij. ocor. dat. q
iunius etiā dictatoz. antiquū romane miserie factū re/
colens scz factū romuli q aslū ostruxit p suplemēto
nouī exercitū edicto velut asilo pafecto hoies qui
sceleribz ac bebitis obniji erant impunitate. pmilla
militie ascriptis. quoz. numerus ad sex milia virotum
fuit. Scēdum est etiam q fm titū iulium lib. 10. in. de
scdo bello punico. tiber. 9. fert us graecus legiones. p
magna pte habebat volonum q sui existentes milita/
bant et milite strēnuam libertatē meruerunt. Et infra
Detracta sūt templis zc. narrat orosio illud idem s
armis templis ablatis et etiam titus iunius. Et infra.
Tunc etiā stipendijs zc. Hoc sciendū q licet statim
post cladem cānensem supleret defectū. eratq; id est
pecunie publice vt patz p orosio lib. 10. in. est at era/
tium locus vbi pecunia publica reponit. tū illud de
quo hic loquit aug. 9. origit post interfectōem duo/
rum scipionū i hispania scz anno. ij. belli punici scēdi.
nā fm orosio tunc auctoritate osulum scz cladij marci
et valerij leuiniū auz. et argentū signaturz ad questō/
res omnes senato. es palaz i erarum otulerunt ita vt
nihil pter anulos singlos. bullazq; sibi ac filijs et dez/
inde p filias et viores auri tū singlas vnas. n. argē/
ri nō plus q singulas relmquerēt. Tit. hō liuius s
scdo bello punico lib. 10. in. narrat q cū p suplemen/
to remigū p nauibz deessent tam homies q pecunia
valerij leuinius osul osiliū dedit. cum ptes qd agen/
dum foret hēstaret i hunc modum. Sicut mgratus
preat honore senatui et senatū p sō. sic ouenit ut du/
cem se exhibeat ad omnia sub eundē. Igit si volumus
q pnone puare remiges exhibeat. pmo impem. nob
metipis. Omnes ergo senatores oferam. 9. cras i publi/
cum auz. et argentū. ita q quilibet sibi anulos n oīu/
ge et liberis et filio bullam. et quibz vior sit vel filie
singulas relmquāt vnas auri. q curuli sellas sederūt
ad reddenda iudicia relmquant sibi equi ornamenta
de argento et tot libras vt possint hē deoz. ymagi/
nes et patellam ad libamia sacrificioz. Ceteri senato/
res libram argēti tantū vnā sibi relmquant et cras
signati quinq; milia. i singulas res familiares. Sicq;
factum est approbantibz omibz hoc osilium tantūq;
pecunie allatum ē. vt trinitū quoz. officū erat pecu/
niam recipe n receptā scribere ad hoc nō sufficerent
Et at bulla quoddā ornamentū nobiliū pueroz. so/
lebant em bullas aureas qua sō rotundas ad modūz
bullaz. q in aqua etrumpunt p corrigiā a collo depe/
dentes portare

Nec in hīs omibus belli zc. In hoc ca. 11. tractat
beatus aug. 9. de quodā malo qd sustinuerūt ro/
mani in amicis suis tpe scēdi belli punici vel paz. ante
quā si incipiamus fm bellū punici ab illo tpe q hani/
bal incepit bellare orea romanos directē. tūc malum
de quo loquit h. aug. 9. pcessit bellū punicum scēdm
fuit ei 9 occasio. et tūc dicem 9 bellū punicum scēdm
incepit āno ab vrbe odita. ccccxxxij. Si hō incipit
annus oputare annos huius belli ab eo tpe quo hani/
bal incepit pugna re orea romanos directē vel in di/
recte sicut aug. 9. h. oputat. tunc accidit malū h. primo
anno belli punici id ē anno ab vrbe odita. ccccxxxij
qz eo āno fm orosio pugnavit orea sagittimos amicos
romanoz. facit autē aug. 9. in hoc caplo duo primo

em pdictum malum describit. Et scdo ibi hic aliquid
 ageret et extra deos. ppter hoc malū muebit. fuit ac
 hoc malum destructio saguntū fuit autē saguntū cui
 tas quodam potētissima i hispania sita i ofinio imprij
 africani impio romanoz nō subiecta. s; tñ romanorū
 socia et amica. Sciens hamibal q; inde possz hēre occa
 sionem pugnādi extra romanos q; si saguntum obli
 dere vel expugnare romani succurrerent ut eos de
 fenderent vel vmdicaret ideo pri9 extra saguntū q;
 extra romanos se mouit. Deo ac occasione extra ro
 manos pugnandi quesuit ne videret pacem mē ro
 manos a cartaginensibus post pimum bellū punicūz fa
 ctam p hēre violare. vt patz p titū liuiū de scdo bello
 punico libro pmo q; etiam narret q; hamibal pmo im
 pugnauit ciuitates vicinas saguntū q; nō erat de socie
 tate a secedente romanorū querendo occasiones et
 pugnādi saguntum. Cuz hō pmo saguntinos confli
 ctos et i ciuitate refugientes obfidaret legatis roma
 norū ad se missis vt ab obfidione recederet. illustri di
 cens se rebz bellicis extra hostes intentum non posse
 ipos audire. Profecdi igit legati cartaginem oque
 tuntur frustra de federe pacis iam rupto inde roma
 redunt. s; interim dum sic negociaē saguntum euer
 sum est et destructum i maximū viuperium romano
 rum. q; i tali necessitate nō succurrerunt vt decēbat so
 cjis et amicis. Saguntini hō pruisq; ciuitas capetur
 tñ cruciabant fame q; suoz moroz. cadaueribus
 pascēbant. et cum miles qdam hamibalis amic9 sagū
 tinoz volens vitaz saltem ciuium saluare. pmittēt eis
 vitaz. et locū alū vbi possent sibi ciuitatez ostruere.
 dum tñ hamibali saguntum cuz auro et argēto ipoz
 redderent. ipi tpe deliberatōis accepto rogum maxi
 mum i medio ciuitatis accenderūt et primo i eo omne
 auz suum et argētum cuz reliq; sup lectili. picerunt.
 et postea celsi vronbz et libens sē ignē vnanimiter
 precipitauerunt. Et infra. **H**ic aliquid ageret et
 hic muebit aug9. extra deos q; erant mediatoros soci
 eratis firmate mē romanos et saguntinos p quos iu
 ratum erat ad ofirmandum societatez illam. et ideo si
 potuissent debuerunt saguntinos defendē q; tam o sctā
 tee iuramentū p eos f. dūz suauitū. Vocat autem h
 aug9. deos illos belluones id ē voraces seu insaciabi
 les et nebulones id ē gulosos et glutones. q; nō potu
 erunt sacrificijs eis oblaris satuari. q; semp plura et
 plura a suis eultoribz expectebat. Et infra. **S**i ipi dñ
 tepestate et h sciendū q; sicut narrat o zoz hō libro. iij
 anno. p. postq; hamibali italiā venit. gneo fuluio et
 fulpicio ofulibz hamibal de cāpama mouit exercitum
 et p viāz latinā p fēd9 ad amenon fluium tribz mi
 nariibus ad vrbe ofedit incredibili totius ciuitatis me
 tu. et cuz matrone pauore amētes p pugnā causa eue
 rerent pmez. p muris pugnare gōtiter. hamibal cuz
 expeditus equitibz vsq; ad portaz collinam accessit.
 dando omēz exercitum suū i aciem direxit. s; et ofu
 les nō detrectauerunt pugnā. Sed vbi aces vtriusq;
 pitis oppositus extiterunt. tantus se subito imber mui
 bus grandine mix9 effudit. vt turbata agmia vir ar
 mis verentis i sua se castra recipient. Deinde reddita
 serenitate cum i cāpam atq; i aciem redissent exercitus
 tufus volentior fusa tempestas magis eos teruit a
 teritios i tentoria sua redire coegit. Tunc ouertus in
 religione hamibal dispisse ferē pouende sibi rome mō
 volūtātē mō pteaz nō dari. q; scz qñ potuit scz statim
 p9 strage cānensem nō habuit volūtatez. s; qñ voluit
 nō habuit pteaz romā obtinēdi. loac hōstoria narret
 tit9 liui9 libro. vij. de scdo bello punico. Itas hō tē
 pestates q; hamibalem coegerunt ab incepto desistē
 ascripserunt romani dijs suis q; si haberent i sua pte
 tempestates immittere qñ vellēt. qd si ita esset. dicit
 aug9. q; multo magis debuēret terruisse hamibalem
 qñ impugnauit saguntinos. Et infra. **S**i q; dīlo
 regulo et de ipō fuit dictum supra libro isto capitu
 lo. xvij. et libro pmo caplo. xv.

Porro mē scdm et postremum et. In hoc caplo
 tractat beat9 aug9. de malis q; romani passi
 sūt post scdm bellum punicūz finitū. et primo obiice
 dijs falsis mala q; passi sūt romani mē bellum punicū
 et tertium mē q; duo bella fluxerunt fm orofium. An
 circiter. l. scdo ibi. s; vltimo bello et. obiice eis mala
 que passi sūt post tertium bellum punicūz. Nū salu
 stius optimis moribz et. s; dicit salust9 in hōstoriaz
 romanoz. q; scripsit. Et infra. **S**cpio ille rome et.
Ad intellectūz hui9 pris sciendū ē. q; multi fuerunt
 scipiones valde famosi. quoz duo ftes et at scz publi
 us cornehi9 scpio oful romanoz. primo anno scdi tal
 li punicū. et alter scz gneus scpio q; fuit dūz romano
 rum i hispania extra magonē duem penoz quem vi
 cit et cepit. Ambo hō isti ab aserubale fratre hami
 balis postmodū i hispania iterfecdi sūt. Erant at et
 alij duo scpiones filij pdicti publii cornehi scpionis
 quoz vn9 dicit9 fuit publicus scpio african9. q; ha
 mbale finaliter vicit. a african9 debellauit. alt et ve
 ro dicit9 est lucia9 scpio aspaticus. q; a hā mmorem vi
 cit et de ea triumphauit. prim9 af istoz duoz dicit9
 est african9 superior. Erat at alius scpio. nepos ei9
 qui q; i tertio bello punico african9 vicit a cartagine
 deleuit dicit9 est africanus. sed posterior. Post istos
 erat scpio natica q; fm titūz liuiū fuit filius gnei sc
 pionis pdicti. de isto dicit9 ē supra libro pmo ca. xxx
Loquit9 vero aug9. in apofito de scpione africano
 priorē. ipē em roma3 a pthiam saluauit finaliter i se
 cundo bello punico. Nam hamibale adhuc italiā pua
 gante ipē teatrat exercitum i african9 vbi ocella m lo
 cis diuersis maximā multitudinem aserorum tñ cartagi
 nenses teruit a oppressit vt necessitate ducti. hamiba
 lem cum suo exercitu i defensionem sui de italia reuo
 carent. q; dicit9 mō reliquit italiaz. et veniens i africanā
 colloquiū scpionis peti. et cuz primo occurru se diu
 attronē admiratōne mutua duo clarissimi pncipes su
 sperissent tractatū pacis habuerunt. s; i ffecto pacis
 negotio pugnatū est. et victus ē hamibal i terfecdis
 cartaginensibus plusq; xx. milibus. Deinde fugiens ve
 nit cartaginez pthiam q; senatui vt pacem peteret q;
 nulla spes alia superat. par vero p scpionē de volun
 tare sanaz p piaz romani ocella est. naues tñ plusq;
 quingente i altum mare pducit i ofpectu ciuitatis car
 taginensis mense sūt. Et infra. **C**ui9 ab adolefcent
 tia et. Quātum ad istud qd h tangē narret tit9 liuiū
 de scdo bello punico libro. vij. q; ex quo iste scpio pu
 eritiam exegit. nullo die egit tempulicaz aliqua vel
 puatam aneq; ret i capitolii id ē iouis templum in
 gressusq; templū ofederet ibi et qñ teneret ofilium i
 secreto. h mos suatus p toē vitaz seu ofultu temere
 fidem de se fecit. Et opinio vulgata fuit ipm esse filiū
 sturpis diuine i istis etiā cum dicit9 ito liui9 ocoz dat.
Agellius libro. vij. Dicunt em q; de olimpiade phi
 lippi regis vxore alexandi matre i hystoria greca scri
 ptum est. scz de dracone cū ea cubate id ē iouis hamo
 ne m specie draconis. ppter qd filiū iouis hamonis se
 ereditit illud de publii scpionis q; matre q; prior af
 frican9 dicit9 est memone dari esse. Nam q; de vita et
 rebz africanū scripserūt matre eius diu sterile exima
 tam tradunt publiū q; scpionē cum q; nupta erat libe
 ros desperauisse. postea i cubiculo atq; i lecto cū ab
 sente marito sola cubat. et obdo. miētē sibi repēte iuz
 cam ingentē angue eliq; hñs q; viderant teritios ac
 clamantbz elapsū inuenire nō posse id ipm publiū sc
 pionem scz maritū ad aruspices retulisse. q; factō facti
 ficio respōderūt. fore vt liberi nascerent. vnde et mu
 lier cito post accepit hūc scpionē africanum ipi etiam
 iudem scptores mādauerunt frs hūc scpionē soli
 tum plusq; illucfere i capitolii venire ac tubere ape
 riri cellā iouis. atq; ibi solitariū diu morari quā si oful
 tantē de republica cū ioue. Edictuos q; id ē custo des
 tibus templi sepe iurasse q; solū eo tpe cuz capitoliū
 ingrederet cames q; i alios seuiēbat neq; latrauerunt

contra eum neq; in eum incurrerit. Et infra **T**rimi
coz accusatibus re-narrat quantum ad ephium sci-
pionis libro quarto orotius q; sub ofulib; marco et
claudio a quito fabio ab vrbe mgrata sibi diu epulaf
mo: bo perijt. **E**utropi; libro- iij. dicit q; diu epulaf
apud amiterna mo: bo perijt eodē ano q; hambal cuz
videret a pruſia rege bitumie ad que fugerat ſe roma-
nis tradendū venenū bitis ne viuus romanis trade-
retur mortu; **V**alerius at libro- v. ca. de ingratia
dicit q; romani ei; clariffima opa etiā iniuriis penſa-
bant id ē recompēfabā r- naz ciuitatis ignobilis et de
ſerere paludis eū acolā fecerunt. eūq; volūtarj eplij
acerbitate nō tacit; ad inferos tulit. **S**epulcro enim
ſuo ſic inſcripſit. Ingrata patria ne offā q; dez mea ha-
bes. cineres em ſuos negauit ſc; roma. quaz i cineres
collabi paſſus nō eſt. **D**icit at valeri; ſuū eplium fuiſ-
ſe voluntariū q; videns malitiam accuſantiū q; euz de
quabā ſuma pecunie accuſabāt et ſepius impetebant
quā debuerat oratio tradidiſſe vt dicebant q; loqui
tue valeri; libro- iij. ca. viij. vñ fm ipm. cuz q; dam vi-
ce ea impetere rēdit. **N**ec em puto eo malignitatis
uentum. vt de mea inno cētia oquerendū ſit. **N**ā cuz
africanam totaz pfati vñ ſubiecerim nihil i ea q; meū
dicere p̄ter cognomē rēmiū. **N**ō me igit; punice nō
fratres meū a ſiance gaze auaz reddiderunt. **S** vt
q; nfm magis inuidia q; pecunia locupletior eſt. **V**i-
dens igit; et accuſantiū malitiaz q; mgratitudinē cui-
um indignat; ipōte de vrbe receſſit. ſicut narrat tit;
liuius de bello macedonico libro- viij. circa finem. **D**e
cui; etiā ſepultura dicit ibidē ſic. Multa m ſcipionis
morte funere ſepulchro i diuerſa tabulē. id eſt mul-
ta q; ad iſta tria diuerſimode ſcripſerunt auctores vel
narrauerūt hoies et cui fame aſſentiā nō habeo. nam
aliq; dicunt anno mortuum q; mortu; eſt rome dela-
tum. ali; ſo eum in tēnis a mortuū a ſepulchro naz
i vtroq; loco monumēta oñdunt et ſtatue naz inter
m monumētū eſt. monumētū q; ſtatua impoſita fuit
quaz tēpore deiecitaz nup; ipi vidim;. **R**ome etiam
eō; portaz ca penā i ſcipionum monumēto tres ſtatue
ſūt quaz due publi; et luen; ſcipionū dicuntur. tertia
enim pote. **H**oc vt tit; liui; **E**t infra **D**einde tunc
p̄mum rē ſc; poſt mortem africanam. vel poſt ſcōm bel-
lum punicum. vtroq; em mō vezz ē q; h; **E**t eſt ſci-
entium q; gallo greci ſunt illi quos ap̄lus galathas
vocat. et fuerūt filij galloz q; vñ ad grecia. p̄ceſſe
tunt i ſibi remanſerūt. de quibus iuſtin; libro- xliij.
multa ſcripſit. et eſt gallo greca ſeu galatia puſita
q; dam aſte minor fm phidoz. **E**t id eo h; mo; lupuriam
id eſt lupū deliciaz. vocat h; aug;. lupunaz aſiaticam
fuit em aſia minor tante lupurie id eſt lupū deliciarum
debita q; ipa multa gentes corrupit ſui imitāde. vñ
dicit valeri; libro- ij. ca. p̄mo. q; ſpartana ciuitas id ē
lacedemonia ſigur; legibus obtempana aliquādiu
oculos cuiū a otemplanda retraxit aſia ne illecebris
ei; capti ad delicatius vite gen;. **P**la berent. audierūt
em inde leticiaz q; immoderatos ſupt; et oia nō neces-
ſarie voluptatis gna fluxiſſe. **Q**uantū vero ad illd
q; d; rāgit h; aug;. iſta lupuria rome mtrōducta dicit va-
letius libro- ij. ca. p̄mo ſic. **V**bi at nē ſcō belli puni-
ci ſinis et philippus rex macedome deuict; licētioris
vite fiducia; dedit. vñ tit; liui; de bello macedom;
co h; b; viij. loquens de exercitu manij volſconis q;
gallogreos id eſt galathas ſubiugauit. dicit ſic lupu-
rie peregrine origo ab aſiatico exercitu mucta vel in-
uenta eſt. inde p̄mum ſectos erat os veſtem ſtragula
tam p̄oſam. plagulaſq; et alia terſilia q; tunc ma-
gifice ſuplectilis habebant monopedia et ab acos
romani adueperunt. **T**unc pſalterie ſambuceq; q; qui
uia. alia q; ludorum oblectamēta addita epulis. epu-
le q; ip; et cura q; ſupt; maiorē apparat; cepte tunc co-
ctus viliffimū antiq; mancipiū q; eſtimatōne et eſu in-
p̄cio eſſe. et q; miſterū fuerat. ars haberi cepta eſt.
vñ tñ illa q; oſpiciebant. femina erant future lupurie.

Hoc tit; liui;. **V**ocat at h; aug. lectos eratos. lectos
deauratos. vel prim aureos. nam fm hug. more eris
mter auz. et omē metallū. ab ere at fm eundez dicit
eratos. **S**tragulū at vocat veſtem diuerſoz. colorz.
pſalterias vocat inſtrumēta muſica. **E**t infra **S**ed
nūc de h; malis rē. intentio aug. i ſ libro eſt loqui
de malis pene et nō de malis culpe. **I**deo excuſat ſe a
pſecuto eoz. q; ocernunt p̄ dictaz lupuria quā homo
pati nō molerabiliter ſ; libēter. tñ occaſionē habu-
it loquendi de p̄dicta lupuria ap̄ter verba ſaluſtij. **E**t
infra **L**ata eſt etiā illa lex vocoma rē. **H**ic vocata
eſt lex illa ab ei; auctore q; vocon; dicit; eſt. q; iniqua
fuit et grauis. q; fm ea; ſi quis haberet et tñ filiaz vñ
cam et nō plures liberos illa filia non ſuccederet i de
reditate. q; videt iniquū m p̄ſomis puatis. **Q**uis rati-
onabilis eſſe poſſet i publicis p̄ſomis ſicut regibus et
p̄ncipib; **C**ui; legis iniquitas p̄t; q; filiab; ſalpa/ta
at numeri. r̄vñ. q; cuz peterent ſucceſſionē p̄tis q; abſ-
q; masculina. ple de ceſſit. r̄videt dñs. iuſtā rem poſtu-
lant filie ſalpaat. **H**anc ſo legē vocomā ſuaſit cato
cenſorius i oratōe quada; ſic dicit **A**. gelli; libro- vi
de hoc dicit tit; liui; libro- iij. ab vrbe obita. q; vo-
conus ſapa tribun; plebis legē illaz tulit. **S**uaſit ſo
eam marc; cato cui; orat; oratio. **A**. gelli; ſo o libro-
i. cap. p̄. r̄vñ. de hac lege ſic dicit. q; vñ ius plebiſci-
to vocomo. de colereccendis muliez hereditatib;. **D**e
atus aut; gregor; libro- r̄vñ. mozialium vſus inq; vi-
te veētis nō habebat vt hereditatem familie in mafu-
los ſortirent. q; legis ſeueritas forma eligens. inſir-
ma orēns diſtricta potius ſtuduīt q; benigna ſanti-
re. **E**t infra **B**ellis tantūmodo foris rē. **H**ic ſcandū
eſt q; poſt ſcōm bellum punicū ſimū. oñmū ſecutum
eſt bellum macedonē p̄mū oira philippum regē
macedonie. nō q; dem oira philippū p̄mā legādrī. **D**e
gmi. q; diu aū mortuus fuit. **H**ic oira philippū alium q; i
ſcōo punicō bello hambali contra romanos. p̄miſit
auxilium. q; deuictō a q; ad philippum bello macedoni-
co primo ſimū. ſecutū eſt bellum ſitacum oira anti-
ochum regem ſirie. et eo deuictō ſecutū eſt bellū meri-
to fm orothum inē bella maſia referendū iter ſc; ma-
cedoniam. **S**ed oira p̄ſcum filij philippi regis ma-
cedonie ſupradicti p̄ ſuo defunctō. deuictō at p̄ſco
a capto ſecutū eſt bellum oira celibetos i hyſpania
romanis nimis terribiles. naz met; eoz. ita romanos
inuaſit. vt nō eſſet aliq; q; miles vel legat; auderet i
hyſpaniā ire. mſi q; publi; ſceptio q; p̄ ſimobū dicit;
eſt african; poſterior. ſe ad eundū vltro obtulit. **V**e-
mens at i hyſpaniā maximā gentū ſtragem fecit. **S**e-
cutum eſt deinde tertiū bellū punicum. **P**reter dicta
vero bella q; famoſa q; notabilia fuerūt. habuerūt eē
romani in ſc; et tēcū bellū punicū bella alia cuz di-
uerſis gētib; multa ſc; bellū erboliciū. hyſtriciū. gallo
grecum. illiriciū. q; macedoniciū tēcū. **H**ic omia fuerunt
longe ab vrbe. **E**t infra **D**omi at mille rē. mille em
id eſt valde multe. p; iam ſup; de ſcipione africanō ſu-
periore. **E**t idem etiam apparet in fratre ſuo ſcipione
aſiatico. q; etiam ſicut narrat valerius libro- v. deuicta
aſia et p̄ſo romano adicta rāq; fur pecunie publice
id eſt rē; peculat; i carcerem ducti iuſſus ē. nō em ta-
lia potuiſſent tātis vitis inferri ſine magnis q; multis
diſcordijs i ciuitate. **E**t infra **S**ed vltimo bello pu-
nico rē. vltimū bellum punicū fuit tēcū de q; narrat
orot; libro- iij. q; ano ab vrbe obita ſexcenteſimofes-
cunto lucio cenſorio et marco manlio oſulib; tēcū
bellum punicū epotū eſt. **C**uz em cenſeret ſenat; car-
raginē delendaz. p̄fecti i africanam oſules. q; ſcipio tūc
tribun; militum ap̄e vñca caſtra tenuerūt vbi carta-
ginenſibus ad ſe vocatis iuſſiſq; vt arma et naues tra-
derent. tāta vis armoz. repente et tradita eſt vt facile
ex h; tota africa armari potuiſſ; armis ſo o ſuis iam
traditis iuſſi ſit vrbe relicta rēcedere. p̄cul a mari. p-
milibus paſſū. tūc dolorē et deſperatōem otulerūt
aut deſenſuri ciuitatē. aut cum ea ſepeliendi. duos g

habent cur isti in hac causa scz in hoc q' p'piani augu-
tium contemunt

Ed iam illa mala breuiter zc. In hoc caplo. xxiij.
obicit beatus aug. 9. extra deos romanorum mala
quedam grauissima mtestina. et facit i hoc caplo duo
primo em illa mala in generali omemorat. 3. cdo ibi
nanqz ante q' se aduersum romam sociale zc. p' digia
q' mala illa p'cesserant expliat. T' agit autem tra ma
la id est tra bella mtestina grauissima scz ciuile. soci-
ale et feruile. De bellis ciuilibz dictum est supra libro
ij. et amplius dicitur. p'imo caplo et sequentibus.
Quatuor vero ad bellum sociale sciendū ē q' bellu so-
ciale dicit bellum qd gesserūt romani extra latinos q'
non erant cives romani sed socij nam q'uis subiecti ef-
sent romani tamē romani eos socios suos i impio vo-
cauerunt. de isto bello narrat orofius libro. v. q' ano
ab urbe odita sexcentesimo quinquagesimo nono. fer-
to iulio cesare et lucio marco q' et philipp' fm aucto-
rium dicitur est. ofulibz. drufus et tribunus plebis lati-
nos omēs spe libertatis illectos cū nō potuiss' eple
re qd volebat in arma excitauit. Hicur picentes nes-
sum marci pellim. maru sim fammites. lucani. g'gium
futurū p'ozē legatum ad se missum a senatu apd escu-
lum occiderunt. statimqz clausa ciuitate omnes cives
romanos iugulā. Et sicut dicit orofius otimo sequitē
illa p' digia q' aug. h. clare ponit. Hecutum est ergo
bellum g'uisimum quod habuit p'lia multa valde. m
q'bus duo ofules romanoz. videlicet rutilus et portu-
us cato occisi sūt fm eutropium. Et q'ūqz quidem la-
tini vicerunt q'ūqz romani interfecti sūt ab vtraqz par-
te multis milibus. nā cum bella ciuilia et socialia fere
eodem tempore essent. q' nondum epleto bello socia-
li extra sūt bella ciuilia. dicit eutropius libro. v. q' bel-
lum ciuile et sociale qd etiam p'alicum dicitur est per
decem ānos otinuata sūt. Consp'ferunt at vltra cens-
tum quiquaginta milia hoim scz romanoz. fm orofiu-
m viros ofulares. xxiij. viros p'ozios. vij. Ediliaes
ly. senatores vero fere ducentos. De etiam dicit eu-
tropius addēs q' tot v' p'missum est interfecti sūt abs-
q' numeris totius p'alie p'ris que passim sine ofide
ratione delati sūt. De bello vero feruili dicitur ifra
capitulo. xxvij. vius libi. Emfra. // Sociale iatimū
idest latinum

Incium autem ciuiliū maloz fuerunt zc. In hoc
caplo. xxij. incipit beatus aug. 9. obicere extra de
os romanoz mala ciuilia. et tractat i hoc capitulo 8
quodam seditione in urbe suscitata per tribunos ple-
bis scz duos graccos qui fuerunt fratres et successiue
non simul fuerunt tribun plebis. hanc autē seditionem
dicit hic aug. 9. fuisse incium maloz. ciuiliū. non qz
fuerat causa belloz. ciuiliū que postmodum seque-
bant. sed qz inter mala ciuilia et distinctiones ciuiliū de
quibus in hoc loco incipit agere. ista seditio fuit p'ris
or tempore. et cito post eā extingzta sequebantur bel-
la ciuilia que cives romani extra conciuēs gesserunt.
Ad mtelectum vero eoz. q' hic dicitur notāda sūt
ea que supra libro. ij. ca. xxiij. de ista seditione graccoz
narrati. Est autē hic sciendum q' quīs isti gracci. p'
se et p' populo causam iustā extra nobiles p'enderēt
tamen nimis sediciose et ad peio: em finem q' p'tende-
bant negocium agebant. Et ideo sicut narrat valerius
libro. vij. ca. ij. senatus prudenter t'pbenum gracceus
tribunum plebis a gratiaz legem id est de distributio-
ne et diuisione agroz. p'mulgare ausum morte mul-
tauit. et tamē fm legem eius v' per triniticos agri vi-
tium id est fm particōnes vitibus diuidit et censuit.
siquidem grauissime seditionis eodem t'pe et aucterē
et causam sustulit. Volebant em agros diuidere zc.

Hic sciendum q' captis hostiū ciuitatibus et expul-
sis aut interfectis ciuibz vel agris et possessionibus
alio modo puatis nobiles sepe agros illos sibi reti-
nerunt. quod videbat plebi iniquum et iniustū. qz
langume et labore militum q' p'io maiore parte 8 ple-

be erant fuerunt agri tales acquisiti. ppter quod vo-
lebat plebs agros tales iter se diuidi et distribui. no-
biles vero hoc nolebant. vnde sepissime post regum
expulsionem extra est. ppter hoc dissensio inter patres
et plebem. v' patz perlegēt titum huius de origine
vrbis a scdo libro et vltra. Et infra. // Post hoc narrat
tertius interfectiones lucius optimus zc. de hoc narrat
orofius libro. v. q' optimus oful de quo supra libro se-
cūdo. ca. ij. feci mentionē. sicut i bello contra amicos
gracci fortis fuit. ita in inquisitione crudelis na: p' 9
q' tria milia hoim supplicis necuit. Et quibz plurimi
nec dicta causa id est non auditi i iudicio innocētes in-
terfecti sūt. et sicut narrat valer' 9 libro primo ca. iij.
optimus consul caput gan gracci a quodam familiarit
ipius gracci auro equali pondere empium a pilo afs-
fixum fecit p' vrbem ferri. Et infra. // Occisus ē cum
liberis marce fuluis zc. dicit orofius libro. v. q' grac-
cus cum fuluio in genti agnis stipatus capitolū ascē-
dit. vbi cōto agitabatur id est vbi erant p'fes ogre/
gati ad tranctandum et ofultanduz de negocijs. et da-
to signo ad bellum. iste fuluis quem orofius flacchū
fuluium appellat duobz filijs suis armatis cinct' ianu
tanq' atem occupauit. vbi extra decium brutum ofu-
larem obstinatissime pugnauit. postmodum vero cū
vno filiorum fugēs i domum quādam cum foras clau-
sisset fracto pariete interfecti sūt. Alter etiam filius
eius hem adolefcens postmodū robore id est fuste vel
ligno necatus est

Leganti sane senatus ofulto zc. In hoc capitulo
xxv. reprobat aug. 9. factum quoddam senatus
romani. nam senatus volens imponere finem discors-
dijs mtestinis statuit q' i loco vbi fuerit strages ciui-
um facta i seditione graccoz. fieret templum deo con-
cordie vt scz dea concordia rediret et cives ad cōcor-
diam et in cōcordia teneret. Istud factum primo irri-
det beatus aug. 9. et loquitur promice dicens. elegam
si hoc factum senatus ofulto. Deinde ibi. cur em h. re-
bus gestis zc. Istud factum ratōm bz reprobat ostē-
dens q' magis debuissent fecisse templuz discordie q'
concordie et hoc ostendit p'mo. q' in factio romanoz
qd fuit occasio oftruendi nouū templum magis appa-
ruit discordia q' concordia et qz postea dicit q' discor-
dia nō esset dea aliqua. pbat aug. 9. q' sic. qz fm latrone
aliqui dñ sunt mali et aliqui dñ boni. Et videt sup' h
se causam hoc dicit. dicitur viderat rome templū febris
sicut templū sospitatis et salutis. Similiter etiam vide-
rat templū bellone sicut et templū pacis vñ qz vide-
rat templa deaz. iter se ottrariaz. ergo codē mō euz
discordia et concordia sūt ottrarie. ita debet discor-
dia credi dea sicut concordia. De ista distinctione deotū
quā facit labeo dixi supra libro. ij. caplo. xxiij. de deo
etiam febre dixi ibidem. // Deinde ibi. piculose itaqz
romani. ponit aliaz ratōnem ad pbandum q' romani
debebāt fecisse edem deo discordie et facit ratōem i re-
tensionem romanoz. dicens q' si tāta dea sicut ē discor-
dia esset offensa ciuitati multum possz nocere sicut pa-
ruit i exadio troye. nā ira illius deo fuit p'ma causa ex-
adñ troye. ergo expediuisset romani q' fecissent sibi
templū. Tangit vero hic aug. 9. fabulaz quandā quā
narrat helmandus scz q' iupiter cum i betidē amaret
p'hibet 9 est a. p'bedone quez generat et qui ipm a re/
gno expelleret. iupiter ergo p'suasus dedit eā v'ozē
peleo q' fuit i pelopeneso rex. frater autē ofonis pa-
truis iafonis quoz. nuptijs interfuit cum omibz dñs
et deabz excepta discordia q' p'hibita est abesse q' ita
ta pomū aureū i medio truz deaz. scz iunōm. palla-
dis. et veneris iecit sic mscriptū pulcherrime donū. il-
le deforme pulcherrime otēdēt iouē iudicē elege-
rit. q' eas ad pandē scz alq' ad r'ū silū. pami trāsmittit
q' venerē alijs p'fecit. Ex peleo aut et ebetide natus ē
achilles. Sciendū ē at q' fm fulgētū p' has tres deas
int' eleperūt p'ote tres vitas scz p' venerē vitā. volup-
tuosā p' iunonē vitā actiua p' palladē vitā otēplatiua

Tuo vero inter eas supstere dicit nolle iudicare. si iudicium paridi omisist. quia deus reliquit iudicio hominibus ut ipse qua istarum voluerit alijs pferat. patris vero pculit venerit vii et tapuit vporz menelai. Alia vero fabula de ista materia pficta est. qua posui sup libro pmo ca. iij. Et infra. Et tamen nimium bonoz malozqz rē. h ostendit beatus aug. efficaciam rationum suaz. q: cultores deoz et malozqz hie obmiserunt colore deas p dicitas scz ocozdiā et discorziā et ipso fuerit eis deam februm scz febrē. et deam beliorum scz bellonem. de istis deabz non est dubiū quin ab eis colant et habuerint rēpla sua i roma. siue etiaz deas ocozdiā et discorziā coluerint non pnt eualdere questione que oriē ex dea ocozdiā et discorziā. vtz. scz vtrazqz coli debeat. q: si non colant vtrazqz. h vnam tm scz ocozdiā ostensū est q: hoc fit irrat onanabile. Si vero colant vtrazqz. adhuc non euadūt. q: ex quo vtrazqz colunt nō deberet ocozdiā ab eis dēte et discorziā romanē. cuius oppositum patuit i efactu. nā discorziā post ostructionem templi noui p dunt romanos vtz ad bella ciuilia.

Delaz vero seditionis obstaculum rē. In hoc ca. p. iij. ostēdit beatus aug. q: ostructione edis cōcordie fuit inutilis. nec cōsecutus est senatus ex ea. h quod intēdebat. Intendebat em q: edes illa fuisset seditionis future obstaculū id est impedimentū. vnde iudicauerunt eam tanq: testem necz gracoz id est punitionis eoz. q: seditiones omouerant. oconātibz id est alloquētibz populū obicere vt scz metu pcedētis pene cauerent a seditionibz. augustinus vero m. h q: dicit obstaculum pēlaz loquitur promice. q: em non fuerit pēlatū nec vtile pbat ex hoc q: p ostructione zilius edis secute sunt plures discordie q: dissensiones ciuium que ante non fuerant. Et infra. Lucius saturnus tribunus rē. de isto saturnio lucio i gaio iulio ptoze qui etiam dicitur est gaius glauca narrat orofius libro. v. q: ano ab vrbe odita sepe cētesimo quadragesimo quinto. scz post iteefctōnem vtriusqz graeciam interfectio posterioris graecia fuit anno sepe cētesimo vicesimo septimo. lucius saturnus quito metello numido vito sane primario acerimus mimicus ipsum creatus censorz de domo sua ptractum q: in capitolium fugientem ibidem obsedit cum manu armata. h saturnius indignatōne equitum romanoz. inde dicitur est et pleruma ante capitolium cedea facta. post modū saturnus et gaius glauca fraude gari marci tūc osulis id est de consilio eius anouit qui tribunatū petiuit eodem tempore quo saturnus occiderunt. Sequenti anno martius sepe consul creatus est et gaius glauca ptoz et saturnus tribunus plebi s. qui res cōspirauerunt otra metellum supradictum vt m. egius mitreretur. Dicitur est ergo sibi dies i qua defendere otra accusatores suos a iudicibz q: erant de eadem ospitatione. et p scelus damnatus est i exilium. cū totus vrbis dolore. Dem saturnius postea timens ne monnus metellus vir acer et integer osul fieret ostra seditione eum fugientem insecutus ipm interfecit. Cū aut p tot malis senatus et populus fremere. martius osul totam sedauit turbatōnem. deinde saturnus onem i domo sua habuit. vbi ab alijs ver. ab alijs imperator appellatus est. super quo marius indignat9 contra ipm pzelium fieri o: dicit. et portas martio munitente saturnus pulsus i capitolium fugit belluz igitur mauditum capitolio factum est horridum. Saturnus vero palam clamabat martium fuisse auctore molitionum suaz. Cum autem saturnus in curiaz cōfugisset effractis hostibz ibi interfectus est. gaius vero glauca extra act9 de domo claudij occisus ē. De marco vero druso qui i liuius appellatus est et cōcrauit latinos ad rebellandum. et fuit incētoz belli socialis dixi sup libro isto ca. xiiij. fuit autem vir maxie superbie. nam sicut narrat valerius libro. i. ca. v. ipse osulem romanorum lucius philippum. q: ipm oconā

tem interruperat. ob torta gula p clientem suum non per publicum ministrum tanta violentia in carcerem egit. vt sanguis multus de natibz eius flueret. Alia vice cum senatus misisset ad eum vt ad curiā veniret que fuit quare non potius ipi venirent ad eum quod et fecerunt. Dicit aug. hie q: ipse fuit diu post saturnum et gaium seruilium. nam ipi vt dicitur est supra fecerant seditionem ab vrbe odita anno sepe cētesimo quadragesimo quinto drusus vero belli socialis incētoz fuit anno sepe cētesimo quinquagesimo nono. et sic iterum nerunt am. xiiij. De bellis aut oca libus dixi sup capitulo. xiiij. Et infra. Bellū deinde fuit a bella ciuilia rē. hie sciendū q: licet bella ciuilia h m orofii libro v. durauerunt. xl. annis. tm bellū vniū ciuile videlicet i ter sila et mariū de q: i sequētibz capitulis tractatur pcessit bellum ciuile vnum scz qd gesserunt gladiatores. Sūt autem gladiatores q: m spēda culis admittent vel cū bestis pugnat. tm bellum ciuile qd fuit in siglia pcessit bella ciuilia. vt patz p orofium libro. v. Quātum vero ad bellū ciuile qd mouerūt gladiatores narrat valerius libro. v. q: anno ab vrbe odita. sepe cētesimo septuagesimo nono. lucio et cassio osulibus gladiatores. l. iij. capue effracta vt dicit eutropius ludo. quem h m orofium seruulus ibidem celebrauit difugerunt. qui statz ostentus sibi rēbz duabz scz spartaco etace id est de tracia i duobz gallis scz crisso et iunouiano montē vesibium occupauerūt. In de vero erumpentes castra ptoz scz elodij q: eos m mōte obsederat expugnauerunt et ipo fugato oia rapuerunt. Junouianus tm vnus ducū interfectus fuit i bello. Alij duo postmodum i breui tpe sibi agmiam gentia colleguerunt ita q: crisso q: gallus erat dicit. x. milia. Alter vero duz scz spartacus q: fuit p tracia. xxx. milia. Deinde eus cedibus. m cendijs rapinis. et stupris omnia impleret ita vt mulieres alique violate seipos occiderent. missi sūt contra eos gellus et lenulus osules cum exercitu gellus vero crissum acerime pugnantem oppresse. lentulus vero suparus a spartaco fugit. postmodum ambo osules contra spartacum simul pugnaverunt et accepta graui clade fugerunt postmodum spartacus gellum cassium pcosilem m bello occidit tantus vero metus ciuitatez inuasit quātus sub hambale inuasit. Senatus tandem crassuz cū legionibus osulem. et cum nouo supplemento militū cōtra spartacū misit. qui mox vt fugitioz pugnam inijt. sepe milia eoz occidit. et non gentos cepit. postmodum pūz spartacū bello aggrederetur. auxilia tores eius gallos et germanos supauit occisis eorum duabz. cum alijs. xxx. milibus. nouissime autē oē spartacū disposita acie pugnans. lx. milia de suis occidit. et. vij. milia cepit ipso spartaco interfecto. Cetero vero qui fugerunt diligenter p diuersos questu occisi sūt. Durauit hoc bellum h m eutropium tribus annis cum calamitatibus italie finem vero accepit m apuz lia. De hoc bello expressus loquitur infra beatus aug. libro. i. ij. ca. v. istud ergo bellum orofius fugitioz aug. at vocat ciuile q: fugitui dicuntur solimodo sui qui dios suos fugiunt. nam et filius quis ptem fugiat non de fugitioz h fugiens. De isto rōo bello dicit floruz in epithomate libro pmo. hie. Bellū spartaco duce ocaatum q: nomie appellem nescio. quippe cum ferui militauerunt et gladiatores impauerūt. illissime fortis hoies. De bello rōo feruili qd macedoniam depopulauit narrat orofius libro. v. q: ano ab vrbe odita sepe cētesimo septuagesimo quarto. claudius scz appius sortitus bellum macedonē vtrazqz gētes que rōdopeis montibz circūfusa sūt id est habitauerunt m circuitu eoz. ad loca illa fugientes h m eutropium libro. v. et macedoniam crudelissime populabantur pelere de macedonia natus ē magnif9 se matorum mōtibz obicere. vnde eurus circumsēptus m super et infirmus interijt. cui successit stibomus. qui gentium illarum vim decimans ad alios arma ouerit

Deo fm eutropii postmodum luculo expugnate fuit. geres vero ille ta crudeles i captiuos erant. vt cu po culis id e vasis ad bibendu indigeret. capna hiano rum capitum offibz tuentis et adhuc capillatis ac no duz bii extracto cerebro sine horrore tanq veris po culis vterent. hoc bellu aug. vocat huile. q. pus sub iecti etat romanis et du essent indignissimi quasi fui habebant. De bello vero isto ptz q. fuit ante bellum gladiat oz. vi. annis respiciendo ad annos qbz orige runt sup explos. De bello ho fuit quodaz i sicilia narrat ozoh. lib. v. q. in sicilia iaz interfecto geaz eo vno. orta est belli hulis oratio. nam in sicilia pifo oful. mamertum expugnauit vbi octo milia fugituo rum interfecti. quos aut capere potuit panulo affixit. Cui succedens tutilus oful. tauronimiu et bnam fir missima fugituo. p. fida bello cepit a ibi plusq. xx. milia seruo. occidit. quibus parcendum a dñis suis fuisset. nisi mofescenzbz fuis seruo obuiam iretur. Is aut oratio multas late puicias in fecit. naz q. mntue nis. ceccel. in cruce acti. et missi ad. vij. milia fuoz. a quinto metello et gneo serulio spione oppressa fuit. In metellis q. athemensium idz tumultus seruilis. ab etaelio p. tore disculsi sunt. Idem apud delon con tigit. De isco. dat tñ o. to. h. ab augustino quo ad eps. q. fm ozofiu istud bellu fuit an bellum seruile i mace donia. aug. vero videtur sentire q. fuerit post illud. De bello pirataz. narrat eutropius lib. v. q. du tare adhuc bello mtridati co. pirare omia maria mfe stabant ita vt romanis toto o. be. vid. onibus sola nau i gano tuta non esset. Quare bellu o. tra. eos. gneo pom peio decretum est. qd. mter paucos menses mgēti fer licitate et sceleritate finiui.

Quoniam vero mar. i. cuius sanguine. et. In hoc cap. lo. r. v. ondit beat. aug. q. o. structio. edis. o. o. / die. de. q. sup. ca. xv. huius dem fuit erat oino mutua p. discordias q. apparuerit in bello cuius fillano sez fil le o. tra. mar. i. Et ostendit i. b. ca. magnitudinē discor diaz. illaz. p. mala q. gesta sūt mar. i. p. ualente i. v. v. Ad intellectum ho. huius cap. diligenter notanda sūt ea que supra lib. v. ca. xv. de filla et mar. i. narraui. Et verbis tullianis id e. tullij q. m. inue. d. u. a. tercia in catilinaz die. q. suprauit postea. c. ma. cū mar. i. sez post fuga. q. postq. fugerat reuersus est romā. a. cin ne. o. sul. societate. sceler. o. i. u. n. d. est. et fecerit etude lissima vt sup. lib. v. ca. xv. narraui. de quibus tuls huius ibid. facit mentem. Dicit autz aug. q. c. ma. cū mar. i. sup. asse. nō. q. sup. aut. fillaz. q. absens tūc erat h. q. suprauit fillanos id est filie adherentes quos res perit. Et infra. Ait et lucan. sez lib. v. ca. xv. pene post principium. vbi p. mittere. immediate sic. dūq. nimis iam putrida membra recidat. et statim subdit. G. ce. s. sit medicina modum. Hoc dicit lucanus. q. filla p. p. ter crudelitate. mar. i. qui totam et publicaz. p. e. te. cor tuperat. fuit rogatus a senatu vt romā. v. m. et ad. sal uandum. et publicam. et patriz. et ideo venit sic me dicus ad infernum. portans. fer. ad. secundum. q. si me dicus. fecit. membrum. sanum. iaz. medici. na. excedit. mo dum. G. sic. fecit. filla. interficiendo. indifferenter. no. centes. a. innocentes. et ideo. addit. lucan. q. nimium. i. z. secuta. est. qua. morbi. duxer. man. id. est. man. secans. nimis. secuta. est. p. viam. p. qua. duxer. morbi. quia. p. e. quendo. morbos. id. est. nocentes. vel. seclera. nimis. p. e. pitate. q. m. d. e. b. e. r. a. t. e. g. i. t. nō. discernendo. in. o. c. e. t. e. a. a. nocentibz. Et addit. lucanus. Penere. nocentes. h. cū iam. soli. possent. sup. esse. nocentes. dicit. hoc. lucan. q. iam. p. p. ter. crudelitatez. filie. et. sibi. ad. heretium. om. s. e. fillam. effecti. sūt. nocentes. om. s. fillam. id. est. filie. ad. h. e. rentes. poterant. sup. esse. q. s. o. s. alios. voluit. m. e. t. e. f. cere. imo. et. multos. p. t. s. sue. m. t. e. f. e. c. i. t. fm. ozofium. Et. sicut. dicit. valerius. lib. v. ca. xv. etiam. aduersus. mulier. a. gladios. distinxit. Tunc. sicut. dicit. lucanus. seruis. da. bat. licentia. occidendi. dños. a. filijs. patrem. a. cuiuslibet. licentia. occidendi. quem. volebat. Et infra. Caput

o. tra. i. u. s. u. s. p. o. n. e. r. e. i. r. o. s. t. r. i. s. et. A. o. s. t. r. a. f. u. e. r. a. t. q. u. i. d. a. m. l. o. c. u. s. i. v. r. b. e. v. b. i. f. o. z. e. r. a. t. s. e. z. i. n. c. a. m. p. o. m. a. r. c. i. o. q. a. r. o. s. t. r. i. s. n. a. u. i. u. z. a. u. r. e. i. s. q. u. a. s. r. o. m. a. n. i. c. e. p. e. r. a. n. t. q. u. i. b. z. l. o. c. u. s. i. l. l. e. e. m. p. t. u. s. f. u. i. t. e. t. q. u. e. e. t. i. a. m. i. b. i. a. s. s. i. z. a. e. r. a. n. t. i. n. s. i. g. n. u. m. v. i. c. t. o. r. i. a. r. u. m. s. i. c. d. i. c. t. u. s. e. s. t. f. u. i. t. a. u. t. e. m. s. i. m. v. a. l. e. r. u. m. l. i. i. y. c. a. v. p. p. e. l. o. c. u. m. c. u. r. i. a. h. o. s. t. i. l. i. a. s. e. z. c. u. r. i. a. v. b. i. t. r. i. b. u. n. i. p. l. e. b. i. s. h. a. b. u. e. r. u. n. t. c. o. n. c. i. o. n. e. m. p. l. e. b. i. s. e. t. t. r. a. c. t. a. t. u. s. h. i. o. s. c. u. m. p. l. e. b. e. P. r. i. n. c. i. p. a. l. i. s. v. e. r. o. c. u. r. i. a. s. e. z. p. a. t. z. z. f. u. i. t. i. c. a. p. i. t. o. l. i. o. I. d. e. m. a. u. t. e. z. l. o. c. u. s. q. u. i. d. i. c. i. t. r. o. s. t. r. a. a. l. i. q. u. a. d. o. d. i. c. i. t. p. r. o. s. t. r. a. I. b. i. e. r. g. o. t. a. n. q. i. n. l. o. c. o. m. u. l. t. u. f. r. e. q. u. e. n. t. a. t. o. p. o. s. i. t. u. m. f. u. i. t. c. a. p. u. t. o. d. a. u. i. j. c. o. s. u. l. i. s. v. t. a. m. u. l. t. i. s. v. i. d. e. r. e. t. F. u. e. r. u. n. t. a. u. t. e. m. s. i. m. o. z. o. f. i. u. m. l. i. b. r. o. v. o. d. a. u. i. u. s. o. s. u. l. c. u. m. c. i. n. n. a. s. e. d. c. i. n. n. a. f. o. u. i. t. p. a. r. t. e. m. m. a. r. i. j. q. u. a. o. d. a. u. i. u. s. s. e. c. t. a. b. a. t. p. p. e. r. q. d. c. u. m. s. e. r. t. o. r. i. o. q. e. r. a. t. m. a. r. i. a. n. u. s. o. d. a. u. i. u. s. a. d. i. u. n. c. t. o. s. i. b. i. g. n. e. o. p. o. m. p. e. i. o. c. o. n. s. i. p. i. t. v. t. i. b. l. i. b. r. o. i. j. c. a. x. x. v. d. i. c. i. t. f. u. i. t. a. u. t. e. z. o. d. a. u. i. u. s. i. n. t. e. r. f. e. c. t. q. u. i. i. p. o. d. e. u. i. c. t. o. c. u. m. e. x. e. r. c. i. t. u. s. u. o. e. t. a. i. a. m. u. c. u. l. o. d. e. p. u. l. s. o. c. u. m. a. m. a. r. i. u. s. i. v. r. b. i. r. e. c. e. p. t. i. s. f. u. i. t. s. i. m. t. i. u. m. l. i. u. n. u. m. C. a. p. u. t. v. e. r. o. e. i. p. r. o. s. t. r. i. s. e. x. p. o. m. e. s. i. c. u. t. n. a. r. r. a. t. f. l. o. r. u. s. i. n. e. p. i. t. h. o. m. a. t. e. l. i. i. j. E. t. i. n. f. r. a. C. e. s. a. r. e. t. f. i. m. b. r. i. a. D. e. i. s. t. o. c. e. s. a. r. e. d. i. c. i. t. v. a. l. e. r. i. u. s. l. i. b. r. o. i. j. c. a. i. j. q. m. a. r. i. u. s. g. a. n. c. e. l. a. n. s. o. s. u. l. a. r. i. s. a. c. e. n. s. o. r. i. j. v. i. r. i. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. u. m. c. o. r. p. u. s. i. g. n. o. b. i. l. i. s. s. e. n. t. i. a. t. r. u. c. i. d. a. u. i. t. a. p. u. d. s. e. d. i. c. i. o. s. i. f. i. m. i. e. t. a. b. i. e. c. t. i. s. i. m. i. h. o. i. s. c. u. i. u. s. o. a. m. b. u. s. t. u. i. d. e. s. t. s. e. p. u. l. c. e. r. u. m. I. s. t. e. a. t. c. e. s. a. r. nō. f. u. i. t. i. l. l. e. m. a. g. n. q. c. e. s. a. r. q. u. i. p. o. s. t. m. o. d. u. f. u. i. t. i. m. p. e. r. a. t. o. r. n. a. m. i. s. t. e. d. i. c. t. u. s. e. s. t. l. u. c. i. u. s. c. e. s. a. r. f. u. e. r. a. t. o. s. u. l. e. o. t. e. m. p. o. r. e. q. u. o. i. n. c. e. p. i. t. b. e. l. l. u. m. s. o. c. i. a. l. e. a. l. i. u. s. d. i. / c. t. u. s. e. s. t. g. a. i. u. s. i. u. l. i. u. s. c. e. s. a. r. N. u. a. n. t. u. m. v. e. r. o. a. d. f. i. m. b. r. i. a. m. s. e. n. d. u. m. e. s. t. q. v. n. u. s. e. r. a. t. f. i. m. b. r. i. a. q. u. i. e. r. a. t. e. x. p. t. e. m. a. s. r. i. j. d. e. q. u. o. d. i. x. i. s. u. p. r. a. l. i. b. r. o. i. s. t. o. c. a. v. i. j. q. d. e. i. s. t. o. n. a. r. r. a. t. e. o. r. o. f. i. u. s. l. i. b. r. o. s. e. p. t. o. q. a. p. u. d. c. i. a. t. i. r. a. m. c. u. m. a. b. e. x. e. r. c. i. t. u. s. s. i. l. l. e. o. b. h. i. d. e. r. e. t. u. r. d. e. s. p. e. r. a. u. i. t. a. i. n. t. e. m. p. l. o. e. s. c. u. l. a. p. i. n. s. e. o. c. c. i. d. i. t. A. l. t. e. r. v. e. r. o. f. i. m. b. r. i. a. e. r. a. t. d. e. p. a. r. t. e. f. i. l. l. e. d. e. q. u. o. h. f. i. t. m. e. n. t. i. o. e. t. d. e. q. u. o. n. u. s. q. a. l. i. b. i. l. e. g. i. t. E. t. i. n. f. r. a. D. u. o. c. r. a. s. s. i. p. a. t. e. r. e. t. f. i. l. i. u. s. d. e. i. s. t. o. n. a. r. r. a. t. l. u. c. a. n. u. s. h. b. i. o. i. j. q. i. n. t. e. r. f. e. c. t. i. s. i. t. a. f. i. m. b. r. i. a. q. f. u. i. t. d. e. p. t. e. m. a. r. i. j. q. u. o. s. o. c. c. i. o. s. f. e. c. i. t. l. a. c. e. r. a. r. i. D. i. c. i. t. a. u. t. e. z. l. u. c. a. n. u. s. t. r. i. c. o. s. i. d. e. s. t. r. i. c. a. t. o. s. l. a. c. e. r. a. u. i. t. f. i. m. b. r. e. i. c. r. a. s. s. o. s. d. e. h. i. j. s. n. a. r. r. a. t. f. l. o. r. u. s. i. a. b. b. r. e. u. i. a. t. i. o. n. e. t. i. t. i. l. i. u. j. s. i. c. C. r. a. s. s. i. u. s. f. i. l. i. u. s. a. b. e. q. u. i. t. i. b. u. s. f. i. m. b. r. e. i. o. c. c. u. l. u. s. e. p. a. t. e. r. c. r. a. s. s. i. p. a. t. e. r. e. t. e. t. f. i. l. i. u. s. i. n. m. u. t. u. o. a. l. t. e. r. u. t. e. r. u. s. o. p. e. d. u. E. t. i. n. f. r. a. D. e. b. i. u. s. e. t. n. u. m. i. t. o. r. i. u. s. d. e. h. o. c. d. e. b. i. o. f. a. c. i. t. l. u. c. a. n. u. s. m. e. n. t. i. o. n. e. m. l. i. b. r. o. s. e. c. u. n. d. o. s. i. c. d. i. c. e. n. s. C. u. i. f. u. n. e. r. a. v. u. l. g. i. f. l. e. r. e. v. a. c. e. t. s. e. z. e. x. q. u. o. f. a. t. i. s. h. a. b. e. r. e. f. l. e. r. e. f. u. n. e. r. a. t. a. m. n. o. b. i. l. i. u. z. E. t. e. x. p. l. i. c. i. t. a. t. i. m. s. i. c. d. i. c. e. n. s. V. i. x. t. e. s. p. a. r. t. i. u. m. p. e. r. v. i. s. c. e. r. a. b. e. b. i. i. n. n. u. m. e. r. a. s. i. n. t. e. r. c. a. p. e. n. t. e. s. m. e. b. r. a. c. o. r. o. n. e. d. e. s. c. r. i. p. s. i. s. s. e. m. a. n. u. s. i. d. e. v. i. x. v. a. c. a. t. f. l. e. r. e. i. s. t. u. d. E. t. i. n. f. r. a. C. a. t. u. l. u. s. h. a. u. s. t. o. r. e. n. a. r. r. a. t. v. a. l. e. r. i. u. s. l. i. i. y. c. a. x. j. q. q. u. i. m. t. C. a. t. u. l. u. s. c. i. m. b. r. i. c. i. t. r. i. u. m. p. h. i. c. u. z. m. a. r. i. o. p. r. i. c. e. p. s. a. s. e. n. a. t. u. d. a. t. u. s. i. d. e. s. t. q. f. u. e. r. a. t. o. s. u. l. c. u. m. m. a. r. i. o. q. n. m. a. r. i. u. s. c. i. m. b. r. e. s. e. t. t. h. e. u. t. o. m. i. c. o. s. v. i. c. i. t. p. o. s. t. e. a. p. p. t. e. r. c. i. u. i. l. e. s. d. i. s. s. e. n. s. i. o. n. e. s. a. b. e. o. d. e. m. m. a. r. i. o. m. o. r. i. i. u. l. l. u. s. e. s. t. i. n. t. e. r. f. i. c. i. s. t. a. t. i. m. c. a. l. c. e. e. t. m. u. l. t. o. i. g. n. e. p. c. a. l. e. f. a. c. t. o. e. u. b. i. c. u. l. o. s. e. i. p. s. i. m. i. n. c. l. u. s. u. m. p. e. m. i. t. f. u. i. t. a. t. a. l. i. u. s. c. a. t. u. l. u. s. d. u. x. s. i. l. l. a. n. u. s. d. e. q. u. o. e. u. t. r. o. p. i. u. s. l. i. b. r. o. q. u. i. t. o. m. f. i. m. e. f. a. c. i. t. m. e. t. i. o. n. e. Q. u. e. l. e. p. i. d. u. s. m. a. r. i. a. n. u. s. p. l. e. c. u. t. e. s. t. p. o. s. t. m. o. r. t. e. m. m. a. r. i. j. q. z. d. e. i. l. l. o. n. o. n. f. a. c. i. t. h. a. u. g. m. e. n. t. i. o. n. e. m. s. i. n. f. r. a. c. a. x. x. j. d. e. c. a. t. u. l. o. v. e. r. o. d. e. q. u. o. h. l. o. q. u. i. t. e. t. d. e. d. u. o. b. z. v. i. r. i. s. s. u. p. r. a. h. n. o. m. m. a. t. i. s. i. m. m. e. d. i. a. t. e. f. l. o. r. u. s. i. e. p. i. t. h. o. m. a. t. e. l. i. b. r. o. i. j. d. i. c. i. t. s. i. c. D. e. b. i. u. m. a. t. q. z. n. u. m. i. t. o. r. i. u. m. p. m. e. d. i. u. m. f. o. r. i. v. u. e. t. t. r. a. y. e. r. e. c. a. r. m. f. i. c. u. m. C. a. t. u. l. u. s. s. e. i. g. n. i. s. h. a. u. s. t. u. l. u. d. e. t. i. b. r. i. o. h. o. s. t. i. u. m. e. x. e. m. i. t. E. t. i. n. f. r. a. M. e. r. u. l. a. f. l. a. m. e. n. D. e. i. s. t. o. n. a. r. r. a. t. v. a. l. e. r. i. u. s. l. i. b. r. o. n. o. n. o. c. a. x. j. e. a. t. e. m. p. e. s. t. a. t. e. l. u. c. i. u. s. c. o. z. n. e. l. l. u. s. m. e. r. u. l. a. o. s. u. l. a. r. i. e. t. f. l. a. m. e. n. d. i. a. l. i. s. n. e. l. u. d. i. b. r. i. o. m. i. s. o. l. e. n. s. i. m. i. s. v. i. d. e. t. o. t. i. b. z. e. s. s. e. t. i. i. o. u. i. s. s. a. c. r. a. r. i. v. e. s. m. i. i. n. c. i. s. o. t. u. m. l. i. e. m. o. r. t. i. s. e. f. f. u. g. i. e. d. a. m. n. a. t. o. e. m. s. a. c. e. r. d. o. t. i. q. z. s. u. i. s. a. n. g. u. i. n. e. v. e. r. u. l. s. i. m. i. f. o. c. i. m. a. d. u. e. r. u. t. D. e. n. a. r. r. a. t. f. l. o. r. u. s. l. i. b. r. o. t. e. r. c. i. o. E. t. i. n. f. r. a. I. n. i. p. i. u. s. a. u. t. e. m. m. a. r. i. j. o. c. u. l. u. s. o. t. i. n. u. o. z. d. e. h. o. c. d. i. c. i. t. l. u. c. a. n. u. s. l. i. b. r. o. i. j. s. i. c. I. n. n. u. m. e. r. a. p. a. m. a. g. n. a. p. e. r. i. t. e. t. c. i. t. o. p. z. a. d. d. i. t. s. p. e. a.

vna salutis. Ocula pollute fuisse tremenda dextre scz
marj de quo ibi loquitur De hoc floruf in epitomate
libro .iij. dicit sic. Aucanus ipo videte mario ofessus
est. q. fatalen illam manu non potere at salutanti.
Et addit hoc. Tot senatus funera inter kalendas et
idus ianuarij mensis septima. illa marj purpura id est
ofularus dedit. quid futurum fuit si annu ofularus im-
pleffet. De hoc floruf. Moeruus autez fuit matius fm ti
tum iunium idibus ianuarij.

Sillana vero victoria. In hoc ca. xxviii. beat
aug. obicit otra romanos q. struxerunt edem
de cordie ppter mala discordiaz q. apparuerit in bello
cuius fillano ipo filla de greca redeunte in italiam. Et
pmo tangit mala q. facta fut p mananos occasione il-
lius reditus. Sed ibi filla victor. r. tangit mala que
facta fut p fillam a sibi adherentes post eius reditu.
Ad intellectum vero huius capli sicut et pcedentis di-
genter notanda fut ea que de mario et filla narraui
supra libro .ij. ca. xxij. Et narratis vero ibi ptz q. filla
bis merauit vrbe et bis pugnavit otra marianos. In
pma pugna fugauit matium ptem q. fuerat senes co-
sul et septimū ofularum ambiuit. quem vocat h. aug.
marium maiorē. Secda vero pugna fuit post mortez
illius marj naz fugato isto mario. filla iuit in greca
otra mitridatem. et dū esset absens ab italia redijt p/
dictus marius et exer cuit crudelitates mariaz. ppter
quas redijt filla in italiam. Sed anteq. redijt mortuus
est marius iste morte naturali. et tunc filla bella uit cō-
tra marium p. dicit marj filli. que marj fillium vocat
h. aug. marj iuuenē. Et bella uit etiā otra alios ma-
rianos. q. scz pte marj fouerunt a innumere ables eru-
delitates exerceuit. nō solum dum muenit resistētes sibi
sed etiā postq. obtinuerat victoriam vt dicit aug. in
principio huius capli in generali. et postmodū in isto ca-
pitulo exemplificat in speciali. Dicit autem in pncipio
huius capituli sic. Sillana vero victoria secuta scz fa-
cta crudelia marj q. secuta fuerat. nō solum tpe hētā
imitatione. post tñ sanguinē cuius quo fuso fuerat cō-
parata id ē emptā. non multum sanguinē cuius fubie
anteq. hētē pfectam victoriam vt ptz supra libro .ij.
ca. xxij. Et finito iā bello mimicijs viuētibz. licet
em pte mariaua deuicta bellum non esset. tñ multi ad
huc erāt supstitos de pte illa mē quos a filla adhuc
vixit inimicia. crudelius in pace grauiata ē. scz victo-
ria fillana. q. crudelius se habuit post victoriā q. an
Et ideo dicit valer. libro .ij. q. in exercendo victori-
as respiciat hāmbalem. q. crudeliter vsus ē victo-
rijs. Et infra. Tam etiā post marj maioris. r. lo-
quitur de tpe quo senatus fugerat ad fillam in greca
fuerūt em marius iuuenis a carbo absente filla facta
ofules. et multa crudelia exerceuerunt pncipue post fu-
gam senat. remanserant tñ alijqui de senatu. Vñ oro-
sius libro .v. scz narrat occasos auctoritate sua dicens
Damasinus p. or. mētor. e mario ofule mucium sceuo-
lam. carbonem. lucium. domicum. publiū. antesthūm
in curiam q. h. ad ofultandum vocatos crudeliter occi-
dit. Propter q. dicit aug. q. de ipa curia tanq. de car-
cere. p. ducēbant ad gladium. Quoz. co. pa. fm. o. ofi-
um vno trada fut et in tiberem. p. dicit. Patz aut. ex. di-
ctis q. duo erant carbones. vn. q. erat oful. p. tpe ma-
riana. et alter q. erat senator. de pte fillana q. h. narra-
tur interfectus. De interfectione hō alterius valerius
libro .ij. ca. xij. narrat q. in cōsularu suo tercio iussu
pompei in siciliam ad supplicium ductus. perijt a mili-
ribus demisse id ē humiliter a flebiliter vt aliu pur-
gare possit anteq. expiraret. vt sic diutius vitam. p.
longaret. In purgando vero aliu mortem traxit dos
nec caput eius in sordido loco sedens absideret. O. o.
fius libro .v. dicit q. pompei q. erat fillanus carbonē
volentem de corfica fugere in egyptum. ad se in siciliā
retrop. v. bi. cum cum alijs socijs suis occidit. Et infra.
Muc. sceuola pontifex. De isto sceuola narrat va-
lerius libro .ij. ca. xj. q. sibi. p. sanctitate moza. digna

laudatio rebbi non posset. tñ simbria scz marianus la-
borauit ad h. q. necaret. i. funere marj scz patris gra-
ue sibi vulnus infligens. de quo postmodum qualiter
duo opto dicit simbria se velle sceuolam accusare. et
cum interrogaret quid de eo dicitur esset simstrum.
respondit se sibi velle obicere. q. nimis patre telum in
suo corpore recepisset. Postmodum tñ interfectus ē sic
hic narrat aug. Cui concordat lucanus libro .ij. sic di-
cens. An ipm penetrare id ē metiorē et secretū loeuz
edis dee id est veste semp. q. calentes. macdauē focos
puū h. sellā senectus sanguis effudit iugulo flāmis. qz
pepat. id est hoc q. tpe sellus senectute puū sangui-
nis effudit peperat tam iugulo q. flammis. quia non
fedauit ea multo sanguine. Florus in abbreviatōne
titi sic dicit. Dama sinus p. or. ex voluitate. vj. marj cō-
sulis cum senatu ottaisset omem q. i. vrbe erat nobili-
tatem trucidauit. Et can. numero quitus muti. sceuo-
la pontifex. marj fugiens in vestibulo edis veste ocs-
cus est. De veste autē a. h. gimbz q. semp. ignē in tem-
plo suo nutriebat. dicit supra libro .ij. ca. xxij. Et infra.
Vrbe demē filla victor. intrauit. r. de crudelitati-
bus filla quas h. tangit aug. narrat valerius libro .ij.
ca. ij. videlicet q. crudeliter totā vrbe et omnes italie
p. tes cuius sanguinis flumibus inundauit. Quatuor
em legiones orarie p. tis fidem suam securas id ē cōfi-
dentes de impunitate quā eis p. miserat in publica vils-
la q. in mario campo erat frustra misericordiam implorā-
tes occidit iussu. lacerata ferro corpa a. i. tiberim fut. p.
secta. Quin. q. milia p. nestinoz. tpe salutis eis data q.
mema municipij au. cata. cū t. cētis armis se humi. p.
strasset interfici et eorum corpora p. agros dispergi
fecit. Quatuor milia et septingētos dire. p. scriptōis
edicto iugulatos in tabularum publicas retulit vt habe-
retur memoria huius facti. De alijs etiam crudelitati-
bus ipius dixi supra libro .ij. ca. xxij. Quantum autem
ad tabulam de qua hic fit mentio p. beatum aug. nar-
rat orosius libro .v. q. postq. quim. catulus rephe-
detat fillam de nimia interfectione. filla lucio foreidio
audore in famam tabular. p. scriptōis indicit. Prima
p. scriptio. lxx. hōim fut in quibus quatuor ofula-
res erant id ē qui fuerant ofules vel digni ofulatu. sci-
licet carbo marius gaius matius. narbanus. et sapio
et inter eos s. ferorius tūc maxime timent. Itēz alia. p.
scriptio cum quingentis hōibus p. posita est. quaz cum
lullius mibil sibi ofulus legeret. et nomē suum iter ali-
os videns fugere opereto capite voluisset interfectus ē.
Sed nec ipis tabulis fides aut finis videbat. naz ali-
os quos non. p. scripterant trucidabant. alios hō. pri-
mo occiderunt et postea. p. scripterunt. Vnde ptz q. d.
numero. p. scriptoz. diuersitas est. apud scriptores.
naz augustinus ponit duo milia. cui o. cordat flor. in
epitomate libro .ij. valerius hō. iij. A. septingen-
tos ponit. orosius vero in vniuerso non ponit nisi. cccc
et octoginta. Causa vero huius diuersitatis dicit in
fra ca. scz sequenti. Et infra. Quēdā em sine ferro
lamant. i. manus. r. iste fuit bebius marianus q. fm
florum libro .ij. in epitomate sine ferro iter man. la-
ceratus ē. fosan. qz bebius fillanus sic tractus fuerat
vt supra patuit ex lucano ideo fillam bebiū. marianū
eodē modo lacerauerūt. q. h. i. v. m. d. c. t. a. mortis alter. q.
Et infra oculis. Alius oculis effossis. r. Ite sic oc-
cus fuit marcus manus vt ptz ex narratis sup. libro
.ij. ca. xij. quē etiāz lucanus libro .ij. describit misera-
biliter interfectum. Et infra. Sub uasitate fut etiāz
tanq. velle quedam nobiles ciuitates. Due fuerunt ci-
uitates in hispania q. p. fillanos qz fauerat mariam
et postmodum viciis marianis fortiter resistēt. finis
to scz bello otra s. ferorium. d. quo infra libro isto ca.
xxx. fit mentio destrude fut fm. o. ofium libro .v. qua-
rum vnam ap. ellataz. vniām p. p. cius euerit alterā
d. cām galagurē africanus ob. f. d. i. o. n. e. di. utina. captam
incendio. d. leuit. Et infra. Vna vero velut vnus
reus. r. Ita fut p. neste fm. lucanū qui libro .ij. dicit

re vidit fortuna colonos pnestina suos cūctos simul
ense receptos. Et de hoc dicit florinus in abbreviatōne
tri lūm sic. Silla totam italiam cedibz repleuit inter
quos omnes pnestinos inermes occidi iussit. Iohes nar
rat florinus epistomate libro. in de fulmone ciuitate
antiqua cuius ciuibz interfectis iussit ciuitatē dānatā
delet. Causa vero quare omnes pnestinos occidit fuit
q: sm ozolūi et ciuitate pnestina tenuit se mari9 iuni
oz: of fillam et ciuitas illa ptem suā fouit.

Que rabies exercitū gentiū ē. In hoc ca. xxix. cō
pat beatus aug9 mala ciuilia romanoz ad ma
la cistanea ostēdens q: grauiora fuerit mala q: passi
sūt a ppijs ciuibz q: que vnq: passi sūt ab exercētis
naz q: plus nocuerūt vnq: vbi aā tpa vel epibz aug9
fuerunt galli et gotthi. In em ceperūt et intrauerūt
vrbē et fecerunt mala q: volebant. nunq: vero alij ho
stes extraneos vrbē ante tpa aug9 cepant. S: plus no
cuerunt ciuibz romanis fillam et mariam q: illi. vt au
gustinus ostēdit. Quomōdō vero galli obtinuerūt ciui
tatem narraui sup9 libro. ij. ca. xxij. Quōd vero i terfece
runt senatores narrat titus liuius libro. v. de origine
vrbis. videlicet q: instante aduētū galloz. cum roma
ni desperauerunt se posse ciuitatem defendē ordinauer
unt q: iuentus robusta esset i rece capitoli9 ad eius
d. fenionē. seniores vero remanerēt in domibus. De
natores ergo q: nō erant apti ad bellū inducunt se cul
toribz vestibz iuxta sue maiestatis decemiaz. et se de
bant sic ornati singuli i domibz suis expectātes gallo
rum aduentum. venētes at galli circuibant et interfe
ciebant illos quos armatos habuerūt obuiā. intran
tes et domos et inspicientes cū viderent senes vene
rande maiestatis tanq: deos venerabant eos q: recel
serunt. Erat autem vnus senex romanus noie marcus
papius. q: cum gallus qdām trāctaret barbā mōi
gnatus baculo quē habebat pussit fortissimo mōi i
capite gallum illū. ppter quem galli amōti pmo pa
pirum deinde alios senatores occiderūt. Cuz et gal
li diu capitolium obsidissent. tandem ceciderunt obfes
sū vitam soluta eis certa quātitate aurū quā petebāt.
De gotthis et q: q: cepit. et q: q: peperces
runt fugientibz ad ecclesias vbi taz psonē q: bona eos
tum silua erant. et q: etia iussit sūa sanguine abster
gere narraui supra an pncipiū libri. De filla vero
quō intravit bis ciuitatem. et quō mariū pma vice fu
gavit et quō marcus postmodum rediit et quas cru
delitates pter q: exercuit. narraui lib. io. ij. ca. xxij. et
etia patz in libro isto cap. xxvij. et. xxvij. De nu
tio vero sceuola pontifice quō interfectus fuit p: i p
cedenti ca. Occisus em fuit m tēplo vestis in quo erat
fata romana id ē palladium et sacra palladis q: dicitē
fata romanoz. sicut pti9 erant troianoz. de q: bz dixi
supra libro pmo ca. ij. et libro isto cap. p: lo. xxij. De
duabz vero tabulis ostinentibus noia. pscripto. qui
sez sententiā erāt hostes rei publice q: ppter b: erāt
pscripti quos licebat cuiuslibet occidere impune dem
ē m precedenti ca. Et inuit b: beatus aug9. q: erat plus
q: due tabule q: dōrinebant mores innumetabiles et
ppter b: vident aug9. ozof9 et valerius discordeate vt
dixi pcedēt ca. cum tñ nō repugnent sibi inuicem. q:
de diuersis tabulis loquunt.

Qua igitur fonte quo corde ē. In hoc ca. xxx. inus
dit beatus aug9. otta romanos q: xpianis imputa
bant mala sua cum tñ mala ipoz. ciuilia fuerint multo
maioza q: aliqua que passi sunt r: pibus xpianis. mala
em illa fuerunt longe ante aduentū xpī. nam pmiū tel
lūm ciuile sm europiū fuit bellum inter mariū et
fillam. sic p: cesserint alia multa mala et magna puta
seditiones graeco. et saturnij. et interfectōes eozuz
cū mīlētis alms vt supētus paruit in hoc libro. Hoc
autem bellū incepit sm ozolium anno ab vrbe odita
secentesimo sexagesimo. Cefar vero augustus in
cepit regnare anno ab vrbe odita septingētesimo de
cimo. Cuius anno. xlij. xps natus ē. et p onis istud bel

lum ciuile fuit ante natiuitatem xpī dicitur. xij. anis
sez fere centum annis. Facit autē aug9. in hoc ca. duo
pmo em inuehit aug9. otta romanos ppter mala ci
uilia supius i hoc caplo recitata. Secō ibi. in de q: p
perj: et recitata mala alla non solū ciuilia s: etiam plus
q: ciuilia. Ad bella feroz et catilina ē. Isti fero
no tradidit mari9 vnam ptem exercitus vt paruit su
pra libro. ij. ca. xxij. Postmodum fuit a filla. pscript9
vt dixi supra libro. ij. cap. xxvij. de quo narrat ozo
sius libro. v. q: cum esset vir dolo atz audacia potens
fillam fugiēs de africa venit i hispaniā. vbi bellicosi
fillimas gētes i arma excitauit. aduersus quez duo du
ces metellius sez et domitius sūt missi. q: domit9 ab
herculeio feroz dūce oppressus est cum suo exercitu
metellius et o multi pns fatigatus hostes etiam fati
gabāt donec pompeij castus sociatus esset. pōpēus
ottra dō exercitu laurōne ciuitatem quā feroz depu
gnauit volens defendere s: nō valens aufugit. Sero
tius captam ciuitatem cruetissime depopular9 ē. Vbi
buit aut pōpēus triginta milia peditū et mille equi
tum. Feroz autē. lx. milia pedituz. et octo milia
equitum. Seroz omnes deinde ogr ellus cuz pompeio de
cem milia peditum et interfecit. et ipē feroz fere
tantūdem pdidit. Multa inter eos plia gesta sūt. Me
minius questor pompeij et vir fortis eius occisus
est. hercula fratres interfecti penna q: se feroz iure
tat commutus est. Postremo feroz9 decimo anno tul
li mchoati suoz. dolis interfect9 finem bello dedit.
postmodum cum ciuitates q: cū feroz fuerant se da
rent due restiterunt. que delete sūt i quibz supra ca.
xxvij. mentio facta est. De catilina vero quē dicit b:
aug9. a filla nutritū narrat eutropi9 libro. vj. q: mar
co tullio cicerone oratore et gnao anthonio a filla
anno vrbis odite secentesimo octuagesimo nono. luti
us sergius catilina generis nobilissimi vir sed ingenij
pssimi ad delendā patriam oiuauit cum quibusdā
claris vrbis s: audacibz tñ. A cicerone et o de vrbe ex
pulsus est et socij eius deprehēsi strāgulati sūt i car
cere. Ab antonio vero alero ofule. catilina vrbē est
plio et interfectus. De isto catilina scripsit salust9 ca
tilinarem. vbi loquens de plio i quo occisus est dicit
sic. Confecto plio inter eos cerneros quanta audacia
quātāq: animi vis i exercitu catilina fuisset. nam fere
locum quē quis viuis pugnādo cepat. eum aia amif
sa coipe tegebat. omnes autem aduersis vultibz ocide
bant. Catilina vero longe post a suis iter hostium cas
tauet a repert9 est paululum etiaz sprens. feroz q: q:
animo quā habuerat viuis i vultu retinens. De salu
stius. De huius moribz dem est supra libro. ij. ca. xxij.
Et infra. Inde ad lepidi et catulli bellū. De istis du
obus narrat ozof9 libro. v. sic. Silla mortuo lepid9
mariane pns affert or id est defensor aduersū catulug
fillanum dūc surgens rediuuioz belloz ciuiliū cūes
res suscitauit. His autem tūc acie certatum est. p: li ro
manozum celi sūt. albanoz. ciuitas obsessa est q: fame
crucata ē. vbi tunc scipio lepidi filij capt9 atq: occi
sus est. hui9 psequente pompeio apud regij i terfe
ctus est. ita hoc bellum ciuile eadē celeritate qua exar
sit euānit. Et infra. Inde ad pompeij et cesaris. ē.
h: psequit aug9. mala plus q: ciuilia id ē bella q: fue
runt non solum iter quos s: etiaz iter affines. quorum
pnum inter pompeū magnū fuit et iulij cesarē. sed m
iter cesarem augustū et antoniū. Pompei9 vero vt p:
ex nar tatis i hoc ca. fouit ptem filla. nam gessit bellū
ottra feroz. et postmodum interfecit brutum q: fue
runt mariam. Et ppter hoc dicit b: aug9. q: pompe9
fuit senator. fillo et o iter ipm et iulius cesarē
narraui sup9 i hoc libro ca. xij. Et infra. Hinc ad ali
um cesarem q: post ē. Iste cesar vocatus ē primo octa
uianus postmodum cesar. postmodū augustus. vt in
fra dicitur. Hui9 anno. xlij. sez imperij sui nat9 ē xps
de isto scribit eutropius libro. vj. q: m morte iulij ce
saris fuit. xvij. annorum adolescens patre octauiō

senatore genitus materni gen⁹ ab enea p iulia fami
liam sortitus nā iulia pcessit a iulio filio enee cesaris
nepos erat quē ille i testamēto herede reliquit et no
mē suū ferre iusserat. **Iste ē q̄ postea august⁹ dicit⁹**
Aug⁹ vero i hoc ca. dicit eum fuisse pmi cesaris fili
um adoptivum qd̄ vez. est. fuit em̄ naturalis nepos
n̄ filius adoptiv⁹. nam fm̄ eutropium ipse fuit p testa
mentum ab ipso i filium adoptatus. **Quātum h̄o ad**
bella civilia que gessit sciendum q̄ sicut colligi p̄t ab
eutropio libro. vij. n̄ orosio libro. vij. ipse gessit quicq̄
bella civilia. quoz. primum adhibe adolescens decem
septē annoz. gessit oīa marcum anthomū. nam iter
fecto iulio cesare qui. xxij. vulnibus ofossus est. in
cuius morte iurauerunt. cclj. senatores vel ampli⁹
equitesq̄ romani. ant omnis oful egn̄s erat priuz iulij
cesaris. et bellis civilibus eos q̄ iulium cesar em̄ iterfe
cerant opprimere conabat. Senatus h̄o eis fauebat.
Turbata vero republica p anthomū q̄ seclera multa
omisit a senatu hostis iudicatus ē. n̄ missus ē ad eum
persequendum octavianus qui etiam cesar augustus
post dicitur est. Principales tñ erant ofules sed sez
pausa et hiertus quibz ipse adiun⁹ dux tera⁹. Pro
fecti ergo h̄y tres duces oīa antoniū vicerant eum
apud mutinam. accidit autem vt ambo ofules occisi
more venter et tres eperatus vni octavianio parerēt
fugatus vero antonius et amisso exercitu ofugit ad
lepidum. qui magister equitum cesaris fuit. et ipso
opam dante octavianus pacē cum anthonio fecit. n̄
lozorem suaz octavianū sibi in vpozem dedit. aug. quasi
vindicaturus mortem sui p̄is adoptivi romaz cū er
etatu. pfectus extortit vt. xx. ano. consul fieret. Post
modum senatū. p̄cipit id est de senatu fm̄ orosio
cxvij. inter quos erat cicero. p̄scribente eum antonio
mimico suo. et lucius anthomus de quo statim dice
infra. Postea ad numez. p̄scriptoz. addit sunt. xxj.
equites romani. Octavianus ergo cum anthonio et
lepidio republicam armis tenere cepit p quos etiā
cicero orator occisus est et multi alij nobiles. Sed
bellum gessit oīa brutum et cassium qui fuerūt p̄i
cipales i interfectōe cesaris. ipi vero iam ingens bel
lum mouerant. p̄cesserūtq̄ oīa eos i greciam octa
uianus et anthomius. et apud philippis macedonie
vtē oī eos pugnaverūt et p̄mo p̄lo victi sūt octavia
nus et anthomus. perijt autē dux nobilitatis cassius
in sc̄o bello brutū et infantam nobilitatem que cum
illis bellum gesserat victā iterfecerūt. ac sic iter octa
uianus et anthomū diuisa est republica regēda vt
octavianus hispanias gallias et ytaliaz teneat. anto
nus asiam pontum et orientē. Tercium bellū ges
sit octavianus oīa lucium anthomium ofilem q̄ pro
scriptus fuerat. q̄ in italia bellum civile commouerat.
Erat autem fm̄ orosio auunculus. fm̄ eutropiū vero
frater marci anthonij. qui vt dictum ē orientem susce
pit regendam. Lucius vero anthomius apud perusū
tusciē ciuitatem victus et capt⁹ est. Quātum bellū
erat oīa septim pompeium gnei pompeij magni fis
lium. q̄ ingens bellū i sicilia commouerat. his q̄ superāt
ex p̄tibus cassij n̄ bruti ad eum ofluentibus oīa quē
bellatū est p octavianum et anthomū. s̄z pax postre
mo ouenit. Sed pompeius postmodum pacē irrupit
et nauali prelio victus fugiens i asiam iterfectus est.
Quintum bellum civile octavianū fuit oīa marcum
anthomium supradictum. Qui cum octavianū sorozez
octavianū i vpozez duxisset postmodum ea repudiata
cleopatraz reginz egypti duxit vxo zē. ac postmodū
ingens bellum civile commouit cogere cleopatra dux
cupido itate muliebri optat etiāz in vrbe regnare. Vi
ctus est autem anthom⁹ ab octavianū nauali pugna
clara et illustri ap̄d accium i epiro. vñ fugit i egyptū
Dicit autem hugo flouaceū. q̄ cleopatra cum aurea
puppe velocz purpureo p̄ma fugere cepit n̄ secutus
est eam anthomius. Et sicut dicit eutrop⁹ desperā
eo q̄ om̄es transtret ad octavianū manu. p̄pria se pe

remis Cleopatra etiam cū non possz animū octavianū
ad libidinem allicere sua spē vt alios fecerat nec sibi
spēs salutis esse. elapsa d custodia in sepulchriū iuz
anthomū virū suū se collocans sibi alpidem admisit
et veneno ei⁹ extinda est. **Post hec octavianus vrbem**
cum triumpho ingressus. eo q̄ orientem viasq̄ n̄ egi
p̄tū romano imperio addidisset. tunc p̄mo saluatus ē
augustus. Sic em̄ populus saluādo eum vocauit sez
augustum. eo q̄ republicā sibi auerat. De quo etiāz
fit mentio i legenda beati petri ad vincula. Et infra
Inter quos et cicero. Cicronem vocat h̄ aug⁹. di
sertum artificem regēde rei publice. quia consul egn̄s
prudenter rompublicam reuerat. et quia d̄ republica
diserte id est eloquenter libros ofoserat. De huius
more sup̄ius i hoc capitulo teni de quo narret va
lerius libro. v. caplo. iij. q̄ pompiliū quē cicero p̄us
i iudicio de grauē crimie defenderat et a morte et a pe
na capitis liberauerat. qui postea nec te. aut verbo
a cicrone lesus fuerat ad mortem ipm̄ p̄cut⁹ ē. n̄
vtro marcum anthomū rogauit vt ad illū. p̄scriptū
sez eo tpe quo senatus. p̄scriptus fuerat vt sup̄ d̄i p
sequendum n̄ iuglanduz mitteretur quo imperato
epulans caietam eucurret n̄ cicronem vix. clarissime
dignitatis et p̄stantis officij venerandum iugulum si
bi p̄bere iussit. ac p̄tinus caput romane eloquēte. et
paci s̄ clarissimam detreuz amputauit postis illud se
cum romani. Sciendum est autē q̄ a cetero p̄mo restitit
iulio cesari q̄n̄ obtenta victoria de gallia petijt. sedm̄
ofulatum. et postmodū sicut hic narret aug. quasi
anthomū. et ideo fuit odiosus tam augustū q̄ antho
mio. Et infra. Pompei quippe victorem zē. h̄ scien
dum q̄ iulius cesar i hoc multum discrepabat a sūla
q̄ sūla obtentis victoria crudelissime se gessit ad vi
ctos. Iulius h̄o cesar benignissime. Vnde dicit eutro
p̄ius de eo libro. vij. q̄ ipse erat quo null⁹ vnq̄ magis
emicit sigm̄s collatis id est aciebz dispositis et ordi
natis. quinquaginta vrbibus dimicauit. Tante autem
fuit benignitatis et bonitatis vt quos armis subege
rat clementia magis vicerit. De interfectōe eius nar
rat eutropius ibidem q̄ compositis i toto orbe bel
lis civilibus romaz rediens insolentius agere iccepit
et supra ofuetudinem romane libertatis. cū ergo ho
nozes ex sua liberatae p̄stare qui antea a populo con
ferebantur. nec senatus ad se venient affurgeret alia
q̄z regta et pene tyrannica faceret oīuratum est. cum
et interfectus est vt sup̄ius i hoc capitulo dicit. Dicit
etiam petrus comest⁹ q̄ de eius interfectōe popu
lus romanus ita doluit. vt capitolum cum auctoribz
sceleriq̄ incendere voluit. Dicit ergo hic august⁹ q̄
illa consuratio eum interfecte voluit tanq̄ regni ap
pentozem. quia in rei veritate ipse post reges expul
sos fuit primus qui solus tanq̄ rex et imperator rem
publicam romanam regēbat. quod romani erat val
de odiosum tanq̄ repugnans sue p̄stite libertati q̄
p̄tus senatus et populus cuncta per se vel per alios
sua auctoritate facebant. Et infra. Iulius deinde
potentiam zē. loquitur aug⁹. De anthomo. p̄ illo tē
pore quo mox iam interfecto gaio iulio cesare intēde
bat sibi vsurpasse potestatem singularis imperij. p̄
tendēs apud cesarianos q̄ accepta potestate mo tuez
cesaris vindicaret. Dicit autē augustinus ipm̄ mo ri
bis iulio cesari valde imparem. q̄ iste anthom⁹ erat
valde viciosus. put tullius i secundo anthomiaz. et
florus in epitomate libro. iij. satis in particulari tra
dūt ei⁹ mores sc̄itibiles. De q̄ seneca epistola. cxij. dī
fic. Marcum anthomium magnum vix. et in genij no
bilis. que alia res perdidit et i eternos mores ac vis
cia non romana traiecit. q̄ ebrietat. nec minor vmo
cleopatre amor. Hec illi res hostē reipublice. h̄ cru
delem fecit. Et infra. Tunc emerferat mirabilis in
dolis zē. dicit aug⁹. hunc cesarem mirabilis indolis
quia vt supra d̄i cum esset. xvij. annoz. est a senatu
factus dux exercitus romani cum duobus consulis

et in .xx. anno consul creatus ē. Iste tradidit antonio
 ciceronem ut hic tangitur. Cum tamē acero prius se
 contulisset ad eum sperans q̄ augustus p̄rie liberta-
 tem defenderet. Sed octavianus intendens totam rē
 publicam ad se trahere et cernens q̄ cicerō sibi resti-
 tisset. tradidit eum antonio hosti suo quasi p̄pter bo-
 num pacis firmande. Anthomius vero mortem cicerō
 mis. ideo multum desideravit. quia tullius sibi multū
 restitit et contra eum etiam in libro philippitarum
 muerat.

D eos suos accusent rē. In hoc capto .xxxj. mu ebite
 aug. contra romanos et deos eorum occasione sumēs
 tam ex malis i hoc libro superius enarratis q̄ etiam
 ex alijs malis que in hoc ca. icripit enumerare. Et facit
 duo in hoc capitulo. quia muebendo contra eos p̄mo
 refūmit mala superius posita. Sēdo sibi omittit quip-
 pe illa. addit quedam alia. Et ostendit aug. i p̄ncipi-
 pio q̄ dix romano. non potuerunt excusari de malis
 que romani i bellis. cuiuslibet sustinebant per hoc q̄
 non colebantur sicut prius. q̄ adhuc fiebant eis serui-
 tia sicut prius. De hoc sic scribit lucanus libro .ij. p̄ec-
 cundē scz marone vrbis. sūm templo iacere tonans
 tis. diuisere deos et nullis defuit aris. inuidiaz fractu-
 ra parens id est discuerēbant per omnia rēpla deoz.
 matres nec aliquo pretemiserunt. ne deus ille q̄ fuis-
 set pretempus alius muideret. De hoc etiam dicit h
 augustinus. Talebant are nummū sabei thure. id est
 thurificabant eis thure sabei id est de saba vbi solū s
 modo et non alibi thūs nascitur. thure scz in ignem
 altaris miedo. Et alludit hic aug. verbis virgilij
 libro primo enebdos vbi loquens de templo veneris
 quod erat i papho vbi colebatur p̄apue. dicit sic. Ip-
 sa. scz venus paphum. sublimis abit sedesqz reuisit le-
 ta suo. vbi templuz illi centumqz sabei thure calē
 are fertiqz recentibus alant id est fragrāt vel spirāt
 ferta de floribus rosarum composita. Nam sicut dicit
 valerius ad valerium rosa est flos verus. Et infra.
 Inter ipa quoqz deorum altaria rē. veritas huius
 dicta patet ex hīs que dicta sūt superius in hoc libro
 capitulo .xxvij. de fimbria et merula et caplo .xxvij.
 de mutio scuoia quorum sanguis i tēplo fulus erat
 Et infra. p̄o elegit templum quo confugeret. Augu-
 stinus compit hic crudelitatē que exercebatur tem-
 pore bellorum cuius ad crudelitatē que exerceba-
 tur temporibus xpianorum cum gothi ceperant cui-
 tatem. ostendens primam crudelitatē multo maiorē
 q̄ i bellis cuiuslibz nō parcebat fugientibus ad rēpla
 deorum. sicut patet in acerone tullio de quo sup. p̄i-
 mo capitulo qui ideo non confugit ad templum deo-
 rum. quia frustra fugisset. Sed in vastatōne vrbis a
 gothis parcebat fugientibus ad ecclesias aposto-
 lorum et martirum. sicut i principio totius libri dicit.
 imo etiam docuerunt sibi obuios fugere ad ecclesias
 ut saluarentur. Et infra. Vel irruptio galloz vel
 tiberim fluminis ignisqz rē. De irruptōne galloz
 dictum fuit supra libro .ij. ca. xxij. De vastatōne vero
 vrbis per ignem et inundatōne tiberis dictum est su-
 pra libro isto capitulo. xxvij. Et infra. Mala etiaz
 alia que vsqz adeo rē. hoc dicit p̄pter ea que inferius
 hic tangit cum dicit. Sed cum pluit terra rē. dicit ve-
 ro hōi mala fuisse numeranda itē prodigia si sp̄ia
 mis temporibus accidissent. quia prodigia dicuntur illa
 que mirabiliter accidunt. et aliqua futura presignāt
 vnde dicuntur. prodigia quasi. p̄dicia id est. p̄cul dicē-
 tia. id est dicentia futura que. p̄cul sunt. Numerassent
 autem romani illa mala itē prodigia. quia non soluz
 dixerent ea fuisse mala. p̄pter nouimenta q̄ mferēbāt
 sed etiam p̄pter maiora mala que presignabant. Et
 infra. Omittit quippe illa rē. dicit hic aug. se illa ma-
 la omittere. non quia noluit ea hic ponere sed q̄ non
 curat ea tanq̄ mala quedam dijs romanorum obicē.
 facit autem hic mentōnem de bobus loquentibus eu-
 tropius libro .vi. i fine dicit q̄ circa tempus illud quo

iulius cesar interfecus est inter cetera portenta que
 toro orbe facta sunt bos i suburbano rome ad acitōz
 locutus est se frustra ut geri. non em frumenta si bos
 mines in breui destituros. Dem scribit eusebius in cro-
 nicis. Valerius etiam libro primo dicit q̄ volūmo et
 suspitio consulis i vrbē mter imcia motusqz bello
 rum cuiuslibet bos mugitū suo in sermōnem humanum
 conuictus animos audientū tali nouitate conterrit
 dicit etiam ibidem q̄ bello scdo punico constitit do-
 micio bouem dixisse. Cae tibi roma. Quantum ad in-
 fates nondum natos quos dicit hic aug. locutos fu-
 isse narrat eutropius libro .ij. q̄ in sagitio mstante se-
 cundo bello punico cum mulier pene empa essz mfas
 in vterum regressus ciuitatis sagitū exadum signifi-
 cauit. Titus vero iulius libro .ij. de scdo bello puni-
 co dicit bouem in sicilia locutum fuisse et infantē i vte-
 ro matris in maritimis ioui tēuphe clamasse. Et infra.
 Serpentes volasse. femias et gallinas et homines
 i masculinum serum fuisse conuersas. quod dicit hic. q̄
 homies credo si teram esse falsam quā tamen multū li-
 bri habent. Debet autem litera sic esse in homines
 et masculinum serum. Vult em sic dicere q̄ femie con-
 uerse sunt i homines id est in viros et galline i mascu-
 linum serum. Dicit utus iulius libro .ij. de scdo bello
 punico. spoletū ex muliere vitz factum et. A. gellij li-
 bro .xj. allegans plinium libro .vij. dicit sic. ex femia
 mutati in mares non est fabulosum. Inuenimus i an-
 nalibus quito licimo crallo et cornelio castio. lōgino
 consulis puerum factum ex virgine. iulijqz acuspī
 cum deportatum i insulam deserat. Licinus mutianus
 p̄didit a se visum esse argis arentem. cui nomē are-
 cuse fuisse nup hie. moxqz ad barbam et virilitatē p-
 uenisse vpo: emqz durisse eubem fortis et smirne pu-
 erum ad se visum. Ip̄e in africa vidi mutatum i mares
 die nuptiarum quim quagesimo ostitum euem discida-
 num. viuebatqz cum. p̄derem ista. hoc q̄ A. gellio.
 Non credo tamen istas predictas mutatiōnes femina-
 rum i masculos fuisse veras. sed poti⁹ vel fuisse illu-
 nes dyabolica. vel qui sic videbantur conuerh. etā
 hermafrodite i quibus prius dominatur sexus femi-
 neus et postea masculinus. Et infra. Sed cum pluit
 terra rē. prodigia ista et sequentia dicit augustinus se-
 no lle obmittere. quim scz obiciat ea romani deos co-
 lentibus solum p̄pter bona temporalia et h̄ q̄ ista. p-
 digia mutauerunt damna cultoribz eozum. De istis plu-
 uis quas hic tangit augustinus loquitur ozofius li-
 bro quinto. dicit enim q̄ anno ab vrbē condita sexcē
 tesimo qui quagesimo nono. per septem dies otinuoz
 granda lapidum innixis etiam testatum fragmētis
 terram latissime verberauit. Titus etiam iulius de se-
 cūdo bello punico libro primo narrat in piceno lapi-
 des pluisse. et i quito libro. q̄ in monte albano pluit
 duobus diebus lapides. Et infra. Legimus a p̄ eos
 ethenis ignibus id est surgentibus de monte ethna
 de quibus ozofius libro. quinto narrat q̄ emilio luco.
 ozeste consulis ethna magno cum tremore cōcussa
 exundauit igneis globis. et rufus alio die sipparia in
 sula et vicinum circa eam mare intantum efferebuit qd
 adustas rupes dissoluit. tabularaqz nauium liquefa-
 ctis certis extorruit. et pisces exarmatos supernatans
 tes coit. homines etiam qui non poterant longe fu-
 gere adustis intro: sus vitalibz attractōne calidi ae-
 ris inspirando suffocauit. Et infra. Eodē rufus estu-
 ignium rē. De hoc ozofius libro quinto narrat q̄ anno
 ab vrbē condita sexcentesimo vicesimoseptimo mons
 ethna vltra solitum exarsit et turribus igneis super-
 fuis late circumfluentibus catinam vrbem hinesqz ei⁹
 oppressit ita vt tecta domoz. calidis cineribz perusta
 et p̄tegrauata corruerent. Cuius leuande cladis cau-
 sa. fenatus. p̄. annorum vcdigalia catinensibz remisit.
 Et infra. Locustaz. etiam i africa rē. de hoc narrat
 ozofius libro quinto. q̄ marco plauto et fuluio flacco
 consulis per totam africanā tanta fuit multitudo

locustarum q̄ non tantum omnem spem frugū abstru-
lit. sed herba omnes cum parte radicū folia etiā
arborum cum tenetudine ramozum consūpserit. ama-
res etiā cortices et ligna arida corrosit. subito autē
vento raptē i africano mari submersi sunt. Cū autē
fluētus immensos acervos earum i terram apuliserit
et ille putrescerent vltra opinionem pestiferum odo-
rem exaluerit. vnde animalium tanta pestilentia secu-
ta est. vt pecudum auium ac bestiarū putrefacta pas-
sim cadauera viciū corruptionis auerent. hoim
vero tanta tūc erat lues vt i sola numidia vbi tūc mal-
fima rex erat octoginta milia hominum. circa oram
maritimam precipue que cartaginesi a vicenti lito-
ri adiacet plus q̄ ducenta milia perierunt. apud syo-
ipam vtriam ciuitatē. xxx. milia militū qui ad presidū
um totius africe ordinata fuerunt extincta sūt. Tā re-
pentina vero fuit cladis illa q̄ apud vricam die vno
p vnam portā. ex illis iunioribz plus q̄ mille quigen-
tos mortuos illatos fuisse narratur. Et infra. Cū
ca maidea proulerint a quibus antea colebantur. id
est troiam. qui primo coluerunt eos q̄ romani quia
de troia romani sunt allati.

O Equitate dei dicere epistolis 22. In
precedentibus tribus libris disputa-
uit beatus augustinus contra roma-
nos ostendens q̄ mala que passi sūt
temporibus xpianorū non sūt tem-
poribus xpianis ascribenda. In hoc
libro quarto et quinto. ostendit q̄ bona que eis pro-
uenerunt non sunt dijs multis sed vni deo attribuenda.
Et primo ostendit q̄ dñs non sit romani imperij augmē-
tatio attribuenda sed i hoc libro. iij. scdo ostendit q̄
sit illius augmentatōis causa et ratio. et hoc in quinto
libro. Pri ma pars id est iste q̄erus liber habz. xxxiij.
capitula. In quorum primo ostendit ex quibus pro-
cessit argumentando contra romanos. Processit em̄
reprobando deos eorum ex eorum scripturis et leis
cuius causa fuit. quia ex libris xpianis quibus credunt
potuerunt melius conuinci. Processit autē ex hñs q̄
ipemet vidit et erant ita manifesta q̄ non poterant
ea inficiari. Corūqz opinionem etiā hñs 22. vult
dicere q̄ illi qui seuerunt vulgi opinionem quo ad
malorum nouitatem falsam esse. tamen dissimulabant
opinionem eorum reprobare et eos veritatez docere
vt manentes in tali opinione plus murmurent con-
tra bonos xpianos. Et infra. Vsqz adeo vt aut ves-
tis aut fidei 22. de hoc dictū est libro scdo capitulo
viij. Et infra. Quia et ipi vidimus. De hoc supra li-
bro. ij. caplo. iij. et capitulo. vj. Et infra. Quid i re-
bus diuims iudos scencos 22. De istis iudis dicta sūt
multa supra libro pmo caplo. xxxj. et libro. ij. caplo
iij. et multis capitulis sequentibus.

Et quomam in fine primi libri 22. In hoc capitu-
lo scdo continuat augustinus tractatum futurū
ad precedentia ostendens que sunt facta i tribz libris
precedentibus et que restant faciendā in duobz libris
sequentibus interponens quedā breuiter que ad ma-
teriam tercij libri videntur pertinere scilicet mala que
dam que ex elementis et terrenis rebus accidunt. et
hoc facit ibi. que vno loco apulicus 22. De apuleio scri-
bit hugo floriacen. i primo libro ecclesiastice hysto-
rie sic q̄ apuleus successit platoni. Scripsit autem li-
bros quōqz quos vidi scilicet de dogmate platonis.
de deo socratis. de mundo qui vocat̄ cosmographia
apulei. Trez de magia in quo defendit se contra accu-
satores suos qui eum vti arte magica dicebant. de q̄
libro facit augustinus mentōnem infra libro. viij. cap-
itulo. xij. Item librum de asino aureo qui et metha-
morphoseos appellatur. i quo narrat mirabiles tñs
mutatōnes factas arte magica et de seipso quomodo i
asinum conuersus erat. de quo libro facit augustinus
mentōnem infra libro. xvij. capitulo. xvij. Macro

buis vero super somnium scipionis sentit q̄ fuerit fi-
cta. vnde dicit loquens de fabulis sic. Quibz apuleus
nonnūq̄ luisse miremur. Illa ergo que augustinus
hic adducit sunt in cosmographia sua. et recitat au-
gustinus magis sententiam q̄ verba. Et vult apuleus
ostendere q̄ omnia terrena habeant transmutatōes
ita q̄ non maneat in eadem dispositōe. quous saltez
ipā terra maneat in substantia. sed in dispositōe alia
et alia. Habent etiā conuersiones interius quia q̄
dam corripuntur et int̄ creunt. quedam etiā post in-
teritum reuertuntur ad consimilem formam ita q̄ est
circulus quidam i transmutatōe horum terrenorum.
Et exemplificat de istis per terremotus. qui quanto
qz sic aperit terram q̄ integre ciuitates abso-
bentur a terra. Similiter per inundatōnes que quādo qz
sunt ita vehementes q̄ submergunt totam vnam re-
gionem. sicut fuit de diluuijs de quibus refert otio-
libro primo videlicet de diluuiō in thesalia sub deu-
calione et etiā de alio sub ogge in achata. Simili-
ter absconditur vna pars terre quando qz que prius
continabatur cum terra solida. et separatur per ma-
re ab alijs terris et efficitur insula. sicut dicitur de sic-
lia factum fuisse. vt patet per iustinum libro quarto
et eodem modo econuerso que fuit insula recedere aq̄
efficitur solida et alijs terris continua. vt homo sicco
pede transire possit de vna in aliam. Vnde solus ca-
pitulo de italie situ. terracina insula ante circumflua
immenso mari nunc est addita continēti. Similit̄ quā-
doqz veniunt ita vehementes procelle tempestatūz
et ventorum q̄ destrunt ciuitates. quandoqz vero
conuulsatōibus destruantur. sicut et debebant scripto-
res gentium de quibz cufratibus sodomorum vt pa-
tet per otosium libro primo. vel diluuiō ignis sic fuit
de diluuiō fetōntis. de quo plato in thimeo dicit q̄ fa-
bula de fetonte habet fundamentum verum. q̄ quā-
doqz contingunt tales oflagratōnes et diluua igni-
um. Et idem narrat otosius libro primo videlicet de
diluuio ignis de quo fabula ista ficta est. a similit̄ s
monte et hna quandoqz tantus effluxit ignis q̄ ille
postmodum ex grauitate materie ignite descendens
per decliua montis p̄ter eadebat similitudinez vniū
torrentis. vel fluminis scilicet quantum ad celeritatē
et modum descendendi. a quantum ad quantitātē ma-
terie descendētis. Et ideo dicit apuleius flumia flā-
marum cucurrisse. Vocat autem illum ignem diuumum
quia non videbatur a natura. sed ex ita d eorum p̄ces-
sisse. dicit autem hoc factū fuisse crateribus. nā era-
teres sunt vasa quedam pura fiale vel cipi ex quibz
liquor effunditur. Comparauit etiā istam exundā-
tiā ignis torrenti vel flumini. et ideo per crateres i
telligit loca vnde interruperat ignis ille quasi effu-
sus de vas. Et erant plura loca i vertice montis ex q̄
bus primo erupit et postmodum descendendo acur-
rebant illi ignes in ignem vnum sicut torrentis vel flu-
uius ex multis riuis colligitur. Otosius libro quinto
dicit hoc esse sicilie vernaculum genus monstri. Et in-
fra. Tantum honoris barbari 22. de honore quem
barbari isti scilicet gotbi contulerunt nomini xpi ita
q̄ p̄ter consuetudinē bellantiū p̄pter honorez xpi sal-
uarent i ecclesij apostolo. et martium fugientes
ad eas tā boni q̄ mali dixi sup̄ libro pmo ca. pmo
I Am ita qz videamz quales 22. In hoc capitulo
iij. beatus augustinus ante q̄ ad principale ppo-
situm huius libri descendat ostendit q̄ de imperij ro-
mani augmento ipi romani non habent gloriari. q̄
p eius augmento continuo vixerunt in bellis et i stra-
gibus hominum. Et facit in hoc capitulo duo. quia
primo ostendit q̄ si de eius magnitudine tali modo ac-
quisita gloriatur inanis a irrationabilis est eoz glo-
riatio. Secundo ibi. quā p̄ter si verus deus 22. osten-
dit quomodo tam hñs qui imperant q̄ hñs quibz im-
peratur possit vnus esse illa imperij magnitudo et au-
gmentatio. Si nostra corrigat̄ intentio. Hic refert

habet
de
apuleio
cosmographia
sua
et recitat
augustinus
magis
sententiam
q̄ verba
ostendere
q̄ omnia
terrena
habeant
transmutatōes
ita q̄ non
maneat
in eadem
dispositōe
quous
saltez
ipā terra
maneat
in substantia
sed in
dispositōe
alia
et alia
Habent
etiā
conuersiones
interius
quia q̄
dam
corripuntur
et int̄
creunt
quedam
etiā
post
interitum
reuertuntur
ad
consimilem
formam
ita q̄ est
circulus
quidam
i
transmutatōe
horum
terrenorum
Et
exemplificat
de
istis
per
terremotus
qui
quanto
qz
sic
aperit
terram
q̄
integre
ciuitates
abso-
bentur
a
terra
Similiter
per
inundatōnes
que
quādo
qz
sunt
ita
vehementes
q̄
submergunt
totam
vnam
re-
gionem
sicut
fuit
de
diluiijs
de
quibus
refert
otio-
libro
primo
videlicet
de
diluiō
in
thesalia
sub
deu-
calione
et
etiā
de
alio
sub
ogge
in
achata
Simili-
ter
absconditur
vna
pars
terre
quando
qz
que
prius
continabatur
cum
terra
solida
et
separatur
per
mare
ab
alijs
terris
et
efficitur
insula
sicut
dicitur
de
sic-
lia
factum
fuisse
vt
patet
per
iustinum
libro
quarto
et
eodem
modo
econuerso
que
fuit
insula
recedere
aq̄
efficitur
solida
et
alijs
terris
continua
vt
homo
sicco
pede
transire
possit
de
vna
in
aliam
Vnde
solus
ca-
pitulo
de
italie
situ
terracina
insula
ante
circumflua
immenso
mari
nunc
est
addita
continēti
Similit̄
quā-
doqz
veniunt
ita
vehementes
procelle
tempestatūz
et
ventorum
q̄
destrunt
ciuitates
quandoqz
vero
conuulsatōibus
destruantur
sicut
et
debebant
scripto-
res
gentium
de
quibz
cufratibus
sodomorum
vt
pa-
tet
per
otosium
libro
primo
vel
diluuio
ignis
sic
fuit
de
diluuio
fetōntis
de
quo
plato
in
thimeo
dicit
q̄
fa-
bula
de
fetonte
habet
fundamentum
verum
q̄
quā-
doqz
contingunt
tales
oflagratōnes
et
diluua
igni-
um
Et
idem
narrat
otosius
libro
primo
videlicet
de
diluuio
ignis
de
quo
fabula
ista
ficta
est
a
similit̄
s
monte
et
hna
quandoqz
tantus
effluxit
ignis
q̄
ille
postmodum
ex
grauitate
materie
ignite
descendens
per
decliua
montis
p̄ter
eadebat
similitudinez
vniū
torrentis
vel
fluminis
scilicet
quantum
ad
celeritatē
et
modum
descendendi
a
quantum
ad
quantitatē
ma-
terie
descendētis
Et
ideo
dicit
apuleius
flumia
flā-
marum
cucurrisse
Vocat
autem
illum
ignem
diuumum
quia
non
videbatur
a
natura
sed
ex
ita
d
eorum
p̄ces-
sisse
dicit
autem
hoc
factū
fuisse
crateribus
nā
era-
teres
sunt
vasa
quedam
pura
fiale
vel
cipi
ex
quibz
liquor
effunditur
Comparauit
etiā
istam
exundā-
tiā
ignis
torrenti
vel
flumini
et
ideo
per
crateres
i
telligit
loca
vnde
interruperat
ignis
ille
quasi
effu-
sus
de
vas
Et
erant
plura
loca
i
vertice
montis
ex
q̄
bus
primo
erupit
et
postmodum
descendendo
acur-
rebant
illi
ignes
in
ignem
vnum
sicut
torrentis
vel
flu-
uius
ex
multis
riuīs
colligitur
Otosius
libro
quinto
dicit
hoc
esse
sicilie
vernaculum
genus
monstri
Et
in-
fra
Tantum
honoris
barbari
22
de
honore
quem
barbari
isti
scilicet
gotbi
contulerunt
nomini
xpi
ita
q̄
p̄ter
consuetudinē
bellantiū
p̄pter
honorez
xpi
sal-
uarent
i
ecclesij
apostolo
et
martium
fugientes
ad
eas
tā
boni
q̄
mali
dixi
sup̄
libro
pmo
ca
pmo
I Am
ita
qz
videamz
quales
22
In
hoc
capitulo
iij
beatus
augustinus
ante
q̄
ad
principale
ppo-
situm
huius
libri
descendat
ostendit
q̄
de
imperij
ro-
mani
augmento
ipi
romani
non
habent
gloriari
q̄
p
eius
augmento
continuo
vixerunt
in
bellis
et
i
stra-
gibus
hominum
Et
facit
in
hoc
capitulo
duo
quia
primo
ostendit
q̄
si
de
eius
magnitudine
tali
modo
ac-
quisita
gloriatur
inanis
a
irrationabilis
est
eoz
glo-
riatio
Secundo
ibi
quā
p̄ter
si
verus
deus
22
osten-
dit
quomodo
tam
hñs
qui
imperant
q̄
hñs
quibz
im-
peratur
possit
vnus
esse
illa
imperij
magnitudo
et
au-
gmentatio
Si
nostra
corrigat̄
intentio
Hic
refert

habet ad illud quod superius in hoc capitulo dixit sic. atq; obrundamus intentōis aciem altissimis vocabulis. vult enim augustinus dicere. q; acies nostre intentōis. qua scilicet alicui intendimus obtunditur et ebetatur quando intendit talibus vocabulis dignitatum. Sed postmodum intento corrigitur. quādo senioris talibus vocabulis considerat ipsam rem et q; ad rem ipsam pertinere

Remota itaq; iusticia 27. In hoc caplo. iiii. ostendit beatus augustinus q; ad verum regimen requiratur iusticia et alio quā quantūcūq; Domini um sit magnum non differt latrocinia. Et pbat hoc per exemplum de latrocinio de quo supponit q; in tā tum possit proficere q; possit ciuitates occupare. et tam de impunitate confidere. Pitata vero de quo fit hic mentō fm aliquos vocatus est diomides. cuius re sponsonem magis integre ponit. A. gellius. a habetur etiam i polihetaton libro. iij. caplo quarto

Romde obmitto querere 28. In hoc capitulo. v. apparet beatus augustinus ea que i precedenti capitulo dixerat de regno et latrocinio in generali ad regnum romanorum speciali et hoc quantum ad miciū illius regni. Et ostendit in hoc capitulo duo quia p̄s mo ostendit q; regnum romanorum quo ad sui originem non differebat a latrocinio nisi sola impunitatis securitate. quia videlicet latrones semper timent q; comprehenderentur aliquando a punitentur illi autem quos romulus verbis conditor congregauit in vrbes et fecit ciues non timebant sic puniti. Sed ibi dicat quis istos 28. muebit contra falsos deos. Quantūz ad primum sciendum est q; illi quos romulus congregauit erant mali qui alibi secure viuere non poterant s; quibus superius libro. ij. capitulo. xvij. dixi. Tamē securitas illis contulit postmodūz q; ipi erant paratiores ad viuendūz quilibet sub vno principe. Quia metū q; ipi vltz ad desperatōnem malos tenet impellit eos sepe ad peiora q; faceret si quis melior. em haberet sicut ostendit augustinus per exemplum de seruis gladiatoribus. qui timentes seruicium dominorū. suoq; fecerūt mala illa que hic tangit augustinus. et etiam supra libro. iij. capitulo. xv. vj.

Iustinus qui grecam vel potius 29. In hoc capitulo. vj. ostendit beatus augustinus q; eodē modo fuit de regno assirorum sicut de regno romanorūz quantum ad sui miciū. videlicet q; fuit latrocinium quoddam. Et facit in hoc capitulo duo. Primo affimilat vnum regnum alteri quantum ad sui miciū. Et secūdo ibi tam diu 28. comparat vnum ad aliud quātū ad diuturnitatem temporis. Causa autem quare augustinus facit mentōnem de regno assirorum patet ex p̄cessu augustinus in capitulo. primo sequenti. fundat autē augustinus se super dicto iustini qui fuit abbreviator: trogi pompeij. Scripsit autem dictus p̄p̄cus. iiii. libros historiarum. et licet ipse romanus esset. tamen plus scripsit historias de gestis grecorūz et aliarum terrarum extranearum et quasi totius orbis alterius vt dicit iustinus i prologo et patet i p̄cessu suo q; de gestis scripsit romanorum. Et idem fecit iustinus in totidem libris scilicet. xliij. Vterq; vero latine scripsit non grece. et vterq; breuiter. sed iustinus breuiter. Et ideo dicit hic augustinus de iustino q; trogius pompeius secutus non latine tantum sicut ille. verum etiam breuiter scripsit. id est non solūz latine id est in latino sicut fecit pompeius. et in hoc secutus est pompeium sed et breuiter scripsit sicut etiaz pompeius et breuiter sicut patet ex p̄logo iustini sicut etiam autem contemporeanei trogius pompeius et iustinus vt patet ibidē. Specialiter autē allegat istos quia romani erant. et ideo a romanis contra quos dicitur at augustinus recipiendi sunt. Et infra. Dic prius inculit bella finitimis. Signanter dicit finitimis quia sicut patet in principio primi libri iustini. fuerūt quidāz prius sicut mso rex egiptius. et ebanus rex

finis qui ante ninum bella mouebant. sed non finitimis. longinque enim bella solum gerebāt. Iste enim fuit filius dei qui primus ydolum patris sui defuncti coli fecit. cuius anno. xij. natus est abrahāz. De istis loquitur augustinus infra libro. xvij. capitulo. ij. et capitulo. xxi. Et infra. Nam quedam illos fuissē mēditos 28. hoc specialiter dicit augustinus p̄pter ea que de iacob et de filijs israhel et moysi ac iudeis narrant libro. xxxij. que sunt omnino factis scripturis cō: ratiā. Et infra. Vt romanum imperium nondum sit 29 etatis 28. hoc dicit aug. loquens de tempore suo. fuit enim augustinus tempore imperatorum ar chadn et honozij qui ceperunt regnare anno ab vrbe condita. Mclij. fm orosium libro septimo. et per consequens fm augustinum qui dicit illud regnū durasse. Accel. annis licet iustinus dicat illud durasse. Accel. annis regnum assirorum excellerat in duratōne temporum regnum romanorum in annis. xc. et vno. fm compuztatōnem vero eusebij et bede in cronis multo plus nam reducendo annos singulorum regum quos ipi ponunt in vnam summam regum assirorum durauit. Accel. viij. annis. et per consequens excellit imperium romanorum in ducentis nonaginta noue annis tēpore augustinus. Et infra. Donec transferretur ad medos 28. de translatōe huius imperij ad medos dictum est supra videlicet libro. ij. capitulo. xx.

In nullo deorum adiutorio 29. In hoc capitulo. vij. incipit beatus augustinus ostendere q; augmentum imperij romani non sit dijs romanorum ascribendum. Et facit augustinus in hoc capitulo duo. Primo enim probat quod dictūz est per simile de regno assirorum. scdo ibi. postremo quoquomō 28. ostēdit etiam per simile de malis que passum est regnum assirorum. q; mala romanorum non sint temporibz xpianis ascribenda. Facit autem beatus augustinus tales ratōnem. Regnum assirorum ampliatum fuit et durauit diu vt dictum fuit in precedenti capitulo. aut et 2go attribuenda sunt ista dijs aliquibus. aut non. si rō ergo nulla ratio est quare augmentatio et duratō regni romanorum debeat dijs attribui. si sic. aut ergo dijs p̄prijs assirorum. aut dijs aliarum gentium assirij et mmo subiectarum. non dijs aliarum gentium. quia ille gentes tēpore mmi non habuerunt alios deos sibi felicitet p̄prios. Si vero dijs p̄prijs assirorum. querit augustinus quid fecerūt illi dij quādo regnūz assirorum translatum fuit ad medos et de medis ad persas. aut enim tunc mortui sunt et ideo nō defecerunt regnum aut forsan non erat eis merces bene redita sicut radum fuit supra libro. ij. capitulo. ij. de peritio laomedontis et non solutōne mercedis quaz dijs p̄misit. aut medi forsan p̄miserunt dijs maiorē mercedem. aut forte non erant ita fortes q; potuerūt defendere assiros a medis aut forte dij medoz. erāt fortiores et vicerunt deos assirorum tanq; habēt es zelum p̄ medis. sicut dij assirorū p̄to assirij. Et q; cūq; istorum concedatur absurdum videtur credere tales esse deos. et posse impetūz dare vel aufere. Et infra. Ad medos transire 28. De isto transitu dictum fuit supra libro. ij. caplo. xx. Et infra. Atq; in de eurus ad persas cito 28. Quantum ad istam translatōem regni medoz. ad persas sciendum q; sicut narrat iustinus libro primo cum regnum medorum p̄uenisset ad astagē cui filia vnica fuit de qua dixit arioli filium nasciturum qui auum suū felicit astagē de regno expelleret. hoc timentis astagē a filiam suaz cui daz medicus condidit de genere persarum i maerimonium dedit. vt sic filijs ex ea nascituris modica esset potestas contra ipm insurgendi. nec sic tamen metu liberatus filiam postea grauidam ad se accessit. vt natus infans neceretur. natum ergo infanem tradidit harpago suo secretario occidendū. qui meuens ne filia patri suo postmodūz in regno succederet et de filio suo mtefecto vltionem sumeret. infancem

cuidam regio pastori tradidit exponendum vros vros
 ro pastoris puero regio epulato compatiens ipm nu
 triondum suscepit. Cui spartacus nomen imponitur.
 postmodum inter pastores conuersatus dei nome ac
 cepit. Postmodum vero cum asthages nepotes suum
 seruatum comperisset iram suam conuertit i hapargu
 et in vltionem seruati nepotis filium eius interfectuz
 epulandum patri tradidit. hapargus vero dissimulato
 dolore vndicam distulit. postmodum cum abole
 uisset curus scripsit sibi hapargus omnia que circa eis
 infantem asthages fieri mandauerat. et que ipse ab asti
 age ppter eius seruacionem passus fuerat. hortas vt
 exercitum pareret. et viam ad regnum aggrederetur. p
 mittens q medi ab asthage ad ipsuz transirent. Cyp
 igitur aus acqulscens consilio pspolimi quitatez sci
 licet potentissimam phidis reuertitur. vbi consiliato
 sibi animo populi et ad sequenduz ipsum accenso tel
 lo medos mualit. Asthages immemor crudelitatis q
 in hapargum exercuit sumam belli ei comitatur. qui ac
 ceptum exercitum statim cito tradidit. Quo audito
 asthages contractis vndiq; auxilijs in persas profici
 scatur vbi omisso primo bello et suis acerime pugna
 tibus cedunt perse. Quibus cedentibus occurerunt
 matres a vrosz iporum ostendentes sublati vesti
 bus obscena corporis et interrogantes virum in vre
 ros matrum vel vrosz vellent refugere. Hac casti
 gatione repressi in prelium reuertuntur. a quos fugi
 ebant fugete compellunt. Captus est etiam asthages
 et regno medorum priuatus. quem tamen curus gen
 ti hic canorum pteponit. Hic filius imperij medorum
 fuit. Regnauerit autem annis. ccl. Et infra. Que
 gens salicet persarum no angustis rē. vult dicere q
 gens plaz. non angustis fimbz orientis. s; multū am
 plius et amplissimis post regnum alexandri magni
 cuius regnum erat maximum loco sed breuissimū tem
 pore. vsq; ad presens id est vsq; ad tempus augusti
 in imo et vsq; ad moderna tempora in regno suo per
 durat. Quod vero dicit de breuitate alexandri mace
 domis intelligendus est de tempore quo ipemet alex
 ander regnauit. et sic constat q fuit breuissimuz tem
 pore quia alexander in vniuerso non regnauit nisi. xij
 annis. Monarchiam vero non tenuit nisi quiq; annis
 quia septem annis fm bedam regnum tenuit macedo
 nicum anteq; monarcha esset. Sciendum est autem q
 regnum interfecto dario rege persaruz transiit ad
 alexandrum. et sic illo tempore non habuerunt regnū
 post mortem vero alexandri regnum suum recupera
 uerunt. et durauit sicut sicut dicit beatus aug. vsq;
 ad tempus suum. imo vsq; in presens. naz tartari mo
 do illud regnum tenent. fuerunt autem perse seu par
 thebi ita potentes imperij q romani nunq; potuerunt
 eos perfecte subiugare. Quis romani eos sepe vice s
 tint. et ab eis vincerentur. vt patz ex libro festi dicta
 toris. de puicns impetio roma no subiectis. Et infra.
 Quod nec homo fecit camillus. de quo camillo ha
 betur supra libro. ij. caplo. xvij.

Quēde queramus si placet. In hoc capitulo
 viij. beatus augustinus pbat q augmentum ro
 mani imperij no potest attribui paruis dijs quos ro
 mani colunt. quia illoruz potestas non se extendit ad
 tanta negocia. De cloacino. De ista pōrat cloacis
 et videtur q romani istam ab egyptijs colendam acce
 perint. nam egyptij vt dicit clemens i itinerario libro
 v. alij coluerunt cloacas. alij strepitum ventris. Et
 infra. Aut vagitano. A. gellius libro. xx. ca. xx. di
 cit q fm varonem deus vagitanus est penes quoz
 fuit humane vocis micia. Et infra. Laetescitibus
 deus laetatur. Tunc laetatur seges quando infra cor
 tices gram nihil est nisi humo. albus quasi lac qui ē
 materiae fane i grano iam maturo

Omissa turba rē. In hoc capitulo. ij. agit augu
 stinus de dijs maioribus quos romani coluerunt
 Maiores vero dij erant seled. inter quos fm eos fu

it iupiter. Vnde sibi tanq; regi omnium tradiderunt
 scriptum. et posuerunt in altissimo loco montis capis
 to h; templum suum. Pōit autē beatus augustinus
 in hoc capitulo duos errores circa iouem quoz. vn9
 scilicet qui reptobatur in hoc capitulo fuit varromis
 qui dicit iouem esse deum quem colunt illi qui vni de
 um sine simulachro colunt. Contra quod dicit augu
 stinus q si hoc sit verum ergo male tractatur id ē co
 litur a romans. Dicit macrobius super somnuz scpi
 omis q phi qui fabulos locutombus vtuntur. Quis
 eis vti solebant cum de anima vt de aeris etherisue
 potestatis. vel de ceteris dñs loquantur. tamē euz
 ad sumum principem omnium deorum. vel ad mentē
 quaz greci noym appellat perueniunt. et de ipis loz
 quantur nichil fabulosum confingunt. sed bene ad si
 militudinem et exemplum confingunt. sicut plato. qz
 reputat q sol iter corpora illi deo maxime similis sit.
 et ideo sub similitudine solis de deo illo multuz loquit
 Deo et nullum eius simulachrum sicut dñs alij con
 fimit antiquitas quia sumus deus nataq; ex eo mens
 sicut vltra aiaz ita super naturaz sunt. Sed et ror est
 h; glij i buccolicis egloga tercia qui dicit. Iouis oia
 plena qui ipis instituerit simulachra. De hoc infra
 libro. viij. caplo. p.

Quē illi etiam iuno rē. In hoc capitulo. r. repro
 bat beatus augustinus errozes alium scilicet vie
 gilij qui dicit iouis omnia plena. hoc esse falsum ostē
 dens et alij dñs eozū contrarium. Cur ergo ether
 datur ioui. aer iunoni. distinguitur inter aerez et ethe
 rem. quia ether vocatur spaciū supra aerem otinens
 omnia eoz. pora celestia. que credebantur omniere a
 phis et alij esse de natura ignis. Vnde fm macrobi
 um luna est infima pars etheris. Ad intellectum ho
 rum que hic dicuntur sciendum q saturnus fm fabu
 las tres filios habuit. scilicet iouez. neptunum. a plu
 tonem. quorum iupiter celo. neptunus mari. pluto in
 ferno pfectus. Habuit etiaz tres filias. scilicet iunonē
 cererē. et vestaz. iuno vero dicitur iouis soroz a oisij
 neptum oim; fuit salacia. et plut omis. pferpma que
 fuit filia cereris. Interpretates fabularum hoc sic expo
 nunt. videlicet q saturnus est tempus. iupiter ether
 iuno aer. superior pars maris neptunus. inferior sala
 cia. Et eodem modo superior pars terre quaz scilicet
 teretam vocant infernum erat pluto. inferior. pferpis
 na. America est dea sapientie. a dicitur filia iouis na
 ta de eius capite. fm gij etiam q iupiter expulit sa
 tuenum patrem suum de regno suo. Et infra. Si celū
 est ille et illa terra. rē. hic probat aug. q iunonē po
 suerunt gentiles non solum aerem. sed etiaz terrā pē
 diditū virgilij in geozgicis libro. ij. qui dicit sic Tu
 pater omnipotens secundis pmbzibus ether. Coniugis
 in gremium letē descendit. Et quibus verbis pa
 ter q pater omnipotens ether id est iupiter fecidos
 pmbzes tunc id est in verē mietit in gremium coniugis
 que coniugis est iuno. ipa enim fingitur sola esse oisij
 quus iupiter fingatur multas pelices habuisse vt pa
 ter in prima tragedia senecae. Sed istam coniugem di
 cit aug. fuisse tellurem vel terram. Vnde quod hic
 dicitur coniugis in gremium id est in gremium tellu
 ris vel terre dicitur est augustini exponētis virgilij
 um. Et causa quare sic exponit videlicet coniugis id ē
 terre. et non aliter sic videlicet q per coniugem iouis
 intelligatur aer est. quia virgilius dicit imbres descē
 disse ex dono iouis in coniugē. non autē descendit im
 ber in aerem. nam in aere generatur et nō supra aerē
 sed de aere descendit in terram. et ideo coniugem io
 uis vocat hic virgilius terram. Et infra. Quia et h
 aliquas dras. Hic assignat causam quare immedrate
 anteposuit tellurem vel terram sub disiunctōne quasi
 inuēduo differēntiam inter tellurem et terram. Et di
 cit q fm istos contra qz arguit ponitur differēntia i
 tee terram. tellurem. a tellumonem. nam terra fm pa
 piam est superior pars scilicet a terēdo dicta Tellus

veto pars inferior in qua radices herbarum adiu-
cem se tenent a tenendo dicta. Tellumo est vna pars
terre et non tota. Aliter distinguitur inter tertam et
tellurez. quia tellus est fructifera. terra vero dicitur
tota. Et infra. Eandem terram matrem etiam dei
id est deorum vocant. probat hic qd gentiles fm ficti-
ones suas habent etiaz concedere qd iuno sit mater io-
uis et non solum coniunx et soror. Et hoc quia proba-
tum est qd iuno sit terra. terram autem dicunt matrem
deorum. quam scilicet cibeles et berecintiaz vocant
s quo supra libro. iij. capitulo. iij. dictum est. ergo iu-
no est mater iouis. Et infra. Eandem terram cererem
eandem etiam vestem. hic ostendit qualis sit repus-
gnantia in illis que fingunt de terra. et etiaz de vesta
nam quandoq3 dicunt terram esse cererem id est deum
frugum quandoq3 dicunt terram esse vestem. qd em
terra est immobilis ideo dicitur vesta id est vniuersa
vel dicitur vesta. quia vestitur herbis et arboribus.
Vnde ovidius libro. vj. de fastis. tellus vesta q3 nu-
men. Et alibi eodem libro dicit qd vesta est eadem et
terra. de vesta etiam dicit qd est idem quod ignis
Et quia ignis nichil gignit ideo dicunt eam virginem
et faciunt sibi solum a virginibus in templo seruari.
Vnde ovidius libro. vj. de fastis. Nec tu aliud vesta
q3 vnam intellige flammam. Pro tanto vero fm phidori
libro. viij. et himologiarum. et ovidium qui posuerunt
idem nume terre et ignis. quia latet sub terra ignis
quasi hic idem locus vniuersus. Vnde dicit ovidius. Sub
est virgini ignis. et q3 signant sedem. terra focus q3
siam. Et tamen vesta fm ovidium non faciebant yma-
ginem. quia ignis non potest pingi bene. terre autez
faciebant. Item vestam faciebant virginem. et tamen
quandoq3 dicebant vestam esse venerem que non po-
test dici virgo nisi velint dicere qd due sint veneres.
vna scilicet virgo. alia mulier id est corrupta. Mulier
autem dicitur quasi molliens heru. et ideo pprie stat
pro corrupta licet quandoq3 sepm solū denotet. Et
infra. An post tres. hoc dicit quia in reuerentate
ipse poterunt duas veneres. vnam quam coluerunt
caste scilicet virgines et coniugate que vocabatur ve-
nus verticordia. quasi vertens corda. de qua ovidius
libro. iij. loquitur. et valerius libro. viij. capitulo. vl-
timo narrat qd cum senatus suspensus sit libillimis
per decemvros censuisset vt veneris verticordie si-
mulachrum consecraretur quo facilius virginum mu-
lierumq3 mens a lidine ad pudicitiam conuerteret ur
et ex omnibus matronis centum. et ex centum decem
te elegerentur que de sanctissima femina iudicarent.
Sulpicia fuluiz flacti vxor. tanq3 cunctis sanctissima
relata est. de hoc etiam facit solinus capitulo. s pu-
dicia mentioem. Aliam venerem coluerunt meretrix
ces de qua ovidius libro. iij. de fastis dicit. qd dicta ē
venus. circina quam colere debent meretrices. s3 di-
cit beatus augustinus qd potius deberent esse tres.
vna scilicet virginum et illa est vesta alia coniugatas
rum. et tertia meretricum. De ista tertia dicit hic tua-
eus augustinus qd femines donum dabant de mercede
prostitutarum filiarum suarum quas prostituerunt an-
teq3 viris suis coniungerentur. Consimile fere nar-
rat iustinus libro. xij. de locrensisbus id est calibris
cum enim premerentur bello regnum vouerunt qd
si victores essent in festo veneris virgines suas prosti-
tuerent. Et infra. Que illarum est matrona vulcani
z. hic irridet beatus augustinus et improbat quodā
figmenta gentiliū de vestere vulcano et marce. di-
cunt enim duo. vnum est qd vulcanus qui est deus ignis
et fabrorum est filius iouis. fingitur enim natus s fe-
more eius fm phidoriū libro. viij. et himologiarum.
quia fulgura de imo aeris nascuntur. cuius vxor dicitur
esse venus. Aliud est qd mars concubuit cum vene-
re vxore vulcani quos vulcanus inuenit simul in lecto
et carbonis inuisibilibus eos detinuit quousq3 alijs
dijis eos in detractionem et confusionem ostendisset. hanc

fabulam ponit ovidius libro. iij. methamo: phoeos
Dicit etiam augustinus vulcanum cooperatorem mince-
ue quia eadem est minceua et bellona id est dea bello-
rum. vulcanus vero est deus fabrorum. arma vero que
sunt in bellis necessaria fiunt per fabros ideo vulcanus
in bellis cooperatur minceue. Et infra. Ausus inqui-
unt ad fabulas redire hic excusat se augustinus de hoc
qd de dijs talia recitat cum sint fabulosa. sed dicit au-
gustinus qd de hoc non debent culor: es deorum sibi
succensere id est irasci. nam etiam in theatris vbi fiunt
ludi scenici publice delectabiliter spectat hystri ones
qui crimia deorum effigiant. imo tales ludi fiunt in
honorem deorum tanq3 dijs accepti et etiam appetiti
vt supra libro primo capitulo. xxxj. et infra libro. isto
caplo. xxvj. dicitur

Quod libet igitur phicis. In hoc caplo. xj. pro-
bat augustinus qd sufficeret colere vnum deum
puta iouem et superfluum est colere tot deos. et hoc
probat per opinionones istorum qui de dijs phifice et
non poetice loquuntur. Et quia de ioue due sunt opi-
niones iporum quarum siue detur vna siue altera ha-
bet augustinus mentem suam. Ideo in principio hu-
ius capituli dicit sic. quod libet vt sint due dictiones.
id est quoddam istorum que immediate subiungit.
placet phicis rationibus et disputatōibus asserant
quasi diceret. Asserant quod istorum volunt scilicet
duarum opinionum que statim dicuntur. Facit autem
beatus augustinus in hoc capitulo duo. quia primo
recitat duas opinionones loquentes phice de dijs. Ses-
cundo ibi. hec ita h sunt. ostendit ex opinione illa q
famosior est qd superfluit colere plures deos qd mul-
to clarus sequitur ex opinione altera. Opiniones
autem due fuerunt. quarum vna posuit qd iupiter cēt
omnis deus. ita qd multitudo deorum non esset nisi mul-
titudo nominum eiusdem dei. fm qd ipse implet diuer-
sas partes mundi. Vnde dicit lucanus libro. ij. loqns
in persona cathonis. Iupiter est quocumq3 vides
quocumq3 mouetis. Et ideo quādoq3 vocatur animus
totius mundi. quia totum mundum mouet. quandoq3
vero vna pars mundi puta euz retinet sibi nomē etbe-
ris. et cedit aeri nomen aliud. vt scilicet aer dicatur
iuno. quandoq3 vero totus ether cum aere vocatur
iupiter et cedat terre nomen aliud vt scilicet ipa voce
tur ceres vel mater deorum vel coniunx iouis et sic de
alijs vñ explicat beatus augustinus s nominibus di-
uerfis quorum quodlibet signat iouem. vsq3 ibi. S3
ue sint vt quidam volunt. vbi ponit aliam opinio-
nem magis approbatam. videlicet qd omnia illa nomi-
na signant diuersas partes seu vires vnius iouis qui
est animus mundi. vnde vtraq3 opinio concozdat in
hoc qd ipse est animus mundi. Hoc in diuinis turpe
non est scilicet qd eadem sit soror et coniunx. Loquitur
hic augustinus prome cum hoc sit valde turpe etiā
in alijs. Et infra. S3 omnibus fetet. id est fecundet
Et infra. A poeta nobilissimo scilicet virgilio libro
qro georgicor. Et infra. In diuinantibus apollo
quia apollo dicebatur deus diuinatōnum. fuerit au-
tem duo appollines realiter. quis cultores ydoloz
inter eos non distingueret. vt patet infra libro. xvij.
capitulo. xij. Et infra. In merce mercurius. qd mer-
curius dicebatur deus mercatorum. In iano mica-
tor. quia ei attribuuntur mica omnium. Et infra. Li-
ber in vimeis. quia liber id est quod bachus qui est
deus vini. Et infra. Diana in siluis. diana est luna
que dicitur dyana fm qd lucet in siluis et est dea silua-
rum atq3 venatorum. Et infra. Ipe presit nomine
liberi id est bachis. nam fm phidoriū libro. viij. et hi-
mologiarum liber dicitur a liberamento eo qd mares i
coeundo eius beneficio emissis feminibus liberantur.
Et infra. Ipa lucina. lucina est dea perurientium.
cuius auxilio fetus primo in lucem producit. Et
vocetur opis. Opis fuit berecintia mater deorum
id est dea terre. Et infra. Que post pteptaz. ptepta

fm phido: rum lib: o. iij. et hmoiogiatur e puerile pal
 lum quo pueni nobiles vsq; ad xvij. annos sub disci
 pline cultu veebantur. Et infra. Apud grecos pria s
 pus. Itē fm y fido: rum lib: o. viij. et hmoiogiatur
 alio nomine dicitur beelphegor: fuit autem de lapsa
 co ciuitate elefponi de qua pulsus est et propter vi
 rilis membri magnitudinem in numero deorum suo
 rum cum greci transtulerunt. Et infra. Turpi nu s
 ditate distentus preponeret priapus. Hoc dicit au
 gustinus q: simulachrum priapi cum enormi magni
 tudine membri virilis nudati pingebatur. Itē ho
 singillatim id est p se colebatur. et ideo poterat stel
 le quarum cultus i speciali et singillatim pmissus
 fuerat eo magis indignari si ideo indignabant q: sin
 gillatim non colebant.

Quid illud none debet zc. In hoc capitulo. xij. ar
 guit beatus augustinus contra eos qui dei pu
 nunt anim mundi supposito q: totus mundus se habeat ad
 illu animu sicut corpus eius et quelibet pars mundi
 sicut ps corporis eius zc.

Autem sola animalia rationabilia zc. In hoc ca
 pitulo. xij. arguit beatus augustinus contra p
 dictam opinionem supposito q: solum animalia ratio
 nalia sint partes eius. Et facit in hoc capitulo duo
 quia primo ostendit que inconuenientia ad illam opi
 nionem etiam iuxta istum intellectum sequantur. Sec
 undo ibi restat ergo vt dicant. concludit singulos
 deos esse per se sibi ipsi viuentes et non partes vnus
 iouis. sed ioues esse regem omnium a quo auctum est
 romanum imperium. si tamen ab aliquo romanorum
 deorum auctum fuerit.

Hic primum quero zc. In hoc capitulo. xij. bea
 tus augustinus ostendit q: romani pcolatre ha
 bent concedere q: non sit necesse habere iouis auxiliu
 ad amplianduz regnum q: iouis nulli magis deberet co
 uenire augere regna q: illi deo qui est rex omnium de
 orum. Ostendit autem hic. ppo situm suum dupliciter
 primo quia regnum deberet poni deus sicut victoria
 ponitur dea. et p osequens deus regnu porerit dare
 et augere regna. scdo q: dea victoria vt pbat suffis
 et augere regna

Uocant ergo ne forte zc. In hoc capitulo. xv. be
 tus augustinus ostendit q: romani habent con
 cedere q: non solum regnum iniustum potest acquiri
 et augeri sine iouis auxilio sed etiam regnum iustum
 Et facit in hoc capitulo duo. quia primo ostendit q:
 augere regnum vnus eiaz iuste id est bellis iustis mi
 nus bonum est q: esse multa regna parua que vicino
 rum concordia letentur. Secundo ibi. si et go iusta zc.
 ostendit q: ad iustu regni augmentum sufficiunt due
 alie dee absq; ioue. Cur autem et iniquitas dea zc.
 hic ostendit q: iniquitas aliena debeat dici dea. quia
 ipsi ponunt febrem pallorem et pauorem deas de qui
 bus supra libro. ij. capitulo. xij. dicit. et tñ ista sit ma
 la hominum ergo licet iniquitas sit malum quoddam
 non propter hoc non debet dici dea. p:ecipue ex quo
 fuit eis proficua. Et infra. Quas enim hic partes
 iupiter zc. hic ostendit q: iupiter nihil potest facere
 in regni collatione. vel eius augmentatone. et hoc q:
 illa que videntur iouis beneficia. sunt quidam dij vel
 dee qui per se operantur illa que possent ioui attribui
 vt videtur. sicut patet de victoria. Videtur enim q:
 possit esse beneficium iouis. sed iam ipsa ponitur vna
 dea per se. que pro parte sua operatur et facit eu vin
 cete cui fauet. et ita est in alijs que videntur iouis be
 neficia. Sicut minerva ponitur dea sapientie. et tris
 buit sapientiam. et fortuna bonam fortunam. et ita iu
 piter nullam partem habere potest in collatone ali
 eius beneficij. Et infra. Si non lapis in capitolio
 zc. lapidem in capitolio vocat statuam iouis lapides
 amin templo suo. quod quandoq; vocatur capitolis
 um. quandoq; vero et mons ipse in quo fuit templum
 illud vocatur capitoliu. nec erat apud romanos. vel

quoscuq; Italicos consuetudo facere statuas aureas
 ab vrbis origine vsq; ad longa tempora post reguz
 expulsiōem. vt patet per valerium libro. ij. capitulo
 primo. Et forsan i principio fecerunt eas lapideas. et
 ideo statua iouis que fuit prima i vrbe a romans fa
 cta fuit lapidea.

Merz autem plurimum zc. In hoc capitulo. xvij.
 beatus augustinus reprehendit romanos d hoc
 q: cum multos deos quorum erat officium homines
 impellere ad motum et in quietudinem infra vrbem
 reciperent. deam quietem fons stare fecerunt nec in
 ter deos vrbis publicos id est qui habuerunt curam
 rei publice. eam recipere noluerunt. Deam murceam
 officium istius dee fuit facere homines murcos id
 est marcosos. Sed sicut febris colebatur ne lederet.
 ita murcea colebatur vt non faceret hoim marcosu.

Augustinus et responsione que dari possit ad ea
 que arguta sunt sicut superius capitulo. xv. de dea vi
 ctoria probat intentum suum. videlicet q: sufficeret p
 augmento regni inuocatio vnus dei puta iouis fm
 romanorum opinionem. Cur non est deus et trium
 plus vult dicere q: triumphus est multum propin
 quis victorie. est enim honor qui victori pro victo
 ria publice exhibetur. et ita sicut alijs deabus a victo
 ria coniungebantur. ppinqui vel matius vel frater.
 vel filius sic iunoni coniungitur scilicet simul cuz ea ta
 q: de pcolle iupif tanq; maritus et tanq; frater eius.
 et etiam neptunus et pluto fratres eius. et vulcanus si
 lius eius. eodē mō et cū victoria debuerat coli triumphus
 vid quod et felicitas dea est zc. In hoc capitulo
 xvij. ostendit beatus augustinus q: ad quecu
 q; bona impetranda superfluit multitudinem deoz.
 colere. et facit in hoc capitulo duo. probat enim pri
 mo q: dea felicitas quam colerant debebat sufficere
 ad omnia bona concedenda. Secundo ibi. sed quid si
 bi vult zc. ostendit specialiter q: dea fortuna super
 fluit. vbi facit etiam duo. naz primo inuestigat an sit
 aliqua realis differentia inter felicitatem et fortuna.
 Secundo ibi. est causa in quibus ostendit iuxta differe
 rentiam ab alijs datam q: ipsa colenda non est. Ve
 quid autem colitur que ita ceca est. Hic notandum
 est q: simulachrum fortune erat mulier sedens in me
 dio rote quasi eam vetteret continue. et habebat
 vnaq; faciem splendidā et aliam obscuroam. ad designā
 dum q: illi sunt splendidi quos fortuna fouet. et illi ob
 scuri quos ipsa psequitur. Erat autem ceca in vtra
 q; facie ad designandum q: ipsa merita hominum et
 demerita non discernit sed ita fouet malos sicut bo
 nos. et etiam q: ipsa cecocat eos quos fouet. Pñ chilo
 vnus de septē sapientib; sicut habetur i libro de mort
 bus phoz. ite rogatus quid esset fortuna. respōdit
 ignarus medicus. multos enim cecocat.

Tantum sane huic velut zc. In hoc capitulo. xij.
 ostendit beatus augustinus quomodo demones
 per deam fortunam homines deceperunt. facit autē
 hic beatus augustinus mentōnem de simulachro for
 tune muliebris. de quo narra tatus liuius de origine
 vrbis libro. ij. q: cum marcus curiolanus romanus dā
 natus esset in exilium. et postmodum receptus a vol
 scis iporum dux esset contra romanos et cum eis
 oppugnaret vrbem. sic territi sunt romani q: mittunt
 ad eum legatos peretes vt parceret ciuitati. quos cū
 ipse repulisset tandem mater curiolani et vxor eius cuz
 duobus liberis suis. et due matrone ad eum extra vr
 bem egresse impetrauerūt vt ab oppugnatōe patrie
 desisteret. Propter quod mulieres romane honora
 te sunt a suis constructo et delicato templo fortune
 muliebris. cuius simulachro loquitur valerius libro
 primo capitulo. vj. vbi sic narrat. Fortune muliebris
 simulachrum. quod est latina via ad quertum milia /
 num ab vrbe eo tempore consecratu cuz ede sua quo
 conolanu a vastatōne vrbis matris sue pces repulset

non semel tantum sed bis locutum constitit hys ver-
bis. **R**ite me matrone vidisti sateqz dedi castis. **E**t
mura felicitas pro tanto dicit felicitatem mutā. qz nō
legitur ipam fuisse locutam sicut fortunam. **S**ciendū
autem qz romani coluerunt deam mutam seu tacitam
in februaryo. vt patet ex ouidio libro. ij. de fastis. sed
illa non fuit dea felicitas. solum enim dea muta coler-
batur vt obstrueret ora hostium mala loquentium. **E**t
infra. **S**ed viri hys potius loqueretur. **S**ciendum ē
hic qz romani coluerūt multas fortunas. coluerūt em̄
fortunam publicam. que salicet rempublicā faceret
fortunatam et huic sacrificabant in aprili sm̄ quibus
de fastis libro quarto. similiter et fortunas priuatas
scilicet fortunam vitalem id est viroꝝ cui etiam sa-
crificabant in aprili. et fortunam muliebrem de qua i
hoc capitulo fit mentio. **E**t ideo augustinus dicit a cer-
te si fortuna loquitur non muliebris sed virilis potius
loqueret. id est magis fuisset credibile qz de fortuna
virili si vti hoc narraffent. qz de fortuna muliebris si
mulieres hoc nararent quia credibile est qz mulieres
que sunt garrule et loquaces hoc mēdaatē finxerit
de fortuna

Vertutem quoqz deam fecerunt. **I**n hoc capitu-
lo. arguit beatus augustinus contra romanos qui colue-
runt deam virtutem. et deam fidem. cum tamē p̄mitte-
rent quatuor virtutes cardinales. quaz tamen vni
scilicet iusticie fides est ps. fides autem que est pars
iusticie non est fides que est virtus theologica. cuius
pprius actus est credere. sed est quedam virtus mo-
ralis que cōmuni nomine vocatur fidelitas. qua quis fir-
deliter se habeat ad alterum deū vel hominē vel etiā
cōmunitatem aliquam. **N**onnulli romani principes
non parum gloriāz et tales principes romanorum
multos enumerat valerius libro. iij. capitulo tercio sci-
licet sapionem. athenanum. marcū. catonē. fabricium
et alios. quoru cōtinentiā describit. **E**t infra. **Q**ue
affuit mutuo cum dextera. **I**ste dicitur est mutus. **S**ce-
uola. de quo augustinus infra libro. v. capitulo. xvij.
facit mentio nem. de ipō etiāz titus liuius de vrbis ori-
gine libro sēdo. narrat qz tarquinus superbus vltim⁹
rex romanorū. cum esset ex puluis ab vrbe cōtulit se ad
posennam regem clusine ciuitatis famosum virum et
potentem petens ab eo auxilium. **P**osenna vero veni-
ens cum exercitu valido dum vrbe grauisima et diu-
tina affligeret obhdione mutus licentiam petijt a se-
natu vt castra posenne adire possit qua obtenta per-
uenit. **Q**z ad sedem regiam posenne vbi scitbas regi
assidit eum occidit. **C**omprehensus vero et ad regis
tribunal ductus fastus est se eum esse romanū et cau-
sa interficiendi regem venisse et se pro equali habes-
se occidere et occidi. dicens et pati et facere omnia ro-
manum esse. **C**um autem rex iuberet eum ignibus tor-
reri. vt ab eo plus negotij et roqueretur. mutus ex-
tendens sponte manum in ignem eam ibi immobiliter
tenuit donec ipse rex percussus dolore iuberet eū ab
igne remoueri dicens abi. magis in te ipsum qz in me
hostilia ausus liberum hinc te dimitto. **T**unc mutus
quasi volens regi meritum rependere dixit sibi. quod
minis exto. quere non potuisti nunc a me sponte acci-
pe. **S**cito inquit qz trecteni cōiurati sumus principē
iuuentutis romane. vt te hoc modo inuaderemus. et
mea fors prima fuit. **C**eteri autem eodem modo vnus
quisqz pro suo tempore cū facultas fuerit. cōsimile
attemprabunt. **Q**uod audiens rex considerans magni-
tudinem periculi si trecteni iuuenes qui tanqz mibi hā-
berant mori. vite sue mīdiarēt. assidue legatos mit-
te qui romani vltra conditōnes pacis ferant. et fir-
mata pace ab obhdione discedit. **I**stum mutuum pul-
sere laudar seneca eplā. lxxviii. **S**ciendum tamē est qz
beatus augustinus infra libro. v. capitulo. xvij. dicit
eum ideo manum in ignem misisse. quia percussit aliu qz
intendebat. intendebat em̄ percussisse posennam et p-
cussit aliu. et ideo indignatus manu sua misit eam in

ignem. **E**t concordat valerius libro. iij. capitulo pri-
mo. **E**t infra. **Q**ue affuit cursio. **D**e isto cursio nar-
rat valerius libro quinto. et etiam etius liuius libro
vij. qz cum anno ab vrbe odita trecentisimonagesi-
mo rome in medio forti terra debiscens et se apertens
specus fecisset profunditatis horribilis responsū est
a vatibus qz si romani vellent suam rempublicam ppe-
tuam esse. illud in quo plus possent et excelleret illi
biati deuouerēt et eo ipm̄ implerent. **C**ursus ergo
interpretatus romanos et viros et armis precipue ex-
cellere se in illud antrum armatus et eqz insidens im-
misit super quem cives omnes certatim honoris gra-
tia frumenta micerunt. **D**e isto cursio satis clare bea-
tus augustinus infra libro quinto capitulo xvij. nar-
rat historiam quam tangit hic. **E**t infra. **Q**ue affu-
it decio p̄i et decio filio. **D**e istis duobus detijs fa-
cit augustinus mentionem infra libro quinto capitu-
lo. xvij. et valerius libro. v. ca. quarto. **T**itus vero li-
uius de vrbis origine libro octauo de decio p̄i nar-
rat qz cum consul esset cū manlio torquato in bello cō-
tra latinos p̄ vishonē nocte apparuit decio quidāz au-
gustus habit⁹ dicens. qz ex vna pte cadēt impatoꝝ i bel-
lo illo ex alia pte exercit⁹ et cui⁹ exercitus impatoꝝ se
cū exercitu adiso mori et dijs infernalibus deuouerēt
illi⁹ exercitus vinceret. **C**um igitur in prelio postmo-
dum commissio finistram cōnu cui decus perat cede-
ret hostibus deuouit se decius et exercitum hostium
mori et dijs infernalibus hys vrbis. **J**upiter mars
pater quirine id est romule. belona id est dea bel-
li. lares id est dij patē. diui ioueniles id est saltato-
res iouis. dij indigetes id est de hominibus facti. di-
dj quorum est potestas nostrorū. hostium. dij qz ma-
nes id est mortuorum. vos p̄cor. venero. veniam
peto. fero. qz id est cupio vt vim id ē potentia victori
amqz populo romano quintus id est qui appellati sūt
quiritēs. p̄peretis. hostesqz quiritum terroze formi-
dine morteqz afficiatis. **E**t sicut vrbis nuncupauit id ē
palam et quasi in presentia testium dij. ita quoqz p̄
republica quiritum. et exercitus legionibus et auxili-
rijs populi romani quiritum. mecū aduoueo dijs. ma-
nibus. telluribus legionibus auxiliisqz hostium. **D**ecio ve-
ro statim hoc facto armatus i equum insiliens se i me-
dios hostes immisit. **V**isus est autem ipse vtriqz exer-
citu. eo tempore aliquā tulum augustior et nobilior
et excellentior qz quisqz ab hominibus videri soleat
statimqz terror qui prius romanos inuaserat latino s
inuasit. et decio interfecto cecidit latinoz. exercitus
De decio filio narrat quidius seu titus liuius cōfir-
militē. libro. iij. de vrbis origine. **I**pe enim euz bel-
lum gereret cōtra tuscos in quorum auxilium galli
veniant. et ipse iaz quarto consul existens videret ex-
ercitum cui perat. gallis cedente. reducens ad memori-
am factum patris sui. se simili modo deuouit inferis a
ipō interfecto dicit exercitus romane. **N**arrat au-
tem titus liuius libro. vij. qz consul aut p̄tor. dup ex-
ercitus potuit si volebat non sūp̄m. sed alium militem
quemcumqz de legione romanorum scripta pro salute
sui exercitus inferis deuouere. **E**t infra. **Q**uare p̄u-
dentia. quare sapientia. **D**icit hic augustinus sapi-
entiam non habuisse numen apud romanos. tamē ipi mi-
neruaz coluerunt que est dea sapientie. **S**ed hoc dicit
Quia ipsam sapientiam non fecerunt deam sicut fidez
et pudiciam sed posuerunt minervam deam sapientie
non sapientiam. **V**el loquitur hic augustinus de sapi-
entia stūte et pp̄te accepta. p̄te est noticia diuinoꝝ
Minerva vero dicitur dea sapientie improprie accep-
te quō sapientia accipitur in omni arte. ex qua quilibet
bene sciens artem aliquam dicitur sapiens in illa arte
Minerva autem dicitur dea artium. **E**t infra. **E**t fi-
des ē a pudicitia. **D**e numme fidei facit valerius libro.
vj. capitulo. vj. mentionem. **D**e dea pudicitia facit ec-
augustinus mentionem supra libro. ij. capitulo. xvij.
vocans eam celestem castitatem. et ostendens qz tur

pter colebatur.
Hec enim veri dei munera. In hoc capitulo xxij
 reprobat beatus augustinus multitudinem deo-
 rum per hoc qd romani duas deas fecerunt felicitate
 licitatem et virtutem que deberet sufficere facit autem
 mentonem de multis dijs quoz officia hic exponit et
 superius caplo viij. et capitulo xj. exposuit. Quid
 docent vel a mercurio vel minerva. mercurij fin-
 gatur deus eloquentie dicitur. quasi medius currens
 quasi sermo medius currit inter loquentem et audientem
 fingitur enim deus mercatorum et futurum et nuncius
 deorum. Minerva vero dicitur dea artium. Et infra.
 Inuocare lucinam. de ista dixi supra capitulo xj. et
 est dea parturientium. que infantem primo pducit in
 lucem sicut pidozum libro viij. et hinc logiarum. luc-
 na est ipsa luna quia luceat. Et infra. Vel apollo vel
 esculapius. De istis duobus dixi supra libro iij. capis-
 tulo xvij. Et infra. Hec dea rubigo. Ista fuit dea s
 numero deorum que obesse poterant non pdesse. sic
 de febre et pallore ac pauore. libro secdo caplo xiiij.
 dixi et ideo colebatur ad hoc solum. vt non lederet.
 cuius festum celebrabatur i aprilii sicut in ouidium libro
 iij. de fastis

Quid est ergo p ingenti. In hoc capitulo xxij
 ponit augustinus dictum varronis ostendens
 qd necessarium sit scire non solum nomina. sed etiaz of-
 ficia deoz. Ne faciamus vt nimis solent. Nimi id e bi-
 stioneo sepe vt homines ad nsum puocent multa di-
 cunt que nature rei contraria omnino sunt. Et sepe ta-
 lia in vna oratione conueniunt que vt in primo patet
 aspectu. omnino sunt absurda. Sic est sicut varronis si-
 quis petat a libero id e bacho deo vini aqua. et a limis
 pbris id e mimpbris vinum que snt dea aquaz.

Sed vnde nunc agitur si libri. In hoc capitulo
 xxij. reprobat deat augustinus cultum deo fe-
 licitatis quatum ad duo sez quantum ad tempus qd
 mam inceperunt eam colere. et quatum ad locum i quo
 eam coluerunt. Quantum ad tempus quidem. qd diu
 post alios deos fuit sibi templum dedicatum. nam lu-
 cullus sibi primus eam constituit. Sciendum autem
 qd duo fuerunt luculli sicut haberi potest ex oratio li-
 bro. vij. et eutropio libro. vij. qui simul contemporas
 nei fuerunt et magni duces. quorum vnus sez lucius lu-
 cernius lucullus prius consul fuit sez anno ab vrbe obita
 sexcentesimo septuagesimo sexto. qui pugnavit cetera
 mittere et gessit bellum miteridatiu. que tullius i
 dialogo ad octonem de multis valde comendat. Al-
 ter vero felicitate marcus lucernius lucullus gessit bellu
 macedonicum et fuit consul sicut oronem anno ab vr-
 be condita sexcentesimo septuagesimo nono. Sed luc-
 ernius lucullus cum maiori gloria triumphauit.
 Quis vero istozum eam felicitati constituit non di-
 cit beatus augustinus nec oronius nec eutropius. sed
 quicumqz istorum fuerit pter qd diu fuit post vrbe con-
 ditam. videlicet plusqz sexcentis septuaginta annis. et
 fuerit ambo tempore belli ciuili inter sillam et mari-
 um. Et infra. Nec ppter aliquid dijs ceteris supplicis
 cauit. Istud sub interrogatone oronatur euz pcedit
 ti cu vno versu. Quis i libris dicitur hanc duo versus
 et male. Et infra. Et quid ergo constituit romani
 deos. Et dicitur tunc sicut de vrbe origine libro pmo qd
 romul9 instituit sacra herculi more greco. s dijs alijs
 more albano. Sciendum qd ianus fuit qdaz rex q regna-
 uit i paribus illis vbi est roma. a quo mons ianiculi
 dicitur. qd etiaz fatuenum i yralia pfugum secum re-
 gnare pmisit. cuius festu celebrant romani pmo die
 ianuarij. a quo et mensis ille ianuarus dicitur est. Pic9
 vero sicut eutropij libro pmo fuit filij saturni de quo
 infra libro. xvij. caplo. xv. fannus autem fuit filij pi-
 ci et pater latini regis. cuius filia desponsauit eneas.
 Et regnauerunt picus et fannus i locis illis in quibus
 regnauit postea latnus rex filij fanni. Et fuerunt hij

di montani et agrestes secundum ouidium libro de
 fastis. festum fanni sicut in ouidij libro. ij. de fastis cele-
 brabatur in februario. Tiberinum vero qui fuit rex
 nonus post ascanium. et submersus in fluitio qui tunc
 albula vocabatur. postea vero ab ipso tiberis nomen
 accepit deum fecit. forsitan crebens eum inter deos tui-
 latum et esse numen illius fluminis. cuius vltus rome
 valde fuit necessarius. Et infra. Et quid tunc taci9
 ist e tunc vt patuit supra li. iij. capitulo. xij. regnauit
 cum romulo. et prius fuit dur fabromum qui multos
 deos addidit. et inter ceteros cloacnam id est deam
 cloacarum. Et infra. Et quid numa. Numa
 fuit posterior romulo succedens et immediate i regno
 Et infra. Hostilius ceter rex. Numa hostilius succes-
 sit immediate nume et dicitur e tullus hostili9 qui cu bel-
 lum habebat extra fidem ad se hinc narrat titus liuius
 libro pmo de vrbe origine et confidens s duce alba-
 norum eum in auxilium sui vocasset euz gente sua. dur
 ipse cum gente sua mstante pello se subtraxit. percul-
 sus igitur tullus hostilius timore. pauore et pallore
 templa deuocuit. vt pauor et palloz a suo creatu rece-
 derent et hostes muaderent. Et infra. Sed et post
 ea iam in deoz. hic sciendum qd felicitas recepta e
 in numero deorum tempore luculli vt dictum e qd fuit
 tempore pni belli ciuili sez iter sillaz et marium. sed
 secuta snt postea bella plusqz ciuilia videlicet inter lu-
 cium cesarem et pompeium. et inter augustum et an-
 thonium. Et infra. Quis enim ferat qd rez mter
 deos consentientes. Sciendum qd poete dixerunt sine
 consensu deoz. iouez non fulminare. sed tamen per se
 omnia beneficia prestare. vnde quidaz erant hij quo-
 rum consensum iupiter requirebat et isti erant dij. pa-
 ceres. quia varrone seledt dicebantur quoz augustus
 nus vocat deos consentientes. Et infra. Iupiter ce-
 deret vt ipm verticem colliis. hoc dicit quia iupiter
 habuit templum in vertice colliis capitolij. quod re-
 plum capitolium dicitur est. Dicit autem iouem vo-
 luisse cedere felicitati quia felicitas super omnia a quo
 cunqz amatur et optatur. Et infra. Quod si fecerit
 tres dij. hoc sciendum qd sicut narrat titus liui9 de
 origine vrbe libro primo. tarquinus superbus vlti-
 mus rex romanorum volens construere templuz iou-
 ui in suprema parte montis tarpei qui postea capito-
 linus dicitur est a capite humano ibi muento. cum tem-
 pli iaceret fundamenta et intendere locuz ioui exlu-
 sis dijs alijs totaliter deputare i quo tamen erat pha-
 na multorum deorum alioz. voluit templa illoz deo-
 rum apphanare. Sed deus terminus resistit vt dicit i-
 tus nec voluit suum templum apphanari. De Marte ve-
 ro et iuuenture que est dea iuuentutis no facit menti-
 onem. Quidius etiam libro. ij. de fastis vbi agit de fe-
 sto termin quod celebrabatur in februario dicit idem
 Et infra. Nescio quem summanum. Numa summanus fuit
 pluto deus inferni frater iouis maximi. dicitur summanus
 quasi sumus iter manes. id est deos inferoz. Huius
 festum sicut in ouidij libro. vij. de fastis celebrabat i iu-
 mio. cui templum fuit constructum eo tempore qd ro-
 mani tellum gesserunt contra pirrum regem epirota-
 rum. Vnde dicit ouidius. Hec dicitur quisquis is est su-
 mano templa feruntur. Tunc cum totanis piete timē-
 dus eras. Hic autem verbo ouidij qd quis is e vide-
 tur beatus augustinus concordare dicens. Nescio que
 summanum. tamen in hoc videntur discordare. qd
 ouidius dicit templum summano constructum tem-
 pote piri regis qui fuit diu post reges erados. tar-
 quinus vero rex qui fuit prius constructum templu iou-
 ui. de quo dicit hic augustus. qd postq ioui constru-
 ctum est templum sublime perijt fere memoria summa-
 ni. Sed potest esse qd sicut dicit augustinus. post tem-
 plum illud solemne iouis nimis curauerunt de summa-
 no sic qd fere perijt memoria eius. tempore vero piri
 regis romani volentes qd memoria eius non periret
 sed renouaretur construxerunt sibi templum nouu

Libet autem eorum confiderare: **In** hoc capitulo: **xxiiij.** ostendit beatus augustinus quo modo cultores multorum deorum assignant rationes nominum quibus nominant deos suos. Dicunt enim quod nominant eos ab effectibus eorum et hoc dupliciter: quia quandoque nominant deum aliquem a re quae efficit fieri: sicut a quantulum nomine dei a nomine ipsius rei: sicut a bello bellona nominant deam bellorum: quandoque vero utuntur eodem nomine equivoce scilicet pro re ipsa quam deus dat et facit et pro ipso deo vel dea: sicut pecunia quandoque accipitur pro ipsa moneta: quandoque pro dea que monetam dat.

Quoniam iam humana infirmitas: **In** hoc capitulo: **xxv.** et ratione nominum quibus dii nominantur arguit beatus augustinus contra multitudinem deorum: probans duo videlicet eorum impotentiam et etiam multitudinem esse superflua. **Ne**que ipsi iouem cum tantis miris: hoc dicit augustinus: propter ludos scenicos qui celebrabatur in honorem deorum: et tamen ibi recitabantur crimina deorum et praecipue iouis summi. **Et** hoc patet ex tragodia prima senecae: in qua dea iuno coniunx iouis de multis peccatis iouis et earum filius conqueritur: et agitur vero in senecae ludis recitabatur. **De** criminibus etiam iouis dicit phidrus: **viii.** et himolus garum sic: **Hunc** priuato titulo id est singulari sibi iouem optimum dixerunt: dum fuisset incestus in suis impudicus in extraneis: quem modo tauz fin gunt propter europa raptum: fuit enim in nauis cuius in fine erat taurus: modo danes per ymbrem autem reum apertis concubitus ubi intelligitur pudiciam mulieris ab auro fuisse corruptam: modo in similitudinem aquile propter quod puerum ad stuprum rapuerit: modo serpentem quem reptauerit et agnis quia cantauerit: et deo iste non sunt figure: sed plane de veritate scelerum. **Hec** phidrus: **Quantus** ad europa de qua loquitur phidrus: sciendum quod ipse phidrus libro: **iiii.** dicit quod europa fuit filia agenis regis libie id est africae: quae iupiter ab africa raptam eretam aduenit: et tertiam partem orbis ab eius nomine appellauit. **De** hoc fabula fingitur: quod iupiter conuersus in bouem pulcherrimum apparuit europa iuxta mare ubi solebat spaciari: cuius pulchritudinem admirat et tangens dorsum eius: cuius placidum inuenisset ascendit dorsum eius qui statim ingressus mare transportauit eam in eretam. **Opinionem** tamen aliam de rapto europa ponit augustinus infra libro: **xxij.** capitulo: **xij.** **De** dane vero de qua loquitur phidrus: que scilicet fuit vxor acnisi: dixi supra libro: **ij.** capitulo: **vij.** **Puer** vero quem fingitur rapuisse fuit ianmedes filius trois regis trojanorum: de quo fingitur quod iupiter fecit eum sibi puerum in celo qui et aquarius dicitur secundum quidam libro: **iiii.** de fastis: de cuius rapto loquitur etiaz ouidius libro: **iiii.** methamo: **phobos**. **Item** fingitur de ioue quod ipse concubuit cum leda vxore tindari in forma eigni et genuit ex ea duos geminos scilicet castorem et pollucem: **Item** cum algemina vxore ambitronis et genuit ex ea hercules nobilissimum virum.

Et fingebat hoc omerus: **In** hoc capitulo: **xxvi.** ponit augustinus responsionem tullij ad eremnia que ioui obiciuntur: et reprobat eam. **Dicit** enim tullius haec fuisse facta ab omero: contra quae dicit augustinus quod in ludis scenicis qui inter res diuinas ponuntur et a dijs expectantur huiusmodi crimina recitantur: cantantur et aditantur: id est per histriones effigiantur gestibus et motibus corporum. **Varro** autem posuit ludos scenicos ut habetur infra capitulo: **xxj.** inter res diuinas. **Et** in isto latino rustico: **quod** dicitur hic augustinus dicitur titus huius de origine verbis libro: **ij.** contigisse

decimonono anno post reges efatos. **Hoc** etiam narrat valerius libro primo capitulo quinto: quod hic narrat augustinus et titus videlicet quod cum iudi circenses quodam die debebant celebrari: quidam pater familias seruum suum mane in eodem loco in quo debebant celebrari scilicet in arco verberibus celum duxit ad supplicium ante quod iudi inciperentur credens quod in hoc non derogaretur religio. **Sed** tandem postmodum iupiter cuidam viro latino apparuit in somnis dicens sibi ludos illos eo die celebratos displicuisse propter factum patris familias qui seruum suum sic eo die et loco tractauit: et nisi culpa illa purgaretur instauratone nouorum ludorum ciuitas ex hoc graue sentiret incommodum. **Precepit** igitur illi viro latino ut haec consiliis nunciaret: qui punitus est propter negligentiam a contemptum: sicut hic recitat augustinus: et pater litera: **De** ludis circensibus quales sint dictum est supra libro primo capitulo: **xxij.** **Et** notandum quod quis iudi de quibus hoc mirabile narratur fuerunt circenses secundum utrum iuium et paleium: iudi vero in quibus turpia recitabantur fuerunt scenici et non circenses: tamen augustinus pro eodem habet quantum ad proferum pertinet utroque ludos: quia utriusque dijs expectati sunt et in ludis scenicis recitabantur turpia in ludis vero circensibus exercebantur quaedam que videbantur infamia: et generaliter omnes iudi corrupti et ebrii erant. **Vnde** dicit phidrus: libro **viii.** et himologiarum loquens de ludis gentiliis: haec quidem spectacula demonum iussu instituta sunt: proinde nichil debet esse christiano cum circensium infamia: cum impudicia theatri: cum amphitheatri crudelitate: cum atrocitate arenae.

Elatum est in literis doctissimus: **In** hoc capitulo: **xxvii.** reprobat beatus augustinus doctores romanorum: qui mirantur ipsam veritatem de dijs ab eorum cultoribus celebrari et sacrificari quibus seducere: quales erant scilicet pontifex et varro: qui de dijs multa scripserunt falsa in excusationem deorum quos tamen excusare non possunt. **Quod** iudi auctoritate maiorum dijs celebrabatur in quibus eorum crimina decantabantur. **De** scoula de quo hic fit mentio dicit valerius libro: **viii.** capitulo: **viii.** eum bene ac diu iura cuius et cerimonias deorum ordinasse. **Superflua** non nocent. **Solent** dicere iurisperiti quod abundans cautela non nocet: quia de superabundanti potest quis accipere illud quod esse sibi necessarium est: residuum si videatur relinquere. **Et** infra: **Hec** inquit non esse deos: **Hic** tangit augustinus ea que scoula dicit esse in dictis philosophorum superflua: vide licet quod hercules et castor: et pollux de quibus supra capitulo: **xxv.** dixi. **Similiter** esculapius de quo supra libro: **ij.** capitulo: **xij.** dixi: et taels non erant dii. **Aliud** est superfluum videlicet quod eorum quod sunt dii veri ciuitates non habent simulacra conuenientia: eo quod dii non habeant sexus nec masculinum nec femininum: nec etatem iuuenilem: aut senilem: nec corporis membra: sicut simulacra representant. **Et** infra: **Cum** alium faciunt furari: scilicet mercurium quem fingunt deum furum: alium adulterari sicut iouem et martem ut supra in hoc libro dictum fuit. **Et** infra: **Tres** inter se deas: **de** de isto certamine deorum dixi supra libro primo capitulo: **iiij.** et libro: **iiij.** capitulo: **xxv.** **Et** infra: **Iouem** ipsius conuertit in bouem: **de** istis que tangunt iouem dixi supra capitulo: **xxv.** **Et** infra: **Deam** homini nubere. **De** hoc dixi supra libro: **ij.** capitulo: **iiij.** **Et** infra: **Saturnum** suos filios deuorare: haec fabulam narrat ouidius libro: **vj.** de fastis: phidrus vero libro: **viii.** et himologiarum dicit quod saturnus a re poris longitudine dicitur eo quod saturaretur annis. **Unde** greci dicunt ipsum esse taurus: quod filios suos deuorat

hoc est annos quos pducit in se reuoluit vel qz se
mina vnde oriuntur itez. reuertit. De hoc augustinus
infra libro .viij. caplo .viij.

Nullo igitur modo dii. In hoc caplo .viij. viij
concludit beatus augustinus ex prius ostendit
his qz dii multi non potuerunt augere imperium. qz
hoc etiam confirmat. quia si potuissent potius auul
sent imperium grecorum quia greci ludis scemicis
deos melius coluerunt. sicut supra libro .ij. capitu
lo .xij. ostendit beatus augustinus. Quibus deus
aurinum non colerent. de deo esculano id e deo
ens et deo argentino et aurino dicit augustinus. su
pra libro isto caplo .xxj.

Nam illud quale e. In hoc capitulo .xxj. re
probat augustinus augurta vel auspida roma
norum et precipue auspium illud de quo superi
us libro isto capitulo .xxij. dictum est. Vocatur au
tem auspium diuinitio que solet fieri in principio
alicuius operis seu anteqz melio deur opus de euē
tu futuro. et solebat iudicium de euentu futuro sus
mi ex inspectōne auium. et ideo dicitur auspium.
quasi auis spicium id est inspectio auium. Auguris
um vero dicebatur omnis diuinitio sumpta ex gae
ritu auium. Auspium vero dicebatur solus quod
fiebatur in principio. ut dictum est. et ideo auspium
quandoqz ponitur pro principio vel inchoatōne
alicuius rei. Et facit augustinus hic duo. quia pri
mo reprobat illud auspium quo ad sui totalitatē
Secundo ibi. sed anteqz xpus uenisset. et reprobat
ipsum quantum ad omnes sui partes. Reprobat
autem ipsum primo in diuinitate sui totalitatem
dupliciter. cum quia si auspium illud verum esset
tunc haberent iouem pro hoste et aduersario. qz
interpretati sunt qz ideo mars terminus et iuuē
to est dea iuuenum nō cesserunt ioui. qz per hoc si
gnatur qz romani non cederent hostibus suis. Et
quia si auspium fuit verum tunc xpiani non expu
lerunt deos. nec etiam artauerunt terminos impe
rij. et per consequens non habent materiam detra
hendi temporibus xpianis. Aliquotiens roma
nus exercitus fulus est. et de hoc dictum est supra
libro .ij. capitulo .xxij. Et infra. Et gena m re
tia. gens romana dicebatur maria et quia bel
licosa fuit mars autem est deus belli. et quia roma
lum conditorem vrbis romane dixerunt ex marie
genitum. Quomodo vero contra fuit a gallis di
ctum fuit supra libro secō capitulo .xxij. Et infra.
Deficientibus multis ad bambalem. et de hoc
dictum fuit supra libro .ij. capitulo .xxij. Et infra.
Aliud est enim non cessisse. et hic excludit quan
dam responsonem. Possent enim dicere qz termini
non cesserunt. quia licet ad tempus termini roma
ni imperij artati fuerint deficientibus aliquibus ci
uitatibus a romanis. tamen romani postmodum il
las recuperauerunt. Hanc responsonem excludit
augustinus dicens. aliud est non cessisse a liud vns
de recesserant redisse. Et infra. Adrianus volūta
te. et fuit elius adrianus qui immediate successit
traiano in imperio. Traianus vero sicut narrat
eutropius libro .viij. vsqz ad indie fines a mare ru
brum accessit. atqz ibi tres prouincias fecit. arme
niam assiria et mesopotamiam. Idem fecit d. data
et alijs multis terris. Adrianus vero successit eius
glorie et felicitati traiani inuidens armeniam assir
iam et mesopotamiam reuocauit in pristinum statu
ac finem imperij esse voluit eufraten fluium. Idem
de data facere cogitauerat. sed amici eius eum de
teruerunt ne multi ciues romani barbaris trade
rentur. Et infra. Receptis quoqz alio tempore
prouincijs. et prouincia vna scilicet assiria videtur
fuisse recepta id est recuperata tempore marci an
tonij veri imperatoris de quo dicit eutropius libro
viij. qz seleuciam assirie urbem nobilissimam cū qua

deingentis milibus hominum cepit partium trium
pbum egit. Alia vero prouincia scilicet mesopota
mia videtur recepta tempore galieni imperatoris
nam eius tempore sicut narrat eutropius libro .ij.
cum ipse imperator: reipublicam desereret in ori
ente odonachum perse victi sunt defensa sira rece
pta mesopotamia. Et sic per odonachum in oriente
romanum imperium defensum est. Et cetera vero p
uincia scilicet armenia videtur recepta tempore dy
ocleciani. nam eius tempore sicut narrat eutropius
libro nono galerus maximinus cum narseo ho
nuse et saponis auo in armenia maiore pugnavit
succellu ingenti. nam pulso id est fugato narseo ca
stra eius dirupuit. vixores. sorores. liberos cepit.
et infinitam partem nobilitatem et ipsum in vlti
mi regni solitudines egit. Et infra. In iuliano de
orum istorum oculis. et fuit iulianus apostata
ta qui fuit propinquus temporibus augustinus et
similiter iouianus qui iuliano immediate successit
nam iulianus incepit regnare in orozium anno ab
vrbe oddita millesimo centesimo decimo. iouianus
in millesimo centesimo decimo septimo. archabid ve
ro et honorius quorum temporibus fuit augustinus
in ceperunt regnare anno ab vrbe condita mil
lesimo centesimo quadragesimo nono. Et ideo dicit
augustinus hic qz artano terminorum imperij pe
ne sua memoria facta fuit quam aratōnem iouiani
nus necessitate ductus fecit. sed iulianus illius ne
cessitatis causa fuit. De quo iuliano sciendum qz iu
lianus fuit pessimus idolatra demones. magos. an
olos seque quod consules. Vnde et cum mstaret
bellum quod infeliciter gessit contra persas. sicut
narrat socrates in triperita historia apud carraz
ciuitatem in templo vbi occulte facti cauerat ante
qm expeidōnem illius belli iret inuenta fuit multi
er capillis suspensa crenensis brachijs. et vterō aper
to in cuius secore victoriam sibi deberi aspente.
In palacio vero suo apud antiochiam inuente
sunt ciste multe plene capibus mortuorum. Hic
cui etiam narratur in vitispartum ipse demonē mi
sit in occidentem ad seiscitandum euentum belli. q
precebus cuiusdam heremite. p. diebus continue in
oratione per sistentis impeditus est ne procederet
tamē sicut narrat socrates responsum demonis ha
biti huiusmodi. Hinc omnes aggredimur dec vi
dorie trophaea referentes circa flumen cten. hōz
ego dixi ero belligerator mars. Et fuerunt ista
verba demonis in persona sua propria et aliorum
demonum. Vnde iulianus certus factus qz omnia si
bi prospere in illa expeditōne succederent. sicut di
cit hic augustinus immo deo auctu nauis quibus
victualia exercitus suo portabantur succendit. qua
si cetero qz in terris huiusmodi satis abundat et hoc
etiam narrat augustinus infra libro quinto capitu
lo .xxj. Et festus dicitur idem narrat. Fuerunt au
tem naues in flumine eufrate quibus iulianus suus
traduxerat exercitum vt subito ciuitatem thesiphō
tem caperet. Sicut narrat orozius libro .viij. post
qz a thesiphonte castra mouit dolo cuiusdam qui
ad ipsum transfugit in desertum p. ductus vbi cū
vi sitis et ardore solis atqz insuper labore arenaz
confectus periret exercitus et ipse imperator per
vasta deserta incautus euagatur a quodaz equite
hostium sibi obuiō conto percussus interit. Eutro
pius vero qui in illo bello dicit se fuisse presentem
narrat libro .p. dū inconsultus belis se in se ho
stili manu interfectus est. .viij. kalendas iulij in vna
sancti basilij legē qz qdaz miles noie mercuri. mor
tuus et sepultus a beata virgine missus est ad eum
interficiendum quod et fecit. De iouiano qui et
xpianus erat narrat orozius libro .viij. qz in isto di
scimine in quo fuit exercitus romanus a iuliano in
desertis locis derelictus ipso mortuo creatus est

imperator. Nui et locorum iniquitate captus et hostibus circumseptus cum nullam videret euadendi facultatem fedus cum sapore rege persarum et si parum ut putant dignum satis tamen necessarium pepigit. Ut enim ipsum cum exercitu tam ab hosti um q̄ ee locorum periculo sepe per sarum libe rarer. m̄ sibi opidum et partem superioris mesopo tamie ioumianus persis concessit. Et infra Non quidem tanto detrimeto. Hoc dicit quia adria nus tres prouincias sponte dimisit. quaz. vna fuit mesopotamia. Iste vere solum partem vnam meso potamie et opidum presarum concessit per opo hū onem iter ipm̄ et regem persarum.

Quod augur irridet auguria. In hoc capi tulo. xxx. beatus augustinus arguit contra mo dum colendi deos per dicta ciceronis. Et facit in hoc capitulo duo. quia primo ostendit q̄ simplici ter loquedo auctoritas ciceronis sit inualida ad ali quid certitudinaliter probandum in hac materia. Secundo ibi disputat ap̄d eum. et recitat dicta ip sius que sunt ad propositum. quia sufficientis au dōritatis est apud eos contra quos arguit. Insuf ficientiam vero auctoritatis dicitur tulli ciceroni s̄ ostēdit dupliciter. p̄mo q̄ facta sua repugnāt di ctis. q̄ tū ipse fuerit et vltus augurij tū irridet au guria. Vñ p̄mo si. d̄ diuinarōe iudicet duos sc̄z carne adem et panetium velut irrisorie querentes. vnde iupietet comicem a leua et eorum a dextera canere iussisset. Hoc querēbant. quia cotuus est aptissim⁹ ad auguria et pretendit felix augurium. comix ve ro m̄ felix si vterq̄z canat a dextris. si a sinistris est econuerso s̄m̄ opinionem augurum. Secundo ar guit insufficientiam auctoritatis tullij quia ipse tan q̄ achademicus negat omnem certitudinem cogni tionis. dicuntur autē achademicis philosophi qui dam. qui nihil certū esse dicebant sic dicti ab achad emia villa platonis. vel ab achadematica scola pla tonis vbi incepit philosophia ista. Isti vero fuerunt achademicis noui. inter quos et achademicos veteres qualis sit distinctio. patet in fca libro. xij. capitulo. ij. Contra achademicos vero istos scripsit augustinus tres libros. Disputat apud eum. et consuetudo ciceronis est in libris suis inducere ali os loquentes in hoc imitatus platonem qui idēz fa cit. In secundo igitur libro de natura deorum indu cit quintum luciliū balbum disputantem et loquen tem. cuius verba licet viderentur dicta in persona quinti lucilij. tamen in reueritate sunt ipsius tullij. Et sciendum q̄ beatus augustinus in isto capitulo ponit duas auctoritates tullij quarum prima inci pit ibi. videtur ne igitur. et. finis eius exclusiue. Et ce interim. et. Et habētur libro. ij. de natura deoz. parum ante finem. Quod autem hic dicitur et cum ipse superstitōnes ex naturis rerum. et. est augusti ni reprobatans ciceronem i hoc q̄ cicerō reprobat superstitōnes vulgi et ipsemet tamen multas super stitōnes inserit in libro suo. sed eas inserit tāq̄ p̄b̄i ficas et ex philosophia naturali ortum habentes. quas augustinus supra libro isto capitulo nono de cimo vnde cimo. xij. et. xij. reprobat. Superstitō autem vocatur omnis cultus superfluus quocun / q̄ modo superfluus siue ex superfluitate eorum q̄ coluntur siue eorum que in cultum assumuntur siue ex modo assumendi. Hoc enim istud intelligitur no mine superstitōnis. vnde cūq̄ nomen originēz ha buerit. de quo diuerfimode sentiunt scriptores. vt infra iam dicetur. Et opponitur superstitio religioni sicut vitium quod consistit in superabundantia op ponitur virtuti. sicut prodigalitas liberalitati. Et infra. Hoc enim nobis deorum. et. hoc dicit tul lius vel interrogatiue vel pronice. quasi dicens.

Ista sunt nobis ignota. Et ideo qui simula chora ad illozū imitationem faciunt. et genealogias deozū affirmant male errant. Et infra. Accepimus enim deorum cupiditates. Ea que hic tangit tullius accipit ex communi opinione vulgi et scripture poetarum que de dñs non sunt credenda. Et infra. Nec vero vt fabule ferunt. et. Reprobat tullius fabulas poetarum qui fingunt deos belligerasse sic omer⁹ fingit d̄ bello troiano q̄ dij troianorū ze labāt. p̄ troianis d̄ grecos et dij grecoz. p̄o gre cis d̄ troianos. et defēdit q̄ libz p̄ez suā. Vnde ex pte grecorū fingūt fuisse iuno et neptunus. et pte troianoz. venus cum alijs dñs amicis suis sic p̄z p̄ virgilium enēdos in multis locis. et de hoc etiam tactum fuit superius libro primo capitulo. ij. De bello etiam deorum contra semiuicem p̄o paribz quas fouebant facit virgilius mentionem libro. ij. enēdos. Et quidiū loques de beatoro troiano. xij. merhamorphoseos sic sic. Hector abest secūq̄z de os in prelia ducit. Et eodem modo finerunt poete q̄ dij bellabant contra gigantes qui titanes dicti sunt. Ipsi enim vt fingit ut volentes deos de celo pellere accumulabant montes super montes. vt in celum ascenderent sed eos iupiter flumine interfe cit. Hanc fabulam ponit quidiū libro. o. sexto. de fa stis circa principium. Et phidorus eam tāgē libro. ij. et himologiarum. capitulo. ij. in fine. et soimus vbi loquitur de macedonia dicit q̄ rumor est q̄ in flegra vbi postmodum constructum est castrū vt opidum sic appellatum. fuit predicta pugna eo q̄ ibi inuētiur ossa humana eno mis magnitudinis que creduntur fuisse gigantum et saza immamia cū quibus credunt homines q̄ gigantes celum oppu gnassent. Et infra. Ecce interim que. et. Ista sunt verba augustini qui p̄derat verba tullij. Et infra. Non enim philosophi solum. et. hic ponit augu stinus aliam auctoritatem tullij. et sunt verba tul lii vsq̄z ad illud exclusiue. quis nō intelligat in qui bus docet tullius vnde venit nomen superstitōnis et qui primo dicebantur superstitiosi. la danti⁹ ve ro libro. vj. institutionum dicit q̄ religio est veri cultus. superstitio falsi. Lucreti⁹ vero dicit sic. Su perstitiosi vocantur qui nō filios superstitēs optāt omnes enim optamus. sed aut qui superstitem me moriam defunctorum colunt. aut qui parentibus suis superstitēs colebant imagine s̄ eorum domi tā q̄ deos penates. nam qui nouos sibi ritus assūme / bant vt in deorum vices mortuos honorarēt. quos ex hominibus in celum receptos putabant. hos su perstitiosos vocabant. hos vero qui publicos et an tiquos deos colebant religiosos nominabant. Vñ de virgilius vana superstitio veterum ingrata des ozum. Hec lucretius. Agellius vero libro. iij. di cit sic. Religiosum est quod propter sanctitatē ali quam remotum ac sepositum est a nobis verbum a relinquendo dictum. Et infra. Quis non intellis gat. et. Ista sunt verba augustini in quibus osten dit q̄ tullius timore ductus nititur laudare religi onem maiorum id est antiquozum et potentiorū ro manozum. vt eam a superstitione distingueret cum tamen non possit. Nam ex verbis tullij haberi p̄t q̄ maiores erant superstitiosi et non religiosi. Vos lebat autem separare religionem maiorum a super stitione. et ideo ostendit qui sc̄dm̄ maiores dicātur superstitio si. Et si tales solum essent superstitio si q̄ p̄o filijs vt sint superstitēs sic imolant vt dicunt ex culari possent a superstitione maiores. Sed quia vt patet in prima auctoritate tullij. ipse vocat super stitiones simula chozum institūtes et coniugia de ozum a huiusmodi in quibus maiores erant p̄nci pales. p̄z q̄ tullius nō sufficēter excusat maiores

a superstitionibus sed potius accusat Et infra **I**m-
plicat et ipm. vult augustinus dicere qd tullius im-
plicat seipsum superstitiois culpa. quia licet vide-
atur loqui libere id est plenam veritatem contenta
exprimere cōtra simulachra deorum et hoc libros
scribendo. tamen in publico coram populi multitu-
dine non fuisset ausus talia mutare. nec etiam simula-
chra non venerari. Et infra. **N**on celo et terre si-
cut iste disputat. Hoc ideo dicit augustinus. qd tul-
lius vt supra in hoc capitulo dixit augustinus. cul-
tum deorum reducit ad quasdam rationes phisicas
qui autem sic faciunt ponunt iouem celus et iunone
aerem et plucionem terram vel iouem totius mundi
animum. cuius quasi vna pars in terra alia in celo
sit. vt alias dictum est in hoc libro. capitulo nono
et capitulo decimo. Et ideo illi adorant celus et ter-
ram. Et infra. **Q**uas iste balbus dicit. hoc dicit au-
gustinus alludendo illi quod dixit in principio huius
capituli scilicet qd tullius inducit balbum disputatē
in libro de natura deorum. Est enim hoc nomē bal-
bus equiuocum ad pprum nomen cuiusdam quem
tullius loquentem inducit et ad balbutientem. Et
innuit augustinus qd ille fuit balbus nomen et etiaz
te id est balbutiens in materia de qua loquebat.

Quid ipse varro dicit in hoc capitulo. xxx. repro-
bat beatus augustinus modum colendi plures
deos per auctoritatem varronis qui de rebus diui-
nis multa scripsit. et cuius auctoritas apud roma-
nos magna fuit. Et adducit hic multa de varrone.
ex quibus patet qd male sensit d hns que tenet vul-
gus d dñs et quid ipse varro sentiat de deo. **E**go
ista comere putare debui. Vult dicere qd ea q im-
mediate ante dixerat d mente varronis debuerat
credi qd solum ex coniectura quadam et coniecten-
do mentem varronis dixisset. nisi ad hoc haberet
expresse dictum varronis quod euidenter indicat
mentem eius. Et infra. **E**t ideo grecos theletas
aut misteria dicit. ebelete sunt purgationes quedam
de quibus infra libro. x. capitulo nono p. us diceit.
Misteria vocantur sacra secreta. Ita dicit varro
grecos taciturnitate et parentibus clausisse. **F**aci-
tutinitate quidem vt non liceret de eis loqui. patie-
tibus vt non pateret nisi certis locis et personis eo-
rum inspectio. **M**uauit ad taciturnitatem sciēdū
qd triplex videt fuisse causa quare volebant demo-
nes et sacerdotes deorum occultari theletas et mis-
teria. vna causa fuit. quia faciliter poterant etros
res cōmici. si licuisset publice de eis loqui et dispu-
tasse. **A**lia fuit quia inter illa misteria contineban-
tur origines deorum et vere conditōnes eoz. que
colebantur. puta qualis fuit iupiter et quis et quo
modo primo incepit coli et sic de alijs dñs. **S**i vero
taliam fuissent in populo diuulgata contemissent
deos et sic fuisset omnis metus deorum ablatas.
quod reipublice et communi cōiudij hominū plu-
rimum nocuisset. **E**t propter hoc sicut dicit titus li-
uius de verbis origine libro primo. numa pompili-
us sume necessarium et debebat timores deorum po-
pulo inieciendum. **T**ercia causa fuit quia purgatio-
nes quasdam faciebant in occulto et sacrificia que
dam nephanda omnino que populus horruisset. si
ad eius noticiam peruenisset. **I**mmolabant enī in
occulto sepissime infantes et mulieres pregnantel
et multa alia horrenda ad placandum demones in
occulto fecerunt. sicut patz de iuliano imperatore
supra. **E**t narrat etiam eusebius de imperato-
re nazario qui mulieres nobiles pregnantes ad
hoc quehuit et eas medias diuisit et in exis infan-
tum diuinationes quehuit. **E**t ideo sacerdotes hū-
me cauebant ne ipsorum misteria et thelete prode-
rentur. **P**ropter quod et simulachrum quoddam

erat fere in omni templo vbi colebatur ysis et se-
rapis quod digito labijs impresso monere videba-
tur. vt silentium fieret. vt scilicet homines eos fuis-
se taceretur vt habetur infra libro. xviii. capitulo
quinto. Et sicut dicit beatus augustinus infra libro
xviii. capitulo tercio. capitali crimine apud egip-
tos reus fiebat quicunqz pñdem filiaz machi. homi-
nem fuisse dicebat. Et hoc etiam demones ipi mo-
dis varijs procurabant. **V**nde narrat macrobius su-
per somnium scipionis de numenio philosopho q
erat occulto et curiosus pferutator. qd cū eleusina
sacra id est sacra opidi eleusini interp. etando vul-
gasset que fuerunt sacra cereris et proserpine. de
hoc postmodum in somnis acriter correptus est.
naz de eleusine apparuerunt sibi in somno in habi-
tu metriceo. et ante apertum iupanar stantes. **C**ū
qz admiraretur quia non videbatur conueniens nu-
minibus et causas quereeret. responderunt sibi dce-
rate. se ab ipso habitu pudicitie sue vt abstractas
et passim ab euntibus prostitutas. **S**imiliter et apud
romanos valde etant clausa misteria deorum. **M**ax
refert valerius libro primo capitulo primo qd tar-
quinius rex romanorum marcum diuiturum cullio
institum tanq parentem in mari proici iussit eo q
librum sine custodia commissum in quo contineban-
tur secreta factorum cuiusdam patronio sabmo tras-
scribendum dedisset. Et dicit valerius q iustissime
hoc factum est. quia pari vindicta parentū ac deo-
rum violatio expiāda est.

Quid etiam de generatōibus deorum dicit. **I**n
hoc capitulo. xxx. ostendit beatus augustinus
quomodo non solum demones sed etiaz populoz
principes subiectos suos in cultu deozuz errare fe-
cerunt. **M**ax ad poetas q phisicos. **D**istinctio
int istos qz ad deoz. cultū p3 ex hñs q dicit augu-
stinus supra capitulo. xviii. huius libri.

Quis igitur ille felicitatis dicit. **I**n hoc capitulo
xxx. beatus augustinus concludit expus ostē-
sis q vnus verus deus est. qui dat regna tēpora /
lia qui bus vult. qñqz iustis qñqz iniustis. etcaus-
sam quare dat iniustis assignat.

Ita qz vt cognosceretur dicit. **I**n hoc capitulo
xxx. beatus augustinus ostendit quomodo
verus deus manifestauit se esse dominum omnium
temporalium et non alium. **E**t duo facit quia pmo
ostendit appositum suum per ea que deus fecit popu-
lo iudāico ipm fouendo. **P**ecundo ibi. et si non i eū
dicit assignat rationem et causam quare deus populū
illum deseruit ipsūm per orbem dispergendo. **F**a-
cit autem augustinus in hoc capitulo d multis dñs
mentōnes quoz noia sūm officia eoz. supius cap lo-
xi. expōsiuit. **E**t patet ex hñs que hic dicit quod sit
vniuersus qz eorum officium

Quonia ostat oim rez. 22. Dic incipit
 liber quintus in q' bñs Aug. ondit q'
 fuerit ca et rō q're de romanorū im-
 pñi auctū oseruauerit a hz
 liber iste. xvij. capla. In quoz pmo
 duo facit. q' pmo ondit intentōez suā
 in hoc libro. secudo ibi. Causa g' magnitudis incipit
 suā mtentōem psequi. Vnde si illa dea 22. hoc die
 q' ut dicitur fuit supius libro quarto romani p'osierit
 felicitate deā quandā. Et infra. Romanū impñū tā
 magnū q' diuenū 22. de cuius magnitudie certū ē q'
 tota europa et affrica. et tota fere asia. p' aliq' tpe fuz
 erit ei subiecte patet aut ex p'ssuis eius magnitudo ex
 p'mpñs a subiectis de quibus est liber festi dictato
 ris romanoz in quo etiā patet q' nunq' habuit dñū
 simpliciter totius orbis. de diuinitate vero eius vsq'
 ad tps augustini dñm fuit libro quarto caplo. vij.
 Et infra. Causa g' magnitudis 22. Dic incipit pseq'
 suā mtentū in b' libro. a incipit tractare de fato ut onz
 dat q' augmentū romani impñi nō fit fato. assenbēdū
 si diuine puidētie et pmo ondit qd significat noie fa-
 ti. et q'lo a fortuna distinguit. sedo ibi. illi g' q' positi
 onē scilaz. 22. destruit fatū in ea significatōe accep-
 tū quā mathematici b' fato loquunt. Cur em nō b'
 p'mū 22. vult dicē bñs aug. q' si quis vult omnia fato
 attribuerē. q' p' fatū intelligit dei voluntatē aut p'tas
 tem. sicut dicit seneca ut allegat bñs aug. infra capi-
 tulo. viij. ipe d'z in p'ncipio dicē illud qd postea ell' d'
 d'urus si mterrogaref se qd intelligit p' fatū a causa
 assignat quare d'z in p'ncipio dicē. q' hoc nomē fatū
 asiter sonat apud omne vñ loquentiū. dicē em ma-
 thematici q' fatū est vis p'ositiōis s'iderū in natuīta-
 te vel acceptōne alicuius. Sciendū est q' alio mo-
 do acceptū b' nomē fatū. nā boeci' libro. iij. de solaz
 tōne p' dicit. q' mens diuina in sue simplicitatis ae-
 ce op'osita multiplicē rebus gerēdis modū statuit.
 Qui modū cū i ipa diuine intelligētie puritate aspici-
 tur. puidētia noīatur. Cū vero ad ea q' mouet atq' d'
 spom't referē fatū a veterib' appellat. nā puidētia ē
 illa ipa diuina rō in sūmo oim p'ncipe ostēta q' cūcta
 dispom't. fatū vero imberēs mobilib' rebus disposi-
 tio p' quā. puidētia suis queq' onēdit ordimib'. p'
 uidētia nāq' cūcta piter q'uis diuersa queq' m'f'm/
 ta oplectit. fatum vero singula dirigit in motu locis
 for'mis ac t'p'ibus distributa. ut hoc t'p'alis explicatō
 in diuine mētis adunata. p'spectū puidētia fit. Eadez
 vero adunatō digesta atq' explicata t'p'ibus fatū vo-
 cēt. Agellii vero libro. v. dicit q' ei sup' stoype p' hie
 p'ncepa diffim't fatū sic. fatū est sempiterna quodā et
 mdeclinabilis rez. series et cathena voluēs seipsam
 et iplicās p' eternos osequētie ordines ex q'bus apta
 atq' nera est. tñ sicut dicit Agellius crisippus n' p'pter
 hoc negat liberū arbitriū q'uis ex fato scdm ipm. p'
 ueniat q'ng' difficultas ad bonū faciendū. Poete
 vero fingūt tria fata. s' p'ncipiū mediū a fine vite hu-
 mane. nā clore regit p'ncipiū. lactēsis mediū. atropof
 finē. Et infra. Mars itaq' positus homicidā signat
 22. dicebat papa clemēs v' i itinerario eius habēf li-
 bio. ix. cū mas centū tēnēs in domo sua ex tetrago-
 no s'p'ent mercuriū cū saturno ad centrū. luna hō ve-
 niente sup' eū plena i genēsi dicitur na efficit homicidas
 a gladio casuros. sanguinarior. ebriosos. libidinosos
 maleficos. sacilegōs. Albumasar libro. v. diuidiōis
 vite verbo significatōnis dicens f' d'atu. viij. q' mars
 significat vñ vñ sui p'tem iter fecitōez aut latrocinia

Quero dicit p'pocaratē 22. In b' caplo. ij. ondit bñs
 aug. vāritatē mathematicorū. ponentū fatū p'
 ea q' d'ca duos g'niōs a eos q' simul nascunt. fit autē
 in b' capitulo mēto de possidomio. cui' etiā dicta alia
 qua de fato recitat tullius libro de fato.

Extra itaq' afferē 22. In b' ca. iij. reprobat be-
 atus aug. q'ndā rñsionez q' dāf a mathematicis ad ea
 que i p'cedētī capitulo obiecta sūt. R' spōdiss' fere

li 79

nigidū 22. fm agellii libro. iij. variō et nigidius fu-
 erunt viti romani generis doct' simi.

Nati sunt duo gemini 22. In hoc capitulo quar-
 to ofirmat bñs aug. que i p'cedētī capitulo di-
 rerat p' ea que scriptura sacra nar'at de duob' gemi-
 nis. s' Jacob et Esau.

Sergo hec ad illas 22. In b' ca. v. psequit aug.
 suā disputatōem o'tra mathematicos. a p'cipue o'tra
 possidomū et eius rñsionē sup' caplo. ij. posita et sp'ci-
 aliter inquit cuius hōre notatō fit hōre oscopus fm
 quē de fato iudicat. an videlicet fit hōra acceptōnis
 vel natuītatis ifantis et vtrūq' reprobat. Quidaz
 sapiēs eligit hōrā 22. Qd hie nar'at ē i historia alexan-
 dri magni de neclambo astrologo et olimpiade matre
 alexandri vxore philippi cū q' ocubuit neclamb' q' hō-
 ra certa i'specta in qua nascaturus filius esset futurus
 matre alexandri emittentē parere et vicinā partui cobi-
 bunt ne puez. vsq' ad hōrā i'spectam pareret.

Quāq' et i ipis geminoz 22. In hoc caplo. vj.
 arguit bñs aug. o'tra mathematicos p' ea q' vi-
 dit de duobus geminis masculo et femina.

Nam illis q's 22. In b' ca. vij. reprobat bñs aug.
 mathematicos ofidendo vanū esse nō solū iudi-
 care de actib' humanis fm hōrā. s' etiā fm diē. a fa-
 cit duo in hoc caplo. Quia pmo reprobat eoz. ofue-
 tudinē qui dies obfuant. Sedo ibi. hñs o'ibus ofide-
 ratis 22. ondit vnde fit q' mathematici q'ng' a vera
 p'dicūt. Nō erat videlicet ille natus 22. loquē aug
 hic de illo sapiēte q' hōrā elegit qua cū vxore ocube-
 ret ut admirabile filiū generaret. de quo sup' caplo
 v. Et rō aug. quā itendit talis. q'ro de illo sapiēte
 v'z. ille fuit sic natus q' generaret ex necessitate fas-
 ti filiū mirabile ul' miserabile. Si mirabile g' frustra
 elegit hōrā ad b' cū sit necessariū q' ipe generet mira-
 bile. Si filiū miserabile. g' si sapiēte fecit sequit' q' p'
 ipm potuit necessitas fati muerari et ill' qd nō habuit
 in natuītate sua ex fato ia fatū suū fecit fatale. si oia
 fata sua sint fatalia id est ex fato dependētia a neces-
 saria. Et infra. Deinde si soli hōies 22. Hic arguit
 o'tra fatū p' locū a diuisione. q'rez v'z. soli hōies sūb
 sint necessitati fati vel nō. p'mū nō vidēt mathemas-
 tici ocedē. q' etiā in rebus alijs eligūt certos dies.
 g' dabit' fm quo dato p'z vāritas eoz. et maria diuer-
 sitate et icertitudine futuri euentus in reb' alijs ita vt
 statim appareat ipossibile dare iudiciū certū b' futuro
 successū eaz. Et infra. Solēt tñ homies 22. Hic re-
 probat fatuītatē mathematicorū qui etiā de natuīs
 ratibus aialium ieratonabiliū se i'tromite i't. et cē fatū
 itatē quorundā hōim qui. s' volētēs ex'plotare s'idem
 mathematicorū. cū aliq' aial apud eos natus fuerit
 obfuant diligēter hōrā natuītatis eius. qua notata
 accedūt ad mathematicos. et i'terrogāt eos b' modo
 tali hōra natuītatis aialis possit scire q'le et cui' sp'et
 eēt aial illud. se querēt q' hōra ea q' nascit hō n' possz
 nasci musca. nā eadē tōne q' ocedēt q' musca nasci pos-
 set ocedēt hoc de quolibet alio aiali paulatī et gra-
 datim de minoribus ad maiora. p'cedendo puta si pos-
 set musca eadem ratione et mus et sic eadem ratione et
 aliud aial qd est mure aliquantulū maius. et sic vsq'
 ad camelos et elephantes. et p' ofequēs si fit pñt na-
 sci hō et musca eadē ratōne pñt simul nasci hō et ele-

Ophas. bos et leo. et capta et lupus.

Quonia nō astroz ostentōem 22. In b' caplo. viij.
 ondit bñs aug. q' fatū accipit ab aliquibus sub alio
 itellectu q' p' vi positōnis s'idez. sub q' mrellectu in
 p'cedentibus iā disputatū est o'tra fatū. accipit enim
 q'ng' p' onepione causaz. quā dicūt esse voluntatē dis-
 utmā. vel ab ipa dei voluntate. p'cedē. sicut ratū fuit
 sup' capitulo pmo huius libri. qd etiā p'bat hic aug.

per dicta seneca et homeri. dicitur auctoritate stoicorum
 Sed oio aneione ferēqz. Itud dictū a cordat cū
 diffinitōne fati quaz dat crisippus stoicus quā posui
 sup capitulo pmo. Et infra. Anai seneca fuit. rē qz
 dictū nō inueni i aliq libro seneca nec em est in trage
 dijs nec in ludicris. Ego aut plura eius opa nō vidi i
 qbus metricē scriberet. Et infra. Fac nolite omitabor
 gemēs. vult dieē seneca. qz si detur. qz nolite illud fac
 cere ad qd fata inclināt tū oportebat me facē illis ec
 cū gemitu. i. displicētia. et qd bono libuit facē id ē li
 bēter facit hoc ego patiar id est trahar et qz cogar il
 lud facē. Et qz me nolēte fiet. ideo ero magis patiens
 qz agēs. Et infra. Quos cicero in latinū rē. Sciens
 dū est qz cicero versus homeri et eius libros trāstu/
 lit in latinū de greco. ut ipē tullius etiā dicit in libro
 quito de finibus bonoz et maloz. parz post mediuqz
 Et infra. Nec in hac qōne rē. hic ondit aug. qre ad
 dixit solus homeri poete. cū tū dicitis poetis nō sit
 standū vbi agitur de materia naturali. et sit disputa
 tio nō solū oia opinione hois. s. etiā ad pbandū ip
 sam veritatē sic disputat. Sed p tāto hic adducitur
 auctoritas homeri. qz tullius libro de fato dicit sto.
 ycos q fatū ponit istos solos homeri sic. surpasse. q
 ideo habet auctoritatē ab ipis stoicis. quoz smā nō
 modice ē auctoritatis. Cicero vero libro de fato iue
 hit oia crisippū pncipē stoicorū. qz nō potuisset fals
 uasse fatū eo mō quo hic accipit et libez arbitriū.
Hoc cicero ita redarguē. rē. In hoc capitulo. i.
 reprobare btūs aug opinionē ciceronis q volēs
 iprobare stoicos ponētes fatū. put fatū est seris cā
 rum mtantū errauit ut negaret a deo pscientia futu/
 roz. s. libro scdo de diuinatione et peius multo errauit
 ut qz stoici. qz stoici nō errauerūt nisi in noie. q hoc
 qz fatū solet aliter accipi in oīi vtu loquētiū. et tū ip
 sum nomē sustineri possēt. ut. s. fatū dicere ē fādo. et
 sic volūtas dei dicere ē fatū. qz deus fatur ea q fieri
 vult. Sed cicero turpius errauit nō solū quaz stoici.
 sed etiā quā mathematici. q fatū ponūt in alia signifi
 catōne ipm accipētes. s. p vi positōnis fidez. quia
 mathematici nō negāt deū esse s. cicero vidz v. s. nez
 gare. vel dicē qe que absurdū. s. deū esse et fūca igz
 rare. Et infra. Vidit em quā essz inuidiosū rē. vult
 dicē btūs aug. q negare deū esse valde erat odiofuz
 et inuidiosū. Et idcirco cicero in libro de natura deoz
 rum volēs obūi declinare introducit alios de hac ma
 teria disputātes et opiniones suas defendentes quaz
 vna fuit deos nō esse. Cū ipē cicero nō videbat assen
 tire. Vñ hic sciendū qz in pmo libro de natura deo/
 rum cicero iducit duas ptes disputātes de natura deo/
 rum. s. Quelleio epicratū et reprobantē deos ec. cortam
 etiā qui negauit deos. In scdo vero libro inducit cur
 ciū luclū balbū stoiciū affirmātem deos esse. In ter
 cio vero libro inducit p dicitū curtiū et cotā iter se di
 sputātes. et vtrūqz suā prem defendentē. Et in fine li
 brī dicit cicero sic. hōc cū essent dicta discessim. ita
 guelleio cotē disputandū verior. mihi balbi ad fimi/
 litudinē veritatis videt. ppenhor. In scdo libro s di
 uinatione ipemet cicero in pzia psona disputat oia
 balbū p fatū assentē diuinationē esse. vbi cicero ex
 pisse negat deū pscire ea q casū vel fortuitū eueniunt.
 qz si pscirent iā nō essent fortuita. Et infra. Si p
 scita sūt oia futura rē. Itā rōem qzuis ali quātūlibz
 alijs vbiis ponit cicero libro s fato. Et infra. Nos
 aduersus istos rē. Dic btūs aug. ondit quid sit p ve
 ro tenendū in pncipi. et respondet rōnibus ciceronis.
Ude nec illa necessitas rē. In hoc caplo. r. ondit
 btūs aug. quō pscitā dei nō iponat necessitatē
 coactōnis vel inuitabilitatis volūtatē vel rebz pscis
 tis. nec necessitas ex suppositōne repugnat libertati.
 Et facit in hoc caplo duo. Quia pmo ondit quō volū
 tatis libertas stat cū necessitate vel repugnat. Scdo
 ibi. nō g ppter ea nihil ondit qz stat cū pscia. Quā
 tū ad pmi sciendū qz necessitas quā timuerunt stoici

fuit necessitas fati repugnās volūtatē libertati. vñ
 ficut dicit Agellius libro. v. Cū crisippus pnceps sto
 icorū diffinisset fatū eo mō quo fup in s libro capitu
 lo pmo. et alij obicerēt oia suā diffinitōem qz vides
 batur destrudē libertatē volūtatē crisippus declarans
 do suā intentōem. qū dixit fatū esse sempiternā et ide
 climabilē serē rez. et volens suare libertatē volūta
 tis dicebat qz fatū mēst qdam motū ad bonum vel ad
 malū. tū actōnes bonas vel malas ipa volūtas motū o
 raē et efficit. ponit qz ad s exemplū s lapidē rotūd o
 qui si p spacia pua et declina piciat descendit. cuius
 descendus pncipiū est ille q piciat. s. tū mox ille lapis
 voluit nō qz iā ab ipō. piciete moueat. s. opetit mo
 tus ille lapidi iam ex pzia sua volubilitate. seu figu
 ra apra ad s qz sic voluit. Eodē mō dicit esse de oia/
 gine necessitate fati. nā ipa pncipia causaz. mouēt fa
 tū ipetus vero o s hioz. mentiūqz nāz. actōnez qz ip
 sas volūtas cuiusqz pzia et animoz. ingenia mode
 rant. Cicero vero libro de fato dicit crisippus istū tēz
 et laborantē quō fatū possent oia fieri. et tū esse aliq
 in pte. vidz. nō se expediuisse in hac qōne. s. manere
 intricatā. Aug. vero hic dicit qz nō est formidanda il
 la necessitas qm stoici illā formidauerunt ppter qd
 aliqz causas subiecerūt necessitati. aliqz vero nō. iter
 quas posuerūt volūtatē nāz nō subdi necessitati tū
 mētes ne colleret libertatē. vñ aug. gta hui. disti
 gut hic de triplici necessitate. Quaz vna ē coactōis
 et subieci tali necessitati ē oia libertatē. siue sit libtas
 a coactōne siue indifferente. hōc necessitatē tangit
 cū dicit. Si em necessitas nā illa rē. Alia ē necessitas
 inuitabilitatis q est etiā in deo s deus ei nō subiciat.
 et ista nō ipedit libertatē volūtatē s libtas ē a co
 actōne nec etiā libertatē indifferētie dū tū necessitas
 sit respectu vnius a volūtas respectu alteri. s. ficut de
 us vult necessario seipm esse et viuē. vult tū libē lib/
 tate idifferētie creaturā esse. necessitatē vero istam
 inuitabilitatis tāgit cū dicit. Si aut illa diffinitō esse
 necessitas rē. Tercia ē necessitas ex suppositōne q ma
 gis est necessitas osequētie quā osequēris. puta si di
 catur sic. Si volo aliud necessario volo illud libero ar
 bitrio. Et ista necessitas nec repugnat libertati que ē
 a coactōne nec libertati indifferētie. Et cā est qz nō te
 ferē ad aliud respectu cuius ē libertas idifferētie. nā
 libertas ē respectu antecedētis vel oīnis. et talis neces
 sitas neutri est. s. est necessitas osequētie. Itā vero
 necessitatē tāgit cū dicit. sic etiā cū diam. necesse est
 rē. Et infra. Sūt g nō volūtatē. Dic occludit ali
 qua esse in nā pte. et ondit qz sit illa et qz alia que i
 nta pte nō sūt. cū tū ea patiamur sūt in pte. nā a
 subiecta nō volūtatē potius q volūtatē alicui. crea
 ture. Est aut ita aug. que sequit. s. qz quid aut alioz
 hoim rē. obscura et i multis libris discordātibz vis
 ciata. Cuius intellectus talis ē. Quicqd aut alioz. ho
 minū volūtatē nolēs quisqz pariat etiā sic volūtas
 valet. i. habet s i pte sua. s. aliq volūtas et si nō illi
 qui. nolēs patiē. tū hois volūtas. s. eius q malū ms
 fert supple hz hoc in pte sua. Sed pte dei supple ē
 id est a deo ē. nā si volūtas tū esset. s. sine effectū nec
 posset qd veller potētio. volūtatē impedire. s. vo
 luntate dei q habet pte sup oem voluntatē a nō
 ipeditē fatū vel aliq necessitate fatali. nec sic tū vo
 lūtas nisi volūtas esset. i. quis sic ipeditē volūtas
 ad huc remaneret volūtas. et nō esset nisi volūtas id
 est aliud q volūtas. qz ipeditētum tale nō collit vo
 luntatē. nec alterius. s. eius esset illa volūtas ipedi
 ta que veller et nō posset. vñ qz quid pte suā volūta
 tatē patiē hō nō debet tribuere hūanis vel ageliciis
 vel cuiusqz creati ipis voluntatibz. s. tanqz cause pme
 et potissime. s. eius potius qui dat pte volentis
 bus. qz s malū culpe nō sit in deū reducendū. tū mas
 lum pene in ipm sicut in cām reducendū est. Et infra
 p. g. ppter ea nō rē. Dic ondit qz volūtas liba stat
 cū dei pscitā et nō solū stat pmo se quē ex ea

Deus itaq; sumus et verus. 22. In 13 caplo .xj. on
dit bris aug. q; dispo hro regnoz subiacet diui
ne puidete et hoc ondit ex multis alijs q; diume pui
dentie subiacet. et sur tñ multo maiora.

Pomde videam quos romanoz 22. In 13 capi
tulo .xj. ondit bris aug. ob q; merita romanoz
et ad que sine deus puidetia sua romanu impñi auxit
vñ ondit q; lia opa virtuosa relucebat in romanis an
qua impium auctu effz. q; tñ q; ordiata fuerit ad glo
ria tpalem ideo gla tpali remunerati sunt. // Tamē
laudis auidi 22. Ita sunt verba salustij. circa pncipi
um catelinarj. vsq; ibi exelusive. hāc ardēssimē. 22.
Et infra. // Vnde est q; regalē 22. hic sciendū est q; lz
tar q;mus supbus q; fuit vltimus rex romanoz. fuerit
expulsius ppter delictū filij sui ut dicitur fuit libro .ij.
caplo .xvij. et libro .ij. caplo .xv. tñ i rei veritate no
mē regiū fuit romanis etiā ppter alias causas odiosis
valde. s. q; reges eoz. fere tyrānice inceperūt dñari
et q; tota ptas penes ipos erat. pcpue penes ipuz
tarquimū qui icōsulro tā pto q; senatu vel pñb9 oia
disposuit vt volebat. vñ regia ptas multum derogas
bat libertati ciuū. Et iō sublata regia ptate loco vñ
us regis duos ofules fecerūt apud quos maneret im/
pium id est ptas pncipalis. s. quib9 dixi sup libro .ij.
ca. .xvij. et li .ij. ca. .xv. de q; b9 salustius in catimario
in pncipio fere dicit sic. vbi regum impium q; i mico
cā feruēde libtratis atq; augēde repulbica fuerat in
supbia dñatōemq; se ouerit. imutato tpe āna impe
ria solus. i. solū p vñū annū durāta bmoq; ipatores
sibi fecē. Et infra. // Quod idem auctoz 22. videlicet sa
lustius pax. post illud q; de ipō iaz allegauit. et sunt
verba eius ista. q; curias incredibili memoratu adep
ta libertate q;ntum breui creuerit tana cupido glē in
cesserat. psequētia s; sunt verba augustim. Et infra.
// Laudat idē salustius. s. i catimario. cui9 sniam hic
recitat aug. magis q; verba. s; uatuz vero ad lz q; hic
aug. allegas salustiu de catbone et cesare. q; erat in
gentis virtutis et diuersoz moz. hoc expomt salusti
us ibidē sic dicit. hōis genus. eras. eloquētia ppe es
qualia fuere. magnitudo animi par s; alia ali. Cesā
bñficijs ac magnificētia magnus habebat. integrit
tate vite catho. iste. s. cesar magnitudie et misericor
dia clarus factus est. huic. s. cathom seueritas digni/
tate addiderat. Cesar dādo subleuando ignoscendo.
Catho mibi largiēdo glām adeptus ē. In altero mi/
seris refugiu erat. in altero malis pncies. Alius fa
culta. s. huus ostantia laudat. Postremo cesar i ami
mū iduerat vglare laborare i negocijs amicoz. ins
tentus. sua negligē. mibi denegat e q; dono dignū
esset. Et post hoc addit salustius de cesare sic dicens.
Sibi magnū impium nouū exercituz. nouū belluz ex
optabat vbi virtus emtere possit. Vnde verba salustij
hic recitat bris aug. Quod vero subiungit. ita fides
bat i votis. i. voluntatibus vitoz. virtute magnoz.
scz quos i exercitu sub se habebat. vt excitaret i bellū
miseras gētes. s. gallos germanos. et illiricos. bis
ēānos. aquitānos. et gallos tam gallic cisalpie id est
illius terre q; mō vocatē lombardia. vsq; ad fluuiū ru
biconē. q; etiā gallic trāsalpme. et flagello agitaret
bellona sanguinco. i. ut bellona q; est dea belli flagel
lo sanguine agitaret eos ad bellandū. vt esset vbi
virtus 22. totū est augustim non salustij. Et infra. //
Amote itaq; 22. Amoz libertatis solius videbat ap9
romanos fuisse quādiu tarq;mus supbus quē expule
rāt fuit supbes nā toto eo tpe timētes ne reducerentē
in regnū dixerūt totā intentōem suaz oia illū ad cas
uendū ne rediret. Sed eo mortuo iā statū incepit ap9
eos amoz alijs dñandi et sibi eos subiciēdi. Et infra.
// Poeta in figmis illoz. s. virgilij libro .vij. enei
dos. vbi fingit virgilius enea a mēse sua venere data
munera qdam fuisse. it et q; erat scūm i q; erant scrip
ta ea que futura erāt circa pgenē suā. Inter que de
scripū fuit quō posenna rex venturus esset in auxi/

liū tarquini supbi expulsi ad reducendū i pmet obfel
furus v. bē. de quo sup libro .ij. ca. .xx. Adducit autē
aug. duos versus virgilij ad pbandū q; romam pmo
pugnabāt expulso tarquimo. p libertate vñ virgilius
otinuādo se ad pcedētia dicit sic. Recnō tarquimū cie
ctum posenna iubebat. suple fm aug. accipe id ē q;
romam eū accipentigentis v. bē obfisione pmebat
q; etiā iterponit aug. Et sequit alius versus virgi
lij. Eneade. id est romani ab enea. pcedentes in fers
rū. p libertate ruebāt. noie ferz intelligunt cia arma
inuasiua. Et infra. // Velut loquēte ioue idē poeta 22.
libro pmo eneidos. vbi iduat venerē. de se uicia iuno/
tis oia enea et tropanos de q; sup libro pmo ca. .ij.
dixi ioui o querentē. et p enea iouē depcāntē. et iouē
veneri tñdentes hoc mō post alia a ioue. pmissa quim
aspera iuno id ē que nūc est aspera troiamis. q; mare
nūc teralq; metu celūz id est aerē fatigat id est cō
mouet oia troianos. o silia in melius refert. i. in fas
uozē troianoz. o silia mirabit metūq; fouebit. roma
nos rez. dñs. s. futuros gentēq; togataz. Romanos
vocat togatos a toga que vestis q; daz erat q; vtebat
tur tpe pacis. Sic placitū. s. mibi. veniet lustris las
bētibus eras. i. tpus veniet p lapsū lustroz que sunt
qui quēma. Cū dom9 assarati id tropanoz. et pcpue
descendentū ab enea nā assaracus fuit auus pami rez
gis vltimi troianoz. et pauus enee. phitiā id est cui
ratē grece sic dicit claraq; mecenās. cūtatē. s. aliā
grece vbi regnauit agamēno euerfor troie. Fucio p
mer. i. s. bicet sibi ac victis dñabit argis. i. grece. s.
aut virgilius dicit pōca a ioue quasi futura. cū tñ i rei
veritate oia iam fuerint ipleta anteq; virgilius ea scri
beret. nā virgilius fuit tpe augusti cesaris. an q; b9 tē
pus diu fuit tota grece romanis subiecta. vt patz p
festū libro de puicij. et adducit aug. p dicitos. s. hū
virgilij ad ondu quō romani adpta libtatē ama
uerūt dñatōem. Et ad idē adducit alios versus virgi
lij qui hñtur libro .vij. eneidos vbi virgilius inducit
anchisen ptem enee sibi post mortē apparentē a mil
ta de posteritate sua dicentē. // Ter q; p dicit excel
tā quā habebūt romani in opatōem ad alias gentes
// 22 romani quo ad pntiā regimie a pntem dñandi
alias gētes excellēt. q; uis i alijs acribus romanos ex
cellere possent gētes alie. Et iō dicit virgilius sic. Ex
cudent alij spirātia mollis era. i. alie gētes pnt haz
bere artē excudēdi. i. fabricādi malliandi era spirans
tia. i. sumātia vel calētia. molli9. i. era ad ignē iā emol
lita. i. pte esse pfecti artifices in ere formādo. Credo
equidē viuos ducēt de mar more vultus. i. pnt esse p
fecti artifices in marmo: et faciā vultus ymaginū
de marmore quasi viuos. // Oz abūt causas meli9. i. erūt
alij meliores oratores. celiq; meatus. i. motus descri
būt. radio. i. lineā. vel et surgētia s; dera dicit. i. erūt
peritiores astronomi. Tu regē impio ppos romane
memōto. hee tibi. s. romane erūt artes paciq; imponē
mores. i. modū et mensurā debitā. Parcere subiectis.
et debellare supbos. q; dicat. O romane ista erit excel
lentia tua. Et infra. // Vnas artes ille 22. Vnde sciendū
q; romam pmo erāt satis virtuosi fm modū suū virtu
tes politicas hñtes. psteriores vero romani et at fa
tis uiciosi dati cupiditati luxurie et alijs vicijs ac viti
tibus multa a populo paupe accipientes. postmos
dū ea q; p vtilitate suā ad bonozē deoz. i. ludis sce
mias expēdētes. vnde dicit h aug. q; artes regēdi a
bellādi romani peritius exercēbat anteq; sic corrupti
essent moribus q; postmodū. Et infra. // Qu scribēbat
ista salustius canebatq; virgilius. Salustius fuit ppe
iulij cesaris. et virgilius tpe augusti cesaris quoz tē
poribus et etiā bene antea mores romanoz erāt mul
tū lapsi et oio corrupti. ut patuit i crudelitatibz mul
toz. belloz. cuius de q; bus supius libro .ij. dicitur
fuit. Et infra. // Vnde idē dicit 22. videlicet salustius
in catimario. et hūc verba salustij vsq; ibi exelusive.
hee hūc ille bone. Et infra. // Deoz ap9 illos idicāt 22.

De istis edibus narsat titus liuius libro .vii. de sebo bello punico et valerius libro primo qd cu marcellus capta ciuitate sicca cufana ut sup libro pmo .c. .v. dixi. vellet vna e de ostendisse virtuti et honori pibitus est a collegio sacerdotu dicentiu qd io non debebat fieri qz si vnu templu esset vtriusqz et vtingeret aliz qd pdigiu qd sacrificijs videlicet expiandu esset non possz fieri vterqz illoz deoz sicut res diuine fieri de berent et io fecit duo tepla que tu sicut h dicit aug. fuerit fibm uicē diuinitissima. causas vero expone h aug. Et infra. Melius laudat qd carbo. De illo qp pe ait. salustius in catilmario. Ad intellectu ho ei qd dicit salustius de carbone sic. quo minus petebat glām rē. sciendū qd apud romanos erat osuetū qd qm magistratus eligebant puta cōsules tribuni et hmoi illi qd se reputabat dignos cādida venerūt. qui etiā cā didati ex h dicit sūt. et petebat magistratū sibi occidi et sic fecit catho iste vticensis. h minus qd alij suā am bitōez oñderet hūc aut modū petēdi honores reptio bat aug. hic etiā in carbone qd honores hmoi petje hic mō et alioqn nō obtinisset. de ipō dicit salustius qd esse qd videri bonis malebat. Et infra. Duo ros mani essent virtute magni. de istis duobz dicit e sup in h caplo. Et infra. Videamus i ipa snia cathomus rē. Itā sniam cathomus ponit salustius in catilmario. Sentētia aut illa otinet in illa orōne quā fecit catho in senatu otra catilmā de quo sup libro .i. ca. v. dicit est. Et sūt verba cathomus qd salustius recitat ex lufiue vsqz ibi. qui audit hec cathomus. Et infra. Qui au dit hec cathomus. hic brūs aug. excludit quedā fallū intellectu verboz. cathomus. qz p̄t aliqz sic intelligē verba cathomus. quasi catho voluisset dicē qd omnes vel plures romani essent tales qles describit catho. sed h excludit brūs aug. p̄ dicta salustij in pmo histo riaz libro de qbus etiā fecit aug. mentōem sup li. ij. c. xvij. que ibi exposita sūt. et sūt hec verba salustij vsqz ad illud excludit. quaz discordiaz rē. Et infra. Sicut idē h̄r̄ oricus. i. catilmario mox post oras tōem cathomus. et sūt h̄ verba salustij vsqz ibi excludit. paucor. igit virtus rē. Et infra. Etā a catho ne laudata rē. verba cathomus ex qbus brūs aug. h sup in h caplo ex ipius noie recitauit. et expone h qd est h̄re publice egostatē qd puarim opulentiā. qd fuit verbū cathomus. Et infra. Quāob rē eū diu fuisse regna rē. Cōcludit hic aug. intēdōem suā in toto h caplo. vbi facit mentōem de regnoz orientaliū dur tatōne. vocat aut regna orientalia regna affricor. re gna medoz. et regna p̄lāz. que tria regna qntū ad p̄lōs subiectos. fuerūt fere qua h idē regnū. Sed qn tum ad gentē de qua fuerūt successiue reges a qd quā fuit caput et p̄ncipalitas regnādi fuerūt tria. nā p̄lā. s. subiecti vni regi p̄mo habuerunt reges de affri cis videlicet nūo. xxx. sub qbus durauit imp̄ij ānis. M. cc. xl. quoz regū p̄mus fuit minus. vltimus vero sardanapallus. ut dixi sup libro .ij. ca. .xx. postmodum trāslatū fuit regnū ad medos. ex qbus erāt octo res ges quoz p̄mus fuit abachus et vltimus fuit astra ges. ut sup libro .iij. ca. .vii. dixi. sub qbz durauit mo narchia ānis. cc. ij. deinde impium est ad p̄las trāslatū. et fuerunt. r̄ij. ex ipis. quoz p̄mus fuit etrus. vltimus vero fuit darus h liy arsam. apud quos fuit monarchia fm Jeron. cc. xxx. ānis. Itā hō regna dicunt ideo orientalia. qz fuerūt in asia maiori. qd dici tur p̄s orientalis totū terre habitabilis. Europa ve ro et affrica respectu eius sunt in occidentē. Postmo d̄ vero iterfecto dario trāslatū est impium ad alexan driū magnū et greco s qui sunt in europa. et sic de ori ente in occidentē qd nō solū in illa pte eur ope. s. i grez cia. sed etiā in asia regnauerūt. deinde trāslata ē mo narchia ad romanos qui toti europē et affricā ac p̄to magna parte affie imperauerunt. et ideo regnum ro manorum fuit maius.

Nam sanius videt rē. In hoc ca. r̄ij. pbat brūs aug. p̄ auctores romanoz qd ipi romani a vera virtute deficebant et h̄ qd sibi laudē humanā et glām mūdialē tanq̄ finē p̄struerēt. p̄ter que oīa fecerunt et facit h̄ duo. qz p̄mo. pbat appetitū laudis esse vicō sum. Sebo ibi etiā tullius rē. pbat romanos hmoi si neqz irendisse. Primū hō pbat p̄ duo dicta oracij poe te. quoz p̄mū est i libro eplāz. eplā p̄ma quā scribit mecenas doctōe quō singula vicia p̄nt vitari. ite que ponit appetitū humane laudis. dicit sic. laudis amo re tūmes. i. si forte tūmes vel pone que tūreas sunt certa piacula i. remedia qbus expiet h̄ viciū. q̄ te ter pure lecto poterūt recreare libello. i. q̄ piacula pore rūt te recreare. i. curare et forte otra h̄ viciū facere. si libellū hūc otra viciū scriptū ter. i. sepe legentis pu re. i. atēto. Scdm̄ dictū oracij ē in odis eius oda. ly. Vocat aut aug. hūc libellū carminū seu obaz oracij. Carmē lirici qz carmē lirici fm̄ p̄sioz. li. v. v. de a varietate. s. metroz. Oratius aut i libro obaz. mul tum variat metriū et multis generibz metroz. vti. s. r̄i. fm̄ p̄p̄ā dicit aut sic. latius regnes. i. regnabis auidē domādo sp̄m. i. domādo aim d̄nāōnis et glē cupiditū. quā h̄ libiā. i. affricā seu p̄miciā quā dā af frice ofine affie. remotis. i. distantibz gabibz iungas. s. sub vno rege. Cadis fm̄ p̄sioz. libro. r̄ij. et h̄is moloz. est insula i qua colūne herculis vidēt iuxta locū vbi mare mediteranēū ext ab oceano. Est autē a orienti terra cētū. p̄. passibus diuisa. ponit autē frequēter i p̄ nūo. qz colūne ipe herculis q̄qz ga des herculis vocātur. vel qz sunt plures isule minos res vni maiori isule p̄mque. a quo oēs ille gades ap pellant. et inhabitant a peris. i. afria. quāuis sic mes dia iter affricā et europam. et iō subūgiō oracius. ut vterqz penus. s. tam ille qui habitat in insulis illis. q̄ ille qui i libia habitat seruiat vni. s. regi. Et infra. Etā tullius h̄mē rē. h̄c oñdit brūs aug. p̄ duo di cta tullij qd romani hoc vicio. s. appetitū hūane glē la borabat quoz p̄mū dicitū est in libro de re publica. scdm̄ dicitū est in ipis p̄bie libris id est in tuculamis questionibus libro primo.

Hic ergo cupiditati rē. In hoc caplo. r̄ij. brūs aug. oñdit qd appetitus humane laudis n̄ p̄est ad virtutē sed obest. qz est otra tullij qui ut p̄z in p̄ cedēt caplo oppositū docuit. Et facit aug. in h̄ caplo duo. qz p̄mo oñdit qd doctrina tullij sit doctrina euan gelice otraria. Sebo ibi. hoc fecuti sunt. oñdit qz tes nētes doctrinā euāgelicā exellit eos q̄ remunerunt ea q̄ tullius dicit. Et infra. Sicut iste ait. tullius et patuit caplo p̄cedēt. dicit em̄ qd facit ea semp qd p̄ quoscūqz iprobant. i. nullus ea assumit vel aggredi tur libent que multitudine iprobat. quasi inuēs qd ea que multitudine approbat. i. laudat et commendat illa quis assumit sibi ut laudē affie quat. Et infra. Qui scuoilas et curtos et decios rē. De mutio scuoila q̄ manū suā sponte in igne tenuit. et de curtio q̄ se i bia tū terre p̄cipitavit et de decijs. s. p̄re et filio q̄ p̄ salu te exereitū suoz se d̄ns iferis deuocuit. dicitū fuit sup libro quarto capitulo .xx.

Vibus ergo erat daturus rē. In hoc caplo. xv. oñdit brūs aug. cām q̄re deus remunerauit opa virtuosa romanoz tam magna glā epali. et dicit qd h̄ fecit ut. s. iusticiā suā oñderet qui nullū bonū opus irerumeratū dimittit. Si ergo romani qbus n̄ erat daturus glām sempiternā nō dedisset glām epalē. p̄ qua tm̄ laborauerūt videret eū eis iniuste adū. Red tat aut aug. i hoc caplo virtutes romanoz fundans se sup dictis cathomus que sup i hoc libro caplo .r̄ij. recitata fuerunt.

Merces aut sanctorū rē. In hoc ca. xvij. oñdit brūs aug. q̄nta sit d̄ra mercedis q̄ remunerant eues ciuitatis dei a mercede q̄ remunerant eues huius m̄di.

Quanti em̄ p̄met ad h̄c rē. In hoc caplo. xvij. oñdit brūs aug. qd tenuis sit illa glā. p̄ q̄ romani

tot aduersa sustinuerit et facit in hoc capitulo duo-
q: pmo ostendit q: gloria dñatōis modica facit de am
inter hoies. Secō ibi. Sed vtamur etiā in hñs rē. oñ
dit q: expedit ciuibus celestis ciuitatis cōsiderare qnā
ta sustinuerit cūes terrene ciuitatis p tpa gloria
acquirēda. Quātū ad pñm ostendit bñs aug. duo. vide
licet q: parū interest sub cui⁹ dñio hō viuat et q: pa
rius itere iter romanos qui vni principi sūt subiecti
et gentes alias que adē subiacētur. Scōm istoz oñs
dit ibi. nā qd iter sit. Quātū ad pñm ostendit q: gens
tibus romano impio subiectis n̄ obfuit sic subici. imo
si subiecissent se spōte sine Marte qui est deus belli. et
bellona que ē dea belli nō obfuisset in aliquo. simul
tum p fuisset eis illa subiectio et p: itentō aug. Et m
fra. Romani cūes essent. B dicit aug. nō q: oēs gē
tes romano impio subiecto gaudebāt. puilegens qd
romani gaudebāt. ut pat et actū. rñ. Sed sicut dicit
glo. sup illud ad thimoth cū epla. h. ca. vltimo. penū
lam quā reliqui troade rē. Romani hāc habuerūt cō
suerudmē qua monarechiā or bis acquirere bāt ut quom
q: gens cū pace et cor omis eis occurrisset darent eis
libertatē tant. ut ftes eoz dicerent cūesq: romani
appellabānt. dabatq: p: tatem eis curiā hōdi. a osules
sicut ipi romani habebāt. Et infra. Aliquid em̄ illa
loz ag. rē. romanoz tributa nō soluit quāsi dicē
sic. nā agri puati ipoz tributu eratio publico. sic alie
terre que puicte dicebant romani tributa soluerūt
Et infra. Nunqd nō multi senatores sunt in alijs. s.
gentibus vel ciuitatibus impio romano subiectis qñ
diceret sic. habebāt em̄ et alie ciuitates osules et se
natores suos quoz cura et oñijs respública aliaruz
ciuitatū regēbat vt iam dictū fuit de ciuitatibus que
romanos cū honore susceperunt. Et infra. Simile
fuit asilū. de asilo qd ostendit romul⁹ dictū fuit sup
libro primo capitulo. rñ. ij.

Quid ergo magnū rē. In hō capitulo. rñ. ij. oñ
dit bñs aug. ex hñs que romani fecerūt. p tpa
li gloria q: leue et modicū est illud qd deus a nobis
engit p gloria sempiterna. et facit i hoc caplo duo
quia primo opat opa virtuosā romanoz. ad opa vir
tuosa p pianoz. Secō ibi. hec alia rē. ostendit qñtū p
amis p fuerit ad virtutis exemplū nosse opa virtuosā
romanoz. Et infra. filios brutus potuit rē. quo bru
tus filios occidit q: voluerūt regē tarquimū rediit
sem vrbē dictū fuit supra libro. ij. ca. rñ. vbi etiam
bñs aug. exponit virgilij versus libro. vi. eneidos
quos enā hic adducit dicēs. natofas pē noua rē. Et m
fra. Romanus p: ceptō cognomine to: qñtus rē. Iste
torquatus manlius dictus est qui accepit agnomen
torquatus quia gallum vnū emmētis magnitudinis
et fortitudinis qui romanos ad singulare certamē i bel
lo contra gallos puocabat in pñcia vtriusq: exercitus
iterfecit. et torquē aureā quā gallo abstulerat sibi i
ponēs torquatus ad suos rediit. Et sicut dicit eutropi⁹
libro. ij. in ppetuū et sibi a posteris agnomē torquati
accipit quō aut iste filii sui strenue pugnantēz occi
dit dictū fuit supra libro pmo. ca. rñ. ij. Et infra. Si
furius camillus rē. Ea que hic tangit aug. de camilla
lo diffusius narrata sūt libro. ij. ca. rñ. ij. Et infra. Si
mutus ut cū potenna. rē. Iste hic rāgit diffuse nar
rānt sup libro. iij. ca. rñ. Et infra. Si curtiuz arma
tus rē. nota de isto curtio libro. iij. ca. rñ. Et infra. Con
secrātes decij deuouerūt rē. nota de istis decijs ibidē
Et infra. Si marcus puluillus rē. qd hic tangit de
marco puluillo qui et oratius puluillus dictus ē. nar
rat valerius libro. v. ca. vltimo. et etiā tneus liuius
v: bis origine libro. ij. circa pncipiū. q: cum ipse et va
lerius publicola simul essent osules. et edes iouis i ca
pitolio dedicari deberet. forciē sūt iter se hij duo qñ
eoz deberet eam dedicare. Porz aut puluillo euenit
qd egre tulerūt amia alterius osulis et cum ipm vas
tus modis ipe dicit conare et frustra. tandē ipō iaz
officiū dedicatōis. psequēte venit quidā aduersa

tus. pcuratus qui falso nunciauit filiū ipius puluilli
iam defunctū ppter qd dicebant aduersarij ipm cum
iam esset funus i familia sua nō posse fm interptatō
nem deoz edem dedicare. qui ppter hoc ab inchoas
to nō destitit. sed filii suū iussit abici in sepultū. tamē
vtz. crediderit filii suū mortuū an nō. titus liuius re
liquit sub dubio. Valerius tñ innuit q: ipse credidit fi
liū mortuū asserbens fatum etiā magne ostantie qd
etiā aug. innuit in hoc loco. Et infra. Si marce re
gulus. nota q: hoc tangit sup libro pmo. ca. rñ. Et
infra. Cum audiat vel legat lucium valerium rē. de
isto sic narrat eutropius libro pmo ca. v. ano. s. post
reges exactos. lutus valerius ille bruti collega q: q
uis osul fataliter est mortuus adeo paup vt collatis
a p: lo nimis sūptum habuit sepulture. Titus tam
liuius de v: bis origine libro. ij. dicit hūc valerium qz
publiū valerium appellat mortuū fuisse sub alijs duo
bus osulibus. s. agrippa moneuio et paulo postumo.
Concordat tñ cū eutropio i hoc q: ipse quito āno fuit
osul. Et infra. Audiat vel legat quintum can annatū
de isto quito narrat titus liuius de v: bis origine li
bro. ij. q: gens equoz. lucii mumentū in mōte algis
do sic dicto cuz obsidisset. ac de hoc rumoz in vrbem
venisset. quitus cincinnatus offeru oim. vj. mēses
dictator creatur. Illi vero sunt ad eū trās tiberi vbi
agru. iij. iugez. colebat qui hoc sibi nunciarēt q: i vrbem
ducerēt. Ipsi vero veniētes inuenerūt canopi
agresti intentū. et veste huiuscemodi labori cōgrua
indutū. quē absterfo sudore et puluere et toga vestis
tum ad vrbem ducit. occurrentibus sibi pmo filiis et
amicis deinde partibus postero die magistrū equitū
dixit. i. p nunciauit lucii tarquimū nobilē quidē vrbē
et gens partice. sed tamē qui petitādo p mopia sibi
stipendia. s. milicie acquisiuerat. Rebus q: dispositis
in hostes pcedit. et tam pspere sibi successit q: hos
tes sub iugum misit et sic pmsit exire. sibi tñ suos pñ
cipēs vincōs tradē sunt opulsi. Castra etiā eoz oñ
bus bonis plena recepit et predā omnē militib⁹ suis
diuisit. Consulē vero qui obsessus fuerat icrepans et
ptem p de oio sibi negās ait. Carebis inquit pde ps
remiles ex eo hoste cui ppe pda fuisti. Idem tñ cōsil
aduenientē dictatore satis egregie se habuerat. contra
hostes quibus pactis honore dicitur. rñ. die post
q: susceperat ipm cessit. et ad labores solitos rē reuert
sus. De isto quito sic nō obstante sua paupertate crea
to facit etiā valerius libro. o. iij. ca. iij. mentōem. Et
aduerendū q: sicut hic dicit bñs aug. honor dicitur
fuit maior osulatu. vnde gaus iuris osultus ad
legē. rñ. tabularz. libro pmo dicit q: exactis regib⁹ cō
sules ossecuti sunt duo. penes quos summū ius eēt qui
tñ ne p omnia regā sibi p: tēz vendicacēt data lege
factū est ut ab eis puocatō esset. ne etiā i caput cuius
romani animaduertēt inuissū. i. sine iussu p: li. so lum
relictū illis vt coherere possent et i vincula publi
ca duci iuberent. postmodū vero p: lo aucto cuz cre
bra orientur bella iterdum te exigente placuit maio
ris p: tēs magistratu institui. Itaqz dicitatores. p di
ti sunt. q: bus nec puocādi ius fuit. et quib⁹ etiā cas
piti s animaduersio data est. hūc magistratū qui sū
mam p: tatem habuit nō est fas vltra segetū memem te
stneri. hec ille. Quic p oia o: cordat titus liuius de v: bis
origine libro. o. ij. p: hō. tñ libro. ij. et hōmologarum
ca. iij. dicit. q: dicitatores qui quennij tps impio vte
bant. qd cū hōmologarum nō o: cordat. v: p em̄ in
ueniē de aliquo qui sex mēsis illud impium o: tnuas
uerit. Est etiā hic sciendū q: alia fuit dca inter cōsu
les et dicitatores q: osules regulariter singulis ānis
eligerant. ita q: impii osulare fuit o: tnuē i vrbē. di
ctator vero nō creabāt nisi in magna necessitate et B
raro. excepto q: augusto causa honoratōis fuit cō
cessa p: teta dicitura. Et infra. Qū fabriū didice
ret rē. de eo qd hō narratur vel tangit. narrat eutro
pius libro. ij. q: cū pirrus rex epitorarum venisset in

italiā oīra romanos. p tarentinis in pmo pīo roma-
nos vicit n ex illis. A. o dīngēros cepit. et humanissi-
me tractavit. legatū vero romani ad pirū. p redimē-
dis captiuis ab eo honorifice sine suscepti. captiuos
sine pīo romā misit. vñū vero ex legatis romānetuz
fabriū admiratus cum eum paupem cognouisset pte
quarta regni. pmissā sollicitauit euz ut ad se trāiret
otemptusqz est a fabricio. ppter que cū romanoz in
genti admiratōne pīrus teneret. legatū romā misit
qui pacē equis obitōmbus pereret. Idē etiā pīrus
a iūas de eodem fabricio sic dicitur ferē. Ite est fabri-
cius qui difficiliter ab honestate quā sol a cursu suo a-
uerti potest. Est aut aduertendū q duo fuerit pī-
ri. quoz vnus fuit filius achillis et fuit in bello tro-
pāno. de quo sup libro. in. ca. xij. facta ē mentio. Ali-
fuit de gñe achillis. sed p lōga spāta tempoz. post
bellum tropanū quia etiā bene post reges exactos ro-
manoz. de quo fit hic mentio. Et infra. Ut quidam
doz. iam bis osul rē. Ite fuit corneli-
9 tufinus q ficut narrat valerius libro. ij. ca. iij. bis osularū et semel
dictaturā spcaosissime gesserat. qui tñ a fabricio cum
fabricius censor. i. iudex moz. esset de o rōme senato-
rio expulsus est. quia emerat vasa argentea decē pon-
do. i. de cem ponderē. quasi i hoc malu exēplū luxu-
rie p buisset. Et infra. Sicut illi oia omnia rē. nars
erat iustus libro. xliij. q saturnus dū regnaret i itas
lia tante fuit iusticie. vt neqz fuitet quisqz sub illo ne-
qz quicqz puate rei habuerit. sed oia et indiuisa oibz
fuerint velut vñū cunctis pīmomū esset. Et infra.
Vnde etiā. udei qui xpm rē. vult dicere q iudei qui
ex lege sua quā xpus postmodū exposuit eis in nouo
testamēto debebant deū. p bonis eterms coluisse. et
tñ nō fecerūt s dātōe glorie occiderūt iō merit o do-
nati sunt glorie romanoz. i. ut romani s hys trium-
pharet. et sic gloriā de ipoz. victoria repositatē.
Iterest sane inter cupiditatē rē. In hoc ca. rix-
btis aug. opat admūicem duas cupiditates. s.
humane laudis et rpalis dñatōis. Et ponit in B ca.
quatuor. qz pmo oñdit quō ab mūicē differat. Sec-
do ibi et ideo virtutes rē. oñdit q in virtuosus otēpt-
9 glorie fit valde laudabilis. Tercio ibi. qui aut glorie
otēptoz est rē. oñdit q piculosus fit otēptus a-
9 in malis qui dñatōis sunt auidi. Quarto ibi. cū illud
cōstet rē. cōpat admūicē virtutes q ordmanē ad hu-
manā gloriā. et virtutes que ordmanē ad verā glori-
ā. de qbus ait salustius. s. in catelinario. et posita sūt
verba salustij magis i regre sup caplo. xij. i hoc libro
de qbus solū ponunt hic verba ista. s. ille vera via
mūicē. nā oia alia hic sūt verba augustini. Et infra.
Quicquid em fecerit. vult s btis aug. pbare q cō-
tēptus hūane glorie soli deo notus esse pōt. qz pos-
namus qz a liqs appareat cōtēptoz hūane glorie. et
tñ ad hoc agē credat ab alijs. vt p otēptuz laudis
et glorie maiorē laudē ab hōibz accipiat. ista suspi-
tio hōim dē tali nō potest tolli p aliquid qd ipē pos-
sit oñdere. nec ipē potest aliqd exterius facere p qd
oñdat eos male suspicari. qz nō posset aliter B ostens-
dere nisi p opus exterius quo laudes otēmeret. s. B
nō sufficit ad excludendā dīctā suspitōem. cū ipa suspi-
tio sit. qz ideo laus otēmmē vt maior acquirat. ergo
qnumcūqz homo vere otēmmat laudes. tñ ipm otē-
ptū nō potest ipē ostendē hys qui de ipō oppositum
suspicanē. et ideo soli deo potest hoc ostendē. Et ideo
tali nō restat quantū ad hoc n. si otēmmē temeritatez
male iudicantiū. qrenus ipm tāgit. s. qtenus ē pām
ipoz. qui male iudicat debeat curare. Et infra. Qui
aut glorie rē. Dic oñdit q piculosus fit cōtēptus
glorie si assit appetitus dñandi. Et facit hic tria. quia
pmo oñdit quāta mala facit appetitus dñatōis vbi ē
cōtēptus laudis et glorie. Secdo ibi. etiā talibz. oñ-
dit q etiā talibus deus cōcedit qnqz illud qd cupiunt
scz magnā dñatōem et causam assignat. Tercio ibi qm
obrem. cōcludit vñā causam pūs nō rādā. s. quare doz

auit romanū impium. Quantū ad pmi dicit qd q sunt
cupidi dñatōis et de laude seu gloria humana n cu-
tant supant. i. excedūt bestia vīcns pīcipue duobus.
crudelitate et luxuria. Et tales erāt romani multi q lz
curā existimātōis. s. bone de ipis amiserint nō curan-
tes quid de eis alij existimēt. tñ ppter cupiditatē do-
minatōis multa mala fecerūt inter quos pīcipue fu-
it nero. qui fuit quirus imparos post augustū. et eus-
ius luxuria senbit o rōmus lib 20. vñ. qz libidimbz ita
agiturus est vt nec a matre nec a foroz. nec alia qua
cūqz psona. ppter reuerentiā cōsanguinitatis ab sinu
erit. vñū in vrozē dunt et ipē a viro vt vroz accept-
9 est. De crudelitate vero eius narrat o rōmus ibidē
qz tanta crudelitate effrāt-9 est ut plurimā ptem ses-
natus interficeret et questitē pene ordmēz destrueret.
matrē et fratē et foroz vrozē ceterozqz cognatos
et pīm quos occidit. et sicut narrat suetonius. cada-
uer mīs diligenter isportit mēbz a cōtractauit. que-
dam laudās qdam vit upans. Item fm o rōmū ipē pī-
mus rome pīanos supplicis et moribus exposuit. et
p oēs pūmicias exruatū pcepit. beatos aut aplos
petrū et paulū necauit. De ipō aut narrat eutropius
qz se tanto decore pstituit ut et saltaret et cantaret in
scena ceteradico habitu vel tragico. vrbem romanāz
incendit. ut spe dāculi ei 9 ymagine spe daret q li olim
troya capta incendio arserat. Multa alia a suetonio
scribunt. Sed et ipē seneca magister eius de ipō tra-
gediā nouā oposuit q octauia vocat in qua eius cru-
delitates descripsit. Et infra. Per me reges regnāt
et tyrām rē. Ite est tertius augustini ei. s. x. interp-
tum. vbi tñ ipi habent tyrām a nos habemus legū cō-
ditores. Per tyrānos aut oīserūt antiqz intelli-
gi vni fortes qūs boni essent ut s. pbat aug. p ver-
sum virgilij. libro. vij. enaidos. qui talis ē. Pars mī-
hi pacis erit dē rē. et tēgisse tyrām. et dī in psona la-
rim regis de enea qm ap hūc in p raliā in terrā lan-
m regis. Et infra. Dum illud oīstet rē. hic opat ad in-
ulcem virtutes romanoz. que ordmanē ad vanam
glām ad virtutes pīanos. q ordmanē ad verā glām
Et facit hic tria. qz pmo virtutes romanoz. pbat ve-
ras virtutes nō fuisse. Secundo ibi. eos tamē q cūes
nō rē. oñdit q saltē melius fuit. p te publica romano-
rum q haberent illas virtutes quā q eis caruissent.
Tercio ibi. illi aut qui vera rē. oñdit q iste virtutes
que ad dei gloriā ordmanē multū plus valent qntuz
ad regimē a loz. et ec m seiphs sūt meliores quā alie
virtutes.
Quēnt pbi qui finē rē. In hoc caplo. xx. ostēdi-
btis aug. qz turpe sit ordmare virtutes ad vanā glo-
riā tanq ad finē. Et hoc oñdit p quandā silitudinem
et facit hic duo. qz pmo adducit illud qd ē simile. Sec-
cundo ibi. sed nō existimo rē. Simile illud aptat ad p-
postū. Similitudo vero sumit ex qdam p dūra yma-
ginatā seu verbali. q dēz p dūra vt videt dīcē tul-
lius libro. ij. de sibus bonoz. et maloz. inuēta fuit
ab eleante pso. Et infra. Alio nō quodaz humane
subditur laudi. hoc dicit qz sicut ipemet exponit. q si-
bi placet est homo. et in aīo laudat illud qd facit. et
Oīra subditur humane laudi.
Que cum ita sint nō tribuamus rē. In hoc ca. rix-
oñdit btis aug. qz licet i dubitante tenendū sit qz po-
testas oferendi regna sit vnus veri dei q tribuit res
gna qbus vult in causis. ppter quas deus sic dat ad
plenū scire nō possumus. et facit h duo. qz pmo pbat
q dare regna nō est in ptate deoz. multoz. quos ro-
mam coluerūt. sed vnus veri dei. Secdo ibi. sic etiam
hōibus rē. oñdit q deus in dando regna nō semp res-
piciat ad merita illoz. qbus dat. n ideo causa ē valde
occulta. Et infra. Qui dedit assienis vel etiā perhis
de istis regnis dicitū ē sup i hoc libro caplo. xij. Et in-
fra. A quibus duos deos colit rē. vult dīcē qz petre
nō coluerūt illā multitudmē deoz. quā coluerūt ro-
mani. s. tñ duos sicut otinent sic istoz. s. romanoz

vnū bonū et alterz malū et in hoc ouenerunt cū mas
nichels qui ponit duo pma pncipia vnū bonoz oim
et aliud maloz et tamē habuerūt monarchiā et rez
gmū. Similiter iuda etiā cū regnauerūt nō coluerunt
mī vnū deū. g. collatō regnoz nō est multitudini de
orum ascribenda. **De** dea vero segecia et multitudine
dime dooz quos coluerūt romani satis dictū est sup
libro iij. in multis capitulis. **Et** infra. **Qui** mario. ipe
gaio cesari. **Et** marius fuit crudelissimus vt pa
fuit sup libro ij. ca. rxiij. et libro iij. ca. rxxvij. **Et** licet
n fuerit monarcha seu impator tñ fuerat septies consul
qđ de nullo romanoz legi. **Ca**ius vero cesar qui et
iulius cesar dictus ē fuit māfucissimus et misericor
dissimus ut supius in hoc libro ca. rxi. dixi de q̄ etiā
dicit eutropius libro. vij. q̄ tñc fuit bonitatis vt q̄s
armis subegerat clemētia magis vicerit. **Et** suetoni
de ipō dicit q̄ erat in vlciscēdo natura lenissimus. **Et**
de eius clemētia facit suetoniū vnū caplm. **Et** fuit
p̄mus monarcha romani imp̄ij. **Et** infra. **Qui** augu
sto ipe et neroni. **Et** iste augustus fuit octauianus q̄
et iulio cesari in ediate successit. et p̄. annis monarchi
am tenuit de quo multa supius libro. iij. ca. rxi. et libro
eodem ca. rxx. dicta sūt de cuius moribus dicit eutro
pius libro. iij. q̄ turbas bella simulatas. egerat. **Et**
fuit aut mitis. gratus. cuius animi et lepidi. i. g. e
o mortuo senatus p̄ter illud qđ antea ipm patre patrie
dixerat. **templa tā rome q̄ p̄ vbes celebrauit cunctis**
vulgo iactanti bus. vtiā aut nō nascere. et nō mo
reretur. vbiq̄ nō merito ex maxima pte deo similis ē
putatus. neq̄ em facile vllus eo aut in bellis felicior
fuit. aut in pace moderatior. Eius em mores laudabi
les suetoniū diffuse p̄sequit. De nerone vero cuius
oēs mores fere erāt detestabiles dictū fuit libro isto
ca. rxi. **Et infra. **Qui** vespasianus vel patri vel filio**
suauissimis impatoribus ipe et domiciano. De ves
pasiāno p̄re dicit eutropius libro. vij. q̄ obscure na
tus est. nō multū nobilis fuit. sed tñ optimis opan
dis in impio se moderatissime gessit. nec facile aū euz
alicuius pncipis maior est libertas optata vel iustior
placidissime lenitatis ut qui maiestatis qđ oera se res
os nō facile puniret vlc̄ ex ip̄i penā. offensaz. et ma
gnitaz. inuēto fuit. quicā a cauldiciis et p̄bis i se dis
ca leniter tulit. **De vespasiāno vero filio qui titus**
etiā appellatus ē narrat eutropius ibidē qđ p̄m in im
pio successit. v̄e oim v̄erūtū ḡm mirabilis adeo ut a
mor et delicia hūani generis diceret. facidissim⁹. bel
licofissimus. moderatissimus. in oppugnatōe ieroso
limoz. sub patre militas. rxi. ppugnatōes. rxi. flagit
tarū scibus. s̄xit. **Rome vero tante ciuitatis fuit i**
impio vt nullū oio puniret. **Quidē aduersus se cō**
iuratōis dimisit et in eadē familiaritate q̄ an habu
it. felicitatis et liberalitatis tāte fuit vt cū nulli q̄c̄p
negaret et ab amicis rep̄b̄ endere. tñ die nullū trisidē
debere ab impatore recedē. p̄terea cū quadā die re
cor. datus in cena fuisset nulli se illo die quicq̄ p̄stitit
se dixit. amica hodie diē p̄didi. **De domiciano vero**
narrat suetoniū q̄ ipe fuit frater tñ vespasiāni iuni
or tante mansuetudinis in pncipio suscepti imp̄ij. et
tñ cedez horruit q̄ etiā boues immolati dicitauerat
imbibuisse. **Calūniatores etiā op̄fuit dices. q̄ p̄m**
ceps qui delatōres nō castigat iritat. **Postmodū sic**
mutatus est q̄ sicut narrat d̄ ipō eutropius libro. vij.
neroni similior fuit q̄ patri aut fratri suo. ad tā ingē
tia vicia. p̄gressus libidinis iracundie crudelitatis aua
ritie q̄ tanta in se odia ceitauit vt merita tam p̄ns q̄
fratris aboleret. it̄ fecit osobrinos suos et nobili s̄m
mos ex senatu. d̄m se et deū p̄mus appellari fecit. **Ip**
se etiā sicut narrat orosius libro. vij. ecclehiā xp̄i datus
vbiq̄ crudelissime p̄secutōis edictis destruxit misis
est. **Et infra. **Qui** ostantino xp̄iano ipe apostate iu**
liano. **De ostantino narrat orosius libro. vij. q̄ ipe**
trice simus quartus romanus impator. p̄mus oim p̄bi
lippo excepto xp̄ianus effectus est. **Et post eū oēs ro**

mani impatores excepto iuliano qui p̄mo fuit xp̄ian⁹
postea a fide apostatauit. v̄sq̄ in p̄ntem diē creari sūt
Ipse etiā p̄mus pio edicto statuit paganoz. **templa**
claudi. **De isto ostantino multa mire deuotōnis ad ec**
clesiā et clez. naranē in historia triptita. **Et in vita**
beati siluestri. et in di. rxi. et. rxi. q. i. **De iuliano ve**
ro apostata sup̄ dictū fuit libro. iij. ca. rxi. vbi etiā
naranē diffusus ea q̄ hic augustinus de ipso tāgit.
Et etiā tpa ipa belloz. **Et** in hoc ca. rxi. aug.
condit q̄ sicut deus occulto iudicio dar regna. ita
etiā dat victōrias et bellis finē imponit. **Et** facit i hoc
caplō duo. q̄ p̄mo enumerat bella multa romanoz
et clades quas in ipis passi sunt. **Et** scdo ibi hoc i deo
cōmemoro. **Et** inuehit ex h̄ijs que passi sunt in illis cō
tra eos qui mala q̄ roma a gothis est passa tempozi
bus xp̄iani ascribit. **In** pncipio vero facit mentōz
de bello qđ gessit pompeius magnus otra piratas
de quo dictū fuit sup̄ libro. iij. ca. rxi. **Facit** ec̄ men
tōem de tercio bello punico finto. de quo dictū fuit
sup̄ libro. iij. ca. rxi. **De** bello etiā gladiatoz. **Suo**z
fugituoz. dictū est sup̄ libro. iij. ca. rxi. **Et** infra.
Picentes marci. **De** isto bello qđ fuit bellū socia
le dictū fuit sup̄ libro. iij. ca. rxi. **Et** infra. **B**els
lum punici scdm. **Et** de isto bello punico scdo dictū
fuit sup̄ libro. iij. ca. rxi. vbi patet q̄ in duobus p̄ns
videlicet in p̄ho trās bimenū lacū et in p̄lio canēsi foz
re. **Et** milia romanoz occisa sūt. **Et** infra. **B**ellum
punici p̄mū. **De** isto bello dictū fuit libro. iij. capi
tulo. rxi. **Et** infra. **B**ellū mitridaticū. **Et** de isto bel
lo dictū est libro. iij. ca. rxi. **Et** infra. **B**ellū sammi
ticū. **De** hoc sciendū q̄ sammites sicut eutropius libro
scdo narrat medij fuerūt mē picenū. campaniā et apu
liā. **Et** rxi. miliaribus a roma distantes. fuit aut i bel
lum inchoatū circa annū ab v̄be obita. cccc. rxi. fm̄ tis
tum liuū de v̄bis origine libro. vij. p̄pter qđ aug.
dicit hoc bellū fuisse circa rudimēta. i. pncipia rubia
ipius i opatōne ad alia bella p̄cipue socialia et ferui
lia ac pirataz. de q̄bus fecit i hoc caplo mentionem
Quo vero romani i b̄ bello sub iugū missi sunt dictū
fuit sup̄ li. iij. ca. rxi. **Quantū** vero ad hoc q̄ aug.
hic tangit de fedē imto iter romanos et sammites qđ
romani ruperūt sciendū q̄ cū romani in clusi cēt ap̄
fureulas candidas ut supius libro. iij. ca. rxi. narraui
dimissi sūt romani osules cum exercitu tetēris septin
gentis equibus obhibz. sed anq̄ sic dimitterent̄ ue
patet p̄ titū liuū de origine v̄bis li. iij. miser. **Et** ois/
les romanoz. **f. titus** venturius et spurus postumus
legatos ad pontiū ducē sammitū pacē equis oditōm
bus petentes. r̄ndit pontius q̄ eos oēs inermes cum
singulis vestibus sub iugū mitteret. et nō minus ali
as oditōnes pacis equas addēt ut videlicet agrū sam
mitū quos romani iam p̄ pte occupauerāt. et il luc co
lomiā miserāt sammitibus restituerētur et colonie ab
ducerent̄. **Et** deinde v̄terq̄ p̄lā. **f. romanus** et sammi
ticus suis p̄p̄ns legibus viuere p̄mitterent̄. **f. b̄ h̄ijs**
oditōibus dicebat se velle fedus pacis imire et non
aliter. **Consules** vero r̄nderūt se nō posse sine cōsensu
p̄lā. et sine fecialibus. i. sine sacerdotibus qui pactis
fiendis p̄erāt et alia solemnitate ceremoniaz. quā co
mani in federe faciēdo obuiant posse fedus p̄ eos foz
eri. **Spo**ponderūt tñ legati etiā et questores ac tris
bum militū pacē sub dictis oditōibus futurā. **Cum**
igit̄ osules et exercitus romā reddissent displicuit pa
tribus et p̄lō p̄ dicta spōsio et iter habito osilio deli
berauerūt quō a dicta spōsione possent absolui. **Tan**
dem alter osulum. **f. spurus** postumus de dit osilio vt
osules et oēs qui spopōderāt p̄ feciales sammitibus
dederent̄. **Cuius** osilio ab oibz approbato remissi sūt
oēs sponsores. et p̄ feciales v̄mā sunt pontio in de/
dicōem oblati. qui vehemēter infidelitatē romanoz
arguēs dixit spurū postumū quo ad se ipm egisse qđ
debut. **Sed** romanū p̄lm nō p̄pter hoc a sponsores
absolutū. q̄ nō solij debebat sponsores remissile. **Et**

totum exercitū quē dimiserat. **De Nitua** Et sic exercitū
 in locū ubi sponso facta fuit et ipse paratū se esse dicebat.
 exercitū arma restitueret et ibi hoc facto repudientē
 aditōnes pacis si eis visū fuerit. Alio mō se nolē
 dicebat sponsores in deditōem accipere romani ves
 to quis pontus rationabiliter videret petere nō ac
 quiescerit ut hoc faceret. **Statim** extra samnites ex
 ercitū fortiorē electū in plūm mītrū. **Et** ideo dicitur
 tropius libro ij. q. si fides federeis quā sibi romani ser
 uari a subditis voluit ipsi subiecti samnites seruassent
 hodie aut oīo nō essent aut samno dñante seruirent.
Titus liuius tñ volens romanos exercere dicit nō fuisse
 inter romanos et samnites fedus aliq. **Statim** ut
 solūmodo sponso. q. d. patet q. hoc q. samnites re
 tinerūt sibi obseques de romani. **Dicitur** autē b. bel
 lum fm eutropiū p. āno s. xlii. fm titus liuiū p. annos
 xlvij.

Quod tñ nra memoria. **In** b. caplo. xxij. iuebit
 btus aug. dicit romanos q. xpianis tpius inultate
 runt ondens q. misericorditer deus cū ipis egerit tē
 potibus xpianis et facit in b. caplo duo. q. pmo ondit
 q. misericorditer tpe psecutōnis eoz a gothis fa
 ctum fuerit in b. q. ille rex gothoz. qui erat infidelis
 occisus est mirabiliter. nec in vrbē intravit. **Secundo**
 ibi dicit ab hīs barbaris. **ondit** q. misericorditer
 cū eis aditū sit ab alio rege gothoz. xpiano quē deus
 ad corredem romanoz. vrbē intrare pmissit. **de vtro**
 q. vō rege gothoz. dicitū ē sup. i. pncipio pmi libri.

Nam nos xpianos. **In** b. caplo. xxij. ondit
 btus aug. q. regnare non facit boiem felice nec
 in re nec i spe. sed bene regere et impare felices facit
 saltem in spe. **Et** facit hic duo. q. pmo ondit q. regna
 re nō facit boiem felicem vllō mō. q. hoc opetit bo
 mis et malis. **Secdo** ibi. si felices eos. **ondit** quō re
 gnando bene et iuste quis felicitatē mereat.

Nam bonus deus. **In** hoc caplo. xxv. dicit btus
 aug. q. bene romanūz impium stetit sub xpianis
 impatoribus. **et** hoc manifeste apparat q. i regna
 gubernādis nō est necessaria multitudo deoz. **Et** b.
 ondit pmo p. bec que gessit ostantinus imp. xpianus.
 scdo vero in caplo. primo sequenti ondit idē p. ea que
 gessit theodosius xpianissimus impator. **In** pma vō
 pte facit duo. q. pmo describit magnā et diutnā p.
 speritatē ostantini. **Secdo** ibi. sed rursus ne impator
 rē reddat causāz quare deus o similē. **psperitatē** non
 dat oibus impatoribus xpianis etiā iustis a bonis.

Quantū ad p. mū sciendū q. fm oostū li. vij. ostā
 timus fuit. **xxij.** impator. romanoz. qui fm eutropi
 um in britania maior. i. que modo vocat angliā im
 parator. creatus est. cuius gesta et psperitates diffuse
 nar. ant. in historia tripartita. libro primo. libro scdo
 et libro tercio. **Et** infra. **Cum** etiā adere ciuitatem
 rē. hoc dicit. q. cū cessit siluestro pape et suis succes
 soribus vrbē romanā cū toto impio occidentali. ipse fm
 stulit se in greciā vbi obidit id est renouauit et vrbē
 mēter auxit ciuitatē que p. bizanciu vocabat. apela
 lans eā noie suo ostantinopolim. i. ostantini ciuitatē.
 quo senatores romanos secū trāstulit. **Et** ibi sicut ha
 betur in cosmograpia caput o. i. etis impij eē volu
 it quā et romā nouā in memo. iā romani impij apela
 lauit. **Et** infra. **Hu** impauit. **xxij.** āms fm oostū
 et eutropiū. vixit aut. **lxv.** āms. a me comedie mortu.
 est. **Et** infra. **Vm** uerū o. bē romanū. **Signāter** di
 cit aug. o. bē romanū. q. nō totū o. bē simpliciter roma
 ni subditū habuerūt. ut p. in glo. sup. luc. ij. ca. i. p. n.
 cipio. vnde et q. dicit in luca. epist. edictū a cesare au
 gusto vt describeret vniuersus orbis. de o. bē roma
 nis subiecto intelligendū est. q. nec facti nec indi au
 gusto subiecti fuerūt. **quis** fm eutropiū sibi munerā
 miserunt nec p. b. i. p. nec ethiopes erāt sibi subie
 ctī aut nunq. fuisse subiecti romano impio legunt. **Et**
 infra. **In** amnistrandis et gerendis bellis. **quā**
 tum ad hoc dicit eutropiū libro. p. q. in numero animi

et p. q. virtutes in eo clauerūt militatis. **glo** potē
 tissimus. fortuna i bellis. **pspera** fuit. **ingentis** ap.
 barbaras gētes memorie gratiā collocavit. **Cui** lib.
 artibus et liberalibus studiis deditus. **affector** iustis
 amoris quē oēm sibi et liberalitate et docilitate que
 fuit. **Et** infra. **In** tpe ānis o. p. t. m. d. i. s. **Et** tpe ā
 ni fuerit maxentius et lianius. **de** maxentio scribit eu
 tropius libro. p. q. ostantinus anno impij sui quinto
 bellū extra euz mouit ciuile. **copias** eius nultis plis
 fudit. **et** ipm postremo rome aduersū nobiles cibus
 seuitentē vicit. **iste** fuit maxentius. **p. p. p. p. p.**
 psecutor a quo beata katherine passa est martiriū. **et**
 erat filius maximiani q. cum dyocleciano imp. ait. **De**
 licito vero qui foro. ē ostantini des. o. s. u. e. r. a. t. n. a. r. a. t.
 ozolius libro. vij. q. repentina r. b. i. e. f. u. s. i. t. a. r. u. s. o. m. i. s.
 xpianos ex pallacio iussit expelli. **mozq.** bellū iter ip.
 sum et ostantinū e. r. b. u. i. t. **sed** ostantinus licimuz in
 pānomia vicit pmo. et deinde apud citadas oppellit
 et oppressam ad deditōem coegit. **et** ne itez. in p. m. i. e.
 reipublice statū p. stitū resumeret priuati cū iussit oc
 cidi. **fuerat** autē iste licimius collega ostantini in im
 pio. **Et** infra. **Filios** impatoris reliq. rē. **Ne** emz
 ostantinus tres filios habuit successores. **ostanti**
 num iuniorē. **ostantinū**. et **ostantē**. **Et** infra. **Jou**
 nianū. **Et** iouinianus fuit multus catholicus de q.
 satis habet in historia tripartita libro pmo. p. p. m. a.
 successit iuliano apostate viro pessimo et psecutos
 re xpiano. **de** vtroq. vero istoz sup. libro. iij. ca.
 xxij. dicitū est. **Iulianus** fm eutropiū libro. p. impij
 sui anno. vij. mortuus est. **vixit** autē oputare ānos qui
 bus fuerat cesar. **nā** ostantinus filius ostantini ipm
 cesarē fecerat nō tñ augustū. **h.** postmodū ostenū sui
 exercitus factus est augustus. **er** post mortē ostanti
 ni solus imperauit anno vno et mēibus octo fm ozo
 sium iouinianū. **vero** fm oostū octauo mēse sui impij
 vici finiuit. **Et** infra. **Gracianus** ferro tpe ānico. rē.
 de isto graciano nar. at ozolius libro. vij. q. p. ab au
 gusto impium tenuit. **nar. r. a. t. a. u. t.** paulus dyacon. **li**
 bro. xj. qui historia romanoz. quā eutropius mch o.
 auerat otinuauit incipit ab. **ij.** libro. huius histo
 rie q. gracianus admodū muenis q. iam teneret impium
 ut m. s. h. m. a. b. i. l. e. m. u. l. t. i. t. u. d. i. n. e. h. o. s. t. i. i. r. o. m. a. n. i. s. f. i. n. i. b. u. s.
 ifusam cerneret. **fecit** xpianis potentia bellū incredibili
 felicitate osecit. **sed** postmodū dū cerneret exercitū
 romano impio epiciū. **ap. p. t. e. r.** multitudinē gentū q. cō/
 tra ipm impium iussit exercitū theodosiū ab hispania ac
 cer hēu purputā mduit et impio orientis et tracie p. fe
 cit. **dū** vero theodosius in oriente p. p. e. r. e. c. i. d. a. g. e. r. e.
 quidā noie maximus vir strenuus in britaniā m.
 uitus creat impator. qui gracianū dolis circūuentus
 interfecit. **frat. r. e. d. i. u. s.** valentianū augustū expulsi
 qui in orientē ad theodosiū refugiens ab ipō patet
 na pietate susceptus mox impio restitutus est ipō ma
 ximo interfecto in vltōem g. t. a. m. o. c. c. i. s. i. t. a. t. e. m. a. n. i.
 expulsi. **Et** ideo dicit hic aug. q. gracianū deus pmissit
 ferro mitius petimū q. pompeū magnū deoz. multo
 eum culeo. **de** quo dicitū fuit sup. libro. iij. ca. xij. q.
 mors g. t. a. n. i. v. m. d. i. c. a. t. a. f. u. i. t. p. h. e. o. d. o. s. i. i. m. o. r. s. a. u. t. p. o.
 p. n. nō potuit vindicari p. cathonē. **qui** tñ ab ipō pō
 p. o. i. q. s. i. b. e. r. e. s. c. u. i. s. b. e. l. l. i. r. e. l. i. c. i. u. s. f. u. i. t. **h.** p. t. a. n. t. o. d. i. c.
 q. cū apud thessaliā pōpous a iulio cesare victus et
 fugatus eē. **ut** sup. libro. iij. ca. xij. dicitū fuit. **ad**
 cathonē sicut narat lucanus libro. i. p. tanq. ad ducē
 et pncipē suū ofugerunt relique exercitū pōpōi q. s.
 secū car. ho mille nauibus iposita s. ducēs p. mare a fu
 gies iulū cesarē cū ipis in affrica applicuit. **vbi** circū
 ducendo eos p. loca arenosa et q. s. i. m. u. i. a. et etiā serps
 ribus plena multis suoz fame siti et estu fatigans a a
 se p. n. e. i. b. 9. etiā plurimis osumptis t. a. r. a. m. i. s. e. r. i. a. a. f. f. e. s.
 ctus est cū oibus qui eū secuti fuerāt q. maxmā eozuz
 p. rem penituit a iulio cesare fugisse. **ipe** vō post/
 modū cum venisset vtiā ciuitatē quandam affrice ne
 sub cesare viuere hē sup. libro pmo. ca. xxij. dicitū

fuit seipm interfecit. Et infra. // Nūc regni pnceps
fecerat zc. vult dicere bñs aug. q' graciāus theoz
dofius fecit pncipē regni. i. imperij. cū tñ graciāus ha
beret fratē ex alia matre parvulū magis appetēs ha
beret fidelē locū q' minis magnū impm. qd' habuissz
si sibi et fratri totū impium tenuissēt. Fuit autē valē
timanus frater graciāni ad modū puulus fm paulus
dyaconum.

Unde et ille nō solū viuo zc. In hoc ca. xxvj. p.
bat aug. idē qd' in pcedenti caplo per ea q' gellit the
odofius piamissimus impator. Et facit in b. ca. duo
duia pmo describit eius pietatē et pspicitatē. scdo
vero ibi. quid aut fuit eius zc. In pma pte facit duo.
duia pmo ostidit quō ex pia causa interfecit vntē tyrā
nū. s. maximū. scdo ibi. aliu tyrannū zc. quō interfecit
aliū. Dicit autē in pncipio huius capli q' theodofius t.
tam fidē suauit graciāno defūdo. q' fratē eius valē
timanū admodū iuuenē. nā et ipē graciāus fm pau
lū dyaconū nō fuit nisi. xxij. annoz qñ mortuus ē. res
situit impio. interfecit maximū. et pupillū. s. valē
timanū q' admodū pupillus erat. paterno cultodiuit
affectū quē tñ destrutū omni auxilio sine omni negotio
i. difficultate poterat de medio abstrulisse si latuz res
gnū caritati pcepisset. Et infra. // Dande cū maxi
mū zc. Dicit tangit aug. modū quo maximū vicit et va
lentiano impm restituit. de quo satis habet i. histo
ria trespita libro. ij. Ad cuius itellectū sciendū q' ma
ximus post q' interfecerat graciānū sicut narrat ozof
us fuit potentior theodofio epereitu. sed theodofij si
duca erat in dño. A fidebat autē maximus a quilese p.
pōdiani victoriā habitā de gractano. et quidā cor
mes ep' andragac' noie sumā belli admistrabat. the
odofius a quilese improuisus adueniēs. dū andragac'
eius nauali expeditōne incautū theodofiu parat puer
nre ipm maximū ab imanisimīs germanoz. tributa
solo terrore nois erigentē sine resistētia clauit. cepit
et occidit. quo ogmito andragacius se de nauī in vn/
das pcpitavit et suffocatus est. valētiman' vero re
cepta italia pontus ē impio. q' postmodū galliā trā/
siens cū ibi trāquille rē publicā in pace ageret apud
viennā dolo arbogastes comitis sui ut ferūt strāgula
tus est. et vt crederet voluntariā sibi morte osuuisse
laqueo suspensus est. // Facit autē aug. mentōes de ioz
hante heremita quē theodofius ofuluit. nā sicut dicit
in vitas p'm ei dñs euidētē spūm pphie otulit ita ut
nō tñ quibus et cōprouincialibus suis futuz p'dice
ret. sed etiā in p'ticulari theodofio quos belli exitus et
q'bus modis victoriā caperet de tyrānis et q' interceptō
nes barbaraz gentiū passurus esset sepe p'dixit. Et in
fra. // Aliū tyrannū eugeniū zc. Dicit sciendū q' sicut
narrat paulus dyaconus libro. ij. in historia roma
noz. arbogastes de quo iam dictū est post mortē va
lentianū eugeniū tyrannū creauit. ut. s. eugeni' no
mē impatoris haberet et ip' emet impium agēt. Erat
autē cultor. sordidissimus ydoloz. et vir ofilio auda
cia potentiaq' maximus. Cōtra autē vndiq' innume
ras inuidasq' copias vel romanoz. p'hdia. vel auxi
lijs barbaroz. // Itē eugeniū atq' arbogastes cum
instruēta acie alpīū trāsitus tenerēt. theodofius ex
pers cū ac somni in ofone totā noctē egre. Et licet
saret se a suis destitutū sed tñ ignoraret se ab hosti
bus excūseptū fiducialiter arma sumēs signo crucis
signū p'lo dedit. ac se in bellū et si nemo sequerēt viz
dor futurus imisit. nā ofultus iohes anachorita eum
viditū hostes sponderat. Cū igit ad ogressionez
uentū esset vehemēs turbo a pte theodofij in ora ho
stū ruit. q' et spicula ab eius pte missa potēter hosti
infigit. spicula hostū repulit. nec mora parua suozū
data strage theodofio se hostis exercitus p'strauit
Eugeniū captus et interfecit. s. arbogastes se maū
ppia occidit. De ista historia habet saus i. ecclesiasti
ca historia libro. ij. et in historia trespita. libro. ij.
Adducit vero ad apollū paulus dyaconus et hie ozo

fius versus claudiani poete quos bñs augustinus sic
ponit. // Iste claudianus poeta gentilis duo volumine
edidit. quoz p'mū vocatur maius. scdm minus. s. i. st
versus sunt in maiori vbi agit de theodofio. et sūt v ea
sus claudiani h'mōi. Obvult aduersas acies reuolutaqz
tela. verit in actores et turbie repulit bastas. O ma
miū dilecte deo cui fudit ab astris. Se iouis armatus
vehemēs cui mihrat ether. Et oiuatū veniūt ad classi
ca venti. Sunt autē classica fm yfidoz. libro. vij. et hie
moloiaz. cornua que in exercitu auocandi cā erāt fa
cta. Et infra. // Victor autē sicut crederat zc. // Quaz
tū ad simulachra iouis de q'bus hie fit mēto sciendūz
q' quia gentiles attribuebāt ioui tonitrua et fulmia.
ideo simulachrū iouis effigebat cū q'bus radis ful
minū de q'bus quidā libro. ij. de fastis vbi loquens
de tpe quo hoies de diuicns nō curauerūt sic dicit. // Tu
piter antiqua vir stabat totus in ede. // Inq' iouis dex
tra fluctabile flumē erat. // Cuius hui' libro. ij. de se
cundo bello punico dicit q' ppter quedā p'digia p'cu
randa ioui p'mū donū fulmē aureū pondo quingenta
factū est. // Ita ergo fulmia fecerat arbogastes aurea
que cernerēs curiosos impatoris iocātes in ei' p'tia
q' eis in tanta leticia ex victoria ocepta. p'missum fuit
dixerūt se libenter velle talibus fulminibz fulminari
qd' audiens impator dedit eis hilariter aux. illis. sus
erūt autē illa simulachra iouis ofsecrata fm ritus aliq's
gentiliū qui sperabāt q' simulachra taliter ofsecrata
et in sumis alpibz posita theodofio multū nocuissent
q' tūc in alpibz erat. for sitan sperauerat arbogastes
q' iupiter fulmia vel tempestates aut turbines missis
set in ora militū theodofij cū puentū fuisset ad p'hiū. et
ideo ecouerso deus imisit turbmē validū in ora hosti
um suoz. Et infra. // Non sic anna et mari' zc. // S. erus
delitanti' istoz. dictūz fuit sup' libro. o. ij. ca. xxij. et li.
ij. ca. xxvij. qui nesciebāt finē dare bello etiā obtēta
victoria. cuz tñ sumis belli deberet esse victoria. secus
fuit de theodofio de quo dicit paulus dyaconus q' cū
p'dmē triūphandi adeo detestatus est ut bello nō mo
uerit si inuenerit. Et infra. // Itē dicit iustissimis zc.
// Hic est sciendū q' sicut narrat paulus dyaconus libro.
ij. valens qui fuit frater valentinianū impatoris et
gregij et ab ipō mōmionē impij allumpus ab eu/
dofio arianē heresis epō baptizatus in scissimā her
esim lapsus ē. conatusq' est catholicos psequi s' frīs
auctoritate opressus est. post mortē vero fratris sui
imperij orientis tenuit et impietatē quā dudū medis
taus fuerat opibz epleuit legē data vt monachi mi
litarent nolentes iussit per tribunos a milites fustibz
iterfici. q'z innumera multitudo p'cipue i egipto marti
rij palmā ofsecuta est. ac p' singulas vbiqz p'uicias ad
uersus catholicas ecclesias et recte fidei p'pōs diuersa
sunt illata incōmoda. Epōs autē et sanctos viros mul
tos misit in exiliū quos postmodū tñ cū exeratū dus
ceret otra gothos sora ductus penitētia reuocari p'
cepit. Sed cū a gothibz cū domo ad quā vulneratus
deportatus fuerat crematus ē iusto dei iudicio ut di
cit ozofius. q' cū gothi p' legatos suppliciter petuiss
sent epōs sibi mitti a q'bus possent in fide instrui. va
lens imperator eis doctores arianū dogmatis misit.
Et infra. // Simulachra gentiū zc. de hoc narrat hu
go floriacensis q' theodofius otra errores gentiliū
insurgēs lege data p'cepit ydoloz. templa solotenus
euerti. Constantius vero pus. p'hibuerat sacrificare
ydolis et eoz. templa claudi fecit. // Sed iulianus apo
stata postmodū impietatē renouauit ppter qd' theoz
dofius oia templa eoz. dirui p'cepit. Et infra. // Quid
autē fuit eius zc. de hoc scribit hugo floriacens. q' cum
in thessalonica ciuitate fuisset orta seditio qdam iudi
ces lapidati sunt a p'plo et occisi. S. quo theodofij plu
rimū idignatus omnes iussit pariter interimi nō fecer
nēs nocētēs ab imo cētibus. Igit cū in die p'fice iter
esse vellet solēns bñs ambrosius sibi ingressum ec
clesie interdixit et cū publice penitere opulit. vir post

multos gemitus et lacrimas et mirabilia humilitatis indicia eius penitentiam suscipiens. theodosius vero in oibus que beatus ambrosius iponere volebat deuote ac humiliter obediens recedens hatus est ecclesie.

Quomodo iam etiam illis respondendum est. In 13 capitulo xxv. ostendit beatus augustinus que sunt librorum precedens tui materia que et ipsius in dictis libris intendit a que in primis iam quibus libris sequentibus. et facit in hoc capitulo duo. quod primo ostendit se in precedentibus libris sufficienter intentum suum. passim scilicet ibi quorum tres prior res est. quorum undam presumptio est et loquacitate irrationabiliter loquentium reprehendit. de quibus dicit infra. Non oportet quod quis non expedit. vult dicere quod non expedit edere ea que scripta sunt quod omnino carent ratione. et id non oportet ea edere. et addit. facile est enim cuique videre respondisse qui tacere noluerit. et facile est ut homo garululus videatur cuique respondisse. sed si videatur alicui non propter hoc eius qui diligenter considerat ea que dicuntur sic videbitur. Et infra. Sine studio prout est id est sine studio atque studeat defendere presertim aliquid habens studium ad id quod posset inuenire veritatem. Et infra. Quasi satirica in poetica dicuntur enim poete satirici in philosophorum libro. vii. et similitudinum a quibus vicia generaliter carpunt. nec veritatem eius pessimum quemcumque deserere. Et infra. Vt ait tullius de quodam qui peccandi licentia felix appellabatur.

Quiaque superioribus libris est. hic incipit liber sextus in quo de deo seu contra deos incipit nouus tractatus. nam in precedentibus quibus libris probauit beatus augustinus quod cultus deorum non offert ad felicitatem aut prosperitatem vite presentis. In hijs vero. v. libris sequentibus ostendit quod nec etiam offert ad felicitatem future. Ad intellectum vero processit quoniam beatus augustinus obseruat in hijs quibus libris sciendum est quod deorum duplex est diuinitas. vna qua ponit augustinus super libro. iij. ca. xv. cuius auctor est seuola philosophus qui dicit quod vniuersus est genus deorum a poetis traditum. aliud a principibus ciuitatis. et aliud a philosophis. et in hoc est triplex theologia videlicet poetica ciuilitatis et philosophica. i. naturalis que diuinitas est etiam variorum. et patet ista libro isto. ca. v. Primo beatus augustinus disputat contra theologia poetica et cuiuslibet scilicet contra philosophiam et hoc facit libro. vii. Secunda diuinitas seu distinctio deorum est quod aliqui deus sunt plebei quasi inferioris ordinis et aliqui deus proceres seu maiores vel selecti. i. superioris gradus. De selectis dicuntur quasi selecti electi. et patet ista distinctio super libro. iij. ca. vii. et ij. Primo ergo disputat contra deos plebeios principali intentione. scilicet contra deos selectos et hoc facit in vii. libro. Liber vero iste scriptus est in xx. ca. In quorum primo facit duo. quod primo permittit quedam quasi quoddam. philosophemur. scilicet ibi certum quod ferat dicitur. prosequitur suum tractatum et principale intentionem. In philosophemur autem duo facit. Nam primo recitat que acta sunt in preterito ostendens quod actum est sufficienter. et fortiter plus quam necesse fuerit contra eos qui posterunt multitudinem deorum colenda propter felicitatem presentis vite. duos tamen illi contra quos disputatum est velint rationem acquiescere et non pertinaces esse. nam pertinacibus nullus tractat propter sufficienter. scilicet ibi. prout ergo quoniam deinceps est. ostendit quid in futuro tractatur restat agendum et a quo sit in capiendum et cum quibus facilius negotium sit agendum. quia cum philosophis et hijs qui aliquid sapiunt de veritate. quod videlicet et si non audeant publice improbare errorem philosophum tamen aliquo modo ostendunt sibi errorem populi displicere. Et infra. Ceterum quis feret est. Incipit beatus augustinus. prosequitur qui sum principale intentionem hoc libro intendens probare quod dii plebei non possunt offerre felicitatem vite eterne de quibus deus mala multa sunt dicta super libro. iij. diuersis capitulis precipue autem capitulis. vii. xj. xij. et xxiij. et probat augustinus in residuo huius capituli intentionem tripliciter. primo per dictum variorum qui ut supra paruit libro. iij. ca. xxj. ita distribuit singulis istorum deorum sua officia

quod est denotabile petere ab uno aliquo pertinens ad officium alicuius puta petere vinum a mimphis quod sunt decem et duo et ideo videlicet hoc risu dignum. sicut verba repugnantia que proferuntur in theatro ut puocent hominem ad risum. et ego si non habeant in parte sua vite id est vinum si vinum sit in parte liberi id est bachus. qui tamen non potest dare aquam non est verisimile quod possent dare vitam eteram. unde dicit augustinus. An vero illi pessimissimi est. varro quod de acuitate et peritia dimendat. ut patet in sequenti capitulo. Et infra. Nonne illi cachinantes est. dicit mimphas faciles esse ad cachinos et risum. quia mimphas quod dicitur ceabant gentiles deas et in veritate erant demones. vero qui illud dicit hominibus ducentes eos de nocte per deum cum ceciderit homo in fossatum vel aliquod instrumentum sibi acciderit abscedunt cum cachino a risu. Et infra. Ad deum solerter est id est varrone ut super libro. iij. capitulo. xxj. patet et ponit hic sicut prius cum de solo varrone loqueretur pluraliter. per singulari vel ideo loquitur in plurali. quod erant aliqui qui varronis doctrinam approbant. ut patet in sequenti ca. Et infra. Quibusdam enim est si de regno est. dicit scilicet probat augustinus intentionem suam per ea que super libro. iij. probata sunt. probata enim sunt ibi quod deus falsus non potest dare regnum temporale alicui. quod multo magis non potest dare vitam eternam a felicitatem alicui. Et infra. Neque enim propterea excludit hic quendam responsonem que postea datur ad argumentum iam factum. videlicet quod non decet multitudinem deorum dare ita modicum bonum sicut est regnum temporale. Sed excludit hoc beatus augustinus. quod licet sit verum quod apices. i. culmiera regni temporalis in rei veritate sint otem nendi. tanquam modicum tamen ipsi dii non sunt ita digni quod eos eum partem omittant. Et infra. Quasi plebeiorum vel quasi procerum deorum est. de deis plebeis multa dicta sunt super libro. iij. ca. vii. de deis vero proceribus. i. maioribus est dictum ibi ca. ij. Et infra. Huc accedit est. hic tercio probat beatus augustinus intentionem suam et facit tale rationem in presentia agit contra eos qui dicunt multos deos colendos propter bona futura post hanc vitam et non propter bona presentis vite. quod contra hoc satis disputatum fuit in quibus libris precedentibus. tamen ponamus quod ita sit sicut dicitur illi quorum dicta res probauimus in libris istis. puta quod quilibet deus possit expleere officium suum puta dea iuuentia possit dare robur iuuenibus et fortuna barbata habebas cuius officium est dare barbas ad hoc non propter ipsi possent dare vitam eternam. nec aliquid bonum in futura vita ubi nec est iuuentus nec barba. quanto magis est etiam officia sua expleere non potest. ut de hijs patet quod eos colunt qui non magis reponant ea que dicuntur esse in parte deorum quos colunt quam alij non colentes unde fortuna barbata non vestit malas. i. marillas cultorum suorum. nec est quod non colunt ea propter hoc sunt glabri. i. sine barbis.

Quiaque marcus varrone est. In 13 ca. ij. ostendit quoniam deus honoratus fuerit varro apud alios scriptores romanos. ut per hoc patet quod non immerito adducit in est momentum contra romanos cultores multorum deorum. et quod si destruat sententia sua de deis destruat etiam cultus deorum romanorum. fuit autem marcus varro secundum eusebium tempore augusti. nam eius imperium anno. xv. ante nonagenarium mortem tunc. Et quoque pro ipse etiam tempore iulij cesaris vixit et tempore belloz. cuius et etiam cicero qui fuit tempore iulij cesaris et marcus varro contempnari fuerunt. facit autem augustinus hoc capitulo duo. quod primo ostendit quoniam reputatus fuit. scilicet doctus ibi. iste inquam vie tantus est. ostendit quod quantum comici pro ipse de deis male sentierit. Primum vero ostendit tam per dicta tullij etiam per dicta terentianum. tullius enim in libris achademis valde commendat varronem. Sicut autem tres libri achademitarum. tullij in quorum primo dicit tullius id quod hic allegat augustinus. Et infra. Et in eis libris est. hic notat augustinus verbum tullij de varrone. nam tullius tenet doctum achademitarum. phoz. quod negat omniterum certitudinem. ut patet in libris achademis et tamen loquitur de varrone cum omni certitudine commendat eum dicens sine ulla dubitatione doctissimo et ita tullius contra tradidit sue opinionem prope. Et infra. In primo autem

libro 27. Intellectus eorum que hic dicit tullius patet ex hijs que dicit aug. sequenti ca. vbi materia librorum varronis commemorat. Et infra. Et terentianus elegantiissimo. Et infra. **Q**uod inquam vir tantus 27. hic ostendit huius aug. quod coniciat varronem male sensisse de huius romanorum. hoc autem per coniciat quia multa ostendit et delectanda scribit de eis. et non est verisimile quod tantus vir sentiret in corde suo talia posse esse. sed quod dicit se timere ne dicitur peccare a memoris hominem et vult. et ideo librorum scribit de dijs ut eorum memoria remaneat apud bonos. et hoc dicit magis esse utile quod metallus et enas fecerunt. quod si extulerunt deos de incendio et tunc talia legenda. per dicitur dijs et non occultant ea. si autem alij que sacra deorum occultauerunt. si ea publicauerunt que religioni vere iudicio omnium sapientum valde repugnat. et ideo videtur quod aliter senserit quod scriberet si quod non audebat propter osu eruditi et legem civium clare exprimeret id quod de dijs senserit id ea que mouebat ad male sententiandum de ipsis expressit sub specie ostendende religionis. De metallo vero quod exiit vestigia de incendio dictum fuit libro. iij. ca. xvij. De ena etiam quod tulit de os penates de incendio dictum est libro primo ca. iij.

Quadragesima et vni librorum 28. In libro ca. iij. arguit prius aug. de deorum cultu et libris varronis. Et facit duo. quod primo tradit numerum ordinem et distinctionem librorum varronis. Secundo ibi in hac tota serie ex ordine librorum eius et causa ordinis iuebit opera deos. **M**ateria ad primum dicit aug. cum scripserit huius librorum in quorum xv. tractat de rebus humanis. et eorum primum est que phemialis reliquos vero xvij. diuidit in quatuor materias as de quibus agit in quatuor senarijs librorum. de rebus humanis scripserit posteriores xvij. librorum. quorum primum est phemialis rebus humanis xv. librorum diuidit in quatuor materias in quibus ternarios ostendit. Et infra. **T**erminus de quidem vicis sacrorum. **I**sti xv. habebant speciem curam sacrorum et perant sacris. **I**sti sicut dicit Agellius libro primo. cum dii immortales ostenduntur ad libros sibillimos tunc ad oraculum adiecit. Et infra. **I**n uno eorum de sacellis altero de sacris edibus. differentia fuit inter sacella et sacras edes. quod modo inter capellas puatas que deseruunt vni domui vel familie et ecclesias omnium. nam in sacellis colebantur dii penates que quilibet supra deuotorem suam sibi elegit aut fecit. dicit autem erebatur libro. ij. de religionibus. quod sacellus est locus deo sacratus cum ara. **E**des vero sacre erant loca in quibus publice colebantur dii. loca vero religiosa sunt vbi de se pulstura etiam si non sit ibi sacellum vel templum. ut patet in rebus de rebus diuisione. Et infra. **N**am dedit secreta tones alteri sacra puata 28. **C**onsecratio est actus sacerdos que aliquid consecrat. **S**ed sacra puata et publica dicebantur ea que pertinebant ad cultum deorum puatorum. et publicorum. sicut libri ornamenta simulachrorum. et ipsa simulachra et sacrificia et hominum. Et infra. **D**ij certum 28. de os certos vocat eos quorum officium erat certum. vel oris go vel institutum etiam certum. tunc erant de ore die plebeorum deorum. nam distinguit eos varro opera deos papuos. **D**ij incerti erant quorum officium vel institutum incertum fuit. ut patet infra libro. vij. ca. xvij. Et infra. **I**n hac tota serie. **I**bi iuebit aug. opera deos ostendens quod a nullo deorum. quos distinguit varro per hominem sperare vitam eternam. et hoc quod vel instituti sunt ab hominibus. vel a demonibus non hominum tunc sicut ipsi greci et alij cultores deorum vocant aliquos demones bonos. **S**ed a demonibus malis ut probat per deam varronis. **E**st autem sciendum quod huius demones in grecis phemialis. et phemologia. **S**i quasi pitus et futuro. prescius. unde apud eos distinguitur demones in cachodemones et calodemones. i. malos demones et bonos. **C**achos enim id est quod est malus. et calos id est quod bonum.

Varronis igitur ostentus 28. In libro. iij. ca. ostendit huius aug. hoc quod supra dicitur ostendendo de mente varronis videlicet quod varro male senserit de dijs. quod quod utis non audebat exprimeret. debet tunc in subtili itelli gere. et facit aug. in libro. ca. duo primo si recitat dicta var

ronis et postmodum ibi. aut enim de omni natura 28. **E**t illis dicitur arguit ad propositum suum. vbi etiam facit duo. quod primo ponit mentum suum ex dictis varronis quod ponitur in hoc capitulo. **S**ecundo ibi ita se librorum. probat mentum ex dictis eiusdem recitatis super libro. iij. ca. xvij.

Quod de illud quale est 28. In hoc ca. v. ostendit beatus aug. quod varro distinguit triplicem theologia. id est rationem vel sermonem de dijs. nam theologia dicitur a theos quod est deus. et logos sermo vel ratio. **E**t facit in hoc ca. duo. nam primo ponit triplicem genus theologie secundum varronem ostendens quod singula noentur. **S**ecundo ibi per primam inquit dixit. persequitur dicta varronis de singulis illis tabus generibus. **Q**uantum ad primum est sciendum quod ista diuisio triplicis theologie quam hic ponit varro occoradat cum ea quam posuit secundo pontifex super libro. iij. ca. xvij. et forte accepit eam a seculo la que fecit uola pcellit eum ipse. **E**t infra. **P**rimum inquit 28. h. persequitur aug. varronis dicta quo ad singula genera per dicitur theologie. **E**t secundum quod sunt hic tria genera. secundum quod videtur hec per in tria. nam primo. persequitur dicta varronis de theologia poetica. **S**ecundo de theologia philosophica. **T**ercio de theologia ciuili. **S**ecunda pars est ibi. videmus quid de altera. tercia ibi dixit aliquis huius duo

Quantum ad primum genus varro satis poruit et audebat dicere expressit illud quod senserit. unde illud genus expressit improbat tanquam et dijs obprobrosius. nam poste fingunt deam vnam natam ex capite iouis scilicet cerminera que est dea sapientie. seu porius dea artium. ponunt etiam bachum. qui est deus vini naturae ex femore iouis. nam fingunt quod semele concepit bachum ex ioue. qua postmodum fulminata priusque fetus est maturus ad partum iupiter alligauit eum femori suo donec completeret tempus maturitatis eius. **V**nde ostendit libro. iij. ca. xvij. de fastis. **E**xpletum est patrio corpore opus matris. **S**imiliter etiam fulcanus fingit de femore iunonis esse natus secundum phidoy. libro. vij. et bi mologiaz. **I**tem fingunt deum ex guttis sanguinis esse natum. puta venerem nam ut patet in scintillario poetarum fingunt sauerum patris sui celij virilia abscondisse. et in mare picillit ex ipso. et uore spumaque matris venerem esse natam. **I**tem fingunt deos furari nam mercurius fingitur esse deus furum. fingitur autem ut patet libro secundo methamorphosios boues piloi cum videt eos sine custodia et abscondit eos in silua. **I**tem fingunt apollinem captum amore filie admeti regis serui uisus admeto deo sub specie pastoris de quo ouidius facit mentionem libro secundo methamorphosios. et aug. infra libro. xvij. ca. xvij. **I**tem fingunt deos adulteris omni modo sicut de ioue sumo deorum. dictum fuit super libro. iij. ca. xv. et adulterio martis cum uenere dicitur fuit super libro. iij. ca. xv. **E**t infra. **V**idemus aliquid de altera 28. **H**ic persequitur dicta varronis de theologia philosophica de qua varro recitat diuersas opinionones philosophorum. nam multi philosophi quorum ymaginatio non transcendit corporalia. credebant deos esse corpora quedam. et ideo huius opinionones habuerunt de corporibus tales habuerunt de dijs. **E**t notat hic aug. quod varro hanc theologia non improbat tanquam fictam et falsam. sed dicit quod diueras opinionones quas habent philosophi de dijs facilius audiuntur in scolis quam extra in publicis. qui tamen varro licet theologia poetica reprobaucrit tanquam falsam eam tamen non negauit quum libenter audiret a populis. **E**t infra. **O** religiosas 28. **H**ic arguit augustinus contra romanos qui libenter de dijs loquebantur turpia audiant. **I**tem vero dicit o religiosas aures populares pronice loquitur. addit vero loquendo proprie et asseruue atque in hijs etiam romanos quia sicut dicitur huius nomen gentis alicuius quibus ponitur per conditioe illius gentis et sic ponitur in proposito. sic etiam posuit supra libro secundo capitulo. xvij. **E**t infra.

Dixit aliquis 28. **H**ic persequitur dicta varronis quo ad tertium genus theologie videlicet quibus. et facit hic duo. quia primo agit de distinctione. huius generis

ab alijs duobus. Secundo ibi. **I**ntueamur sane. **Q**uod dicit illa que pntent ad ciuilem theologiaz. **Q**uamquam aut ad primum duo facit. ostendit enim pmo quo fm varrone ciuilis a fabulosa distinguit. **S**ecundo ex distins ctone ciuilis a naturali ostendit ciuilem esse mendacē et ercludendā esse a pph. **E**t infra. **Q**uare pmo scip sit sez varro ut ipemet fatetur. ut dictū fuit sup libro isto. ca. iij. **E**t infra. **I**ntueamur sane. hic ostendit fm varrone que pntent ad ciuilem. et facit hic duo. pmo qd dictū est. **E**t deinde ibi. ad huc qd sequit. ostendit qd fm dicta varronis theologia naturalis pponēda est ciuili. **E**t infra. ubi sunt ludi scenici. **D**e scenis eis ludis qui sint dictū est supra libro pmo. ca. xxx. **D**uos vero ludos ponit varro iter res diuinas. ut dicitur cum fuit sup in hoc libro. ca. iij. de qbus ut ibi dicit varro tanq de rebus diuinis libros scripsit. **E**t vult brūs aug. hic ex hōibz varronis hōe q theologia poetica. i. fabulosa sit a ciuitate istituta. qz ciuitas ad id ordinauit theatru ubi in scena theologia fabulosa agere. et p osequēs nō est distincta illa theologia taliter a ciuili. qd enam patet qz varro posuit ludos illos etiā inter res diuinas.

Marce varro. **I**n hoc ca. vij. respōdit beatus aug. varrone et facit hic tria. qz pmo respōdit eū de similitudine et fictōne. qz. s. aliter scripsit et fecit et aliter sensit. **S**ecundo ibi dicitur qd respōdit dicta eius de theologie ciuilis et fabulose distinsctōne. **T**ercio ibi seqstrata igit ostendit q nec a dijs pntentibus ad theologia ciuile nec etiā pntentibus ad theologia fabulosam sit vita eterna speranda. **D**icit aut aug. in principio huius capituli varrone hōiem accutus sum et sine vlla dubitacione doctissimuz alludens pronice hōibz tullij positus sup in hoc libro ca. ij. de varrone. **E**t infra. **V**nde illos ciuiles. i. b. dicit aug. qz varro libere euomuit id est epellit mentem suam de dijs fabulosis dicens eos falsos et fictos. et idem oportet eum necessario cōcedere de dijs ciuilibus. **E**t infra. **D**icit quippe fabulosus. i. h. respōdit distinsctōnem varronis qua distinsct triploz genus deoz. et ostendit aug. qz sic nō est distinsctōnem. qz dii pntentes ad fabulosam et ciuilem sunt ideoz et ideo potuit aliter rationabiliter distinsctōnem et patz intēto aug. **E**t infra. **S**equestrata igit. hic ostendit qz a dijs scenicis et ciuilibus nō sit vita eterna speranda et pmo. pbat itentū qz deoz. vtrōzqz turpitudinis. **S**ecundo ibi. hoc cū dicimus. ercludit quandā respōnsionē que dari possit in defensionē falsoz deoz. **I**n pma vero pte dicit se velle sequestrare theologia naturalē ab hoc tractatu. quia de ista infra libro. vij. quasi p totū distinsctōnem erit. **E**t infra. **H**oc cū dicimus. **D**icit respōbat quandā respōnsionē. i. facit hic duo. qz pmo illam respōnsionē que dicit ea qd fuit a poetis turpiter fieri. nō aut que a sacerdotibz i cultu deoz. respōbat p rationem. **S**ecundo ibi. demiqz cum memoratuz respōbat idem p dicta varronis. ubi sciendū qz aug. adducit otra respōnsionē duo dicta varronis quoz. pmo dicit theologia ciuilem distinsctā a duabus alijs. nō sicut oīno disperatē. qz nō hōie haberet cum eis ymo habet aliqd omne cū vtraqz et ab vtraqz sez tam poetica qz naturalis multū accipit. magis tamē deberet accipere a theologia naturali. **E**t ita in hac auctoritate varronis tangit illud qd debet fieri. **A**liud vero dictum varronis exprimit illud qd est factum. quia licet theologia ciuilis magis deberet ouenire cū naturali qz fabulosa seu poetica. tñ quia poete causa delectatōnis scilicet debet etiā delectabilis. ideo populus fuit magis inclinatus ad poetas qz ad phicos. hoc est naturales id ē naturalia scribentes. **E**t sic dicit aug. in rei veritate poete talia sepe fecit qualia di volebat scribi et a populo exhiberi tā in moribus qz etiam in theatro. ut alias libro secūdo dictū fuit.

Reuocatur igitur ad theologia. **I**n hoc caplo

vij. ostendit beatus aug. quō iste due theologie videlicet ciuilis et poetica se habent adiuticem. et pbat in hoc capitulo duo. nam pmo pbat qz theologia ciuilis non distinguitur a poetica sicut oīno desperata. **S**ecundo ibi. epulones. i. ostendit qz ciuilis nō sit honesta. qz poetica. **C**irca pmo vero duo facit. qz pmo occludit ex dictis in precedenti caplo. qz theologia fabulosa reuocatur ad ciuilem tanquā oueniens. ut patet ex immediate dictis et allegatis. **V**ocat aut theologia poetica. que scilicet dicitur poetica ab eius auctoribus. fabulosam quia fabulis traditur. et theatricam. quia in theatro extra scenam id est do nuncus lam poetarum aditatur a mimis. et scenica quia in scena a poetis recitabatur et canebatur. **S**ecundo ibi. et hec tota. ostendit qz theologia fabulosa sit quedam pars theologie ciuilis et non sicut pars quedam a toto abstracta et vix toti adherens. sed sicut pars que suo toti optime congruit. et hoc pbat. quia tales sūt effigies deoz. in templis quales describuntur a poetis. ut patet discursu. **C**onstat autem qz dii temporū et quos facerdes et populus colunt pntent ad theologia ciuilem et ita videtur manifeste qz theologia ciuilis quo ad deos non distinguitur a fabulosa. ymo ouenit cum ea. sicut totum cum parte. quia ciuilis habet duas ptes id est duos modos colendi deos eosque quoz. vnus est in templis et pntet ad sacerdes. et alter in theatro et pntet ad poetas. et etiam ē pars theologie ciuilis ex alia causa. qz sez theologia ciuilis multo plures deos habet qz fabulosa. sicut tamē nullum habet fabulosa que nō habeat ciuilis. **E**t infra. **A**pollo ephesus. ephesus dicitur lucidus a totus pulcher. et sic fingebatur simulachrum apollinis id est solis. ideo autem sic pingitur fm phidiaz. qz sol cotidie oritur et noua luce nascitur. **E**t infra. **N**iquid diana. i. diana theatricā vocat diana que in theatro colebatur more poetico que fuit dea venatorū et ideo pingebatur cū arcu et sagitta. et ē eadē cū luna. id aut pingebatur cū arcu et sagittis. qz rabiosus ex se luna emittit ut patet p phidiaz libro. vij. et himologiaz. **V**erbanā deā vocat ciuilem qz in templo colebatur. qz etiā pingebatur cū armis et nō simpliciter ut virgo id ē nō solum ut vna virgo simplex. i. mīris et māstera et apostata ut virginū decet esse. **E**t infra. **S**emicus apollo. i. vult dicere qz apollo semicus. i. qz in scena colitur fingitur eodē modo tenēs citharā sicut apollo delphicus. i. sicut apollo apud delphos in templo suo tenet. ubi tamen fuit pcpūū templū suum. **T**ideo vero cū cithara fingit. qz fm phid. libro. v. et himologia. i. apollo pmo citharā iuenit. **E**t infra. **Q**uid de ioue. i. hic ostendit aug. ex quadā dea. s. nutrice iouis quā posuerunt in capitolio quidā romani. quia ipi ostebantur in facto iouem fuisse hōiem et p cōse quens multomagis alios deos. cum iuxta iter sit sumus eoz. **I**stud autem factum nō fuit poetarū. s. ciuiz. et pntet ad theologia ciuilem. **N**utrix vero iouis fm remigiuz sup mareū fingit vesta terrestris. qz ignis terrestris nutrit ignem celestem. **O**uidius vero. v. libro de fastis dicit nutrice iouis fuisse captā a maltea cuius lacte nutrebat iupiter quez nans a maltea in filia abscondit et ne a saturno filios suos deuorāte iupiter inuentus fuisset. et dedit sibi lac capre sue quaz postmodū iupiter ad celos transtulit. et lucret in celum signū quō vocatur capricornus. **E**t infra. **M**ōne attestari sūt euemero. i. tali auctori et scriptori greco de qz facit aug. mentōnem infra libro. vij. ca. xxx. **E**t infra. **E**pulones etiam. i. hic ostendit beatus aug. qz ciuilis theologia etiam quantū ad illam ptem que ad templa et sacerdes pertinet et nō est honestior nec decentior qz fabulosa. et pmo. pbat hoc ex ritu e modo et causa colendi deos in templis. **S**ecundo probat idē ex ordīe sacerdotū p quos colunt in templo ibi. **C**ol demt hōies. i. pmo ostendit apollitū sūt ex hōibz qz patet. **S**ecundo ostendit qz male hō sentire d hōibz qz latere ibi

Quid de sacris rē p̄mū p̄bat triplicē p̄mo excolēdi modo sc̄do ex causa. ibi vnde etiā illud. tercio ex loco ibi. **S**acra sunt iunonis rē. **Q**uantū ad p̄mū sciendū q̄ sic sup̄ libo. iij. ca. xvij. cū de lectisternijs deoz. a gereē dictū fuit q̄ d̄icuerūt romani in honore deos eum ip̄os quasi ad epulas et cūiua mūtate. n̄ p̄pter hoc lectos sternere q̄bus d̄ij recuberēt tangit vero s̄ aug. q̄m cūiua iouis p̄fuerūt sacerdotes parasitos .i. paratos ad mensam iouis quos parasitos deos faciebant epulones. i. quasi simul epulātes cū ioue. vel aug. otemptibiler de eis loquēs vocat eos epulones. i. voraces et glutones. sicut et alias sup̄ deos epulones. et beluones vocat. Dicit ergo aug. s̄ q̄ modus colendi qui fit in templo nō differt a cultu mimi eo quo solent mimi in theatro deos effigiate. et tamē iste modus colendi fuit a varione approbatus. **U**n̄ etiā illud est rē. hic oñdit aug. q̄ in causa deos colēdi nō est maior honestas theologie ciuili q̄ fabulose. et hoc p̄bat p̄ quandā meretricē quā romani deā fecerūt. q̄ p̄m̄ romanū scripsit herede suū. de q̄ meretricē dictū est sup̄. vel for̄ sitan ista de qua hic fit mentio fuit vna alia et sic coluerūt deas meretricēs. **P**aritatōem vero que hic recitat ab aug. de edituo. i. cu/ stode et turone edis herculis. qui deiciis duabus manibus luffit fortunā manus vnius attribuēs sibi a fortunā alterius herculi. et de dicta meretricē ponit etiā macrobius de saturnalijs libo p̄mo. et addit q̄ hoc cōtigit tpe anchi qui fuit quartus rex romanoz. et q̄ meretricē illa fuit sepulta in loco celebratissimo cuius et q̄ ostitutū fuit q̄ sacrificiū p̄ flammē d̄ijs manibus sacrificaret. vnde nō videt macrobius sentire q̄ ip̄a facta sit dea. sed q̄ d̄ijs manibus. p̄ ea sacrificium fieret. d̄ij manes sunt d̄ij infernales. seu infernaliū aiaz. **E**t infra. **S**acra sunt iunonis. h̄ oñdit aug. ex locis i q̄bus celebrabant potissime sacra deoz. q̄ nō maior honestas erat in theologia ciuili q̄ fabulosa. nam ibi potissimi celebrabant sacra deoz. vbi poete fingunt aut forte historice. et vere narrāt turpitudines deos tum omittas. **S**icut sacra iunonis in samo insula potissime celebrabant. vbi ip̄a ioui despoſata fuit. fratris. s̄ suo. **E**t sic sacra cerens celebrabant potissime vbi filia eius. p̄serpina q̄ dicit dea inferni rapta fuit a plutone deo inferni quā cereres ibi rapta filia quehuit. et cultores cereris in memoriā illius facti ibi querūt eaz fuit aut locus iste in sicilia s̄m ouidiū libo. iij. s̄ factis vbi narrat fabulā de rapto. p̄serpine. **I**tem sacra veneris colunt a sacerdotibus. vbi adon vel a domus eius amafius fingit fuisse iter fecerāt et cultozibus veneris. de quo fabulā fingit ouidius libo. iij. metamoz p̄hosos vbi d̄ij q̄ venus instituit eius amuerariū celebrat cū luctu. v̄ isto luctu d̄ij ezechiel. viij. **E**cce ibi mulieres plangētēs adomidē. **D**icit aut ieronimus q̄ s̄m fabulas adon fuit iuuenis pulcherimus amafius veneris. qui p̄mo ocaſus ē in mense iulio deinde reuixerat vt narrat. cuius amuerariā celebrat solemnitas temi qua plangitur a mulieribz q̄i mortuā a postea reuiuiscens canit atqz laudat. **I**tem sacra matris deū id est deoz. q̄ berecynthia v̄ abeles appellat p̄cipue celebrabant. vbi abhis iuuenis pulcherimus fingit ab ea castratus. **I**n cuius facti memoriā etiā sacerdotēs abelis qui et galli dicunt plangūt athim castratum sua i felicitate. q̄ etiā veraciter et realiter in templis castrant sup̄os ut factū illud exp̄ssius rep̄sentet. **D**e illis vero gallis et abele zelo muliebri athim castrante dixi sup̄ li. iij. ca. iij. **E**t infra. **Q**uid de sacris rē. hic oñdit aug. q̄ p̄sumendū ē multo turpiora fieri in occultis. ex quo tam turpia celebrantur publice. **E**t innuit aug. q̄ turpissima fiebat p̄ predictos sacerdotes matris deoz. quos hic vocat absculos et molles. **E**t infra. **C**osmos tñ hoies rē. h̄ oñdit ex qualitate sacerdotū q̄ nulla honestas sit vel fuit in cultu deoz. ex quo p̄ tam sedos et inonestos sa

cerdotes qui sunt etiā sc̄mici inonestos: es sacra ce/ lebra b̄itur et tamē sc̄mici sūt infames. quos p̄pter m̄mā turpitudinē distictiones sc̄mici in suā societate nō admitterēt. q̄ l3 distictiones emulatōem quā galli realiter faciūt in theatris fingāt figms q̄bus b̄a. non tñ eam realiter faciūt. sed eam horret. **V**ocat aut s̄ aug obsecratē theatri temelicam. a mulieris sc̄mici qui organis et litis et tharis s̄m p̄ h̄ libo. xvij. et h̄is moloyaz. p̄cinebat. s̄ in theatro dum agebant ludī sc̄mici qui dicit sunt temelici eo q̄ stantes sup̄ pulpetum q̄s temele vocabat cantabant. vnde temelici inf̄ officiales sc̄micos ponuntur.

Utem habent istas phisilogicas rē. **I**n b̄ capitulo. viij. b̄tus aug. arguit otra illos qui ea q̄i honore deoz. dicit fieri ad rep̄mendū quālibz rōnes naturales ut sic excusent ea que exhibent d̄ijs s̄m theologia ciuilem. et arguit otra istā excusatiōem q̄ d̄ij p̄liciter. **P**rimo q̄ nō est ad ap̄positū. nam hic s̄ theologia agit nō aut phisilogia. i. de rōne dei nō nature alterius sc̄z q̄ dei. **S**ecundo ibi. si aut interpretatōnis rē. arguit otra eam q̄ ex ip̄a interpretatōne rōnis naturalis quā faciūt sequit̄ ap̄positū. nā dicit q̄ mater deoz. est terra. ex q̄ sequit̄ q̄ d̄ij gemitū sūt terrestres. **T**ercio ibi. veritatem quoq̄ mō. rē. arguit otra eam q̄ q̄dam fuit in cultu deoz. q̄ sūt otra naturā sic sunt abscisi et molles de q̄bus dictū est in p̄cedenti caplo. muliebria patiebant. i. masculi se sup̄posuerūt. **Q**uarto ibi. deinde si ista rē. arguit otra eam q̄ eodē mō q̄ excusant theologia ciuile possit excusari theologia fabulosa. et facit hic duo. q̄ p̄mo. p̄bat p̄ exemplū s̄ saturno filio deozate vt fingit a poetis. q̄ theologia poetica possit excusari p̄ interpretatōnes rōnum naturaliū sicut et theologia ciuili. et tamē nō obstant b̄ h̄mōi interpretatōibz reprobat. **C**onfirmat aut iter p̄ratōem de saturno p̄ varionē. **E**t aut hic sciendum q̄ omni poetice fabule subest aliqd̄ veritatis s̄m int̄tōez poete fabulā fingētis. vnde s̄m p̄ h̄ libo. xvij. et h̄imoloyaz. officū poetaz. est veritate ip̄am sub q̄buso am tegumentis enarrate. vñ alique fabule h̄nt exp̄positōem phicam. alique historica. et alique moralē. **E**xpositio vero fabule de saturno filio deozate quā hic ponit aug. est expositio phica. habet et aliā expositōem historica. q̄. s̄ saturn⁹ rex crete p̄ iouis i veritate fuit erga filios suos multū crudelis. **D**e inde ibi. eo nimiz. oñlio rē. assignat libam q̄re p̄ d̄eres viti sic vario et alij poetica theologia reprobat hauerūt et si ciuile. et dicit q̄ deo ciuile nō reprobat exp̄sse. quia nō audebat. et deo reprobat eam in suo simili. reprobando. s̄ poetica que similis est alteri. nā et ambe vocant fabulose et ambe ciuiles. nā ludi fecerunt quoz. tora suba oñst in fabulis recitandis. cantandis et a citandis i cultu deoz. ciuiliū exhibet. **E**t infra. **N**ūo vite eterne rē. **H**ic ocludit oclusionem p̄ncipaliter intentā videlicet q̄ a d̄ijs ciuilibz nō ē vita eterna magis speranda q̄ a d̄ijs fabulosis. cum sint p̄ oia similes et eos etiam fuisse hoies aliquando. ip̄e effigies deoz. oñdunt.

Quid ip̄a numinū rē. **I**n hoc. ca. ix. oñdit beatus aug. ex officijs deoz. ciuiliū q̄ nō fit minor turpitudine theologie ciuili q̄ fabulose et sc̄mice. s̄ potius maior. **E**t facit in hoc ca. duo. q̄ p̄mo oñdit q̄ d̄ij autem est. sc̄do hoc ocludit q̄ a d̄ijs ciuilibz nō est vita eterna speranda q̄ est oclusio p̄ncipalis hui⁹ sexti libri. ibi. **V**nde q̄ sūt ambe rē. **P**rima ps diuiditur in tres. q̄ p̄mo discutit p̄ officia deoz. oñdens quāta sit in ip̄is vana sup̄fluitas et turpitudine. **S**ecundo ibi erāt adhuc rē. mulchit ex eis otra eos qui theologia ciuile theologie fabulose tanquā honestos ē p̄ponit. **E**t tercio ibi quā tamē d̄ij. oñdit deoz. imunditiaz q̄ in imundinis fabulosis delectant. **Q**uantū ad p̄mū tangit diuersa officia deoz. p̄pret que s̄m varionem ut dictū fuit sup̄ libo. o isto ca. p̄mo. oportet a singul⁹ d̄ijs petere solū ea que suis officijs ogruūt quoz. rē

officia p pte distinguit aug. sup libro .iiij. in diuisis capitulis. Et infra. Ad hoc addit. vult hic dicere aug. q in festo bachii. i. liberti patris abdebant mulieres ad celebrandū bachanalia. i. facta bachii et etiam vini. et ille mulieres sic inebriabant vino q videbantur oīno infamire. Ita bachanalia a senatu postmodū inhibita sunt ppter turpitudinē furoris. ut dicit hic aug. et libro .viiij. ca. xij. **T**amē et aliā causam narrat titus inuis de bello macedonico libro .viiij. dicit em q de grecia quidā venerat qui dicebat se velle docere nouū ritū colendi bachū. hic aut in pncipio fecit bachanalia ab honestissimis matronis die celebra- ri. pcessu vero tps otuatiū est negociū cū nocte et tandē de nocte fiebat totū. vñ tūc ceperunt tā viri q mulieres in magno numero ofluere ad locū quendam vbi celebrabatur festa et sacra ista. cōmissa q sunt m/ finta facinora viroz. pueroz. ac muliez. et venientes ad locū qui nolebāt eis assentire occidebant et occultabant tandē p quandā hispaniā anellā cuiusdam matrone romane que dñam suā illuc fuerat secuta di/ splicuerūt sibi ea que videbat. et p quēdā iuuenē cui ipa oia reuelauerat puenit res ad noticiā siluis q di- ligenti inquisitōe phabita oēs reos iuuentos q appre- hendi poterant de assensu senatus fecit occidi. quoz erāt viroz ac muliez. multa milia. **P**rohibita ergo sunt deinceps bachanalia celebrari et in bibiū ne q s nouū ritū abiq senatus assensu in vrbē intruderet. **P**o isto etiā facit valerius mentōem libro .vii. ca. iij. sic dicens spurio postumo albino. et quito marco philip- po osulibus mādauit senatus ut de hys que factis ba- chanaliū incesse vte fuerāt inquirerēt. a qbus cū mul- te essent inuente in oēs aiaduereūt latez. patens obs- p bñ dīo: in tas supplicij seueritate dempta ē. **E**t in- fra. **R**ed deus siluanus ē. a grecis dictus ē pan. qui deus incubus ē. de quo loquit aug. infra libro .vii. ca. xij. **I**te aut q: est deus siluester et ideo quasi hor- rens agriculturā tribus signis agriculturę fugat. quoz vñū signū ptinet ad messionē arborz. q pcedit necessario culturā loci memoros. scdm ptinet ad ofes. **E**t em faris. terciū ad coaceruatōem frugū. **I**tis tri- bus signis tres dij mutant qui mulierē post partuz defendāt. **E**t patet intentō aug. **T**amē pñs. dicit. q siluanus vel pan est deus rusticoz. que fingit ex vni- uersali specie elementoz. habet em cornua in similitu- dinē radioz solis et lune distincta maculis. hz pel- lem ppter celi sidera. rubet eius facies ad similitudinē nem et heris. fistilā sepe calamoz. gestat ppter ars- momā celi. i. qua sunt septē toni. et sepe dīscrimia vo- cum. villosus est. ps eius inferior. feda est. capnas vn- gulas habet. Roia vero alioz. deoz. que h ponit oia fere exponit p officia ad q deputant excepta dea p- tunda que p est mortui viri dū est i coitu. **E**t ideo dis- cit aug. valde imhonestū est. vt qd vocat illa sez par- tūda. i. officia a quo illa denoiatur. dicit em a psum- dendo i pleat quis q nisi ille marit⁹ sez. **E**t infra. **P**ri- apus nimius masculus. ē. em nimius masculus ppter nimiam magnitudinē mēbrū virilis. qd famū h aug. appellat sic dictū q: cuz esset priapus sine bratis illud mēbrū. falcis inuolutū erat. h et ipse priapus fm long- famū appellat. q et sacra scriptura beelphogor. nos- miatur. fingit deus oroz. **E**t infra. **V**nde etiā cul- tores suos ter: sibilibus impijs. de hoc dictuz fuit sup- libro .iiij. ca. xvij. vbi habet q dij ptozsetur sibi sus- dos semicos celebrari. **E**t infra. **V**trū habeat a/ las ptes alia qstio ē. hoc p tanto dicit. q pter ea que scripta erāt et ea q in theatris exhibebant publi- ce fuerūt qdaz alia occulta hys peioza q sacerdotes facebāt ex ofuetudine potius q ppter scripturā ali- quā. **E**t infra. **V**nde q: sūe ambe ē. **H**ic ocludit cō- elusionē pncipaliter itentā ex prius declaratis. sedo magis declarat ex dictis varronis ibi. demq et ipse- vbi fac duo. q: pmo ponit dicta varronis distingū- tis inter deos que ptinet ad ipm hoīem. et deos pti-

nentes ad ea que sūt hoīs. Secūdo sibi. quis ē. con- cludit mentē varronis de theologia fabulosa a ciuili aliā fuisse q aus verba pma facie p tendebant.

Libertas sane que huic ē. In hoc caplo. r. ptes- quiē aug. mentes et sententiā seneca de theolo- gia ciuili. et facit hic duo. q: pmo pferet senecā varro- m. q: ex pssus et liberus absq metu de dñs scripse- veritate quā sentit. sedo vero etiā ipm senecā s simu- latōne respōdit. q: otra illud qd scripse a senite de- os coluit. ibi. sed iste que pbi. In pma parte tria facit q: pmo ostendit q libere seneca respōdit deos insti- tos. sedo q libere reprobat ritus qui colunt et for- mant. ibi de ipis vero ritibus. terco vero quō repro- bat seneca eoz. matrimonia. ibi. et paulopost ē. fuit etiā seneca tpe aplozum petri et pauli ut ex eplis que pauli ad senecā et seneca ad paulū legunt. **E**t infra.

Habitus illis hoīm ferarūz et piscū ē. **H**ic notā- da est fabula quā narrat ovidius libro. v. metamor- phosios. et libro. o. ij. de fastis. videlicet q in bello gra- gantū qui titanes dicti sūt dij fugientes latuerūt sub formis diuersorū aiāsiū. sicut iupiter sub forma hirci- vel arietis. et sub hac forma colit in affrica m tēplo amoms. vt p3 in historia alexandri. tū colebat apud romanos in forma hoīs et apollo sūt. **I**tem phedus id est apollo latuit sub forma coqui. pbebe autē. i. ty- ana latuit sub forma cerue. iuno in vacca. ven⁹ i pisee et ppter hoc in diuersis locis dij colunt in hmoi for- mis. vnde clemēs in itinerao suo libro. v. dicit ē egi- ptus q alij eo iū ouem alij hircū. alij serpentē pscem q tanq numina coluerūt. **E**t infra. **Q**uidā vero mi- ro seu diuersis corpibus induit numia. i. fingūt ea- vtrūq serū habere. et etiā formā qnq vtrūq serum hie. **E**t ideo qnq formā ea tanq masculos. qnq tāz q femias. qd dicit ppter b hermafroditiū filiū mercu- ri. et veneris. vel formā simul duo corpa. f. masculi- num et femininū eufōe numis pōdit. **E**t infra. **A**l- ter sine aiō. ē. stratio parparetic⁹ fecit dei sine aiō **E**t infra. **C**ui tanq aut romuli aut tullij ē. de dñs quos isti fecerūt qui hic tangunt dicit fuit sup- libro .iiij. ca. xvij. **E**t infra. **I**te iquit viriles ptes sibi ans- putat. s. sacerdotes mris deoz. ut sup- ca. vij. dictuz fuit. **I**te lacertos fecit. f. vt sanguinē suū extrahat a deo sup sacrificiū demoni faciat. qd ofueuerūt demo- nes facere. vt patet. in. regū. ca. xvij. de sacerdotibz hjal qui se cultris et lanceolis iadebāt. **E**t infra.

Regie libidinis voluptate ē. **H**ic tangit abhoia- bile ofuetudinē regū gentiliū qui pueros castraves- tūt ut eis inberibus et qm in mulierē trāsēunt. i. naturā abuterent. **Q**uā ofuetudinē impator domici- anus sustulit. et tñ dicit q illi eunuchū nō castrauerūt seipos. sed sacerdotes matris deozū seipos. pna ma- nu castrant. **E**t infra. **P**ā in facris egiptus ofuitmē- **I**tem ofitrim accepit romani ab egiptijs scdm luc- canū libro. viij. et psum vel ysidem similiter vt dictuz ē sup- libro. o. ij. caplo. xvij. **O**firis fuit maritus ysidis res- gine egipti quaz egiptij ppter multa eius bñficia eis pstita deā fecerūt. dicit aut papias q a titane gigan- te fratre suo dilaceratus est que ysis diu quesuit a tā- dem inuentū salutarit. vnde vsq adhuc sic a pto has- lutatur. ofiros pius in deū. **D**eo cultores eius singu- lis amīs cū plantu eum qunt. et postmodū co muē- to vehemens gaudii ondunt. **E**t infra. **A**lius numi- na deo subicit. h numerat seneca vanitates et fatuita- tes signoz quo tūdam quas vidit in ritibus eoz. q deos coluerūt. vidit em vñū subicentē ioui omia alia numia tanq sumo deo et regi deoz. alii nunciantē si- bi horas in signū q sol et luna et oia sidera q bus tpa distinguitur sibi seruiūt. **A**lius aut facit se hēozē io- nis quasi ondens se paratū ad obsequendū. **A**lius fac- se vñctōē quasi paratū ad sibi placendū. **E**t eodē mō facit signa quēdā dñs alij qbus ondunt se velle ser- uire et placere. **T**ūdā vero signa facit qbus ondunt se velle bñficia aliq a dñs recipere. sic q ad vadimotta

sua deos aduocant et qui libellos eis offerunt . optat enim in aliqua causa deorum auxiliari . Dicunt autem vadimonia id est quod vadia . scilicet cautiones vel pignora et fidei iuramentum . Et infra . Doctus archimimus . i . minus pncipalis . Item de quo fit hic metio forte iam per senectute non poterat plus in theatro mimis agere . et id in honore deorum quibus seruierat in theatro iam officium suum solus ut poterat exequatur in capitolio . et ita fuit de a ijs at tunc abus quod deus in aliquo opere manuali plus seruierat . et quedam mulieres credentes se a ioue amari in capitolio quod fuit templum iouis sedebant ut sua pntia et exhibere et si in eorum pntia delectaretur . et possent eum ad sui amore allicere . Nec tamen dicere terentium aspectum iunonis iracundissime . hoc per tanto dicit seneca quod iuno fingitur vxor iouis et colebatur in capitolio . unde ipsa potuit videre quomodo mulieres sedebant ibi ad alliciendum et trahendum animi mariti sui iouis ad sui amore . et ideo iuno merito potuit irasci . precipue si ipsa fuit ita iracunda sicut poete eam describit . vnde virgilius in libris eneidis deus fere oibus eius iram contra troianos commemorat . Et similiter quidam mirabiles eius vindictas quod seculum mariti eius iouis ducta fecit in diuersis libris recitatur . Ipse etiam seneca in diuersis tragediis suis fabulo se recitat . Et infra . Et paulo post . hic ostendit quomodo seneca reprobat memoria deorum quorum aliqui celebrant inter fratres et sorores . sicut patet de memorio iouis et iunonis et illud memorium non videtur pie . i . re ligiose eis retribuit . Similiter bellona que fuit pal las nata de capite iouis ducta bellona que dea bello rum cum Marte qui fingitur filius iunonis sine patre . contra matrem iunonis . sed non ita pie hoc eis attribuit in toto . quod non erant ita propinqui sicut iupiter et iuno . Et de hoc sciendum quod bellona que est id est quod miterua dicitur cum Marte contraxit . tamen numerum posuerunt virgine . ut patet per augustinum infra libro . viij . ca . xij . Similiter neptunus frater iouis et filius saturni contraxit cum salatia filia . Et infra . Quod tamen celibus relinquitur id est castos . quasi obitio defecerit id est alter coniugum . nam que dam deo finguntur vidue sicut populonia et fulgoria . a diua iunonia . de quibus dicit seneca quod non miratur et si eis petitor defuerit . i . qui eas peterent in vxore .

Sicut in alia ciuili . Et in hoc ca . xij . ostendit bruta augustinus quid seneca de ceremoniis iudeorum sentiret . reprehendit autem ipsa et precipue sabbata eius que et multi a se deriderunt ignorantes eorum causas . Et infra . Vbi adeo secleratissime gentis consuetudo conualuit ut per oes tamen terras recepta sit . consuetudo iudeorum . sabbato seruando . nam iudei qui erant dispersi in gentibus multos ad suos ritus attraxerunt . tantum quod sicut dicit hic seneca videtur videtur legem dederit id est iudei legem suam iudeis apud quos fuerunt quasi captiuum omnium ueritatem in eam uiuerent . Et infra . In hoc opere loco oportuim . i . infra libro . p . ca . v .

Nunc propter tres theologias . Et in hoc ca . xij . beatus augustinus elicit conclusionem quam principaliter intendebat in hoc libro . Sicut autem conclusionem illam . scilicet quod a multis dijs non est speranda . vita eterna . i . felicitas eterna . speranda non solum ex determinatis in hoc libro . sicut et ostentis in quibus libris precedentibus . et etiam ex libro sequenti videlicet libro . viij . b . idem clarius apparebit .

Liber septimus

Oligenti . i . me priuas . Et in hoc libro . viij . beatus augustinus . persequitur theologiam ciuilem quo ad deos propuos et selectos id est eos qui electos intendens ostendere quod ab illis non fit felicitas aut vita eterna speranda . Et dicitur liber iste . xxx . capitula . quorum primus est quasi . phemium huius libri in quo beatus augustinus . facit duo . quod primo excusat se a plurimae tractatus . et hoc propter aduinitatem materie de qua agitur . Secundo ibi . hanc diuinitatem . ostendit sequentis operis in hoc libro . necessitate ubi duo facit . quod primo huius operis ostendit necessitate per hoc quod non est adhuc . pbatus

qui a dijs selectis debeat felicitas sperari . nam in pces denti libro de dijs plebis solum actum est ex principali intentione . s . modicum de dijs sit etiam tractum ibi . de istis vero dijs selectis agit varro in ultimo volumine de rebus diuinis . ut supra libro . vi . ca . iij . dictum fuit . Secundo ibi . qua in re non dico . reprobat dictum tertulianum quod volens inuolueri contra eos qui posuerunt aliquos deos selectos dicebat . Si dii eliguntur ut bulbi qui sunt quidam pisces mali saporis sicut in papia . vti que ceteri reprobi iudicantur . Itud quis sit facere . i . iocose et eloquenter dicitur . tamen pbat augustinus per exempla multa quod non sit vere nec efficaciter contra alios dictum . et patet eius intentio .

Hos certe deos selectos . Et in hoc ca . ij . incipit beatus augustinus tractatum suum de dijs selectis . et facit in hoc capitulo duo . quod primo eos iuxta varronis dictum a doctorem enumerat . quorum officia patet eum in sequentibus . Secundo ibi . hoc numquam . i . ipso . selectos reprobat . ubi facit duo . primo querit causam illius selectiois . et patet duas causas subdistinguitur in quomodo sua . Secundo ibi . Si appereat quod . v . v . tam ostendit irrationabile . persequitur autem primo vnam causam postea aliam infra ca . sequenti post modum . Causa autem quam reprobat in hoc capitulo est huiusmodi videlicet quod ideo . x . dii enumerati sunt magis selecti quam alij . quod maior est utilitate administrat hoc autem reprobat duabus rationibus quarum scilicet incipit ibi . Sicut et duo nescio . prima ratio fundatur super hoc quod dii qui dicuntur selecti administrant res ita pias sicut alij . et contra curant etiam in administrando cum dijs alijs qui non sunt selecti . ut pbat per exempla . primo est de iano qui dicitur deus selectus et tamen sibi attribuit administratorem rem mos dice . s . semini aditum apire . et saturno semine dae . libero vero patri vixit a femine liberare venere sic feminam . Similiter iunoni attribuit varro . puidentiam fluxum san guinis menstruales . cum qua occurrit dea quedam filia iouis . videlicet mena . que licet sit filia eius tamen non ponit inter deas . pces . s . plebeas . vnde autem ipsa puignans iunoni quia fuit filia iouis qui est maritus iunonis ex alia matre . s . ex latona . nam id est realiter mena quod dyana . et dyana quod luna . s . vocat mena . quoniam preter matrius sicut etiam vocat dyana et luna . propter diuersa officia . Et eodem modo est de sole et apolline . et tamen ponuntur quasi duo dii selecti . et sicut dyana et luna . Mena vero non ponitur inter deos selectos . vocat autem iunonem lucinam id est deam que lucet nascentibus . sicut dicit papias . quod dam dicitur iunonem . quod vero luna . Et infra . Ibi sunt et duo . i . hic ponit scilicet ratio que sumit ex duobus dijs qui inter selectos non ponuntur . primo sunt . obsecrissimi id est nulla reputeatione clari . s . sunt quasi ignoti . et tamen res maiores quam dii multi selecti administrant . Et facit augustinus duo . quod primo describit eorum officium . scilicet ex hoc arguit ad propositum . videlicet in causa sequenti . Sunt autem illi duo pbati virtutum quod dat vitam . et sententiam quod dat sensum .

Que igitur est tot selectos . Et in huius capitulo tertij principio ex immediate dictis arguit ad propositum suum ostendendum . videlicet quod selectos deorum a varrone posita sit irrationabilis . et facit hic duo . quod primo ponit rationem suam scilicet eandem rationem per similia fortificat ibi . ubi posuerunt et mentem . Et in prima parte facit adhuc duo . quod primo facit suam rationem . scilicet excludit quendam rationem . ubi quod si non de . Intentio vero augustini quo ad rationem quam facit satis patet . dicit tamen hic quod iuno cum mena offert fluos menstruos ad eius quod conceptum est incrementum . Ad cuius intellectum sciendum est quod sanguis menstrualis dupliciter accipitur . vno modo per eo quod est purgamentum nature et huiusmodi mensibus accit . Alio modo accipitur per sanguinem qui per eandem purgatur . propter autem loquendo sanguis qui est purgamentum vocatur fluos menstrualis et non offert ad incrementum fetus nisi per accidens . s . per sui absentiam . offert enim per eam quod cum ipse expellitur sanguis ille vnde fetus augetur efficiet mundior et ad augendum melior . Sed beatus augustinus extensius loquens vocat illum sanguinem qui deputatur fluorem menstruum . Et infra . Quod si respondeatur . s . excludit quendam rationem . et facit duo . quod primo eam ponit . et per

intenti o aug. Sedo ibi. querat quid rñdeant zc. cons
tra eam arguit vbi enā duo facit. q: pmo otra illam
responsonem arguit. et fundat argumentū sup duo
bus dñs p dñs. s. virtūo et sentino. et pz icentō aug.
Sedo ibi. q: si ab illo zc. quā dā rñsonē excludit. poss
set enī dici q: ille q: est vniuersalis dātoz vite n sensus
vitur istis duobus ad dandū vitā et sensū carni tan
q: ministris. Cōtra qd arguit q: eodē mō n aliū dñs q
ppter suā nobilitatē sunt selecti deberēt hñe mistros.
et nō imediate p seipos officia pua exequi. et p pape
iuno que est regina deaz. et foroz ac oiump iouis n tñ
ipā p se facit quēdā mimma. et deabus minimis se cō
iungit i rebus modicis. nā ipā est pueris iter duca cuz
alys duabus s. s. abeona et adeona. quaz. vna fac abis
re et alia adire. Et iuno est iter duca. q: iter eas dicit
puerz. vnde et domduca est. q: dicit eā domū. Et in
fra. // Ibi posuerūt zc. Die ofirmat rōnem pōrem p
similia videlicet de dea mēte q: videtur tam iunom q
mimerue p pōndā. Similit d virtute et felicitate de
q: bus sup libro. iij. a. xviij. caplo. v. q: ad. xvij. dicitū
est que deberēt p pōni marti qui est deus belloz. n p
osequēs effectoz. mor: cū et sñt ozo q: est deus inferni
et r: ceptoz. mortuoz. q: duo iter deos selectos noian
tur. Et infra. // Cū igit i hñs zc. occludit aug. q: pte/
dicit q: selectō deoz nō est facta ppter maiorē vtili
tatē quā p bēt vñ administratōez pstantiorē quā ha
bent dñi qui sūt selecti. sed q: p pō magis nōi erāt qd
etiā ofirmat p dicitū varzomis. Et infra. // Si g: feli
citas zc. in ista pte. pbat aug. q: alia caula vidilz ma
ior: nouicia nō fuerit causa ratōnalis et sufficēs quare
dñi in pncipio pcedentis capituli enumerati debebant
esse selecti potius q: alij. et facit aug. talē rōem. // Ita
selectio fuit facta a fortuna et nō ppter merita deoz.
selectoz. ergo fortuna que oēs facit. pceres et sele
ctos debuit esse potissima iter selectos. q: vero n fuit
posita iter selectos vidi: q: ipamet fortuna malaz ha
buit fortunā. q: aut ista selectō fuerit facta a fortuna
patet ex dīcō varzomis in pcedenti ca. et hoc idē p
bat etiā tā p dicitū salustij i cutilinario cito post pnci
piū quā etiā duplici expmōto quoz. vñ ē d venere
et virtute. sed m est de mimerua et pecunia. et patz in
tentō augustinū.

Omnatular eē aīe dñs istis zc. In hoc ca. iij. often
dit bñs aug. q: dñs selecti nō sunt i honore dñs a
lijs plati. et facit duo. q: pmo oñdit q: eoz nobilitas
r: rñsoni expōit. Et pz icentō aug. Sedo ibi. verū
tamē vñ zc. oñdit q: eoz nobilitas plus q: alioz. deo
rum ignobilitas ifamia respērgit. n hoc q: nō ē ali
q: deus. p cez. qui nō fuerit vite ifamis. specialitē tñ
excepit ianū qui fuit rex i ythia. qui etiā saturnū filiū
suū iouē fugientē de grecia suscepit ut narrat ovidi
9 libro pmo de fastis. et cū secū regnare pmisit. ppter
qd et in antiqua moneta romanoz. i vna pte fuit pma
go iam et in alio fuit nauis. q: saturnus q: simul cū ias
no regnauit vnit in ythiā p mare. // Ianus vero cō
didit quitatē ianiculā in mote ianiculi q: postmoduz
fuit vbi additus ab ancho q: ro rege romanoz. Pa
turnus etiā ddidit ciuitatē q: primo saturnia. postea
latiū. q: saturnus ibi latuit filiū suū iouē timēs apel
lata est. Et sicut dicit eutropius ruine eius hademus
cernunt in simibus tusce. pcul ab vñe. Licet vero ia
nus nō legatē fuisse defozmis motibus tñ romani fece
runt sibi simulachrum valde defozmiter monst ruosū
de quo infra ca. viij. plus dicitē.

Sed ipoz potius zc. In hoc ca. v. incipit beatus
aug. iprobare pphicā ciuilē deoz. selectoz. q: p
tum ad iterptatōnes quas varzo fecit in hñs q: ar
ca deos illos sūt. mititur tñ varzo oñdere q: ea que
de ipis dicunt et circa eos sūt. sūt ad sacrificandū et
representandū aliquid naturale. et facit in B ca. duo. q: z
pmo ponit dicta varzomis de hac materia. sedo ea re
pbat ibi. s. o homo zc. // Quācum ad p mū sciendū q:
varzo volēs oñdē et assignare cām quare faciūt dñs

aliqbus simulaclia humanis corpibus similia dic qd
ideo factum est ut illi q hoc vident oculis cor palib9
n volūt mēte adire misteria. i. facta secreta possint aīo
videre aīam mūdi et ptes eius q: sunt dñi vere in simu
lachro corpis humani tāq: i signo quodā. nā anima
humana est similitima aīe mūdi q: est deus. Corpus autē
humanū qd ē sicut vas otenuū i pūis aīe. dat signifi
care ipam aīaz et simulachrū dat significare ipm eoz
pus. et ponit ad hoc exemplū de vase quodā qd enoz
foz. vocat. sic dicitū fm ysidoz. r. libro etimolo
giaz. quasi ferens vñū. nā eno idē qd vñū. Est enī i
pposito de simulachro corpis humani sicut esset d hu
iulmodi vase si poneretur in templo liberi. i. bachi ad
significandū vñū. n vñū significaret q: bachus ē de
us vñi. Et infra. // Sed o homo acutissime zc. h re/
probat dicta varzomis et pmo reprobat ea quo ad il
lud qd ponit hic de simulachroz misterijs. q: sunt
alys dicitis eiusbez otēria. que dicta hic aug. recitat
et sup lib. 10. iij. ca. xxxj. expmōtus posuit. qd bus repro
bat simulachra idem varzo. Et ē sciendū q: aug. sepe
vocat varzonē boiem acutissimū vel doctissimū. qd n
facit nisi ppter dicta tullij et terentij d varzone sup li
bro. vj. ca. ij. posita. qd bus aug. sepe alludit. Sedo ibi
vex. ista misteria zc. oñdit dicta varzomis sup iam re
citata quo ad alia etiā et aliter reprobatā. q: nec the
ologia naturalis ad quā p interpretatōnes varzo idus
cit auilē et sibi placet tanq: vera sit otinet veritatem
sed falsa ē et multo falsio: p osequēs est ipā theolos
gia ciuilis. Et patet intentō aug.

Ponit et explicat sententiā varzomis de dñs que
qdem sententia pmet ad theologiā naturalē. quā iō
hic ponit aug. q: in sequētibus ea sepe et multū vti
tur i arguendo et eā reprobat i multis locis vt in se/
quētibus apparebit. Facit autē hic mentē de aiab9
quas vocant heroas et lares et gemos. Inter quas
potest sic distingui. videlicet q: heros fuerit aīe ho
minū excellētis virtutis dicit sic quasi aīe fm pñs.
vñ. etimologiaz. lares vero dicunt dñi patrū q
domos custodiunt. vnde dicit ovidius libro. ij. de faz
stis gemosq: parit qui cōpita vuant. et vigilant nra
semp in vñe lares. Gemus vero dicit deus nate. sed
genij alios deos signat qui deputant hoibus eo mō q
nos potimus duos angelos vñū bonū et alterū malū
hoibus assignari. vnde dicit in cutilinario potarū q:
cū nascimur sortimur duos gemos quoz. vñus horz
tatur ad bonū. alius ad malū. tñ varzo nō videt velle
sic distinguere. s. q: oēs aīe sint heros et lares et ge
nij. nam oēs aīas rātionales posuit esse gemos. vt ps
infra libro isto. ca. xij. Et infra. // Tunc diligentius
differendū est zc. s. infra libro. vij.

Anus igitur a quo sumit zc. In hoc ca. vij. iapit
latus aug. p rātonēs iprobare iterptatōnes na
turales de dñs. que dñs selectos attribuitur. et pāz
pue agit s. de hñs que deo iano attribuit varzo. dicit
enī ianū esse mundū et tñ sibi attribuit micia rep. tñ
n alteri deo. s. termio attribuit fines. qd bus ē duob9
duo mēses fuerit consecrati. s. ianuaris iano cui9 fe
stum celebrabat pmo die ianuarj. februarj. 9o deo
termio cuius festuz celebrabatē. r. die mensis illius.
nec fuit festuz aliqd in mēse post festuz termim. et ille
mensis ātquitus fuit vltimus mensis āni. vnde dicit
ouidius libro. ij. de fastis loquēs de mensibus istis. q:
sequit ianū veteris fuit vltimus āni tu q: factoz ter
mine finis eras. p mūs vero mensis fm ovidiū libro p
mo de fastis fuit olim marcius. et idem dicit salinus. a
quo mēse oputabant vsq: ad mensem. r. et decimum
ab illo vocabatē decembz. Est autē sciendū q: licet fe
bruarj esset vltim9 mensis et in eo celebrabatē rēz
mimalia. i. sacra termim. tñ februarus dicebatē a quo
dam solēm purgatoz qd fiebat illo mēse qd februs
atiū vocabatē de quo ovidius libro. ij. de fastis assign
ans causaz quare februarus sic vocabatur dicit sic.

Feb: uam romani dixerunt piamita patres. credebant em q aie defuēt oꝝ. circūuolaret a aerē in mundū reds derent. et ideo pūsi fuit de qdam genere purgandi aerē. qua purgatiōe facta aie redierit ad sepulchra et illa purgatiō vocabatē februariū. de duplici hō fa/ cie iam de q̄ hic fit mērio diceē in sequētī caplo.

Sed iam bifrontis simulachri rē. In hoc ca. viij. beatus aug. iprobat iterpratōem naturālē quam facit varro de simulachro iam cuius simulachri q̄nqz formaē cū duabus faciebus i eodem capite oppositas plagas mūdi respicientibus. q̄nqz vero cū q̄ruo. Et ppter hoc q̄nqz vocat ianū bifrontē. q̄nqz q̄drifrontē et illū etiā vocat q̄nqz ianū geminū. facit autē h aug. duo. q̄ pmo reprobat iterpratōem naturālē iam bis frontis. scdo iam q̄drifrontis. ibi. cū vero eū faciunt. rē. **Q**uantū ad p̄mū sciendū q̄ palati oris quidam poete greci et etiā latini vocauerūt celū. eo q̄ est tō tundū et supeminet inferiōri p̄n oris. sicut celū terre et q̄ in ore hoīs apto et biante est duplex aditus seu ianua. vnus versus dētes q̄ etiā respicit versus extra et alius versus guttur intro: sū. ideo iano fecerūt duas facies. Nam iterpratōem iprobat b̄tus aug. p̄mo oīdens q̄ irrisibilis sit. et p̄z itentō aug. scdo oīdit q̄ sit irratōnabilis diceō. Mūd ē porro absurdus q̄ in ipō mūdo nō inuenire duas ianuas ex aduerso sitas. p̄ quas vel admittat aliqd ad se intro vel emittat a se foras. et de nro ore et gutture quoz. silitudinē mundus nō habet. vel mūdi simulachriū oponere iano p̄pter solū palatū. cuius silitudinē ianus nō h̄z. a facit duas rōnes in hīs verbis quaz. vna ē talis. mundus nō habet duas ianuas p̄ quas emittat vel admittat. ergo licet hyatus oris hoc habeat nō est hoc ad p̄positū de mundo. ergo ppter hoc ianus. i. mūdus nō debuit habere simulachriū duplicis facie. **S**eda talis ē licet palatū habeat silitudinē celi s̄m po et as. tamē mūdus nō habet silitudinē oris vel gutturis. s̄ oris et gutturis duo sunt aditus sup̄dicti. ergo ppter hoc os et guttur nō debuit ianū. i. mundi simulachriū effigiarī. **S**ciendū est autē q̄ et alie rōnes assignantur q̄re ianus ē bifrōs. vnā assignat p̄hō d̄z li. viij. et ibi mologiarū. i. ppter oriens et occidens mūdi. quā causam tangit etiā hic infra b̄tus aug. **A**lias duas causas tangit quidus libro p̄mo de fastis. vna ē q̄ s̄m aliq̄s phos et poetas mūdus aliq̄n fuit vnū solū chaos i q̄ oia elemēta erāt admixtē p̄mixta. et nō distincta situ nec loco. **E**t ad hoc rep̄ntandū ianus formaē cū duaplici facie quaz. vna est anterior et alia ōsimilis posterior. vt denotet q̄ iter āterius et posterioris tūc nō fuit distinctio sed idē erat vtrūq̄. vñ in p̄ona ianū di/ ct ovidius sic nūc q̄ o fuse q̄m nota pua figure. **A**n q̄d est in me post q̄ vidi ē idē. **A**lia causa ē. q̄ sibi cōmissa est custodia mundi tanq̄ ianitor. et ideo sicut ianitor habet respicere ingressus et egressus. sic a ianū abfqs hoc q̄ caput vertat videt duas ptes mūdi op politas iō duas fingit habere facies quaz. vna oriētem alia occidentē spectat. **E**t ista. **C**um vero facis ianū q̄drifrontē rē. hic reprobat ianū q̄drifrontem qui et ianus geminus appellat. et oīdit q̄ nec bene dicit ianus geminus q̄ nō ē mundus gemin⁹ nec etiā rōnalter effigiat q̄drifrons. rū q̄ nec in mōdo sunt q̄ tuor aditus seu ianue q̄bus aliqd interet vel creat sicut de hyatus ore ppter quē ianus effigiat. ut bifrons dicit fuit. rū q̄ etiā in ipō ore hominis a quo sumpsit origmē ianus bifrōs non sūt quatuor aliqua ex q̄bus possit rēō sumi quare debet effigiarī ianus q̄drifrons nisi forte neptunus qui est de⁹ manus impleat os eius pisce aliq̄. et sic buccis tumētib⁹ rep̄resentet duas facies et alie due p̄tineat ad os et guttur.

Quem autē qui etiā iupitē rē. In hoc ca. ix. reprobat aug. iterpratōne naturales eoz. q̄ de ioue dicunt. et facit in hoc ca. duas oia eas rōnes quaz scda incipit ibi. demiqz quero rē. In p̄ma vero pte facit tria. q̄ pmo ponit s̄miam aliquoz q̄ deos colit. de io

ue quis sit. quā etiā oīemat p̄ vnū vel sū virgilij qui ponit in georgicis. libro. ij. et quare a p̄ponat ianus s̄m varronē. **S**edo ibi. sed recte hoc rē. dicitā sententiā reprobat p̄cipue quantū ad dicitū varronis. qui ideo ianū p̄ponit ioui. q̄ iano attribuitur p̄ncipia. ioui s̄m ma. ppter q̄d iupiter est rex sumus. q̄d reprobat aug. quia licet in hīs que facta sūt summi et dignissimum sit in fine et nō in p̄ncipio tñ in hīs q̄ nō sūt. s̄ sūt cause effectiue alioz. oportet necessario q̄ illud q̄d ē s̄ma causa effectiua. a dignissima sit etiā p̄ma. s̄ talis est iupiter s̄m eos. **T**ercio ibi. hūc sane rē. oīdit q̄ ex quo de ioue rā a ita sentitū imane sacrilegium omittunt qui in eius honore crimia sibi iposita celebrāt sicut in theatris et in scena. et melius esset q̄ fingerent vnūm aliū quē noiarerit iouē de quo talia crimia fingerēt sic etiā fingit de saturno. vt pater p̄ ovidiū libro. iij. de fastis q̄ deuorauit filios suos de quo dolēs mater iouis et timēs ne etiā iouē deuoraret occultauit eū natum statim in nemore et supposuit loco eius vnū lapidē. vel sicut infra ca. xij. dicit aug. glebā terre quā saturnus credēs esse filiū suū deuorauit. **E**t infra.

Dem de quero quē rē. ponit hic aug. scdam rōnem p̄bans ex dictis eoz. q̄ ipi habent ocedē q̄ iupitē sit vna p̄s iam s̄m mūdi cū tamē ipē varro et alij videantur dicere q̄ ipemet iupiter sit totus mūd⁹ vel anima totius mūdi. ut patuit sup̄ ca. vj. **C**ū quo concordat virgilij in bucolicis qui egloga tertia dicit iouis oia plena. **A**d q̄d etiā varro in quodā libro quē fecit de cultu deoz. extra libros. viij. de rebus diuinis s̄ qui bus sup̄ libro. vj. ca. iij. facta ē mentio adducit s̄sus valerij forami et expom̄t eos eo mō quo hic recitat augustinus satis clare.

Qum vero ianus rē. In hoc ca. x. facit tertiā rōz oia ea que dicunt et sūt circa iouē et p̄z mtenitō aug. ducit autē rāō sua ad hoc q̄ ianus et iupiter nō sūt duo diij mūi velint iouem dicere tot deos q̄t habet oīgnomia.

Dixerunt eum victorē rē. In hoc ca. xj. augustinus h̄ruoz oia ea que ioui attribuitur arguit. **E**t facit in hoc ca. rē. q̄ pmo recitat noia q̄bus iouē noiant et causam noim assignat. **S**edo ibi. in hīs vt aduertimus rōem suā tertiā que habet in p̄cedenti capitulo cōfirmat. **T**ercio ibi. nolo dicē rē. q̄dam circa noiatōem iouis reprobat. nomia vero que hic recitat augustinus ipemet si quis bene aduertat expom̄t. nā ideo iupiter dicit victor q̄ oia vincit. ideo muichus. q̄ a nemine vincit. ideo opiculus q̄ indigentib⁹ opitatur. ideo impulsor. q̄ habet potentia impellēdi ideo stator q̄ habet potestare statuēdi. ideo centū pedā q̄ habet p̄tāre stabiliēdi et etiā in se stabilis est ut quasi centū pedib⁹ imiteretur. ideo sup̄ialis q̄ habet p̄tātem resup̄nādi. reuertēdi. ideo rigillus q̄ mundū sup̄porter. **T**ignus vel rigillus est lignum in tēcto cui alia sup̄ponunt ut ea sūt entet. ideo alim⁹ quia alit generaliter oia. ideo rummus q̄ ruma id ē māma alit specialiter aialia. **I**ta noia iouis poit apuleius in cosmographia sua. i. libro de mūdo i fine a⁹. **E**t ista. **N**olo dicere. hic arguit oia illud q̄d dēm est sup̄ de ioue videlicet q̄ ipē noiatur ruminus. quia ipē māma alit aialia. oia q̄d p̄mo arguit. nā videtur hoc opus ouementius femie q̄ viro attribui. a p̄sequēs iunom potius q̄ ioui. nec hoc esset mōdū em ens iunoni. q̄ regina deoz. nā ipa haberet sub se deā ruminā de qua facta est mentio sup̄ libro. iij. ca. xj. q̄ sibi famulare. **D**icit autē aug. **H**ic. nolo dicē rē. quasi diceret nolo hoc dicē sed tñ alius fortasse hoc dicē. **S**edo ibi. cogito em tēdē rē. arguit oia tñ s̄ionem que dari possit. possit em dicit q̄ iupiter et iuno idem sūt sicut inuit valerius. de quo sup̄ dictū est ca. ix. cuius versus hic replicat augustinus. **E**t etiā ista fuit opimo aliquoz. ut patet sup̄ libro. iij. ca. xj. **C**ontra q̄d arguit augustin⁹. q̄ s̄m hoc iupiter erit illa dea rumina de qua iam dictū est. **E**t ita iupiter nō dicitur

ruminus. sed rumina. nisi velint dicere eum ruminu. qz
lactat masculos. et rumina quia lactat feminas. et tas
men rumia non ponitur inter deos selectos. si ignobi/
les et plebeos dicit vero hic aug. recte videbat ma/
dignu ut i spica alter ad cura gemiculi alter ad follis
culi pmeret. ppter deu nodoru a dea pantelena. a de
am volutina de qbus dictu est sup libro qro ca. viij.
vbi distincti dñj ponuntur quoz nodotus habet cura
gemiculoz. et alie due dee videlicet pantelena et vo/
lutina cura folliculoz. dicit aut hic aug. se dea pecu/
nia sup libro. iij. iter munuscularios. i. eos q dat mu/
nera vel vt aliqui libri habent m numuscularios. i. nu/
mularios iuemsse. qz libro pmo ca. xij. ponit eu escu/
lano et argentino quos hic vocat numuscularios id e
numulario e. vel numuscularios. qz esculanus e deus
numoz. et eoz. argentinus argeteoz. et dat munes
ra vel facit numos sicut etia dea pecunia dat vel fac
cit pecuniam.

Quam vero eleganter etc. In b ca. xij. arguit bea
tus aug. qui to otra ea que ioui attribuunt. dicit
tur em q iupiter est pecunia et assignat causam. quia
pecunie sunt oia. qd reprobat aug. qz hoc nome sumo
deo non debet attribui qz cotumeliosus est vt patet co/
pando pecunia et oia que pecunie noie possident ad
oia que in celo et in terra continent iter que pecunia e
in se res satis vilis. alia que dicit aug. in hoc capitulo
satis parent.

Ed quid de hoc ioue etc. In hoc ca. xij. ondit be
atus aug. q qru videt q ex dictis varionis et alioz
multitudo deoz est supflua. qz omnes reduciunt in
vnu ioue. quia vel ipe iupiter se habet ad alios deos
sicut totu ad ptes et ita extra totu ioue non est aliq de
us vel iupit e m se simplex exns deus. Est em aia mu/
di p omnes ptes diffusa. ita q ex diuersis pibus mo/
tis huius mundi quas admittit a fortitur diuersa nos/
mina quasi pluriu deoz. cu tm in rei veritate sit vnus
animus simplex totu mundi. Et vt uq istoz fuit ab
aliq bus opmatuz. vt sup patuit libro. iij. ca. xj. Et q
alterz istoz sit dandū pbat. qz ea q dijs alijs attri/
buunt etia ioui ouemur. qd patet de saturno cui attri/
buitur pta sationu. et hoc eadē attriuit ioui vt pz
p varione exponentem versus valerij sorani qui sup
ca. ij. cu eoz. expositione positi sunt. s. m textu augus/
tini. Et idē etia patet de gemio que dicit deu esse na/
ture. vel oim rez. gignandaz. na ipe etia videt esse
iupiter vt patet ex dictis varionis exponētis versus
sorani. Et etia ex hys que alio loco dicit de gemijs et
animo mundi loquitur.

Mercurius vero et marie etc. In hoc ca. xij. incipit
beatus aug. reprobare ea que dicunt de mercurio
et marie qui inter deos selectos numerant. vt pz sup
caplo. ij. de qbus fuit duplex opinio vna q isti duo n
referunt ad aliquas ptes mundi tanq eis pidentes. s. s.
solu ad actus humanos. puta q mercurius referat ad
fermonē. Et huius opinionis erant illi de qbus s. m
actibus aploz. ca. xij. qz vocabat barnaba ioue. pau/
lum vero mercuriu. qm ipe erat bur verbi. Maris ve/
ro referat ad bella. Alia opinio referebat eos ad stela/
las celestes. In isto vero caplo reprobat aug. pmam
opinionē q pmo qsum ad mercuriu. scdo qru ad mar/
tem ibi. i. qz nec marie etc. otra dicta varionis argu/
it. pbando q non sit alius deus q iupiter. Et hoc oclu/
dit necessario supposito q mercurius non sit ipe sermo.
s. dñetur sermombz siue deoz. et hoim. siue hoim. tñ/
na si dñetur sermombz deoz. cu absurdū sit q aliqs
dñetur sermoni iouis nisi ipe iupiter sequit q mercu/
rius sit iupiter. Si sermombz hoim tñ. cu gñ sit ve/
tissimile q ioui regi deoz. attribuant opa indigna. et
alijs dijs digniora. et dignius opus sit loqui q lacta
re pecora. lactare vero pecora attribuit ioui ppe qd
eti ipe dicitur est ruminus ut dicitur est sup ca. xj. s. quē
q multo magis attribuet sibi pta sermoni nroz. et
go ipe est mercurius. Vel supposito q mercurius sit

i pe s. mo. cui concordant multa que de mercurio dicunt
nam latine s. mercurius. quasi medius curus. qz se
mo cur sit medius inter boies. s. loquentē et audientē
tem. qreco vero s. hermes ab hermenia qd est s. mo
vel iter ppat. et qdam alia de ipo dicunt que viden/
tur idem arguere. quo dato manifeste apparet q mer/
curius non est deus cu sit sermo. platus stati definit eē
Ca vero que hic recitat augustinus de mercurio reci/
tat etia pfidorius libro. viij. et bimoloyaz. De marie
vero satis patet intentō augustini.

Nisi forte ille stelle etc. In b ca. xv. reprobat bea
tus aug. alia opinionē de mercurio. s. illa q poit
eos deos et tm stellas illas que hys noibus appellan/
tur. huius opinionis fuerit hñ de qbus sap. xij. dicit
aut qru stelarū. aut solē. aut lunā esse reprobos oiz
bis terarū deos putauerūt. et iij. reg. xvij. adozas
uerūt vniuersam militā celi. et forte ista opinio non di/
serpat a pcedentē quo ad mentē opinantiū. qz q pla/
neā mercuriū dei putant credunt ipm dare hoī elo/
quentiā. et eodē modo planetā marē causare bella a/
dare victorias facit aut aug. hic duo. qz pmo repro/
bat hāc opinio nē p ea q ouemūt dijs alijs selectis q
rum noibus appellanē planete aliq sicut e de ioue. ve/
nere et saturno. scdo vero p ea que verificanē de sa/
no deo selecto. cuius noie nulla stella noiat. ubi qre
aut ianus etc. Ad intelligentiā vero huius capli notā
da sunt tria. pmiū est q ocaua s. pma in qua sunt stelle
fixe et oia signa de qbus dicit aug. q non sunt singule.
sed ostant ex pluribus stellis a sunt loco supiores q
planete. Etiam sunt septē planete. Noz saturnus est
oim sublimior. post illū imediate est iupiter. et p io/
uem mares post marē sol. post solē venus. post vene/
rem mercurius. post mercuriū luna oim ifima. Aliud
est q venus iter omnes planetas vel stellas alias p
solem et lunā est lucidior et pulchrior. q ad aspectum
nem vnde et sm martianū in astronomia sua ipa e ter/
ciū copus celeste q vmbzā causat sensibile. Tercium
est q fabulā illā que dicit q iuno et venus iter se cō/
tendebat de pomo aureo. vtrazqz capz sibi pomū ven/
dicante. vbi s. venerē in causa viciis et pomū illud
habuisse interpretantē qdam de lucifero. qz olim qdaz
dixerūt lucifer esse iunonē volentes. s. eū esse plane/
tam distinctū a venere et vocari iunonē videbat emz
ns q quia iuno fuit regina deozū pulcherrima stela
sibi debebat attribui. qdam vero non esse alū q ve/
nerē. et iam nullus tenet q sit iuno. s. oēs vocant ve/
nerem luciferū. ita q lucifer et venus sit idē planete
ppter quod iam venus in causa illa s. viciis iunonē.
Hys visis satis patet intentō aug. Dicit vero hic
aug. q qdam volūt venerē esse lunā. q non intelligen/
dum est de ista stella que venus appellat. s. s. ista stel/
la que hoc autē videt voluisse virgilius
libro pmo enidos vbi adducit enā venerē vocantēz
virginē et sororē pbebi. i. solis. nā sororē pbebi n fin/
gitur misipana. i. luna. vt dicit ca. se. quē.

Apolline quis etc. In hoc ca. xvj. psequit beatus
aug. interpretat oem alioz deozū selectozū de q/
bus nodū est disputatuz. et facit duo. qz pmo recitat
interpretat oem naturalē que fit de dijs illis. scdo con/
cludit ex dictis quāta dissōnātia est in iter ppat omibz
illis. s. i. ac p hoc omēs etc. In pma vero pte facit mē/
tōem de apolline et dyana quā vocat germanā apol/
linis qz fingit q iupiter ex latona filia census gigan/
tis genuit apollinē et dyana. fuerūt autē duo apollis/
nes dñj facti vt pz p augustinū infra libro. i. xij. ca.
xij. Et infra. Dicitur hoc est oisū dispaper est
vna dictio. vocatur aut pluto dispater. Et infra. Li/
berū et cererē pponūt oibus semibus ita etiaz ppo/
nūt saturnū. vt pz infra ca. xij. Ceres autē est eadē q
et libera alio noie appellat. Et infra. Dicitur est p/
gemitōz. gemitrix. hoc patuit ex verbiqz sorani sup
ca. xj. Et infra. Camqz pbibent et iunonē et s. fuit
probatuz p versus virgilij sup libro. iij. ca. p. Et infra.

Vestam q̄ ip̄am .i. de vesta q̄ vocet̄ q̄nq̄ ignis q̄nq̄ terra dñi supra libro .iiij. ca. **E**t infra. **R**o violentiorē qualis vulcani est .i. vulcanus est deus fabrioz. et ignis quo fabri vtunt. **E**t infra. **C**elum solū iupiter. vnde ouidius libro .iiij. de fastis sic dicit. sub ioue durauit multis imota diebus. **E**t infra. **E**t si veneret vinceret .i. hoc dicit ppter ostendēd̄ p̄ mo aut eo de quo capitulo p̄cedenti dictū est.

Et sicur hec que exempli gr̄a .i. In hoc ca. xvij. **E**t tūc aug. ostēdit q̄ itē p̄tes eoz. que de dijs dicitur nō habēt certitudinem eoz. que dicit. p̄mo nec ea scūt que firmiter credūt. sed qua h̄ opinādo loquūt. q̄d p̄bat per duas auctoritates varronis. **E**t est autē h̄ aduertendū q̄ sicut patuit sup̄ libro .vi. ca. .iiij. varro de rebus diuinis op̄osuit quicq̄ t̄marios libro rum in quiti vero et vltimi libro p̄mo determinat de dijs certis. i. sc̄do de dijs incertis. i. tercio vero d̄ dijs se lectis. p̄ma vero auctoritas sumit̄ ex sc̄do libro i quo etiā facit mentōem de h̄ijs que dixerat in p̄mo libro dicens sic. Cum i hoc libello videlz sc̄do q̄ est de dijs incertis dubias de dijs opinionones p̄suerō rephēdi nō debeo. i. non sum rephēnsibilis q̄uis ea q̄ dico in hoc libello dico dubitando et opinando. q̄ cū dubitauit iudicare oportē et posse. i. qui putat q̄ illa q̄ ego dicā de beēt iudicari. i. cū certitudine p̄nunciari. et h̄ posse fieri cū audierit facit ip̄e. i. cū audierit que dicā. p̄nū aut ip̄e cū certitudine et asserat ea. p̄ certo. q̄ di. ego nō faciā. faciat alijs. ego autē p̄duci possum ut in p̄mo libro que dixi. de dijs certis in dubitādoem reuocē. in h̄ q̄ scribā oia ut ad aliquā dirigā sumā. i. certitudinem oia q̄ scribam in hoc libro. .iiij. qui est de dijs incertis. **S**edā h̄o auctoritas sumit̄ ex tercio libro p̄dicto vbi varro alludit dicto senophanis qui dicit q̄d pus tē et nunq̄ ostendā id est nunq̄ tanq̄ mibi certū dēscendā v̄ ponam. hominis enim .i.

Qibus credibilior .i. In hoc ca. xvij. ostēdit beatus aug. q̄ credibilior est itē p̄tarō ratiōnū de h̄ijs que dijs attribunt̄ q̄ dicit eos esse homines et ad h̄yphoziaz refert ea q̄ d̄is dicunt̄. q̄ illa q̄ refert ea ad causas vel effectus naturales. et p̄bat p̄ hoc q̄d s ioue d̄. ip̄m suū p̄em vicisse et de regno expulisse. nā credibilis est q̄ iam hoc fit. q̄ saturnus fuit crudelis in filios suos. p̄pter q̄d s̄ filios suos deuorasse. et q̄ iupiter p̄m metu p̄ris. p̄m cupiditate regni euz patre bellauerat et vicerat q̄ illud q̄d varro fingit. videlicet q̄ id eo s̄ dicit̄ de ioue. q̄ ip̄e est causa et saturnus est semē. q̄ fm hoc cū causa semp̄ p̄cedat semen. nec vnq̄ generet̄ ex semē. sequit̄ q̄ nō sit gemitus a saturno. cuius opp̄ositi dicit varro.

Aurū iquit dixerit .i. In hoc ca. xvij. ostēdit beatus aug. q̄ itē p̄tarōibus eoz. naturales s̄ saturno sunt false imp̄tinentes etiā et sepa s̄ destruētēs. **E**t reprobat in hoc caplo quicq̄ itē p̄tarōnes et eaz. reductōnes s̄ h̄ijs que saturno attribuunt̄ ut patebit. **T**angit autē hic in p̄ncipio fabulā de saturno. q̄ videlicet glebā loco filij sui deuorauit quā sup̄ posui ca pitulo .iiij. reprobat aug. itē p̄tarōem huius fabule et patet itentio augustinus. **E**t infra. **F**alcē habet inquit .i. hic reprobat secundā itē p̄tarōem varronis. de hoc q̄ saturnus s̄ habere falcē. **S**ic enī formabā s̄ h̄ mulachū eius. huius ratiōem reddit varro hystoricā quā aug. reprobat ex dictis varronis alijs. **E**t sc̄da emda sunt hic duo. p̄mū est q̄ saturnus p̄mo regnauit in creta et eo ibi regnāte s̄hat fuisse ibi agriculturaz postmodū regnauit in italia cū iano. et ibi ante adue tum suū nō fuit agricultura. **S**ed r̄n̄ dicit̄ cutropi⁹ h̄ bro p̄mo q̄ ip̄e adhuc rudēs p̄bos. s̄. ita lie domos e d̄ficare. terras icolere. plantare vimes docuit. atq̄ humanis moribus viuere. cū antea semiferis glandi nū trīmō alimētis vitā sustentaret. p̄ q̄bus meritis ab m̄do oculi et rustica multitudine d̄s appellatus .i. **E**t quo patet q̄ sub eo i italia incepit agricultura. p̄pter q̄d attribuit sibi falcē. **Q**uō vero aug. dicit̄ eius tpe nō

fuisse agricultura. vel itelligendū est quo ad p̄ncipi um suū regni. vel potius hoc dicit fm suam varronis quē ad ostendendū hic adducit. **S**edō vero. p̄ d̄ctis varronis sciendū est q̄ poete fingēt̄ q̄ tuoz secula su tpa. vni aureū. et illud fuit p̄mū sub saturno. sc̄dū fuit argentū sub ioue. terciū fuit erū. i. quartū fer rē. quo incepit mūdus vndiq̄ bellis plenus esse. **A**li/ gnat ergo varro causam quare p̄ora tpa videlicet se culi aurei attribuitur saturno potius q̄ ioui. et dicit q̄ hoc est q̄ semē attribuit̄ saturno. **E**t p̄mo vixerūt hoies de semibus que p̄mo nascebant̄ sp̄d̄e. **S** fm varronē sub saturno vixerūt hoies sine agricultura. **E**t infra. **D**einde ideo dicit̄ hic reprobat aug. itē p̄tarōnem terciā videlicet cām q̄ reddidit de hoc q̄ saturno imolant̄ pueri a q̄bus dicit orofius libro .iiij. seu cartaginensibus de q̄bus dicit orofius libro .iiij. **C**arta ginenses q̄pe homies vt victimas imolabant etateq̄ impuberes. sic etiā fecerūt h̄ij de q̄bus dicit p̄s. **E**t imolauerūt filios suos et filias suas demonijs. q̄dam vero imolauerūt hoies maioris etatis sic galli **C**onfimile narat orofius de bufride tyranno egypti q̄ innocentiū h̄o p̄itū suoz. sanguinē d̄is suis p̄mas uit. dicit̄ etiā in theozica artis magice q̄ sacrificare hoiem est p̄cipuū et efficacissimū sacrificiū. **C**onstat enī q̄ demones hoc sacrificiū magis acceptāt delecta ti tam in crudelitate sacrificiū q̄ etiā i effusione hu mam sanguinis. p̄pter odū quo hoiem odūt. **E**t infra. **M**eceliū iquit p̄em .i. hic reprobat q̄tam itē p̄tarōem. i. assignatōem cause quare saturnus s̄ filius celij esse. et patri suo virilia amputasse. et patet inten tio aug. **E**t infra. **C**hronō appellatū .i. hic ponit in ter p̄tarōem quitam. que s̄ reddit causam q̄re saturnus apud grecos appellat̄. **C**hronos id est tempus et patet intentō aug. **S**ciendū est autē q̄ fm yfidoz. li. .viij. et bimologiaz. alie assignant̄ cause eoz. que s̄ saturno dicunt̄ quā varro assignat in hoc libro.

In cereris autē sacris .i. In hoc ca. xvij. ponit aug. itē p̄tarōem varronis de factis cereris q̄ eleu fina appellat̄ a quadā ciuitate grece que eleusis vel eleusinu vocatur. vbi ista sacra celebrant̄ p̄cipue et apud atbenienses etiā fuerūt nobilissima. **V**nde ad intellectū huius capli sciendū est q̄ fabulā de raptu p̄terp̄me filie cereris ponit ouidius libro q̄eto de fa stis diffuse dicens. q̄ in sicilia cum p̄terp̄ma quadaz die ambularet p̄ prata puellis suis comitata et vidit̄ set flores in copia incepit ip̄a vna cū puellis suis colli/ gere. **C**um autē ip̄a et etiā ip̄e puelle eius circa florū collectōez multū essent itente angit puellas a sua do mma separari. et relicta fuit p̄terp̄ma sola. q̄d cernēt pluto moy eam rapuit et ad iteros secū duxit. puelle vero reuerse vt flores collectos. p̄terp̄ma p̄ntarent cū eam clamat̄ nullatenus inuenissent vltimū mōs tes implent. **C**eres tūc clamoribus puellarū attomta cum audisset filiā suā raptā incepit etiā vltiare et altis clamoribz filiā suā vocare. et discurrendo p̄ multa loca recurtere. **C**ūq̄ p̄ diuersas terras eam multis diebus quessisset ieiuna manēs nec osolatiōnem recipiens contigit eam venire ad portū atbeniensem iuxta quē in loco vbi postmodū cuiusdam eleusina ostructa ē sebet sub diuo multis diebus sola et mēta. vbi fuerūt agri celestis qui eam in domū suū ite duxit et eam comi dere fecit. postmodū vero omēs terras circueiens a fi liā suā queres cū eā nullibi reperit̄z terrā deseruit et celos petiuit. vbi a sole dictū est sibi q̄ otus id ē plu to frater iouis eam raptā secū duxerat. depomit ergo ceres foroz iouis q̄relam de plutone eo q̄ filiā suā quā de ioue habuerat. nā p̄terp̄ma filia iouis erat. sic raptam abduxerat et tandē victus iupiter cōp̄SSIONES cereris que ad filiā suā volebat oino descendē m̄ h̄ et restitueret. sic statuit vt videlicet sex mensibus annū p̄terp̄ma esset cū matre sua. et alijs sex mētibz cū plu tone marito et patre suo. quo a ioue ocella recepit ceres ammuiz p̄tūm et vebmētet osolata est. reddita

fertilitate que diu defecerat. hoc ex ouidio. ex qbus patet intentio aug. Sciendum est tñ q licet fm vnā m/terpretatōem pserpina sit terre fecunditas. tñ fm aliaz est inferior ps terre ut patet ista ca. xxij.

Am vero liberi sacra rē. In hoc ca. xxij. ostendit beatus aug. ex eo q vario narrat de celebratōe sacroruz quozundā cū qnta turpitudie dij colunt. n ostēdit hoc p ea que fiebat i italia m celebratōe sacroz. lis beripatris. i. bacchi qui nō solū dī deus vin. s; etiam dī p̄sidere semibus aialium et ideo m honorē ei⁹ mēsbū virile m compitis. i. locis vbi multe vie occurunt ut sic locus esset patulus multū et frequenteratū p̄mo iponebatur plostellig. i. vehiculis puis et d loco illo postmodū publice deferebāt m ciuitatē et circa ipsuz ut patet m lra fiebant turpissima. et p hunc cultuz hīc b̄ro exhibiti semina. puenient i agris et oīs ab eis fascinarō tolleret. Est aut fascinatō incantatō. Cōsueuerūt aut mulieres malefice suis icantatōibus leges et alios fructus eoz. quos oderāt. vel qbus nocē volebant corripere et qñq; fiebat hoc solo aspectu. vnde dicit virgili⁹ m buccolicis nescio quis teneros oculos mihi fascinat edos.

Am vtiq; habeat salacia rē. In hoc ca. xxij. b̄tus aug. reprobat ea que dicunt de neptuno qui est deus maris et ponit m numero deoz. seledoz. ac dea salacia et dea venilia vporibus suis. Nūo autē distinguit iter istas deas. et q qñq; salacia vocat inferiorē p̄ter maris qñq; vero superiorē patet satis ista.

Empe vna est terra rē. In hoc ca. xxij. iprobat beatus aug. ea que dicunt de terra q etiā iter deas seledas qbus sub noie vel noibus alijs numeratur habet em multa noia vt in hoc ca. patet et afs dictuz fuit. Et facit m hoc ca. duo. q; primo reprobat b̄ q dī terra esse deā. scdo hoc q vñ terre multa numina id est multi dij atq; būtur. ibi. Sed hoc dico. ps rē. In hac pte facit tria. nam p̄mo pbat terra nō eē deā scdo de terra et alijs p̄tibus mūdi ponit sniam varzo/mis ad theologia naturalē p̄nentē. ibi. Et certe idē varzo. terciō reuocat ad theologia ciuile ibi. Redeat ergo ad hanc. p̄bat ergo q terra nō sit dea p̄pter suā fecunditatē. nec p̄pter p̄tem q ad ipam puenit. sicut varzo et multi alij posuerūt. Et infra.

Et certe idem varzo rē. Dic ponit sententiā varzōnis de terra et alijs mūdi p̄tibus quas faciūt deos p̄tinentē ad theologia naturalē. Et est sententiā varzōnis ista videlicet q m vniuerso est triplex ḡdus animarū. s. anime vegetatiue que est m plantis et etiam ē m vnguibz. aie etiā sensitue que ē m organis copporis. s. m oculis auribus. rē. et anime intellectuē q sum/mū gradū tenet. et hūc gradū vocat aim quē m hoie dicit esse gemū. sed m toto vniuerso dicit esse deū. s. quo vniuerso ponit q m aliqbus p̄tibus est gradus anime vegetatiue. sicut i terra et m lapidibus q sunt qñ vn/gues dei. qdam vero habēt scdm gradū. aie sensitie sicut stelle que sunt oculi dei et sensus eius qbus ipse sentit. luna vero est animus eius et vis qdam q p̄inet ad astra et descendit vsq; ad terrā p oia media facēs ptes vniuersi esse deos. vnde qd de illa vi ad mare p̄uenit est neptunus. qd ad terrā est tellus. Et infra.

Redeat ergo ad hanc rē. Pic aug. varzōnez reuocat ad ciuile theologia. Et facit hic tria. q; p̄mo varzōnē a theologia naturali reuocat et causa est q; varzōnis p̄positum p̄ncipale est loqui de dijs fm theologia ciuile ut patet sup̄ libro. vi. ca. v. Et ideo loq; d̄ dijs fm theologia naturalē est extra p̄positū suū msi theologia illā possit reducere ad ciuile. vt videlicet possit ex hīs que sunt m re. natura reddere rōnem eoz. que circa deos obseruant a ciuibz. Si autē theologia naturalis discrepet a ciuile et ad eam nō reducatū nō erit ad p̄positū nec tali theologia naturali in endit aug. agere i hoc libro. sed m primo sequēt dicit aut aug. varzōnē ad theologia naturalē a ciuile esse egressum. q; vt videt̄ arcurret p ābages theol/

logie nō potens ad finem vel ad rectā viāz veritas p̄tingere. q; erat totus fatigatus. et ideo ad illā theologia m se diuerit. quasi causa aliquantulū quiescedi scdo ibi nō dum dico. rē. tangit rōem qua possit m̄probari dicta theologia. et patet rō. Tercio autē dicit aug. nondū dico. ut inuauit nō esse in b̄ libro suū apo/hitū. circa i probatōem theologie naturalis in h̄tere hoc em facit m libro sequētē. terciō ibi. nūc autē istum politicū. rē. aug. ostuando ostēdit quō varzo p̄bidaz sniam posuit naturalē habēdo respectū ad ciuile. v. se. declararet q ciuitates nō manent colūt tellurez n̄ neptunū dicit aut aug. se velle hūc. s. varzōnē ad huc politicū. i. ciuilem theologia et nō naturalēz h̄re p̄p̄ causam sup̄ tactā. Et infra. Sed hoc dico. ps rē. h̄re. p̄bar multitudinē nummū q elemēto. s. terre dis. cunf p̄sidere sunt em̄ q; qbus diuersa sūt sacrificia. s. orcus qui dispater vocatur et pluto. et dicit̄ frater iouis filius. s. saturni. et pserpina filia cereris que fm vnā interpretatōem est fecunditas terre. ut sup̄ caplo. xx. patuit. fm autē aliā interpretatōem est inferior ps terre. et p̄ter hos duos addit̄ q̄uor alios. s. tellurē et tellumonē. aliorē et rusorē. et patet m lra tatō et si significatio nominū et etiā intentio aug.

Debuit ergo vna terra rē. In hoc ca. xxij. incipit beatus aug. iprobari sacra misteria telluris. i. m̄ris deoz. Sunt autē misteria ista ea que fiebant m honorem eius ad rep̄ntandū qdam alia. Et facit m hoc ca. duo. nā p̄mo fm intentōem varzōnis misteria qdam ipius reuocat et exponit. scdo eoz. variatē et turpitudinē ostēdit. ibi. hoc sunt telluris rē. In p̄ma vero pte facit tria. nā p̄mo ostēdit quō mouit varzōnē ad ponendū q tellus esset tñ vna dea habēs tamen multa cognōmīa que i p̄cedenti caplo dicta sunt et etiā m b̄ ca. tangunt. Cuius etiā diuersa noia posui sup̄ libro p̄mo ca. iij. et libro. ij. ca. iij. Causa h̄o mouēs varzōnem ad id ponendū erat pudor et tedium nimie turbe id est multitudis deoz. scdo ibi. eandē iquit rē. et ponit fm varzōnē misteria qdam et noia telluris que magna mater et mater deoz appellat̄. Ea vero q hic dicunt̄ de magna m̄te ponit etiā p̄didit̄ libro. viij. et h̄mology. et plura qdam. ad qoz. intellectū sciendū q simulachrū terre cum claua fingebat̄ et h̄ns tympanū. In capite vero coronā turritā. i. ad modū corone rotunde factā. vel turribz insignatā gestabat istud aut simulachrū m curru posūtu p ciuitatē i festo matris deoz. ut supra libro. ij. ca. iij. dictū fuit pot̄ tabat̄. leones vero mansueti curū trahēbāt. circa ipsum simulachrū sedes posite erāt. cuius curū sequebant̄ sacerdotēs eius et ministri armati q seipos castrauerūt. qui galli et coribates dicit̄ sūt qbus sup̄ libro. ij. ca. iij. facta est mētio. h̄ij vero quasi cōtinue more furiosoz et infamientū mēbra sua iactabāt. et seipos agitabāt. p̄cucebant̄ etiā cimbalia et era adm uicem et feramēta rusticana. ita vt fieret strepitus. et somit̄ horribilis. habuerūt autē h̄c oia suas significatōnes mysticas. nā ideo clauā vel clauē gestabat q; terra claudiet̄ hyems et aperiet̄ estate. tympanō vero habet q; ipsa est rotunda. a qua rotunditate dicit̄ orbis terre. et sic de alijs ut patz m lra. Exponit etiā varzo qdam eius noia et patet eius intentō. Tercio ibi. s; erantū maiorē rē. ostēdit quō varzo timore dicit̄ misus est ostēdere q dictū eoz. qui posuerūt multos deos et deas terre p̄sidere nō repugnat dicto suo quo ponit tellurē esse tñ vnā deā et habere plā corz gnomia. qd aug. reprobat. et patet eius intentio. Et infra. Hec telluris rē. Pic ostēdit aug. didozum misterioz variatē et turpitudinē. et facit tria. quia p̄mo ostēdit ea esse vana et hoc q; m nullo p̄ntet ad vitam eternā. qd ostēdere est p̄ncipale p̄positū m h̄is libris quiq;. scdo ibi. ita ne p̄terea galli rē. ostēdit ea esse farua et nocua vt patet m gallis q castrenē a semine p̄uantur ad significandū q; femē m dīgens desbet ipm a terra accipere. Tercio ibi. iam quod m liben

facris et ondit q sint inhonesta et turpissima. Et p/ fert aug. hanc turpitudinem videlicet q galli seipfos castrant duabus alijs turpidim bz de qbus qlbz des beret erubescere videlicet illi turpitudin que fiebat in factis liberi de qua sup libo isto ca. xxj. dictu est. er illi que fiebat in nuptijs vbi noua vxtra videbatur sedere sup scapu. i. summitate vel caput p: iapi d quo dictu fuit sup libo. vj. ca. ix. et pz intentio aug.

Ectus ille et. In B ca. xxv. reprobat aug vnum miseriu matris magne cuius expositioem ptes misit varro. Sed tamē porphireus grec9 plus ipm expomit. videlicet de atti iuvene que cibeles. i. mater deoz magna adamavit. qui sibi ipsi virilia abscidit de quo sup libo. ij. ca. iij. fabula posuit cuius facti me moria galli etiā. i. sacerdotes cibelis abscidunt id est castrant. hoc vero porphireus de flore de adēte aū feuctu exposit. quia attis in greco idem est q flos. Sed hoc reprobat aug. vt patet in lra. Et ideo occludit q sit magis verisimile q attis fuerit homo ali qd qui seipm castraret eo q aliquid amore captus q ferri nō poterat ardetē pprie occupantis ferre si pos terat de quo ficta est fabula pōicta. Et forsan ppter hoc varro huius miserij interpretatōem ptermit.

Temag de mollibus et. In B ca. xxvj. ondit btus aug. turpitudinē cultus qui magne matri exhibebatur. et specialiter vnus. cuius rō a nullo assignatur. Et facit in hoc ca. duo. quia pmo reprobat turpitudinē illius cultus specialiter. scdo occludit ex pcedētibz qsbam occlusiones de dñs selectis generalit̄ ibi hñs ne dñs selectis et. In pma vero pte oparat turpitudinē huius cultus ad turpitudinē triu deoz. pti mox selectoz. videlz iam. iouis. et saturni. scdo ho ad turpitudinē alioz. i. bi. quid sit ad hoc malū. In pma vero pte adhuc duo facit. q: pmo turpitudinē illius applicat. scdo ipam ad alias turpitudines cōparat. i. bi. huic mōstro. Quanti ad pnum sciendū q in honore magne matris seu matris deoz. qdam scs ipos castrabāt quos aug. hic vocat molles. Et cres dunt aliqui q ipi fuerūt sacerdotes huius dee qui et galli dicti sunt. sed nō est ita. ut patet ex lra aug. nam de abscisione galloz reddita est ratō sup ca. xxij. et. xxv. de mollibus vero dicit aug. q nunq. rōz a vate rone vel alio meminit se legisse. Et ideo etāt isti speciat aliter ofsecrati ad aliud q galli. etāt aut isti sic castrati. et huic matri specialiter ofsecrati ut multebria patereatur sicut in honore veneris aliqne mulieres. ptes stituebant. ut supra libo. iij. ca. r. dictū fuit. Et infra huius mōstro et. hic oparat hanc turpitudinē ad turpitudinē trium deoz. pmoz selectoz. et pmo ad turpitudinem iam. et patet q ista defoimitas maior fuit q monstruositas iam que tota fuit in eius similitudo qd habuit duas vel quoz facies. vt patuit sup caplo. iij. scdo opat eaz ad turpitudinē iouis. et pbat hanc esse maiorē. qz licet mulieres multas corru perit. tamē masculo vno abusus est videlicet gamez de filio regis dardanoz noie troys qui dardam pōstea troe troiam dicti sunt que sicut narzat orohus libo pmo tantal9 rex frigioz flagitiosissime rapuit que rapit ad libidinē iouis pparavit. ppter cui9 detentōem maximū bellū pparatū et exercitū scribit fuisse. Sed matri deoz multi ofsecrati similes gamez di. Tercio oparat hanc turpitudinē ad turpitudines saturni. qbus melius ista opantur. et quo ad aliq excedit ista. nā quis saturus fingatur castrasse patre suū tamē in templo eius nullus castrat seipm quis ali qui occidantur in sacrificium eius. i. in africa et gal/ lia vt sup etātū fuit ca. xij. Tangit etiā aliā turpitudinē saturni et fatuitatem romanoz. et patet intentio aug. Et infra. Quid sit ad hoc malū et. opat hanc turpitudinē ad turpitudines alioz deoz. et facit hie tria. q: pmo ondit q crimia alioz deoz. etiā si vera essent sūt hae turpitudines miora puta furtū mercurij et adulterij veneris. de qbus dictū est libo. vj. ca. v.

Et eodē modo est de crimibus alioz deoz. scdo ibi pferim qd et ondit q sint miora crimia. qz vt qdaz volunt ipa non sunt vera crimia. s. a poetis conficta. Tercio ibi. qñ poete et ondit q fictio poetica nō est causa quare talia crimia in honore deoz celebrabantur in scena ad eos placandū. sed extorsio demonuz sic sup libo. iij. ca. xxvj. fuit dictū. Et infra. Vñs ne dñs et. hic ex pcedentibus dñs selectis generalit̄ occludit duas occlusiones. quaz. scdam ponit ibi. istos vero deos selectos. et pmo occludit ex crimibus et turpitudinibus reatatis suā pnam occlusionē. et patet occlusio. Et deinde ibi. Sed hec oia. excludit quādam turpitudinē pdictarum excusatōem. dicit ei varro q oia que de dñs dicunt referunt ad mundū. qd ite tidendū docet aug. et patet eius intentio. Et infra.

Istos vero deos. hic occludit ex pcedentibus aliā occlusionē que onnet duas ptes quaz pma est. q dñ selecti ad eoz ignominia sunt selecti. et hoc dicit aug sup ca. iij. scda ps est q credibilis est q ipi fuerunt hoies qui talia crimia omiserūt q dñ. et q figmenta supserūt originē a vera hystoria. et hoc ofsermat per verus virgilij libro viij. enidosm qbus figit satur num a filio suo ioue de celo ad terras expulsi. de quo omerus i greco scripsit hystoria quā emius poeta in latinū vertit. vera hystoria est q de creta expulsi et ille fugit in italia.

Plaa phisilogias et. In hoc ca. xxvij. ostendit btus aug. q pñati cultores deoz multipliciter erāt et nō tm vno mō. et facit i hoc ca. duo. q: pmo ondit ipoz. etozē multiplicē. Etāt aut nō soluz. qz res diuinas trahunt ad res humanas. vel saltē res tepotales et mirabiles et quasi ad phisilogias id est rōnes naturales s. etiā duobus alijs modis. videlz qz colunt qd nō est colendū. qd tamē nobis obsecrati essz nisi eoz. attestare hystoria. quā. f. varro scripsit de dñs. et etiā quia taliter colunt. qualiter nec deus nec nō deus colendus esset. Et ondit hoc p exempla multa que i honore deoz sūt turpissime. sicut patet d lu dis turpibz de qbus fuit dictū sup libo. ij. ca. iij. Si militer est de mercede stuproz. de q dictum fuit sup libo. iij. ca. r. Item p alia multa exempla idē ostēdit de qbus dictū fuit sup libo. vj. ca. r. et i multis capitulis hui9 libri que demones sibi fieri et exhiberi extorsit. vt sup libo. iij. ca. xxvj. dictū est. Scdo ibi vñs remotis ofsecrati. et occludit occlusionē que occlusio clarissime pz in lra.

Quid igitur valet q vir doctissimus et. In B ca. xxvij. reprobat btus aug. doctrinaz varronis de dñs quantū ad hoc q oēs deos misit ad celū et terram reducere tanq ad duo pncipia deoz. sic videlz cet q ianus qui est celū sit pncipius deoz. masculoz. et tellus que est terra sit pncipium femiaz. ppter qd cum in libro de dñs selectis qui est vltimus liber simpliciter que de rebus diuinis scripsit tractaret de dñs selectis masculis icēpit a iano. et volens tractare de feminis icēpit a tellure quā ceteris deabus pponit ut sup ca. ij. Causa aut quare ista posuit fuit. q: celū bz virtutē actiua et terra virtutē passiua. virtus ho actiua opetit masculo et passiuua femine. Circa ista ho de clarāda quis varronis ingenij sicut aug. dicit se sentire passum sic molestū. tm nō potuit conatū suū imple/ ro. quia dicta sua sibi ipsi repugnāt. vnde facit aug. in hoc ca. duo. nam pmo pome dicta varronis et colligitur sua intentō in pmissis. scdo intentōez eius reprobat ex dictis suis pprijs ibi. quia in re omito. In pma vero pte recitat duo dicta varronis. quoz. vtrumqz sumitur ex libro de dñs selectis. pnum vero dictū sic icēpit. qm i libro pmo dixi de locis. libere vero iste fuit de facellis. vt sup li. vj. ca. iij. patet. Est em scdus tertius libro de rebus diuinis vt ibi patet. de locis et pms liber de locis est de facellis. Quomā vero dixit q duo sunt pncipia deoz. de celo et terra aiabūsa de qbus dij prim dicunt celestes ptm terrestres. et

a peris allata est qua etiam pythagoras vltus est. vñ
dicit valerius libro .viii. q. pythagoras post q. eg. pñ
petens eoz. sciam didicit ad pñas. pñctus magicam
artē pcepit. Alie due ptes huius capis satis patet.

Nunc intentio: i. aīo nobis opus est. i. h
incipit liber octauus in quo post q. i. p
cedentibus duobus libris reprobaue
cultū deoz. pñtente ad theologia
fabulosam. qui cultus cybi bñ in the
atro et pñtente ad theologia autem
qui fit in tēplo. oñdens q. dij pñtentes ad dictas du
as theologias nō sunt colendi. ppter aliqñ bonum ab
eis sperandū post mortē. In hoc libro incipit disputa
re cū pñis oīra theologia naturalē. volēs oñdere q.
illi qui ab eis vocant dij vel demones nō sunt colendi
pp̄ter aliqñ bonū vite future et diuidit ista ps i tres
ptes. q. pmo oñdit q. dij mali vel demones mali nō
sunt ppter tale bonū colendi. a hoc facit in isto libro
octauo. scđo inquit an sint aliqui demones boni q.
taliter sint colendi oñdens q. nō sunt. et hoc facit i li
bro .ix. tercio oñdit q. angelj boni nō desiderat se coli
tū vñ deū coli volūt. et hoc facit in libro .x. liber
vero iste habet .xxvij. capitula. quoz pñm est. pbe
miale in quo facit duo. pmo em opat tractatū istum
de dñs qui. s. oñmetur in hoc libro et duobus sequenti
bus ad tractatū orentū in libris pcedentibus et hoc
penes difficultatē. et oñdit hunc esse difficultiorē pp̄
eos cum qbus est disputandū qui sūt appellati pñi. q.
nōmie pythagoras pñm se appellauit. ut patet capto
pñmo sequenti. facit autē aug. mentem s. triplici the
ologia. de qua patet sup̄ libro .vi. ca. v. scđo ibi. p
fecto ex oibus. i. oñdit q. qbus pñis agendū est.
q. nō cū oibus. q. nō cum illis qui deū esse vel deum
curare res humanas negat. qles fuerit epicuri. q. oīa
attribuebāt for: une negātes diuinā. pudentiam. ut
dicit aug. infra libro .xvij. ca. .xij. Platonia vero pos
suerūt vñ deū a quo sunt multi dij et nō scilum illum
vñ deū colendū. sed alios multos et deuz curare res
humanas affirmant. ideo cum istis agendum esse dicit
augustinus.

De hoc igitur platone. i. In hoc ca. ij. incipit tras
datus huius libri in quo dñs aug. incipit agere de
oditōnibus platōnis et pñoz. quoz undā alioz. et eo
rum doctims pñm q. oīra eos disputare incipiat. nā
disputatio sua cū eis incipit ca. .xij. Et pñs agit s. pñis
qui platōnē p̄cesserūt et platone. infra .iij. ca. In isto
vero capto agit de pñis qui p̄cesserūt soeratē magis
strum platōnis. Et facit in hoc ca. duo. q. pmo distm
guit duo genera pñoz. grece pñilosophantiuz s. m
duo in qbus pñantur videlicet in italia et iomcum.
Italici pñi dicebantur qui etāt de illa pte italie que
olim vocabatē magna greca. nam sicut dicit yfido: us
libro .iiij. c. thmoloqaz. italia olim a grecis pñis oc
cupata magna greca appellata ē. dande saturnia a
rege saturno et ab eodē etiā latū appellata ē. quia sas
turnus ibi latuit. postmodū vero ab italo rege siculo
rum ibi regnate dicta est italia. vñde videt s. m yfido
tum q. tota italia sit magna greca appellata. qđ etiā
videt ovidius li. .iij. de fasti s. sentire dicit s. italia nā
tellus greca maior erat. et dicta est greca maior. qz
maiores greci eam occupauerūt. sicut euander et sos
enj herculus et alij magm. de qbus facit ovidius men
tōem. et solinus expñsus agit ibi de v. bium italie cō
ditōnibus. tamē aug. et etiā iero. i. ploggo biblie vi
denē velle q. solū vna pars italie vocata fuit magna
greca. Et potest vtrūq. habere vñ intellectū quia
forsan olim nō vocabatē italia nisi i. la. tercia vbi italus
regnabat postmodū. nō tota que est iter duo maria
sez adriaticū a tyrenū. et alpes que diuidūt iter gal
liam. cisalpinā. i. lombardā. et galliam trasalpinam
q. vocatē italia. vñ yfidorus ponit et idanū fluiū id ē
padū in italia. nō. vero olim italia vocata fuerit vna

pe illius terre que modo vocatur italia vñ: velle so
lmus qui loquēs de yralie sicut dicit sic. Ergo italia i
qua latū antiquū est antea a tiberinis hostijs usq. ad
liam amnem ptingebat. Ioni: vero pñi habitabāt
in locis illis vbi nunc greca noīatur. sic em terza illa
grece a qua pñi iomci denoīantur dicta fuit a qdam
rege q. ion vocatus est. et s. m yfidoz. libro .iiij. c. th
mologiaz. de ipō athemienēs dicit sūt iōnes. et etiā
quedā lingua greca dicta est ionica. scđo ibi. italicū
ergo genus. i. psequitur de pñis vtriusq. generis
et pmo de genere italico cuius pñm fuit pythagoras
sanius id est de samo. nam s. m eurt opū libro primo
tar quinz supbi septimi regis romanoz. tpi. pñca
goras pñus claruit. qui de samo isula maris egei oī
undus coccone deguit. nouissime metba pontū adije
ibiq. sepultus est. De ipō multa scribit tullius libro
.xx. Et inter cetera dicit q. eius tanta admiratō fuit
ut ex domo ei. tēplū facerēt eumq. p deo colerēt
De ipō etiā plura scribit aug. infra libro .xvij. capi
tulo .xxv. et .xxvij. de pegnariōne vero eius pp̄ fa
pientia acquirēdā scribit valerius libro .viij. ca. .vij.
Quo vero seipm pñm noīauerit pñm scribit diffulius
tullius de tusculanis qmibus libro .v. dande agit s.
genere pñoz. iomeo macpiens a tha letē qui fuit de
septē sapientibz qui s. m belmandū flozuerūt tpe tul
lij seruilij qui fuit sextus rex romanoz. fuerit autē
hoj septē. thales melosius. solon athemienis. picatus
mitelenus. chilon lacedemonicus. theobolus lidius.
piandrus comitibus. et brias p̄reueus. de istis vero
septē sapientibus tractat aug. infra libro .xvij. ca.
.xxij. et .xxv. Inter hos vero septē solus thales pñs
erat. An vero ex vita et quibusdam pceptis res
de viuēdi ab ipis datus sapientes dicti sunt. thas
les vero fuit plus tam naturalis q. astrologus. de
quo narzat apuleius in libro methamorphos. q. i
senectute adiuuent quozens sol m magnitudine sua ar
culum suū meratur. qđ cū do cuisset mandratū pñm
semet ipē noua inuentōne delectatus optare iussit
quā vellet mercedē. p tantō documēto sibi repēdi
rēdit thales. satis mibi est mercedis si id qđ a me dis
dicisti cū pferre ad quospiā ceperis tibi nō ascripse
ris. sed eius inuenti me potius q. alij reprotē p̄dicat
ueris. dicit vero hic aug. q. mibi et diuina mēte huic
mūdo p̄posuit. q. sez. pudentiā diuinā negauit. De
fecit successoz. suus anaximander cui successit anaxime
nes. de hris duobus loquit aug. infra libro .xvij. ca.
.xxv. fuit autē alius anaximenes orator. qui fuit magi
ster alexandri magm in arte oratoria. s. de illo nō fit
hic mēto. Anaximenes successit anaxagoras. s. s. m eu
seliū fuit circa illud tempus quo pñm valerius libro .viij. q.
rūt habere osiules de quo dicit valerius libro .viij. q.
post longā pegnariōem p studio sapie m pñam re
uersus cū possessiones suas desertas videret. nō essem
inquit saluus ego nisi iste pissent. De ipō legitur in
libro de moribus pñoz. q. cum p illa pegnariōne a
quodā crimaretur dicente sibi. nō est tibi cure pñia
tua. extento brachio. ostenso celo ait. ymo admoduz
pñia mea cure est. dicit vero aug. infra libro .xvij. ca.
.xxij. q. ipē athens reus factus est. quia dixit solē la
pidem ardentē esse. Et sicut dicit boecius pmo de oso
latōne veneno dato oñje. Sciendū est em q. athemē
seō solem deū esse. credebant et ideo turbabant oīra
ipm. Pyogenes vero fuit anaxagore. o discipulus
nam ambo fuerūt anaximenes auditoz. es. habuit tamē
dyogenes aliū magistrū in rethorica. s. anti stenem
ut p. p ieronimū libro .ij. oīra iouimanū. Iste dyoge
nes dicitur esse cynicus. i. caninus qz publice vtendum
esse vrozibus docuit. vt patet infra libro .xij. ca. .xx.
Iste s. m eusebiū anno artaxerxis scđi .xij. agnoscitur.
Constat autē ipm fuisse tpe alexandri magm. vt patet
p ieronimū libro .ij. oīra iouimanū et p belmandum
libro .xvij. et valerū libro .o. iij. Et etiā fuit tpe plato
nis. vt patet p tertulianum in apologetico. De ipō

multū scribit ieronimus libro octava iouinianū. et in eis
 cetera dicit q̄ cum iam senex ad agonē olimpiciū p̄ge
 rec. et febr̄i p̄ viā corruptus in crepidie vie accumbes
 ter. amicis volentibus eū in iumentū aut vehiculum
 tollere nō acquieuit sed trāsiens ad arboris vmbriam
 dixit eis. abite queso. hoc me nō victorē habebit aut
 victū. si febr̄e vi ceto ad agonē veniā sime vicetis fe
 br̄is ad infernū descendā ibiq̄ p̄ noctē eliso gutture
 nō tam se mori ait q̄ febr̄e morte excludere. Anarago
 re vero successit auditor eius archelaus. archelaus hō
 auditor fuit socrates ut dicit hic aug. qd̄ est mirabi
 le quia sicut colligi potest ex cronico eusebii socrates
 mortuus est anteq̄ clar⁹ habere d̄pogenes p̄ duos
 annos. Item s̄m ieronimū libro. iij. octava iouinianum
 socrates docuit antisthenē. antisthenes vero o rthorica
 fuit magister d̄pogenis. ex q̄bus patet eū fuisse pos
 sessorē socrate. Et ideo vel erant duo d̄pogenes. vel
 d̄pogenes diu vixit. Et sic p̄nt ea que de eius tpe n̄ as
 naragore et socrate dicunt esse vera. vñ d̄pogenes
 qui fuit discipulus anaximemis ut sup̄ dictū est h̄ erat
 tantū vñ d̄pogenes vixit p̄ tpa hoz. p̄hoz sibi sic
 ecedentū videlicet anaximemis anaragore. archelaus so
 cratis platonis et vsq̄ ad tpa aristotelis qui alexan
 dri magni fuit magister. Habuit aut̄ et socrates mag
 gistrum alium. s. gorgia. vt patet p̄ tullium in libro
 de senectute.

Socrates ergo p̄mus r̄. In hoc ca. iij. b̄tus aug.
 agit de socrate p̄ho qui fuit magister platonis q̄ s̄m
 eusebii anno artaxerxis .xl. s̄mone plurimo celebraz
 batur. de cui⁹ tpe facit aug. infra li. xvij. ca. xxxvij.
 mentōem. Facit aut̄ aug. in hoc ca. tria. q. pmo agit d̄
 a. Doctrina. fuit aut̄ s̄m aug. ethice. i. mortalitatis p̄b̄ie
 p̄mus iuentor. cui cōcordat hugo libro. iij. didalcolia
 dicens q̄ ethice iuentor socrates esse d̄r q. de ea. r̄. iij.
 libros s̄m positūā iusticiā scripsit. de ip̄o narrat
 Agellius libro p̄mo q̄ dicebat multos homines p̄p̄tē
 velle vivere vt ederēt et biberēt. se aut̄ edere et bibē
 ut p̄ueret. Ieronimus hō octa pelagianos libro. iij.
 dicit q̄ p̄bi de socrate gloriā eū semp̄ eundē vultū
 habuisse. Tertulian⁹ hō i apologetico s̄ ip̄o narrat
 sic. Socrati d̄mōniū a puericia adhefisse dicit. vnde
 socratis vox est. si d̄mōniū p̄mittat deos negabat.
 quē tñ apollo sapientissimū esse cecinit. Lactani⁹ ve
 ro libro de falsa sapientia narrat q̄ socrates nihil sci
 re dixit. nec hoc ip̄m q̄ nihil sciret. Sed ibi. vnde
 et occitatus r̄. agit b̄tus aug. d̄ morte eius. Vbi sc̄z
 dum q̄ sicut narrat tertulianus socrates in otumeliā
 deoz querū. p̄cūq̄. et canes degerebat. et p̄p̄tē
 d̄natus est. quia deos destruebat. tñ postea atheni
 enses penitentes eius crimatores afflixerūt et ymagi
 nem eius aureā in templo collocauerūt. recisa damna
 tōne in testimoniu socratis mortuus est s̄m valerium
 libro. iij. potōne veneni de manu carnificis accepta.
 post q̄ athenienses tr̄stē de eius capite sententiā tus
 lerant. vnde dicit eusebi⁹ anno artaxerxis sc̄bi. r̄. so
 crates venenū bibit. Mortuus est aut̄ s̄m vincenium
 in speculo anno eratis sue. lxx. De ip̄o vero dicit aug.
 in libro de vera religione sic. Socrates eū p̄ho simila
 tus venerabat. et post eius damnatōem mortēq̄ nō
 ausus est iurare p̄ canē nec appellare quēcumq̄ lapis
 dem iouē. sed hoc t̄mōdo memorie l̄scq̄ mandare.

Tercio ibi. tanta p̄elara r̄. agit de discipulis ei⁹
 qui duo fuerūt. s. aristippus et antisthenes qui se de s̄i
 mo bono in duas opinionēs diuiserūt. nā aristipp⁹ s̄i
 mū bonū posuit voluptatē. et alius virtutē. de q̄bus
 aug. infra libro. xvij. ca. r̄. facit mentōem. De aristip
 po vero narrat in libro de moribz phoz. q̄ vitup̄a
 tus aliq̄ vt̄zime viueret r̄dit. Si s̄ malū esset
 nō vt̄q̄ ager. s̄ i festis deoz. Ingressus vero q̄nq̄
 domū meretricis ignorat̄ viso scorto statim p̄s
 eris vero qui eū erāt erubescēte eo dixit. Intare
 illuc malū nō est. s̄ nequire exire. Itē q̄dam dicēte s̄i
 bi. homines te contemūt. et illos asini inquit. s̄ nec illi

afmos nec ego eos curo. De antisthene dixi in capto
 p̄cedenti q̄ fuit magister d̄pogenis. Itē vero ant
 sthenes sicut narrat ieronimus octa iouinianū cū glori
 ose docuisset rethoricā et audisset socrate. dixisse se
 ad discipulos suos abite et magistru querite vob̄ ego
 iam repi magistru. statimq̄ venditis que habebat et
 publice distabuts nihil sibi plus q̄ palliolum reuua
 uit. Innumerabiles libros scripsit alios philosophi
 co alios rethorico genere. Habuit etiā r̄ aliu discipu
 lum noie phedrone sibi et platom valde familiarē.
 cui plato intulauit libru. de immortalitate scriptū sic
 dicit Agellius libro. ij.

Sed inter discipulos socratis r̄. In isto ca. iij. in
 capit b̄tus aug. agere de platone n̄ facit in B ca.
 tria. q. pmo ostidit quō plato in sc̄ia p̄fecit. sc̄o q̄
 modo doctrinā suā tradiderit. ibi. quid aut̄ i h̄is r̄.
 tercio quid de eius doctrina et dictis suis s̄io opi aus
 gustimus mferendū iudicauerit. ibi. Et h̄is tamē que
 r̄. Natus est plato s̄m eusebii anno. iij. d̄n̄ nos
 tbi. s̄. anno ab octu socratis. r̄. de cuius natuitatis
 tpe facit aug. infra libro. xvij. ca. r̄. mentōem.
 De ip̄o vero dicit ieronimus libro p̄mo octa iouimas
 num. q̄ s̄m s̄p̄us nepos platonis et q̄dam alij scrip
 serūt in laudē platonis matrē eius fantasmate apollis
 mis op̄zellam fuisse et sapie p̄ncipē non aliter m̄h̄ ptu
 vir gims edū arbitranē. hic s̄m apuleiū libro de mo
 ribus et vita platonis aristoteles notatus ē. pater ve
 ro eius ariston de genere neptum fuit. mater vero ei⁹
 a solone sapientissimo traip̄ origiē. floruit vero s̄m
 eusebii anno artaxerxis sc̄bi. xvij. De p̄grinatōe
 vero eius p̄pter sapiam acquirēdā. de qua loquitur
 aug. etiā valerius libro. vij. ca. vij. facit mentōem. Sa
 tis exp̄zesse eam deseribes. de ip̄a etiā fac̄ ieronim⁹
 mentōem in p̄logo bible sic dicens. plato eḡiptū et
 architā talentum. eandēq̄ or̄ ita sic que quōdam
 magna grecia dicebat laboriosissime pagrauit r̄.
 Quantiū vero ad modū tradendi sc̄iam suā sciendū q̄
 in libris suis semp̄ introduxit socrate vel alios loquē
 tes et nunq̄ seip̄m. et ideo quid ip̄emet. de h̄is q̄ tra
 dat senserit nō est facile sc̄re q̄ libris suis. Et similit̄
 sicut dicit helmandus. ostendit sua fuit libros suos
 intulit nōibus magistrorū suoz. vel alioz q̄ ma
 gistros suos docuerūt. hinc sunt libri eius appellati
 thimeus. phedron. gorgia. pitagoras. Cetera hui
 us capituli satis patent.

Ergo plato r̄. In hoc ca. v. b̄tus aug. incipit
 p̄ferre p̄hos platonē eos philosophis alijs oñ
 dens eos excellere in sc̄ientia naturali et specialit̄ in
 caput in hoc ca. p̄ferre doctrinā platonicā de deo om̄i
 bus theologis h̄oim fidē r̄p̄i nō habentiū. Et fac̄ in
 hoc ca. duo. q. pmo p̄fert eā theologie fabulose seu
 thiatricē. et etiā theologie cuius quaz. vtrazq̄ sup̄
 in duobus libris p̄cedentibus ē rep̄obata. vbi et do
 ctina var. om̄is s̄ p̄ totū rep̄obata est. Et de libris
 nune p̄p̄lij quos de d̄ns scripserat sepultis et obus
 stis. postmodū dictū est libro. vij. capitulis. r̄. iij.
 et. r̄. xv. In eplā vero alexandri sit mentō de fauno et
 p̄ico de q̄bus supra libro p̄mo ca. iij. dixi. Item sit in
 ea mentō de enea. de qua titus liuius de v̄bis origie
 libro p̄mo dicit q̄ apud flumiū minuchiū. p̄ deo colit̄
 quē mole deus indigentē vocant id est iouē de hoie
 factum. nam d̄m indigentēs vocant̄ d̄m de hoibz facti
 de cuius deificatōne facit aug. infra libro. xvij. capi
 tulo. r̄. mentōem. Item de romulo de quo deificato
 dictum est sup̄ libro. ij. ca. xv. Item de hercule q̄ fuit
 thebanus et de thebis cum soc̄is suis trāsitū i hispa
 niam qui cum s̄ hispania reuertere ē ve veniret ad lo
 ca illa italie vbi euander eo tpe habitauit interfecto
 caco qui boues suos furatus fuit sicut narrat titus li
 uius de v̄bis origine libro primo. euander eū filium
 souis saluat dicens matrē suā que carmentis vocaba
 tur veridicam et interpretem d̄voz. cecinit q̄ esset au
 āurus numeruz celestiu ibiq̄ statim deificata est ara

herculi. ubi postmodum sacra herculis a romanis celebrata sunt. apud alias etiam gentes. et et strenua et mira opa que gessit. p. deo habitus est. Sciendum tñ qd multi fuerunt hercules sm aug. infra libro. xvij. ca. xij. De hercule vero dicit aristoteles libro de pblematis sic. Quicquid excellentes fuerunt viri. aut sm phia aut politica. aut poe sim. aut arte s. vocent melancoli c. et em hercules fuit huius nature. et occupantur ab egritudinibus que sunt a nigra colera. ideo egritus dicitur epiloni coz. ab hercule denotant anti qui sacruz morbu et herculeu. Item fit hic mentio de escolas pio. de quo sup dictu est libro. iij. ca. xvij. Item de libro id est bacho qui fuit etiam thebanus et vltq ad fines indie penetravit. et docuit mdes vites colere. a facere vinu. ppter qd deus vini dicitur est. hic fingitur fuisse filius iouis ex semele. fuerunt tñ multi libertas tres sm aug. infra libro. xvij. ca. xij. Item facit mentioem de tandaris fratribz id est castore et polluce. qui fuerunt filij lede vporis tindari quozz foroz fuit belena. cuius raptus fuit causa belli troyani. finguntur aut fuisse filij iouis ex leda sm vna fabula. sm aliam vero fabula belena et pollux fuerunt filij iouis a imoz tales. Castor vero fuit filius tindari a mortalis cuius mo: re frater suus sua morte redemit. Vñ duo sm hy storiã vera cū audissent sorore suã raptã ab alexãd: o filio pami mfectu eū nauigio. h cū in portu quodam soluisent nauigiū nuscq. aparuerit vnde creditu fuit eos fuisse iter deos translatos. De alijs vero dijs mas iotibus. sioue quondã rege crece et iunone que s. sa mo insula oriunda fuit et alijs de qbus tractat cicero de tusculanis qmibus. et hic facit mentioem aug. di/ ctuz est sup in multis libris. Nũo vero varo conatur eos ad ptes mundi referre. patet sup in libro. vij. et .vij. Scdo ibi. h alij qd ph: i. p. fert aug. doctina platonicoz. de deo theologie alioz. phoz naturali et facit duo. nam pmo ondit qno alij ph: a phis plas tonicis differant ponentes dei corpus esse. et patet satis ita. scdo ibi. h ij et ceteri similes zc. ondit eozuz cecitatẽ et ignozantia. et facit etiam hic duo. q: pmo reprobat generaliter omnes q ponunt deũ esse cozp9 scdo specialiter eos qui posuerunt deũ nõ esse cozp9. h eiusde nature cū aia humana. ibi. Cedant et illi zc. Et est sciendũ q istoz. erãt duo genera ut p3 p h d ozz libro. vij. et h mologiaz. qd etiã aug. h inuit. nam qdam posuerunt aim in hoibus emanentẽ esse deuz. ve pitagoras. Cui oco: dat illud carbomis stoyci. Si de9 est animus nobis vt carmia dicũt. hic tibi pcpue zc. Alij dixerunt mentẽ solutã vt cicero. et hos reprobat aug. hic dicens. Sed dicunt cozpore zc.

Uderit ergo istu ph: i. In hoc ca. v. ondit beatus aug. quõ platonicus puenet in noticiã dei. et facit in hoc ca. duo sm duas vias quibus in noticiã dei puenerũt. quaz pma est p viã causalitatis. scda est p viã eminentie. scda ps est ibi. Considerauerunt aut qd quid zc. et p3 intentõ beati aug.

Quod aut atinet ad doctrinã zc. In hoc ca. vij. p fere beatus aug. platonicos alijs phis in scia loy: cali seu ratõ nali. et facit in hoc ca. tria. nã pmo ponit illud in quo quemiũt alijs ph: i. tam epicurei q stoyci scdo quia stoyci videntẽ logicã seu dyaleticã p19 ama re q epicurei otra ipos arguit et eos spãlter impio bar. ibi. ubi ego multũ zc. tercio vero ponit platoni coz. sententiã ibi. Vñ vero quos merito zc. et patz fa/ tis mentio aug.

Reliqua est ps moralis zc. In hoc ca. vij. beatus aug. apat platonicos et pferet i scia morali alijs phis. Et quia vitimus finis et summũ bonũ se habet in moralibus sicut pna pium. ideo in hoc ca. ondit qd circa hoc platonicus melius senterũt q alijs. et facit i b ca. duo. q: pmo ondit diuersitatẽ opinionoz. circa finem vltimũ eoz. qui posuerunt ipm oñstere in fruitõ ne alicuius bom creati. Et h eoz. snt opinionones multz te valde vt patet p aug. infra libro. xij. ca. pmo. tam

reducunt ad tres tñ in genere. quaz distinctõ sic accipitur. q: nullus phoz. posuit finẽ vltimũ oñstere in bonis exterioribus puta in diuitijs et honoribz et hmoi. h solũ in interioribz que vel sunt bona i mcoz potis. vel bona aie. vel bona totius homis opofiri ex cozpe et aia. et sm hoc tria tripliciter opimati sũt. Sciendũ est tamẽ hic qd p ipm corpus in pposito si intelligit ipm corpus. put distinguitõ tra ipm vel mentẽ. sed corpus in pposito icludit appetitũ sensitiuũ Epicurei ergo posuerũt vltimũ finẽ in bono cozpis. quia i voluptate. Stoyci in mête q: in virtute et i bono rõmis creato tñ. Peripatetici duplicẽ posuerũt felicitatẽ. s. otemplatiuã et actiuã. actiuã posuerunt in bono cozpis a aie. i. totius hois opofiri ex vtroqz. Scundo ibi. cedant ergo hys oes zc. pferet opinionõẽ il loz. q posuerũt summũ bonũ esse fruitõẽ dei qles fuerũt platonicus. nã patz in sequenti ca. Et infra. Alio

N loco zc. s. infra libro. xij. ca. xij. et ca. xij. Vñ satis fit zc. In b ca. ix. ondit beatus aug. quõ ad philosophos debet se habere xpiani eos. s. cauendo vel nõ cauendo. Et q: in bono qd a deo eis reuelãte acceperũt cauendi nõ sunt. in malicia vero cauendi sunt ideo facit in hoc ca. duo. pmo em ondit quõ qdaz eoz. de beatitudine et sumo bono recte senserũt. sicut platonicus a qunqz philosophis eis osenserũt. siue fuerit ionici siue italici quoz. vtriqz i greco philosophati sũt. et nõ in latino. nã etiã vltq ad pntem diẽ ph: aliq in italia que quondã magna greca vocabat vulga/ te grecũ habent. et eodẽ modo est siue fuerit atlanti a. s. habitantes i africa iuxta montẽ atlantẽ. siue libi/ es id est de libia. que est pincia africa. et qngq pom tur. p tota africa. sed vnde cūq fuerit et quocūqz no minent si senserũt sicut plato. s. q beatitudõ cõsistit i fruitõne dei recte senserũt. et i hoc non sunt a xpianis vitandi. Scdo ibi. qnis em homo xpianus zc. ostendit in qbus philosophi sũt vitandi. nã aliq philosophi erũt aucterũt tam in oñmõne dei et sumi bom q in eius cultu. et h ij sunt de qbus dicit aplus ad coloz. ij. ca. Caute ne quis vos decipiat p philosophiã quo ad pmiũ erõz. et manẽ seductõem sm elementa huius mundi quo ad secundũ erõz. nam q seductõẽ intantuz vt lapides et bestias et cozpa a alia colat erãuerunt elementa mudi. Sed alijs philosophi licet erãuerunt scdo mõ. nõ tñ pmo sicut platonicus et eis similes. vnde de platone dicit aug. de vera religione q vltqz adeo puer sam tempoz. suoz. tumuit opinionõẽ. vt phibeatẽ sacrificialẽ nature. ideo quo ad scdm vitandi sũt. Con tra istos philosophos infra libro. xij. et sequentibz disputandum erit.

Nec si has eoz. zc. In hoc ca. x. incipit beatus aug. assignare causas quare potius cū platonicis q a alijs disputare pponit. Et tangit in b ca. vnã causã di cens qd causa nõ est quia ipi soli qui grecũ loqueban tur poruerũt ad veritatẽ appropinqre. nam hoc potu erũt philosophi cuiuscūqz gentis h causa est q: eoz lre sũt notiores. et patz ieremo aug. in b ca.

Mranẽ aut qui zc. In b ca. x. assignat duplicẽ cãz quare magis cū platonicis q alijs philosophis vult tractare. Est aut hmoi causa. quia plato videret lras sacras legisse. et quia oñstet ipm ad ea que in lris sacris habemus xpianus accessisse. et facit in b ca. duo. q: pmo ptractat opinionõẽ dicentiũ platonẽ et phis vel scripturis sacris ea que docuit didicisse. Scdo ibi. sed vnde cūqz zc. ondit qd siue illa opimo sit vera siue nõ. tamẽ cum platonicis potius est agendũ merito q cum alijs. In pma pte facit tria. nam pmo ponit opi/ nionẽ quandã habentẽ duas ptes sub disunctione scz vel qd plato in egipto vident et audierit ieremiã. vel qd nõ viderit nec audierit eum sed tñ ex libris ieremie vel alijs libris sacris aliqua didicerit. quã opinionõẽz ponit etiã alibi aug. s. libro. ij. s. doctrina xpiana. Scundo ibi. h diligenter zc. reprobat vnã plato audierit onis tãq. falsã simpliciter. videlz qd plato audierit

non sunt mediatores qui pces nras dijs offerunt. et e
ista ratio pma qua facit ad eandem oclusionem quous sit i
hocca. scda. qz in pcedenti capitulo vna fecit. ro aut
qua facit hic satis patet.

Uenim vngens causa zc. In hoc ca. xx. adducit
brus aug. quareta rdem ad pbandū qz demones n̄ sūt
mediatores iter nos et deos. et pbat hic causaz possi
tam supra ca. x. viij. que mouit apuleum et alios ad h̄
ponendū videlicet quia nō omiscntur homib9. hoc
reprobatur aug. quia ipi ponūt qz demones omiscntur
dijs et eōuerso. ergo ponere qz nō omiscntur cū ho
minibus derogat sanctitati deoz. qz h̄ est ponere qz
omiscntur et nō hominib9. et patet totū.

Sed nimis tante huius zc. In h̄ capitulo. xxi. bea
tus aug. arguit adhuc otra eos qui ponūt demones
nostros mediatores. et facit in hoc ca. duas rōnes qz
eum pma est quia. quā iam fecit otra eos. faciūt ei
demones mediatores quasi nūcios qui deos ignozan
tes facta hoim instruant. qz sunt p̄m qui hominibus
dij vero vero distantes. nam demones sunt in aere et
dij i et here. qz vero dij curā habēt hoim. ideo opoz/
tuit eos sic instrui. et otra hoc arguit aug. qz dij aut
agnoscunt animos hoim. et demones abiqz omi iudi
cio corporali. aut nō. Si sic. ergo n̄ indiget ad agnos
cendū voluntates hoim ministerio demonū tanq̄ ma
gis p̄m quo zc. Si nō. sequitur duo absurda. p̄mum
est qz tunc magis est notus dijs demō mal9 p̄m cor9
qz homo p̄ bonū aim. Aliud est qz tūc possent dij a de
mombus decipi. qz tūc n̄ possent dij scire an signa cor
poralia qbus eis facta nra nunciāt. o cordent cū inter
ozi oceptu mētis ipsius demoms et ita nō possent scire
an demones mērent. Scda. vero rōem huius capis
tuli id est septam in vniuerso ponit ibi. vellē aut istū
zc. et fundat sup discordia que est inter platonē et de
mones. nam plato voluit de ciuitate poetas qz demo
nes ludis scenicis colūt expellere. demones vero qz lus
dis scenicis delectant. voluerūt eos in ciuitate retinē.
plato vero dijs fauet. qz nō vult qz p̄ poetas de dijs
singantur crimina. nec qz crimina eoz ficta in scena adū
centur. ppter qd arguit p̄ locū a diffinitōne qd rōnes
hui. Quent em̄ a demomb9 quantū ad istā discordiam
que nūciant dijs. an videlicet nūciant eis tā factū pla
tonis et factū suū p̄m an venturū. qz voluit qz deos
lateat tota ista discordia. an factū platonis et nō suū
an suū et nō platonis otra que oia arguit brus aug.
et patet satis intentō ipsius.

Ouia igitur nihil horum zc. In h̄ ca. xxij. ocludit cō/
clusionē suā in q̄tuor capitulis pcedentib9 itens
tam. videlicet qz demones nō sūt nobis pferendi. nec
nra mediatores. qui ad deos nras pces ferant. et qz ad
nos deoz suppetias. i. petita auxilia referūt. Et facit
hic duo quia pmo ocludit ex dictis qz ppter locū supe
riorē nō sūt nobis pferendi tanq̄ meliores. pmo eō
uerso hoies boni eos supant. Scdo ibi. h̄ multis plas
ne zc. assignat causam quare multis hoibus dñantur
nō em̄ est causa qz ipi sūt hoib9 meliores. vel loco al
tiores. sed qz hoies se pmittūt ab eis capi et seduci. qz
rum aliqui credebāt demones deos esse. Ah̄ vero h̄
hoc nō crederet. tñ sic suū est eis. et sic seducti sūt a
demomb9 vt crederēt eos esse meliores et benefactos
res hoim. quos licet crederent nō esse deos. tamē non
audebant dicere eos non esse di gnos cultu et honore
diuino.

Nam diuersa s̄ illis zc. In hoc ca. xxij. incipit brus
aug. p̄ seq̄ dicta hermetis et termegistri s̄ dijs mul
tis. fuit aut iste hermes egiptius natione. et fm huz
gonez floziacei. successit apulcio. qd em̄ n̄ o cordat cū
augustino ista lib. 20. x. viij. ca. viij. et ca. xxij. nisi plu
res fuerint termegistri. fuit em̄ prior platonē. Cons
stat tamē qz mercurius qui scripsit lib. de o stellarō
ne fuit posterior plotino. et p̄ osequēs platone. Est
aut hermes in greco idē qz mercurius in latino. ut p3
sup lib. 20. viij. ca. xij. dictus est aut termegister fm

p̄ h̄ ozo. lib. 20. viij. et h̄mologiaz. a multitudine et ma/
gnitudine scie. quasi ter maximus de cuius libris dicā
infra capitulo vltimo. Reprobata ē doctrina termegistri
lei de dijs. hic incipit agere de doctrina termegistri
et facit in hoc ca. tria. qz pmo ponit dicta eius quib9
apparet quō ab apulcio discrepat. nā apuleius posuit
demones nō esse deos. sed eos medios iter deos et ho
mines. Termegister autē dicit eos esse deos. et hoc in
libro quez scripsit ab eclepiū. vbi docet ipm. qz deus
dedit hoibus mirabilē potentia. vt. s̄. possent facere
deos. qui dij fm ipm sūt h̄i qui colunt in simulacris.
nam simulaera sūt quasi corpora eoz. qbus spūs mi
rabili potentia hoibus data sic alligant. vt sint quasi
aie illoz. simulacra hoib9. et patet satis hoc ita et inten
tio augustini. Scdo ibi. et tñ qm p̄sare cuncta. zc. po
nit dicta eius qd sūt p̄dijnt destrudōez ydoloz. egi
ptioz. que postmodū p̄ xpm facta est. vbi oñdit bra
tus aug. qz talia deplorado dicebat et quo spiritu ta
lia dicebat. et quo spiritu talia predicabat. et patet
oia. De verbis autē eius ad hanc materia ptinentibus
plus dicit infra ca. xx. viij. Tercio ibi. post multa ei zc.
ponit dicta termegistri qbus erroz magnū eoz. qui
deos faciūt ofiteitur que dicta aug. magis p̄sequitur
in sequentibus.

Quonia ergo zc. In hoc ca. xxij. p̄tradat augu/
stinus dicta termegistri. et facit hic duo. qz p̄
mo p̄tradat ita dicta eius in pcedenti ca. recitata. se
cundo ostendit termegistri ratōnabili9 dijisse qz ap
puleiū qd ad aliqua ibi. deos ergo tales. In pma ho
p̄te facit tria. nam pmo oñdit qz tertiū dictū termegi
stri dictū suū p̄mum destruit. et patet ita. Scdo ibi. h̄
em̄ tactis. zc. oñdit qz nō est necesse nobis otra ipsū
arguere. quia satis destruit dicta sua p̄tia. et patet
totū. Tercio ibi. nisi quātās possumus grās zc. oñtē
dit qz deo sūt a nobis grācie referēde qui p̄ thesum
adimpleuit qz termegister in suo scdo dicto de deoz
destrudōne p̄dijnt. Et facit hic duo. quia pmo ostens
dit qz nō solum in egipto sed etiā alibi in mudo destrus
cti sūt dij. ad quod clarus videndū. psalmū nonage
simū quātūm in quo hoc p̄phetatū fuit exponit. et p̄
tet mētē aug. Scdo ibi. qui ergo doluit venturum
zc. oñdit quō diuer simode p̄p̄e sancti. et termegi
ster affert et̄ cit ca. ea que p̄dijnt. et patz totū.
Et infra. Deos ergo tales zc. hic oñdit qz quantum
ad aliquid ratōnabili9 dijnt termegister qz apulci9
in h̄ qz nō posuit deos qz ab hominibus dijnt fieri eē
mediatores iter nos et deos. sicut apuleius posuit de
mones mediatores iter nos et deos. et qz in hoc ratō
nabili9 dixerit. pbat tripliciter. pmo qz isti facti sūt
ab hoibus licet in rei veritate sint demones. ergo nō
est veri simile qz plus possint apud deos quos deus fe
cit qz homo qui eos deos fecit. scdo quia habēt mores
turpissimos et pessimos. tercio quia hoies licet ma
li et ydolatre sūt adhuc sūt dijs illis. i. demombus
meliores. i. minus mali. vnde isti scz demones cū dijs
a deo factis quos nos bonos angelos vocamus nullā
oīno habent amicitiam zc.

Nullo modo zc. In hoc capitulo. xxv. ocludit bea
tus aug. ex p̄s oñsis qz ad beniuolentiā deoz. a
deo factoz. i. sanctoz. angeloz. nō possumus p̄ mes
diatōem demonū puenire. et patet totū.

Ane est aduertendū zc. In hoc ca. xxvj. p̄tradat
brus aug. verba termegistri qbus p̄dijnt delu b̄oiz
et ydoloz multitudinē memoriā martirū successuram
Et facit in hoc ca. duo. pmo em̄ oñdit quō verba eius
que hic ponit licet vera essent. tñ ad hoc vidēt. pla
ta et eo modo. p̄bata vt in mētibus infidelū falsam b̄
p̄p̄iam opinionē generatēt. videlicet qz p̄p̄iam colūt
hoies mortuos tanq̄ deos. et patet ita. Scdo ibi. tan
ta em̄ hoies impij zc. ostendit qz illud quod falso cre
bant infideles de p̄p̄iam sit vozz de ipis infidelibus
quia ipi infideles in rei veritate credūt deos qz sūt
homines mortui. Et facit hic duo. quia pmo oñdit h̄ qd

Et cum est p varione qui dixit omnes manes .i. aias
defunctoz estimari deos. qd pbat p hoc qz eis ex his
benē ea q solis dijs exhibent. sic ludi q funebres a fu
nere dnt in honore eoz. celebrant qles celebravit in
honore patris sui enas. sicut dicit virgilius libro. v.
enados qd est diuinitatis maximū mdiciū. dicit autē
aug. hoc fe obmittere qz circa is nō mēdit pncipalitē
in histerē. Et ē sciendū qz nō solū celebrabāt eis que
sunt signa magne leticie ex aiarum deificatōne. pueni
ent s. h. etiā eis sacrificabāt. sicut de piro patuit filio
achillis. qui eis patris sui poligenā filiā pami regis
quē ipē interfecerat ad sepulch. iū imolauit. Et de dy
done narrat virgilius libro. iij. enados. qz templum
constituerat sicheo marito suo defuncto. qd mira bilis
honore celebrat. Etā enas aie pns sui sacrificabat.
vt p3 virgiliū libro. v. enados. et modū aiabus sas
crisicandi pms in italiā intulit. sm ouidiū libro. ij. v.
fastis. Ali etiā qui apud deos diu paten vocabant. p
magna pte erāt hoies de parctela sua. Sed ibi her
mes ipē ē. ostendit idē p dicta termegistri videlz p
qruoz dicta eius. quoz pms est v. esculapio qui fuit
auius asclepij quē dicit coll. p deo. qui in rei veritate
fuit homo et magnus medicus. nam sm pldoz. viij.
libro ethimologiaz. aphauit scientiā medicine. a ms
uenit media nā experimentalē. de quo didū fuit sup li
bro. iij. ca. xvij. Scdm dictū eius est de mercurio auo
huius termegistri. qui et habitus est. p deo m cui
tate que dicit hermopolis. i. hermetis ciuitas. nā po
lis grece ciuitas est latine. hermes. ho idē est qd mer
curius. Tamē dicit hic aug. qz pms de esculapio non
fuit dubiū qui fuisset hō. tñ de hermete creditū erat
qz nō fuisset homo. s. oino iustalis. cū tñ iste termes
loquit nepos ei⁹ testet qz ipē fuit homo. Sed aliqui
dicūt qz ille mercurius nō fuit auius termegistri. s. de
hoc nō est curandū qntum ad apostetū pnter. qz salē
de isto dicit termegister qz ipē fuit homo et postmo
dum habitus est. p deo. Est autē hic sciendū qz rei
veritate plures fuerunt mercurij seu hermetes qz isti
duo scz qz hermetes termegister et mercurius maior q
fuit eius auius scz patremus. nā arthlas magnus astro
logus fuit eius auius marcerius. vt patet p beati au
gustiniū infra libro. xvij. ca. xxxij. Et iste mercurius fu
it tpe quo moyses duxit filios israel de egipto. vt patet
infra libro. xvij. ca. viij. qz ait fuerunt plures qz pte
dicti duo videt. nam vnus fuit oshiarus oshis vt p3
ca. sequenti. ille vero neuter istoz fuit. qd ex hoc p3
quia yhs que fuit vroz oshis. vt creditū fuit filia ina/
chi pmi regis arguoz et tpe pfaac ptiarcthe sm au
gustiniū infra libro. xvij. ca. iij. Patet qz qz iste mer
curius nō fuit aliquis pbdioz duo. cū inter pfaac et
moysen fluxerūt fere anni. cccc. sm pldoz. libro. v.
ethimologiaz. Item fuit vnus mercurius qz litam
inuenit. et fuit sm pldoz. libro. v. ethimologiaz. tē
pore gedemōis iter quē et pfaac fluxerūt plus qz octim/
genta anni. et inter gedemōē a moysen anni pl9 qz du
centi. et ita videt etiā iste fuisse alius a pbdioz tribus
Et forsitan pms istoz. duoz. de qbus iam dixi. vltio
tanto tpe pcessit alios duos qz excedent a memorijs
hoim qlis fuerit. vnde crebatē n fuisse homo. fuit autē
et vnus mercurius qui scz sit libū de ostellatōne. qz
ostat posterioze plarone fuisse et p osequens nō fuit
aliquis pbdioz. Tercū didū term. gisti est de pside
quondā regine egipti. que alio noie po appellata est.
s. qua dixi sup libro. vij. ca. x. quā etiā deā facit. Quae
tū didū est de dijs ab hoibus factis quos dicit habē
corpūs videlicet ipm simulach. et aiam videlz de
monē. vult em qz demones hmoi fuerint aie mozeuoz
vnde dicit ciuitates denoiari ab illis hoibus quozuz
aie ibi colunt. et s. p3 et hermopoli de qua iam didū
est. dicit tñ ieronimus circa iouinulū libro. ij. sic. fin
gule pene in egipto ciuitates singulas bestias a mō/
stra vmerant. vñ apud eos vbes ex aialū vocabulo
nuncupantur. Et vt scruemus. quales semper egiptus

recepisset nuper ab adiam amasio vrbis eoz. antino
us didū est.

Nec tñ nos eisde martiribus ē. In hoc ca. xvij.
brūs aug. ostendit qz xpian oino aliter honozant
sanctos martires qz pagani deos suos. Et facit in hoc
ca. duo pmo opat honozē martirū ad honozē deoz.
scdō ponit oclutionē pncipalitē intentā in s. libro et
otnuat dicta in hoc libro ad dicenda in sequenti libi.
Quid ergo plura ē. In pma pte facit adhuc duo. qz
pmo declarat quō martires honozant et p3 satis lra
scdō ibi. nos itaqz martires ē. opat modū nostrum
honozandi martres ad modū quo pagani honozant
deos suos. vt sic et vnus honestate pateat alteri⁹ de
formitas. s. os em sanctos et sancte honozamus mar
tires. ipi vero imundos et imunde vt satis patz libro
ij. et in multis locis a lijs honozat. qd hic. pbat spec
aliter p pside quā termegister deam esse omemozat.
Nam de ipa multa mala scripta sūt in libris eoz. occul
tis. de qbus tñ leo pōrifer alexandriū magnū istruxit.
vt p3 in eplā quā olimpiadi matri sue scz hē. de qz epis
stola sup tādū est ca. v. et facit etiā mentem infra li
v. ca. x. De pside vero dicit hic qz cū ipa moze gē
tilium pentibus suis defunctis sacrificaret. qualē sas
crificiū vocāt parentale. vt patet p ouidiū libro. ij.
de fastis inuenit segetē ozdi quaz ofiri marito suo et
mercurio eius oshiaro demōstrauit. ppter qd voluit
quidā eam esse cererē que dicit pmo inuenisse frumentū
Et hoc qd hic dicitur patet p idem fuisse ante qz oide
um semiarē m egipto. Credit autē quidā mercurium
de quo hic fit mentō fuisse auium termegistri et scrips
fisse libū de ostellatōne. sed primū esse nō potest. vt
patet ex hys que dixi in pcedenti capitulo. et etiā ex
hys que aug. dicit hic. nā fuit otomporaneus y hidi. qz
pmo oideū m egipto inuenit. s. oideū fuit semmatuz
m egipto ante egressum filioz. israhel de egipto. vt
patet exodi. capitulo nono. Secundum etiā esse nō po
test. quia m libro illo omenatur plotinus platonic⁹
ergo mercurius qui librum illū scripsit fuit posteris
oz platone. dicit autem vincentius in speculo histos
riali. qz ipē termegister scripsit libū istum. Scripsit
enim tres libros qui habentur videlicet s. verbo ps
fecto m quo plura dicit de vngento filio dei. Item
de cōstellatione m quo fatalem necessitatez astruere
mittitur ad asclepiū nepotem esculapij. de quo sunt ea
que superius augustinus pertrahauit de dictis eius.
Sed tamen qz termegister scripsit librum de ostel
latione de quo superius dictum est non potest esse ves
rum. quia termegister sm augustinum infra libro de
amooctauo ca. xxxij. pcessit diu septem sapitēs gre
cie. liber vero de constellatōne scriptus fuit p9 tem
pora platonis vt dixi. Verum est autem qz termegis
ter scripsit duos libros alios superius nominatos. Est
etiā hic aduertendū qz augustinus inuit illis quod
dicit apulcius de deo socratis. videlicet qz erat vnus
demon esse fictuz ab hys qui tales deos faciūt. qz em
multos deos nō fecerit patet ex hys que de ipō supra
dixi ca. iij. Reliqua huius capituli patent.

1° noni

Bonos et malos deos ē. Dicit ipit
liber nonus m quo beatus augustinus
inquit an sint aliqui demones boni a
qbus sit vita eterna sperāda post mor
tem. intendens probari qz nulli tales
sint. Et continet liber iste xxij. capitu
la in quorum primo ostendit que sit sua intentio m s.
libro. et quia sua intentio est disputare s. demonibus
Deo m hoc capitulo facit tria. quia primo ostendit
quid vocauerunt demones hñ qui posuerunt quosdā
deos malos sicut labeo et alij. sicut patuit supra libro
ij. capitulo. xij. et libro. viij. capitulo. xij. Isti vero
crediderūt demones esse deos quosdā. Scdō ibi

Ubi autem qui omnes deos etc. ostendit quibus vocabatur demones platonici qui omnes deos bonos dicunt esse. Ipsi autem senserunt quod demones non fuerunt dii. Si me diatores inter deos et homines ut patet de apuleio super libro. viij. capitulo. xiiij. ubi disputatum fuit de hac questione cum apuleio. et in tribus capitulis sequentibus. Tercio ibi. Proinde hic liber etc. declarat mentem suam in hoc libro. videlicet quod intendit disputare de differentia demonum inter se.

Ubi plerisque enim est etc. In libro capitulo. ij. redit ad aug. causam quare vult disputare de differentia demonum inter se. et patet totum.

Ubi igitur est differentia etc. In hoc capitulo. iij. incipit beatus augustinus disputare de sua de demonibus et ponit verba apulei de ipsis. Et quibus patet quod demones quasi in solo id est in mari fluctuant agitati variis passionibus. Sunt enim oves id est oves et amatores hominum et misericorditer. quod indignatur. et aguntur id est tristantur et letantur. Sunt autem verba apulei ab illo loco. et hoc ferme etc. ubi. ex clusio. unde est in libro etc. sumpta ex libro de deo seratis quasi circa medium librum. Et patet totum capitulum.

Ubi sunt sane etc. In hoc capitulo. iij. beatus augustinus occasione eius quod dictum est in precedenti capitulo de passionibus demonum. incipit agere de passionibus quantum est necesse ad suum principale propositum. Et ostendit beatus augustinus in hoc capitulo quomodo concordat et philosophi sentunt de passionibus hominum. et facit duo. quia primo ostendit quomodo inter philosophos est discordia verbalis et apparens. nam peripatetici et platonici dicunt eam posse in sapientem cadere. stoici vero hoc negant quam opinionem stoicos imitatur se neca in epistola ad lucilium multis rationibus confirmare.

Secundo ibi. Hos autem id est stoicos etc. ostendit quod ista discordia non est realis quia in re concordat. Et facit hic duo. quia primo de ista discordia ponit sententiam tullii libro. videlicet tercio de finibus bonorum et malorum. circa medium. et libro. iij. circa finem. et libro etiam quinto de finibus. et libro primo de legibus. Et tangit tullium duplicem discordiam inter stoicos et alios. prima est de passionibus predictis. secunda est de bonis. quia stoici non concedunt quod corporis sint alia quia bona. nec etiam quod extra hominem sunt aliqua bona hominis. si ea quod peripatetici bona corporis et bona exteriora dicunt. se peripatetici vocant ea commoda. Et quantum ad verum sentit tullius quod non est discordia verbalis. Secundo ibi. videtur autem michi etc. ponit de ista discordia duplicem suam sententiam. primo de ipsa quantum ad ea facit tria. quia primo sententiam suam ponit que consona est sententiae tullii. Secundo ibi. ut enim alia obmittat etc. sententiam suam confirmat per epictetum stoicum cuius dicta allegat augustinus. que referentur a gellio libro. xij. nocturni actuarum id est nocturni arboremium didicit. fuit autem iste epictetus sicut dicit a gellius libro primo stoicorum maxime. servilis tamen conditio nisi ut idem dicit libro. ij. et sicut idem dicit libro. xvij. domitiano imperante. epictetus philosophus nicopolitana roma discessit. cum esset senatus consultum cum omnes philosophi ut de eieci et italia interdicti essent. fit autem hic in narratione a gellii quam ponit augustinus de aristippo scierans discipulo de quo dem fuit supra libro. viij. capitulo tercio. fit etiam mentio de zenone et crisippo. De quibus sciendum est quod zenon ut dicit tullius libro. ij. de finibus. princeps fuit stoicorum. non tam verum inuentor quam nouorum verborum. De in libro de natura deorum dicit quod crisippus stoicorum summorum veteritimus habebat interpretes. Cetera patet. Tercio ibi. Que sunt etc. declarat intentionem philosophorum quod ad istam discordiam ut sic patet eos realiter concordare. Et infra. Quod autem aiunt etc. ostendit beatus augustinus quid sentiat de secunda discordia inter philosophos. Sentit autem ut tullius. Adducit autem hunc unum verum virgilij libro. iij. eneidus. scilicet Mens in

motu etc. ubi virgilius de enea recedere disponente loquens quem dydo conabat retinere nec valebat tam longam ipsa multis fletibus se pro eius recessu affligere dicitur verum hunc predictum.

Non est nunc necesse copiose etc. In hoc ca. v. ostendit beatus augustinus quid de predictis passionibus teneat christiani. Et facit tria. primo enim ostendit quid potest habere et ex sacra scriptura de eis. Secundo ibi. nam et misericordiam. reprehendit stoicos dupliciter. primo quia misericordiam culpant. dicens quod stoicus ille de quo in precedenti capitulo dictum est timore naufragii perurbat. et si quod tamen ex dictis epicteti probant id est stoicos non esse victios. honestus fuisse perurbat. misericordiam. Et adducit ad hoc dictum. iterum in oratione quam fecit quito ligario ubi misericordiam ponit inter virtutes. laudans singulariter misericordiam cesaris. Item reprehendit stoicos de hoc quod dicuntur solus contra alios philosophos contendere et adducit verba stoicos dictum tullij libro primo de oratore qui grecos et huiusmodi ostentibus vituperat. Tercio ibi. sed adhuc merito etc. mouet questionem quando de dictis passionibus. an videlicet sint in angelis quam tamen non debet mirari. Constat tamen in angelis hominibus passiones cum sint motus appetitus sensitiui nullatenus inueniri.

Quia mirum de sanctis etc. In hoc capitulo. xij. probat quod demones esse malos ex dictis apulei super ca. iij. positus. et per consequens non sunt mediatores inter deos et homines. sicut idem apuleius dicit. ut patuit super libro. viij. capitulo. xiiij.

Quod si quis dicit etc. In hoc ca. vij. excludit beatus augustinus quando responso que dari possunt ad argumentum quo in precedenti capitulo probat omnes demones esse malos. possit enim dici quod apuleius non loquitur de omnibus demonibus quod dicit demones passiones similes ad omnem partem que non est peccata veritate et quod dicit alia que ponuntur super in. ca. si loquitur de malis. Corartum autem probat augustinus duplici modo. primo quod dicitur de omnibus locutus est quod dixit eos passiones. et quod dixit eos mediatores inter deos et homines. et super libro. viij. ca. xiiij. patuit. si omnes possunt mediatores. si omnes vult esse passiones. Secundo ibi. si autem fingit etc. probat idem exponendo intentionem apulei. quod dicit libro de deo socratibus poetas fingisse deos passionibus si haecere. quam fictio est. putat apuleius si esse peccata veritate. Et quod dicto apulei recte intelligo quod ipse idem differet de omnibus demonibus idem sensisse. Est autem dictum poetas. sim apulei fictio. quod talia dicitur atque uel seu demonibus tanquam sint dii cum in sim ipsi sint dii. In libro autem dicitur verum poetas. quod talia demonibus illa operit. quod sic fingit deo dicitur inseritur. Ad idem dictum vero eorum. quod dicit apuleius si numerus et vnde hinc mare sim omer. sciendum quod omer si fingit deos amasse grecos. et eorum preterit bello troiano fouisse. iterum quod possit numerum quod dea arci et dea bello. nam ipsa est bellona. Vocat autem apuleius si numerum omeri et ea est quod de mimetia si fingit. et quod ipsa si medius est huiusmodi. i. grecorum. interuenit achilli grecorum fortissimo colubendo trojanos et parue heros et trojanorum fortissimo quod achilles in bello interfecit. Et eodem modo ex parte troianorum possit deos aliquos esse factos. sicut venerit dea amor. et matrem deum bello. Item vero dicitur omer idem reputat fictio apuleius. quod reputat quod numerus et venus et mars sint dii quorum locus est in altissimo thore. nec cum hominibus amicitiam esse veritatem idem illud. quod sim ipsi quod de primis dicitur idem demonibus veritate. Hic enim dicitur libro. i. quod omer apud artemides. pro illo hinc est quod dixit deos inter se belligerasse. De bello est deorum. et trojanos et per opam facit virgilius libro. iij. eneidus mentio. Et infra. Sed sic ipsi si hinc eorum. i. venarum etc. venatores dicit augustinus. propter spectacula quod fiebat in arenario. uel amphi-theatro in quod pugnant homines et bestias. aurigas vero dicitur pro ludos circenses quod et certamen quod riga appellatur. sunt. ut in hypostasia alexandria habetur.

Quid illa ip̄a diffinitio est? In hoc ca. viij. pbat
aug. om̄es demones esse malos ex diffinitōe des
monū quā ponit apuleus in libro de deo sacrat̄is p̄
mediū. que diffinitō posita est sup̄ libro. viij. ca. xvij.
ex qua diffinitōe aug. nar̄at et arguit sic. Apuleus
posuit tria genera aialium rōnabiliū. s. deos demō
nes et hoīes. demones medios iter deos et homines
describendo vero deos in eodē libro et tangēs illud
quōd in eis ex celis attribuit eis felicitatē. Describendo
vero hoīes in eodē libro post p̄ncipiū tangit nō solū
illud quōd est oīm hoīm. s. etiā quōd est excellentie et bo
nitatis paucorū. s. sapientīā quā aliqui tarde et cū la
bore acquirūt. Sed diffiniens demones et tangēs ea
in quibus cū hoibus oueniunt. nihil oīno attribuit eis
quōd est oīnē tū bonis hoibus et ip̄is. nec aliqd̄ i
quōd ouenit cum dijs quo ad illud in quo deoz. bonitas
et excellentia existit. nā licet poneret demones cū dijs
ouenire quo ad eternitatē cor̄porū. nō tamen quo ad
puritatē animorū in passionibus quas turbelas vocat
ymo in hoc sepat deos a demombz. et ego apparet quod
sensit omnes demones malos esse. quibus nō auderet
scribere dicere.

App̄ h̄ aptera est. In hoc ca. iij. arguit sc̄do
br̄us aug. ex diffinitōe p̄dicta ad p̄bandum quod
omnes demones sunt mali et quod nō sūt adhibendi tan
quā mediatores inter nos et deos. Et hoc quod sicut patet
ex ip̄a diffinitōe eoz. ip̄i habent aios et cor̄pa. quōd
etiā de dijs et hoibus sensit apuleus. Corpus autē de
terius est aīo ut p̄batur p̄ dictū salustij in catilinatio
in p̄ncipio. qui sic dicit. Animi impio seruitio cor̄pis
magis utimur. aliter. nobis cum dijs. aliter. cōmune
est cum beclis. demones vero cū dijs oueniūt quan
tum ad bonā dispositōem cor̄poris. i. ad eternitatē
cor̄porū. ut patet ex diffinitōe ip̄a. Sed quantum ad
animi dispositōem solū oueniūt cum malis hominibus
ergo sūt deteriorēs et inferiores quā boni hoīes ymo
simpliciter sūt miseri. quia pars que deberet esse sus
penior. s. animus pendet deoz. sū versus malos hoīes
cum quibus ouenit.

Plotinus certe nostre memorię est. In hoc ca. x.
pbat aug. quod demones nō sūt minus miseri quā cor̄
pora habēt eterna. Et facit hoc duo. quod p̄mo pbat quod
ergo sūt aīo passiuī sūt cor̄po miseriores. Adducit
vero ad hoc dictū plotini platonicū quē dicit vicinū
t̄pibus sue memorię de ip̄o vero dicit oīra achademi
eos libro. iij. sic. os platoni in p̄bia purgatiuissimū et
lucidissimū dimotis nubibus et rotis emicuit maxime
in plotino. qui platonicus p̄bus ita eis similis iudica
tus est. ut simul eos videret. tantū autē t̄pīs in eere est ut
in hoc ille. i. in plotino plato reuississe putandus sit.
Hoc ibi. Et macrobius sup̄ sonnū scipionis dicit sic.
Plotinus iter p̄hic p̄fessores cum platone p̄nceps est
est. Et infra. Non enī aliqua pietatis est. hic eclu
dit singulariter quōdam falsam estimatōem quā quis
posset habere de mēte apulei. quia posset quōs estimatō
quod mentis sue fuit dicit et quod demombz sūt dij p̄
fectū sapie. et posset ista estimatō originē trahere ab
hīs que dicit apuleus de hoibus quos posuit in des
mones ouerti post mortē. ut p̄ se quēti ca. s. hāc esti
matōem de demombz excludit et patet eius intentō

Quid quidē et aīas hoīm est. In hoc ca. xj. ponit
aug. doctrinā apulei de hoibus post mortē que
multū est piculosa. quia bonis moribus nociua. Sus
mitur autē illud quōd hic allegatur ex libro eius de deo
sacrat̄is. Et est aduertendū quod apuleus licet poneret
aīas ouerti in demones nō sic intellexit quod videlz effi
cerent demones p̄ naturā seu p̄ essentīā. s. solū p̄ quō
dam p̄cipatōem eo mō quo nos dicimus ex hoībz de
os fieri. i. iura illud p̄s. Ego dii dii estis. et facit autē
in hoc ca. r̄ta. quia p̄mo ponit opimōnē eius de con
uersiōe aīaz. quas dicit ouerti in demones. vel fieri
demones. t̄m demones ex hoibus factos distinguit in
duo genera. s. in lares et lemures. seu laruas. animas

vero ip̄as distinguit in tria genera videlicet in lares
le nures. seu laruas et manes quos deos esse dicit.

Secundo ibi. in qua opimōne est. ostendit quātū mali
ocasio sit opimio p̄dicta. nāz quia crediē quod anie post
mortē fiant larue vel manes ad nocendū cupidī. ideo
sacrificat eis ut nō nocent. Et est sciendū quod qui sacri
ficant ap̄rie dicunt migromantici. nam sicut dicit p̄his
dorus libro. viij. et himologiaz. migromantici sūt quō
p̄dicatōibus vident resuscitati mortui diuinaē. ad
interrogata r̄nder. ad quos suscitādos cadauerz. san
guis adicrur. de quo loquit etiā aug. sup̄ libro. viij.
ca. xxx. Tercō ibi. laruas quippe est. exponit d̄caz
opimōnē quantum ad laruas quas dicit demones nomi
os ex hoibus factos. p̄mo vero libro. viij. et himo
logiaz. idē dicit. et addit quod eo. natura est terē p̄
uulos. et in angulis garrire tenebrosi. Cosoz vero
demones vocat apuleus laruas et lemures. Dicit autē
ouidius libro. v. s. factus. quod remota dicta sūt festa
romulus anime fratris sui remi celebrat. et a roma
nis in maio celebrata sunt. p̄cellū vero t̄pīs mutat a
p̄ma l̄ta. s. e. m. l. dicta sūt lemura festa illa. et ideo ve
nit ut etiā aīe defunctoz. lemures dicerent. lares au
tem appellat dij patricij. s. apuleus vocat lares ge
neraliter omnes aīas bonas. et quas eudemones idē
beatos vel bonos demones esse dicit. Nūd autē sūt ma
nes s̄m apuleū patet in p̄ncipio huius cap̄i. quāuis
alij p̄ manes intelligāt deos mortuoz. quoz. p̄tates
dicit esse inter lunā et t̄rā. ut patet p̄ lucanuz libro
iij. De diffinitōne vero aīaz diuersę sūt opimones
gentiliū. nam apuleus distinguit. vno mō ut h̄ patz et
labeo alio mō ut patet sup̄ libro. iij. ca. xij. et alij alio
mō ut ibi d̄caz et ideo p̄ manes et lares etiā diuersi
diuersa intelligunt.

Sed nunc de hīs agimus est. In hoc ca. xij. pbat
br̄us aug. om̄es demones esse malos seu miseros
ex hīs que apuleus attribuit dijs et hoibus quibus
abmūicē distinguit s̄m ip̄m. Et facit hoc duo. nam
p̄mo ponit dicta apulei. ex quibus patz quod ip̄e ista bima
aīalia. i. deos et hoīes distinguit tribz differētis op
positis cuius oppositōnis vna p̄s op̄eit dijs et aīa
pars hoibus. distinguitur em̄ loci sublimitate. et
oppositio. s. infirmitate. cū habitacula summa que sūt
deoz. ab infimis que sūt hoīm tanta iter capedo. i.
spaciū fastigij. dist̄cat. i. separet vel diuidat. distin
guūtur etiā eternitate. et eius oppositio. cui illic sit. s.
apud deos eterna viuacitas et indefecta. hic autē sc̄lis
cet apud hoīes sit viuacitas caduca et successiua id est
succedens et trāiens. Distinguitur etiā beatitudine
et eius oppositio cum ignia illa. s. deoz. sūt ad beati
tudinē sublimata. hec autē. s. m̄gemia hoīm sūt ad mi
serias infimata id est deprellā. Sed ibi. Inter hoc
trina deoz et hoīm est. pbat ex dictis oppositū. et ar
guit sic. Demones s̄m apuleū sūt medij iter deos et
hoīes. ergo medio mō se habent ad oditōnes hoīm
et deoz. quōd potest dupliciter intelligi. quod vel nec ha
bent oditōnes deoz. nec hoīm sicut illud. quōd d̄caz. medi
um inter duo extrema p̄ abnegatōem vtriusq. v̄l me
diatē oditōnum p̄cipiant vtriusq. Verū est autē
quod quantum ad p̄mā oppositōem seu contrarietate oditōnū
que sc̄z est sublimitatis et infirmitatis loci demones me
dio modo se habent s̄m ip̄m. quia nō sūt in loco sup̄
mo. nec in infimo. s. i medio sc̄z in aere. Et ideo restat
inquirendū de alijs duabus contrarietatibus quō vide
licet demones se habeant ad p̄tes illaz. contrarietatū.
nō autē potest dici quod medio mō negando. videlz vtrā
quod p̄tem contrarietatis vtriusq. a demombz. et facien
do vtrāq. alienā ab ip̄is quia tūc nō essent eterni nec
p̄pales. nec beat. nec miseri. s. se habēt ad illas p̄tes
p̄dictaz. contrarietatū sicut medietas exposit. v̄l sc̄lz
habeant medietatem illatū id est duas partes illas
rum duaz. contrarietatū. in quaz. vna oueniat cū dijs
et m̄ltera cū hoibus. s. quantum ad contrarietate quod est
inter eternum et t̄pale oueniunt cum dijs in vna p̄te

contrarietatis scilicet in eternitate. ergo ad contrarietatem alia que scilicet iter beatitudinem et miseriam. ueniunt cum hominibus in aliqua parte sed illa non est beatitudo cum hominibus in ipso non sunt beati. ergo ueniunt cum hominibus in miseria.

Et itaque secundum platonicos: 2. In hoc ca. xiiij. ostendit beatus augustinus. ex ratione mediatorum quam apuleius demombus attribuit quod ipsi sunt miseri. Et facit hic tria. nam primo ostendit ex diffinitione demonum quam dat apuleius quod ipse non possunt rationabiliter eos esse medios inter deos et homines quod tamen ipse conatus est facere ut patet super libro viij. ca. xiiij. Secundo ibi. si plane 2. ostendit quomodo iuxta dicta diffinitionem potest poni mediator. uidelicet secundum naturam. Et ideo loquitur beatus augustinus. h. et etiam super de medio secundum naturam vel equalitatem aliquam et eque distantiam ab extremis. ex quo uno modo quod potest poni mediator. claudit eos esse miseros et prosequens huius se esse malos. nam in demombus idem est fuisse malus et esse malus. Tercio ibi. si igitur beatus 2. ostendit quod dicitur quod sint aliqui eudemones. i. boni et beati demones. tamen ipsi non sunt mediator inter deum et homines. et loquitur de medio sicut prius. Et patet intentio augustinus.

Terium et beatus 2. In hoc ca. xiiij. beatus augustinus inquit an aliquis homo possit esse medius ouementem et mediator inter deos et homines. Et facit in hoc ca. duo quod pendere ex quibus alia. ideo illa primo ponit cum diuersitate opinionum circa eam. et ostendit quod iuxta opinionem unam que tamen minus uideatur esse uera rationabiliter ponere quod homo aliquis mediator inter deos et homines. quod demones mediator et per totum.

Sicut quod multo 2. In hoc capitulo. xv. ostendit beatus augustinus. quod quis ouementem possit esse medius et mediator inter deum et homines. Et facit in hoc ca. duo quia primo ostendit quod nullus beatus ouerier potest esse medius nisi sit mortalis. et ideo etiam beati angeli non possunt esse mediator et mediator. h. solus christus per quem mortalis est et beatus fuit. Secundo ibi. potest autem mediator. ostendit etiam quomodo angeli mali potest esse mediator. Et facit hoc duo quod primo ostendit quod demones sunt mediator. h. alio modo quod christus. nam cum sit duplex mediator inter alios. uidelicet mediator coniungens sicut pater mediator inter partes duas in se continet. et mediator diuergens. vel separans. sicut mare est mediator inter affricam et europam christus est mediator primo modo. demones uero secundo modo. Deinde ibi. nec tamen ob hoc 2. ostendit secundum quam naturam sit christus mediator. et patet intentio augustinus.

Non enim uerum est 2. In hoc ca. xviij. improbat beatus augustinus. dictum apulei quod uideatur repugnare hijs que dicta sunt in precedenti ca. de christo. dicit enim apuleius in libro de deo socratis. quod nullus deus misereat homini inmediate nec communit cum homine. nec coniungit homini. Cuius ratio est quia deus nulla arte deum oramant. hanc rationem seu causam improbat augustinus in hoc ca. tripliciter. et patet eius ratio prima. Secunda ponit ibi. deum quidem 2. que est ostentatio et fortificatio precedentis. Probat autem discurrendo per singulos sensus hominis. quod non oportet deos otammati ex coniunctione vel officatione cum homine. uel quia sensus sunt tales quibus homo non misereat nec deo nec demoni sicut gustus tactus et olfactus. uel si sint aliqui sensus uel alia operatio quibus deus coniungit homini puta uisus auditus. et etiam locutus. non propter hoc deus otammat. et hoc. probat specialiter de uisu. primo quo ad summum deum qui omnes alios deos. produxit secundum platonem. nam de isto deo dicit apuleius quod iuxta doctrinam platonis ipse uideri potest ab homine intellectu alio quo modo. uidelicet per modum quo uisus corporali consuetudo uideatur scilicet rapitum et in transitu. non enim sic quod apprehendatur uel uisus mens in eo figuratur. et tamen deus uisus non otammat. Secundo quo ad deos alios scilicet caros pura sidera que plato et etiam apuleius posuit deos esse quod corporali oculo uidentur et tamen non otammat. quod ad alios uero sensus patet sans intentio augustinus. Tercio ibi. minor aut plurimus 2. ponit tertia rationem qua improbat

dictum apulei. et primo ponit suam rationem contra illud quod dicit apuleius de ostentatione corporali deorum. et patet in principio huius capituli. Loquitur autem de ostentatione uel ostentatione corporali. cum tamen loquamur de beatitudine uita et rebus intelligibilibus. que secundum ipsum corporalia cuncta transcendunt. Secundo ibi. ubi est illud plorum 2. eas rationem suam ostendit per dicta plorum qui platonem opinio intellegat. ut patuit super capitulo. x. Ipe uero cum dixisset fugiendum igitur est ad clarissimam partem scilicet celestem a ubi patere. i. patebit tibi cetera. statim quod si ipsum redarguit ens quia dixerat fugiendum est. quod si esset opus fuga corporali. sicut qui fugit in nauem pro mare subiungit. Que ergo classis aut fuga. nisi simile deo fieri. quod si diceret si uis ad clarissimam partem uenire non indiges classe aut fuga aliqua corporali. h. sufficit deo similem fieri. Et hoc dicto plorum probat augustinus. quod esse ipsum qui deo et miseri. omni deo non est per ostentationem corporalem h. per assimilacionem ad ipsum. Tanto autem quis deo est similior quanto a corporalius remotior.

Hoc ut sane 2. In hoc ca. xvij. ostendit quod ipso mediator habemus ouementissimum. qui et otammati non possit. et otammat mundare possit. a sic eos qui prius erant imundi deo mundo copulare.

Alii autem illi 2. In hoc capitulo. xvij. clarum est per totum. et patet intentio augustinus. nec indiget expositione.

Sed ne de uerbis etiam nos 2. In hoc ca. xvij. beatus augustinus incipit agere de bonis angelis et ostendit primo quod differant a malis angelis. tamen in re quod in nomine. ostendit uero specialiter quomodo quidam eorum qui demones colunt nobiscum oueniunt in re quo ad hoc quod conueniunt bonos angelos esse. quod si discerneret a nobis in nomine. Et facit in hoc ca. duo. quia primo ponit suam laborem et patet totum. de isto labore dicitur super libro. ij. ca. xiiij. et etiam libro. viij. ca. xiiij. Secundo ibi et hanc loquendi 2. ostendit quod nos ter modus loquendi quo scilicet per demones non intelligimus nisi malignos spiritus tenemus esse portus quod labore. quod magis ouenit cum omni consuetudine loquentium etiam gentium quod modus loquendi laboreis.

Quod etiam ipsa origo 2. In hoc ca. xvij. ostendit beatus augustinus. ex origine huius nominis demon. quod ipsum agruit malis angelis potius quod bonis. et hoc. probat quod boni inponitur a scientia. cum sit grecum. nam interpretatur in latino peritus uel scientia. A scia uero potius nominant mali spiritus quod boni. et hoc propter effectum scientie qui est inflatio et superbia que effectum in bonis spiritibus impedit caritatem. In malis uero impeditum non habet.

Ipsi autem demones 2. In hoc ca. xvij. ostendit beatus augustinus. quod demones scientiam acquirunt. et tamen se non habent caritatem ostendunt. Et patet totum.

His igitur angelis 2. In isto ca. xvij. ostendit beatus augustinus. differentiam inter bonos angelos et malos. ostendit autem quod differunt boni a malis tam per caritatem quam per scientiam et notitiam claritatem. Et per intentio augustinus. per totum illud capitulum.

Hos si platonici malunt 2. In hoc ca. xvij. pertradat beatus augustinus. differentiam inter bonos angelos et malos. et etiam opinionem platonicoz. de bonis angelis. Et facit hic duo. quia primo ostendit quomodo nobiscum oueniunt et differunt. secundo huic libro sine iponit. ibi. sicut et go ita liber 2. In prima uero parte facit tria. nam primo ostendit quomodo positio platonicoz. qui bonos angelos uocant deos h. ab uno deo factos. possit sustineri. tam quod ad rem quam etiam ad uocem. Et autem hoc positio platonis in thimo libro. ij. a satis occidat etiam in modo loquendi cum sacra scriptura que quos demones quos uero homines deos uocat. Secundo ibi. ueritatem cum a nobis 2. soluit quando dubitatum in mentem uidetur. ex quo homines aliqui dii appellati sunt in sacra scriptura eo quod sunt de ipso dei. quare non magis angeli boni qui sunt beati et immortales dii appellati sunt. cum magis eis ouenit et

fic appellari. Ratio est. dicit aug. ne nimia crederetur
 excellentia angeloz. ppter qñā hoies colerēt eos tā
 q̄ deos suos. unde et si appellari possant dñj p̄ncipa
 tionē. sicut a hoies appellanē. tamē dñj hominū p̄nt
 dicit sicut demones dñj gentiū appellanē q̄ a gentib9
 colunt. **Tercio** ibi illud vero qđ nos rē. ondit in q̄
 platonici a nobis quo ad ea que de angelis bonis res
 nemus discordant. **Intelligit** veto hic p̄ plaromcos
 apulsiū et suos sequaces cuius opinio de mediacione
 demonū reprobatā est diffuse tam in hoc libro q̄ cē
 sup̄ libro. viij. Et infra. **Nunc** ergo rē. **Imponit** fi
 nem huic libro otinuās ea que dicta sunt in hoc libro
 ad ea que dicenda sunt in libro. primo sequēt.

Omnī certa scia rē. **Hic** incipit liber de
 timus in quo beatus aug. ondit q̄ angeli
 boni non sunt colendi cultu latrie. nec
 ipi hoc desiderant. **Et** onnet liber iste
 xxxij. capitula. quoz. p̄muus est quasi
 p̄hemale. **In** quo duo facit. naz. p̄mo
 reducit ad memoriā qđ az. sup̄ p̄tracata libro. viij.
 facies de ipis breuē mentionem vt ad sequētia se cōti
 nuet. **Facit** autē mentōem de diuersitate opinionū cur
 ea beatitudinē quā possit libro. viij. ca. viij. **Item** de
 electōne plaromcoz. p̄ ceteris plis de qua eodem li
 bro habet caplo. r. **Item** de cultu multoz. deoz. et
 demonū cōtra que disputatū est eodē libro a ca. xiiij.
 vsqz ad finē libri. **Secundo** ibi. nūc videndū ac differē
 dum rē. ondit que restant in hoc libro agenda. a fac
 hic tria. nā p̄mo ondit quid restat differendū. **Et** pa
 tet lra. **Secundo** ibi. hic est em diuinitati rē. ondit penu
 riā sermōnis latini quo deberemus exp̄mere cultuz q̄
 soli deo est exhibendus. qua penuria greci non labo
 rant. habent em vocabulū vnū qđ est latria. qđ in la
 tinū trāslatum est idē qđ seruitus. sed tñ in hoc ē dñā
 quā greca nō vocant latriā nisi seruiturē illā que soli
 deo debet. a qua ydolatria dicitur fuitus talis ydolia
 exhibita. **In** latino vero vtmur noie fuitutis generas
 ius. et ita est de alijs noibus latinis. quibus in greco
 correspondēt vocabula ipotriāta cultū vel fuitutem
 soli deo exhibendū sicut declarat p̄ exempla de multis
 vocabulis v̄puta de hoc vocabulo cultus qđ etiam
 ad ea que hoibus fiunt extēditur. dicitur em a colē
 do qđ multipliciter accipit. nā qñqz accipit. p̄ eo qđ
 facimus sup̄ioribus quos honore multū frequētas
 mus. qñqz. p̄ eo qđ facimus circa ea que nobis subie
 ta sunt. a quo dicunt quidā agricolē. quidā colom
 quidā mole. et quidā celicole. quasi celi colom id est
 habitatores. eo nō q̄ virgilius dicit libro p̄mo enei
 dos loquēs d. cartagine sic. v̄bs āt̄qua fuit t̄n̄ co
 luere colom. fuit autē cartago t̄n̄s odita et in habitā
 tata. p̄p̄ qđ virgilius vocat ciues t̄n̄os colonos sic
 dicitos ab incolendo. i. inhabitando. a q̄ etiam quedaz
 ciuitatis dicunt colomē. **Contingit** em qñqz populū
 ciuitatis alius sic exerceere ut faciat quasi ex amen
 filioz. moze apū. cui multitudinē nō sufficit quitas. et
 ideo recedēs inde alibi condit ciuitatē nouaz. **Talis**
 vero ciuitas vocatur colonia poris ciuitatis. **Alio** tñ
 mō dicitur colonus ille q̄ in terra illa gentus ē quam
 sub certa aditōe vel pacto colit ab agricultura sic di
 ctus. **Item** colere multa significat que hñs v̄t̄s
 bus obtinetur. **Agros** rus formā superos colit atqz
 patentes. **Hos** arat. **hos** hab̄. **itat.** ornat. **honorat.** as
 mat. **Sicut** autē est de vocabulo cultus. ita ē de voca
 bulo religionis et pietatis vt declarat. **Tercio** ibi.
 que itaqz latria rē. p̄ponit illud qđ de tali cultu oino
 est tenendū scz qđ soli deo exhibendus ē cultus latrie
 quocūqz noie voceē et boni angeli qui eodē obitō
 beati sūt quo et nos. volunt quod eundem colam9 qđ
 et ipi colunt.

Secundo nō est nobis vllus rē. **In** hoc ca. ij. incipit tra
 ctatus huius libri et ondit specialiter in hoc capitulo
 seu libro quō platonici p̄cipui nobiscū quēnūt in hoc

qđ nō aliunde sunt beati angeli et hoies. qđ in p̄cedētī
 caplo reliquit quasi discutendū. **Et** id eo q̄ntum ad h̄
 pertinet nō est extra platonē disputandum. **Et** patet
 totum capitulū.

Quo cum ita sint rē. **In** hoc ca. ij. ostendit beatus
 aug. qđ dictis m̄cedenti ca. qđ platonici habes
 tent ocedere qđ tantū vnus deus colendus est cultu
 latrie si v̄ntas aut timor populi stratum sapientis
 ipos nō retraheret.

Hic nos h̄m̄rē rē. **In** hoc ca. iij. ondit aug. qđ
 soli deo debet seruitus que grece latria dicitur
 cuius prop̄issimus actus est offerre sacrificium.
 nam cetera fere oia que deo ext̄nsecus exhibem9 ad
 honorandos hoies trāslata sunt. **Et** facit in hoc capi
 tulo duo. quia p̄mo ostendit quō offerimus deo sacri
 ficiū spirituale. vbi infra sic dicit. **Nunc** ergo v̄ligen
 tes v̄nde et religio rē. dicit tullius qđ religiosus a re
 ligendo appellatur. quia retrahat et tanq̄ religit ea
 que ad cultū diuinū p̄tinent. ysidorus vero libro. ij.
 etimologiaz. dicit qđ religio appellatur eo qđ p̄ eam
 vni deo religamus animas nostras ad cultū diuinum
 vinculo seruendi. qđ verbum op̄ositum est a religē
 do id est eligendo. vñ dicit religio quasi eligio. **Sec
 cundo** ibi. q̄cunqz igit̄ immortalis rē. ondit qđ soli deo
 offerendū sit sacrificiū etiā corp̄ale.

Vis autē ita desipiat rē. **In** hoc ca. v. ondit beatus
 aug. quare sacrificiū a deo acceptat. **Et** facit h̄
 duo. quia p̄mo docet qđ nō acceptat quia deo sit v̄tle
 sed quia nobis expedit. **Secundo** ibi. nec qđ ab anti
 quis rē. ostēdit quō sacrificia v̄t̄eris testamētī erāt
 deo grata et sacrificantibus v̄tilia. videlicet q̄tenus
 signa erāt sacrificij sp̄ialis. **Et** p̄z totū.

Quomodo verū sacrificiū rē. **In** hoc caplo. vj. on
 dit beatus aug. quid sit v̄t̄eris sacrificiū. et ostē
 dit qđ verus sacrificiū est omne qđ deo offertur siue sit
 opus bonū relatū in deū tanq̄ in finē v̄t̄imuz siue sit
 corpus siue anima. aut totus homo. seu tota ogrega
 tio. **Et** patet omnia.

Quo illi in celestibus rē. **In** hoc caplo. vij. bea
 tus aug. ondit qđ angeli boni nolūt sibi sacrifici
 um fieri. tum quia sunt ciues nostri tum quia nobis mi
 nistrant. tum quia scriptura sacra quā ipi ministraue
 runt hoc. phibet. omnia alia huius capituli satis pas
 tent. et cetera.

Nam nimis vetera rē. **In** hoc capitulo. viij. beatus
 aug. ostendit quō sacra scriptura que phibuit
 sacrificari alteri qđ vni deo sit miraculis ostemata. in
 ter que miracula ponit flammā celitus apparentē in
 sacrificio abrahe qđ retrahat in se dō libro retrahat
 tionuz. eo qđ ipa solū in visione sibi mōstrata fuit. **De**
 hoc sacrificio et eius significatōne tractat in fra libro
 xvij. capitulo. xxiij. **Similiter** iter miracula ponit. p̄
 plagas egypti de qbus dicit qđ magna dispoitōe mi
 steroz. oplete sunt. **De** hñs 30 orofius loquē libro
 vij. **Comparat** em decem strabidōnes pharaonis ad
 uerfus moysen decem p̄secutiōnibus xp̄ianis illans. et
 decem plagas egyptoz tum decem calamitatibz romas
 noz xp̄ianos p̄sequēnū. ut patet ibi diffuse.

Et et alia rē. **In** hoc capitulo. ix. ostendit beatus
 aug. qđ dicta miracula nō sūt facta p̄ artem aliā
 quā illicitā puta magicā. sed p̄ potentū diuinā. **Et** fa
 cit in hoc capitulo duo. quia p̄mo negat a dictis mi
 raculis duplicē artem magicā. nam magia. i. ars mag
 gica h̄m̄ magos in duo genera diuidit. **Est** em vnum
 genus qđ vocat̄ goethia quā attribuit̄ maleficis. qđ
 vt dicunt malefici ea vtunt. et est ars detestabilis et
 nociua. de q̄ dictū fuit libro. viij. capitulo. xij. **Aliud**
 genus vocat̄ theurgia. a theos qđ est deus. et erge
 qđ est op̄atio quasi diuina op̄atio. et hanc artem dic
 cūt esse laudabilē. **Secundo** ibi. nam et porphibitus rē. p̄
 sequitur dicta porphibitij platonici magni. de isto se
 cundo genere artis magice. videlicet theorgia. **Et** di
 uiditur ista pars in duo s̄m̄ duo dicta porphibitij q̄ hic

ratorem. Et infra. // **O**mnis forme id est q se trāffor
 mat in oēs formas vt in fine pcedentis capituli dictū
 fuit multimodū i multoz modoz id est genez diu/
 loz vel aduū vel affectionū. Et infra. // **C**eterz circa
 ea que vere bona sunt i virtutes et bona spūalia ms
 bil opitulari. s̄ solū et ea bona apparentia id est epas
 lia pmo vere ista id est vere bona nec nosse. s̄ ē mala
 oñtare. i. pcurare vt pñciant. et m simulare. i. accu
 sare atq impedire nōnūq virtutis s̄ dulos sectato
 res. i. gaudere m dōzibus. i. odoribus sacris. i. o. z. vt
 putabant gēiles. Et infra. // **Q**uerit aut̄ cur tanq̄
 melioribus mucaris quasi pñozib⁹ imperet. **T**deo
 hoc querit. quia m̄ q̄ q̄q̄ mucant spūs supiores
 quos vocat meliores qui ex eoz q̄n̄ auctoritate ins
 perat spiritibus inferioribus. vt multa p̄cepta hoīs
 equat̄. **C**ausa quare querit est. q̄ ex quo mferio
 res exquirunt malū coacti auctoritate et p̄tate supio
 rum. nō videt̄ illi causa q̄re supiores dicant̄ eē meli
 ores et alij peiores. pmo supiores potius sūt pñozes
 Et infra. // **C**ur attrahatur venera. i. hoc dicit̄.
 quia m̄ ea veritate magi m̄ arte sua viuunt pueris m
 quentibus et virgibus q̄bus demones ostendit̄ il
 lud quod querit. **C**ur aiantibus. i. id est cur volūt
 demones q̄ eoz antistites cauent sibi ab ammantis
 bus id est aialib⁹ mterfectis. vel alio modo mortuis
 ne ea ottingat. causam assignatē vide icet ne vaporis
 bus pcedentibus ab aial mortuo pellunt̄. que tñ
 inspicere nō est eis p̄hibiti et tñ sacra eoz. sepe eas
 dauertibus celebrant quia eis sacrificat̄. Et infra.
Aph soli et lune. i. hoc querit. q̄ sepe magi om̄z
 manur eoz poribus celestibus m̄h faciat̄ q̄d petūt. q̄i
 possunt terrore meuteere eis et haberet̄ p̄tatem eis no
 cendi. vnde apuleius in libro mei hamoz phosios qui
 ab augustino appellat̄ de asno aureo iduicit ancillam
 cuiusdā mulieris malefice de dña sua sic narrat̄. **A**u
 diui vesper q̄ m̄h scelerus sol celo ruisset. noctiq̄ ad
 ererandas illecebras magi matutus cessisset. **A**ph
 soli nubila caliginē et p̄petuas tenebras ommantem.
 Et infra. // **D**e p̄side vel ofiride. i. p̄s et ofiris maris
 tus p̄hoīs. s̄ hinc numia que ab egyptis celebrant̄ de q̄
 bus dixi sup li. viij. ca. xij. **D**e istis narrat̄ porphir⁹
 q̄ magi m̄ egypto reputat̄ ab̄ efficacissimū modū eoz
 gendi deoq̄ istis ommentur et p̄cipue si ommentur
 p̄sidi q̄ dissipabit̄ offā ofiridis maris sui m̄h diu faciūt
 q̄d petūt. **L**ucanus etiā libro. vi. miratur valde d̄ po
 testate magoz. et multa querit de ea. et ter cetera
 etiā de mims quas facit̄ dicit̄. **A**n em̄ valeret m̄ m̄
 // **S**ed ibi. **H**ec atq̄ h̄mōi. i. oñd̄ quid porphir⁹
 de p̄missis admirat̄. et quasi dubitādo loquēs dabat
 intelligere. et patet totū. **T**ercio ibi. **A**ut̄ q̄ reuera
 i. reddidit duplicē causam quare porphir⁹ loquit̄ p̄
 modū dubitantis. vna causa est forsan. quia veracit̄
 dubitauit. alia causa potuit esse. quia licet̄ carus p̄hs
 nō dubitauerit. tamē noluit euz cui scrip̄tē turbare q̄
 talia credebat. et patet totū. **E**t infra. // **D**e maḡ p̄e
 i. hic pomt̄ dicta porphir⁹ q̄bus p̄diciū egypti um
 amittit̄ iter. ogauit de via puenēdi ad beatitudinē
 iuxta sapientiā egyptiā. parū em̄ reputat̄ porphir⁹
 tuis ouerfari cum dñs id est totaliter eoz. fueris mā
 cipari sicut ouerfabat̄ antistites et magi si nō se que
 reat̄ aliud bonū m̄h scire dicere vbi seruus fugitū⁹
 possit muenire vel p̄dii opari. aut aliq̄d simile q̄d ad
 beatitudinē nō p̄inet et de talibus scire diuinare modi
 cum ē appreciandū. **C**etera satis patent̄.

Doro aut̄ q̄cunq̄. i. In b̄ ca. xij. arguit̄ b̄s aug⁹
 tra eos qui negat̄ deū m̄hibilit̄ miracula visi
 bilia facere. et patet totū.

Ne mouere debet. i. In hoc ca. xij. oñdit̄ beat⁹
 aug⁹. quō intelligendū sūt deū m̄ vereri testamēto
 m̄hibilit̄ apparuisse. s̄r aut̄ m̄ hoc caplo mencio d̄ li
 gurgo legillatore face demomoz. qui vt legibz suis
 maiorē auctoritatez p̄staret̄ finit̄ se ab apollime deli
 pbico leges q̄s tulit̄ accepisse. **D**e q̄ dictū fuit sup li

broij. ca. xvij. **C**etera huius capli patēt.

Sicut aut̄ vnus hoīs. i. In b̄ ca. xij. b̄s aug⁹.
 oñdit̄ q̄ nō solū bona eterna. sed etia ipa i palia
 a deo sūt requirenda nec p̄p̄t̄ ea angelī q̄cunq̄ sunt
 colendi. allegat̄ aut̄ h̄ p̄iorimū pla tometū maximū d̄ q̄
 sup li. b̄. ca. xij. fuit dictum.

Sic itaq̄ diuine p̄uidencie. i. In hoc ca. r. v. oñs
 dit̄ b̄s aug⁹. quō deus p̄ angelos et i s̄hibet̄ a
 creatura apparens hoibus et more humano loquens
 sillabarum legē dedit m̄ qua em̄ vnus. v. r. d. i. cultuz
 mandauit. et patet totū.

Quibus igni angelis. i. In hoc ca. xvij. b̄s aug⁹.
 oñdit̄ q̄ quo ad cultū latrice al cui exhibeb̄. dū p̄o
 tius credendū est bonis angelis quā demombz. **E**t
 facit̄ m̄ hoc ca. duo. pmo em̄ p̄bat̄ q̄ supposito q̄ p̄e
 angelos bonos nō essent̄ facta miracula nec p̄ demo
 nes. v. l. q̄ nō p̄ bonos angelos s̄ p̄ demones essent̄ facta
 miracula ad hoc credendū esset plus bonis angelis q̄
 demombz. vbi infra dicit̄ sic. **R**ideant̄ theoz. i. vel
 potius piurg. i. et patet ibi. **S**ecūdo ibi. // **C**ū h̄o
 deus id egerit. i. ostendit̄ q̄ angeli boni fecerūt ma
 iora miracula q̄ demones. **E**t facit̄ hic tria. quia pmo
 assignat̄ causam q̄re deus fecit̄ p̄ bonos angelos ma
 iora miracula. et patet totū. // **S**ed ibi. **I**ta quippe
 miracula. i. agit̄ de miraculis p̄ deos factis s̄m̄ gēn̄z
 tiliū historias. a pmo excludit̄ ab eoz miraculis mōz
 struosa q̄dam. que p̄nt̄ et debēt̄ alijs causis aut̄ vbi q̄
 op̄at̄ ombz deoz. sicut sūt monstruosī p̄tus aialū
 puta q̄ bos equū pepit̄. vt narrat̄ titus liuius libro
 .ij. de sc̄bo bello p̄m̄. co. n. q̄ porcus natus est cū oze
 humano. vt idē narrat̄ libro. vij. de eodē. **E**t q̄ p̄ue
 natus est cū capite eleph̄ntino. vt idē narrat̄ ibidem
Et q̄ i exercitu per his reg. s̄ equa leporē pepit̄. vt nar
 rat̄ valerius libro pmo. **E**odē etiā modo celi et ter. e
 noua facies nō est ponenda iter miracula deoz. sic q̄
 celū visū est ardere sicut narrat̄ trus liuius libro. ij.
 de vrbis origine. **E**t q̄ celū visū est m̄ duo fundimas
 gno hiatu vt idē narrat̄ libro. ij. de sc̄bo bello p̄m̄.
 co. **E**t q̄ i sardima vt dicit̄ ibidē lito. v. s̄a sūt ar̄fisse.
Et dicit̄ ibidē. q̄ sol visus est cum luna pugnass̄. **E**t
 de die vise sunt due lune. **E**t q̄ mare ar̄it̄ ut idē dicit̄
 libro. ij. de eodē. **E**t q̄ apud arpinū terra campestris
 in sinū m̄gentē oledit̄. vt idē narrat̄ libro. r. de eodē
 tñ monstruoso h̄mōi licet̄ nō fuerit̄ dñs asser̄ bēnda
 rī gentiles q̄n̄ talia ottingebant̄ sacrificab̄t̄ dñs sus
 is vt h̄mōi. p̄digia mitigar̄t̄. hoc est ut ou. r̄eren
 tur i bonum. vel saltem p̄tender̄t minus malū. quia
 talia m̄solita iudicab̄t̄ esse p̄s̄agia magnoz. uenit̄ cū
 futurorū. **R**omani vero q̄n̄ talia ottingeb̄t̄ soleb̄t̄ cō
 sulere libros sibiles et iuxta m̄ eis muenta facere dñs
 suis vt talia mitigar̄t̄. seu p̄cur. tēc̄ id ē potro ul
 p̄cul curat̄. **D**einde ibi. **S**ed ea que dico. i. po
 mt̄ exempla de mirabilibus q̄bus am que sunt de. ruz
 op̄at̄ ombz asser̄ bēnda quoz. p̄mum est de dñs q̄s
 eneas d̄ troja secū potrauit̄ m̄ ytalā. de q̄bus n̄ narrat̄
 valerius libro pmo q̄ eneas i p̄os apud lauinū collo
 cauit. postmodū vero ascamus filius enee cū albā cō
 didisset et deos cōs̄b̄t̄ illic trāstulisset p̄ seipos lauis
 mū sūt reuerf. **E**t q̄ credi poterat̄ id factū fuisse ab
 hoie cum reportati essent̄ albā iterū p̄ seipos lauinū
 sūt reuerf. **D**e istis p̄digijs et alijs multis vide lactan
 tiū libro. ij. ca. vij. // **S**ecundū exemplū est d̄ cote q̄z
 nouacula sicut. de quo narrat̄ titus liuius libro p̄m̄
 mo de vrbis origine videlicet̄ q̄ p̄ficus atquinus
 quitus rex romanorū. cū numerū centurariū equitum
 augē voluisset. dixit̄ sibi a dñs nauus augur n̄ pos
 se aliud nouū circa centurias fieri m̄ si aues significat̄
 rent hoc esse faciendū. sup quo m̄dignat̄⁹ rex illu. r̄s
 arti augurandi dixit̄ illi augur. **P**otest̄ ne illū fieri
 q̄d nūc m̄re scipio. qui ouertens se ad artē suā dixit̄
 illud posse fieri. **C**ui rex. **C**ogitauit̄ m̄quit̄ q̄ tu nouas
 cula cotez. i. lapidē quendā durū m̄deces. q̄ p̄fice
 q̄ aues tue posse fieri protendūt. qui statī abiq̄ omī

inone supplicibus supra domis. i. domis et supplicatio/ mibus iram eius vince. Et isto vero errore virgilij ac ceperit alij occasionem alterius erroris vt satis patz in ista augustin.

Utra pietate homines etc. In hoc ca. xxij. ostendit beatus augustinus quo potestates aereas debe mus vincere. Et facit duo. quia pmo ostendit qd sola dei virtute vincimus. scdo quo eiusbe miseratone purge mur. ibi. in eius ergo noie.

Dicit etia porphirius etc. In hoc capitulo. xxij. pbat augustinus ex dictis porphirij illud qd in pcedenti capitulo dictu est. videlicet qd ab vno solo deo purgamur. facit autez etia qd pmo ex dictis eis. pbat qd theleus deoz id est sacrificijs purgatijs. eis fas cis no pollumus purgari. et patet lca. // Scdo ibi. deinde eode oraculo etc. ponit dictu quoddam porphi rij obscru qui inuit dei veru posse purgare. // Ter cio ibi. que aut dicat etc. et ponit illud dictu porphi rij. vbi duo facit. Nam primo ostendit quid est de ins tentone porphirij claru et quid dubiu. Claru est aute qd possit duo pncipia effectua omnium. scilicet deum patre et deum filiu que vocat pater nu mente vel intellectu. et in hoc concordat cum plotino et alijs platonice. de qz bus etia dicit macrobius sup somnuz scipionis qd ipsi ponunt vnu sumum deum a noym id est mente ydeas otinentem et summo deo natam et pfectam. Ter megis ter etia de verbo pfecto dicit sic. Dominus a omniu factor deoz. scdm fecit dnm. qm hunc fecit pnum et solum et verum. bonus ei visus est et plenissimus oim bonoz. et letatus est. hic est filius benedicti ac bone voluntatis. Et infra addit. hunc deus dilexit vmges mitu suum. hoc sunt verba termegistri. // Dubium est autez in verbis porphirij dicentis aliu a pbdicis duo bus. scilicet parte et filio esse medium. quis sit iste medius. In hoc enim no videtur concordare cum plotino et a lijs platonice qui posuerunt tercia substantia a pbedi cis. scilicet natura anime. qua no posuerunt media. s. psterior etc. hys duo bus. // Scdo ibi. et nimiruz hoc dis rit etc. ostendit augustinus qd porphirius p illud me dium videtur intellesse spiritum sanctu quus in mo loquendi multum a cristianis discrepauerit. Et patet et otum.

Sed subditus porphirius etc. In hoc ca. xxij. rep/ hendit augustinus supbia porphirij. Et facit duo. quia pmo ostendit qd supbia eius fecit ipm no credere qd xps possit purgare. // Secundo ibi. neq em caro etc. ostendit qm quam naturam xpus peccata purgas uit. Et patet totum.

Huius sacramenti etc. In hoc caplo. xxv. ostendit be atus augustinus qd p fidem mediatoris ois iusti fuerunt purgati a peccatis no solum qui leges moyfi pcellerunt s. etiam qui tpe legis fuerunt. Et patz sa tis tota intentio augustini in hoc capitulo.

Nescio quomodo quantum mihi videtur etc. In hoc capitulo. xxvi. ostendit beatus augustinus ex di ctis porphirij qd no sit bonis angelis sacrificandum. Et facit duo. quia pmo ponit verba porphirij ex qui bus hoc haberet. de quo dicit aug. sic. Raz ista. scilicet de patre et eius filio et etiam spiritu sancto sup. xxij. ca. posita vt cuqz sapiebat etc. distinxit vero porphirius de duplia genere angeloz. ut patet in ista quos dice bat potius esse inuicandos qm inuocandos. ex quo pa tet qd no sunt colendi. nec hoc volunt angeli boni. // Scdo ibi. quid adhuc trepidas etc. reprehendit por phirium. qd nimis honorat illos angelos quos dicit ad theozgicos arte theozgica deduc. debuit em por phirius scire qd tales no sunt boni angeli nec dij. s. de mones. ex hoc quia seruunt inuidis a ipe diunt bonos vt supra patuit capitulo. ij. Et notanda sut que i illo capitulo dicunt ad intellectu huius pns. Intellectus em hys q ibi dicunt facit patebit oia q in hac pte huius capituli continentur.

Quanto humanius etc. In hoc ca. xxvij. ostendit b

atus augustinus qd porphirius platonice peius er/ trauit qd apuleius qui fuit eiusdem secte. scilicet platonice. Et facit hic duo quia primo ostendit dicta apulen qd satis patent ex hys que dicta sut supra libro. viij. ca. riiij. et ca. xv. eiusdem etiam libro. ix. ca. vij. // Secundo ibi. tu aut hoc didicisti etc. ponit dicta porphi rij ad quoz intellectu sciendu notanda sunt. ea que dicta sunt supra in hoc libro. capitulo. ij. et etia ca. xxvi. Et facit hic duo. pmo em hic ponit dicta sua d djs et demombus que accepit a magis caldeis potz qd plis. Et ad intellectu huius pns aduertenda sunt etia. pnum est qd ars magica apud caldeos multu sp viguit theozgia vero vt sup patuit ca. ix. est qdam ps magice ordmata ad purgatoz spualis pns anime id est ymaginatio. non autem intellectu. ppter qd pso qui viuut fm intellectu qtenus plis est non est theozgia necessaria. Secundu est qd fm porphirium vt eodem caplo patuit. angeli a demombz distingu tur loco. nam demones in aere. angeli in ethere. a in loco empirico. tam angelis attribuit purbatones et passiones quales homines habent. vt patet ibide a ena ca. r. quas purbatones vocat hic aug. vicia huma na. et dicit de porphirio qd in ethereas mundi sublis mirates erulit vicia humana. vt dij sez qui habitant in eis possent theozgias diuina pnuciare. scilicet p ange los qui cum djs eode loco ouerfantes diuina nouerunt et ad theozgos arte theozgie deduci descendit ut ta lia eis nunciet. que tam diuina no prinent ad partem anime intellectualem. sed spiritualem id est ymagiz natuam. Non autem videbatur porphirio qd angeli possent diuina scire. nec p osequens nunciare mhi es sent cum djs in ethere. et sic p turbatones quas ho mines habent patiuntur in ethere ppter causam illa Terciu est qd phari est difficilior qd acquirere artem theozgie. et ideo facilius erat ogregare discipulos qui theozgie intenderet qd qui plis. hys visis patet in hac pte intentio aug. // Scdo ibi. non audit ista etc. reprehendit porphirium de duobus. pmo quia ipe seductus turpiter errauit. scdo quia alios in erroz induxit. ibi. Quid em pdest etc. Quantuz ad pnu duz pliciter errauit. videlicet qd no credebatur xpm purgare posse. et quia credebatur demones purgare posse. Et refellit pnum erroz p duo versus virgilij. Te duce si qua manent etc. quos ponit virgilius in bucco lico egloga. iij. et sicut dicit bris aug. fuerunt dicta de xpo. Et est sensus versus qd xpo existente duce no si qua manent nostri sceleris vestigia. i. peccata ex in firmitate otracta. que non seclera dicuntur. s. potius vestigia quedam id est similitudo ofusa et obscura sce leris irrita sicut ppetuo id est irritabunt a destruens tur ppetuo quo ad dimissionem culpe et pene. et sic irri tata soluent a formidine pene. teras id est homines. // Et est hic sciendu qd otrametas videtur esse it er be atum ieronimu et augustinu. quia btus aug. hic vult qd egloga illa virgilij vn sumuntur isti versus sic co/ posita de xpo. btus vero ieronimus in plogo bible reputat hoc derisibile vbi facit mentem de istis duo bus versus a iusto egloge. scz. Tam redit et virgo redeunt saturnia regna. Tam noua pgenies celo dis mittitur alto. // Vnde est hic sciendum qd fm expozis edem seruij qui comentatus est libros virgilij. egloga illa scripta est de filio cuiusdam nomine pollio nis qui fuit dux germanici exercitus id est exercitus cesa ris augusti. pollio enim capta ciuitate quadam dalma cie que salona vocabatur. eodem anno osul fieri meru it. et eodem anno filium habuit. quem salonu a capta ciuitate nominauit. qui natus statim parentibus ar/ rississe dicitur. qd erat malum omen. qm in ipis pmoz dijs interijt. Virgilius autem volens illud in bonum conuertere et blandiri parentibus composuit egloga illam id est carmen illud rude et quasi pastorale. vnde et dicitur egloga quasi sermo caprinus. de pfato sas lono applicas eide illa q libilla cumea d xpo p dixerat

¶ dicitur et enim nouem soles id est nouem tempora futu-
 ra. et in nono id est in ultimo illorum temporum xpm ve-
 turum. et tunc propter xpm in conuersione illud tempus
 multipliciter commendat. unde et beatus augustinus.
 Dic in ista pbat qd virgilius loquebatur quasi i pso-
 na sibille cumee. vel ex eius auctoritate in egioga illa.
 Quartus enim uerbus illius egioge talis est. Vltima cum
 in iam uenit carminis etas. Et ideo tñ ieronimus qd
 augustinus uerū dicunt. dicit enim ieronimus uerū
 quia poeta virgilius loquens ut poeta. poetice com-
 posuit de filio pollionis p̄dicit. unde ille filius fuit p
 sona adumbrata id est ficta poetice p quem tamē rep-
 sentabatur persona xpi. Ita qd ista fabula fuit de filio
 pollionis conficta. s̄ ueritas fabule fuit de xpo. Nam
 poete p fabulas semp ueritatē aliquā exprimere m̄
 tenebant. Cetera huius capituli intellectus huius que
 dicit aug. que ego etiam dixi in p̄cedenti bus capitu-
 lis satis clare patet.

Ultima ergo dies in eorum 12. In hoc capitulo
 xxvij. beatus augustinus reprehendit porphiri-
 um de iniqua intentione quam habuit in docendo. do-
 cuit enim uana propter uanitatē ut se placeret curiosis
 vel ut doceret curiosos. Et facit hic duo. quia primo
 tangit quedam uera que docuit. et tamē modus doc-
 endi uanitatem intentionis ipsius ostendit. Secundo
 ibi. ignorantia 12. ponit quasdam ueritates ab ipso
 edoctas circa quas tñ grauius offendit. Et p3 ex p̄-
 cedenti bus totum illud capituli.

Dedicat patrem et eius filium 12. In hoc capitulo
 xxvij. ostendit beatus augustinus quomodo por-
 phirius et sui sequaces ad ea que nos fide tenemus se
 habuerunt. Et facit hic duo. quia pmo ponit ea in q
 bus porphirius cōcordabat et discordabat a fide no-
 stra. et ponit tria. primum est de trinitate psonarū. i q
 uidetur nobiscum cōcordare in re licet nō in modo lo-
 quendi. Secundum est de incarnatione quam oīno nes-
 gat. Tertium est de collatione diuine gratie quā uis
 detur concedere ut pbat augustinus ex duobz dictis
 eius. et patet ista. Secundo ibi. Sed hinc 12. dispu-
 tat contra porphiriū et eius sequaces de incarnatione
 quam negant. et pmo. pbat ex hīs que ipi cōcedunt
 qd incarnatio non sit omnino impossibilis uel credibi-
 lis. Tercio ibi. an forte non offendit 12. excludit duo
 ex quibus uiderē posse moueri ad discedendū in car-
 nationem et ea que dicimus de dei filio incarnato. quo-
 rum p̄mum est impossibilitas partus uirginis. scdm
 impossibilitas resurrectionis. et excludit scdm ibi. an
 uero qd ipm corpus 12. ubi duo fac. quia primo ex di-
 ctis porphirij ostendit possibilitatē resurrectionis. et
 ostendit qd causa quare negant resurrectionem est oīno
 insufficiens. et satis patet ista. Secundo ibi. quid est qd
 uer beati simus 12. ostendit causam quare isti non p̄-
 terebunt humilitatē incarnationis. quia scz ipi super bi
 sunt. facit autem hic augustinus mentōez de p̄ncipio
 euangelij iohannis. usqz ibi excludit. fuit hō missus a
 deo 12. in libro cuiusdā platonici reperto. de quo etiā
 augustinus facit mentōem libro. vii. confessionū ubi
 etiam tangit multa alia de illo euangelio. que i libro
 platonico inuenit. De hoc etiam sit mēto in glosa su-
 per illud ad coll. primo. Misterium quod absconditū
 fuit. *Explicat opus thome walors*

*Explicat opus thome walors
 Inapit*

¶ Sumitur opus fm thomam walors anglicum natio-
 ne sequentia sunt sumpta de expositione fratris mcolai
 cerseus anglica ordinis p̄dicatoz. ne obmissis seqn-
 ti bus libroz. expositōibus opus p̄ns imp̄fectū uis-
 deretur. In hoc ca. xxij. fm nos declarat aug. con-
 tra porphiritano s̄ credibilitatē esse incarnationem xpi
 qd multa que illi afferunt. inter que est illud qd ponit
 plato et ipi tenēt qd mundus est aīal beatissimi. Vbi
 nota qd libri aug. de quibus augustinus hic et supra
 multa allegauit mitulantur de regressu aīe. Et in
 fra uersus hñc memorans quomodo platonici qd
 dam uolunt p̄ncipiū euangelij iohannis scribi istis au-

reis in ecclesijs. teste sene sancto simplicitate adiunt.
 s̄ ideo noluit supbus dictus ille magister scz porphiri-
 us hoc fieri. quia uerbum caro factū est. et habitauit
 in nobis. id est quia noluit hanc humilitatē s̄ filio
 dei credere. noluit ergo p̄ncipiū solemniter publicari.
 ne hoc cuius p̄ncipiū admittitur in publicā fidē
 admittetur.

Sed post platonē. In hoc ca. xxij. memorat augu-
 stinus p̄ncipiū emēdasse opinionē platonis
 de reuolūtione animarū in bestias que opinio imitum
 habuit a pitagora. quomā aliquando plato audiuit
 dogmata pitagore. quem nihil scriptis asserit rufus
 nus in inuēctōne otta ieronimū. Duidius libro. xv. s̄
 et transformatis ubi de reuolūtōne spūs nostri i bestias
 as et bestiarum in homines. sic dicit. Et quolibet oēs
 cupat artus. spiritus eque feris humana corpora trā-
 sit. Inqz ferus nos ter. uoluit autem porphirius nō in
 bestias sed in corpora hominū nō reuēctā sed in noua re-
 uerti. Unde pitagoras quis non tantū in corpora ho-
 minū sed bestiarum reuolui animas posuerit de se tñ
 dicit qd ipse fuit miles in bello troiano noie euforbius
 et ibi occisus qd menelao quē et minor. atterides dicit
 est. unde ouidius ubi supra in p̄sona pitagore dicit.
 Ipse ego memim trojanū tempore belli. Pancomides
 euforbius etiam cui p̄ctora quondam. bestis in aduer-
 so grauis hasta minoris atride. hanc autem reuolu-
 cōnem animarum in noua corpora posuit porphirius an-
 te qd esset anima purgata. sed post qd purgata reuersa
 eēt ad patrem posuit qd ueritū nō reuēterē ad cor-
 pus. hoc autem uolebant platonici quod et virgilius
 tanq̄ platonici de animabus iam purgatis et i cam-
 pos iam elisis trāslatis dicit. vii. eneidos. Let heum
 ad fluiuij decus uocat agmine magno. s̄. hōmō aīas. s̄.
 immemor es supra uerba id est ut immemores supra cō-
 uera reuertent. et tandem oblitē p̄terito. rufū et in-
 cipiant in corpora uelle reuerti.

Allo igitur a quibusdā 12. In hoc capitulo. xxij.
 scribit beatus augustinus deos factos sic scribit
 plato in thimo.

Hec est religio. In hoc ca. xxij. disputat beatus
 augustinus otta porphiritum p̄tractando uer-
 ba eius in fine primi libri de regressu anime. dicit autē
 infra. Tunc enim erat porphirius in rebus hianis.
 12. fuit enim ut patet in cronici tempore constanti-
 ni imperatoris.

lib undecimo

Expedis decem libros in quibus beatus
 augustinus inuictis ciuitatis dei respō-
 dens ipam otta eos defendit. iam i se-
 quentibus dicit de ciuitate supna et oc-
 casione huius de ciuitate terrena ita qd
 in primis quatuor libris agit de eaturz
 ciuitatū exortu. in alijs quatuor de earum ciuitatū p-
 gressu. et in reliquis de finibus debitis ciuitatū utri-
 usqz. In hoc igitur libro. xi. agit de exortu p̄dicatarz
 duarum ciuitatū in angelis bonis et angelis malis.

In capitulo. xxi. dicit. Et plato quidam plus aus-
 sus est dicere. s̄ in thimo cuius uerba h̄ pome.

Et infra. hic dicit. hanc etiam plato causam condi-
 di mundi iustissimam dicit. s̄ in thimo.

In ca. xv. dicit qd plato primo adinuenit distis-
 butōnem phie in rōnalez naturalem et moralem
 sed in quo libro nō signat. *lib duodecimo*

Duodecimo libro est intentio augustinus
 in p̄ncipalis de creatōne primi hoīs
 in q̄ licet non fm euidentiā tamen fm
 dei p̄sentiam exorte sunt in genē huius
 mano due ciuitates bona scilicet et ma-
 la 12.

In capitulo. xxi. dicit. vii ait et apulcius. s̄ in libro
 de deo socratis et ponit uerba eius. Item infra dicit.

fallunt eos et quedi mendacissime lfe quas phibent in hystoris tempoz multa annoz milia cōtinere. p̄ter em̄ ea que dicit hic et allegat s̄ eplā alexandri ad olimpiadem in thimeo platoni dicitur q̄ solon ier septem sapientes insignis m̄structus erat a sacerdotibus egyptijs q̄ sami ciuitas egypti tūc steterat. viij. milibus annoz. cuius fundatōem p̄cessit odidō atbenarum mille annis. In p̄logo etiam mari mi quē liz bzo suo de astronomia p̄miser. qui in libris raro muenitur dicitur ex p̄sona sapientie eam. xl. milibus annozum apud egyptios viguisse.

In capitulo. xij. dicit sicut plato apertissime consuetur in thimeo scz. Cetera in hoc capitulo satis patent.

In capitulo. xvij. dicit. plato deus magna auctoritate commendat mundum numeris fabricantē p̄bat enim in thimeo quatuor tantū elementis mundum ostare ex p̄prietate q̄ muenitur in p̄porcione numerozū solidoz. Animam etiā mundi dicē constare ex numeris p̄porciombus armoniis distinctis vt patet ibidem.

In capitulo. xx. nota de reuolutōne animarū fm̄ alternatōem felicitatis et miserie. et quō porphirius platonicus hanc alternatōnem detestatus est vt dicitur est plenius supra lib. o. p.

In capitulo. xxv. tangit opinionem platoni in thimeo qua p̄mit homines creatos a deo cetera q̄ alia creata a dijs minoribz. qui creati sunt ab ipso deo.

In capitulo. xxvi. beatus aug. tangit opiniones platoni et porphirij de quibus etiā plenius tracta uit in libro decimo supra.

Tercio decimo libro principalis intentio augustini versatur circa lapsum primi hominis et originem mortis.

In capitulo. xvj. nota q̄ dicit. s̄ cum apertissime. scz in libro thimeo. nota q̄ thimeus platoni primo fuit translatus a cicerone vt hic dicitur. sc̄do ab yfocrate. que trālatio omnibus habetur q̄ prima. Verba autem dei ad deos a se creatos que hic fm̄ ciceronem ponuntur in translātōne sc̄da ponuntur sic. h̄ij deoz. quoz patet epifexq̄ sum ego. vos v̄a naturā dissolubiles. mea autem voluntate indissolubiles. volūtas autem mea maior est nerus.

In capitulo. xvij. ex verbis platoni sup̄ positis arguit q̄ deus potest sua voluntate facere corpū hominis indissolubile. Nota infra contrarietate inter platonem et porphirium. porphirius asserit omne corpus fugiendū vt anima possit esse beata. plato alijq̄ platoni dicunt deos habere beatissimas aīas eteras tamē corpibus alligatas. sic mundus quē dicunt iouem habere animā p̄ omnia elementa diffusa. sc̄dm̄ numeros musicos. qui sunt vnus duo tres quatuor. vij. ij. xxvij. qm̄ in h̄is mueniuntur oēs simplices musicę. et quate parz intuenti fm̄ lib. iū macrobij super somnium scipionis.

In capitulo. xvij. allegat de omnipotentissima dei voluntate quod dicit plato in thimeo vbi supra capitulo. primo. Item infra de platone dicit. q̄ ipse dicit minorē deos posse remouere ab igne v̄endi q̄ litatem et relinquare et lucendi potestatem. Sed vbi hoc dicit non assignat.

In capitulo. xij. fit mētio de platone quo ad illud quod dictum est in thimeo de indissolubilitate eoz. potum nimirum deoz. et quo ad reuolutōem animarum quam exprimit verbis virgilianis q̄ supra libro. p̄. capitulo. xxx. positi sunt et oppositi. R. emittit etiam ad librum decimū vt videatur quid senserit de p̄porphirius. q̄ ut dcm̄ ē fuit ostētiū ipatoris tpe.

In capitulo. xx. dicit non est sicut platoni visū est scz vt patet ex verbis virgilianis iam sup̄ positis q̄ corpora obliuione deserant.

Quarto decimo libro est intentio principalis augustini agere de ortu duarū curatum specialiter in genere humanano et illarum curatum qualitate.

In capitulo. ij. dicit q̄ epicurei posuerunt summū bonum in voluptate corporis et stoyci in animo. De opinione tñ episcopi scribit seneca in epistola quadam ad lucillum que incipit. Clarum adisapulus isto modo. apud epicurū duo bona sunt ex quibus summum illud bonum beatū. q̄ compositur. ut corpus sine dolore. animusq̄ sine perturbatōne sit.

In capitulo. iij. ponit versus virgilij. vj. eneidos expm̄entes opinionem platonicā que dicit omnia mala anime ex corpore contigisse. vnde dicit. Igneus est olis. nota p̄ter magnitudinē eloquentie ponit olis. p̄ illis. vigor et celestis origo semimbus. et illo m̄tantū faciunt quantū nō tardant noxia corpora terremq̄z beatant aris moribundaq̄z membra. Hinc metuūt cupiunt dolentq̄z gaudentq̄z. id est has quatuor passiones orrahunt a corpore neq̄z auras respiciūt clauē te nebris et carcere ceco. Nota ista. dicit cicerō appellat. s̄ in libris de fimbz bonoz. et maloz. Nota q̄ enez as ductus ad infernum et inde ad campos elisios vt videret patrem suū hoc q̄siuit a patre ut fugit virgilij. vj. eneidos. q̄ pater anchise ane aliquas ad celum hinc ire putandum est sublimes animas iterūq̄ ad tarda reuertit corpora. Item infra. vt loquitur nobilis. s̄. virgilij. Item infra dicit. cicerō magis egritudine appellat. s̄ in libro de fimbz bonoz. et malorum. dolorem autem virgilij scz. vj. eneidos vbi ait gaudentq̄z dolentq̄z. Sed illi malunt scz platonicis tristitiam dicere q̄ egritudine.

In capitulo. viij. nota ad intellectū horum q̄ ibi dicuntur q̄ stoyci posuerunt nullam s̄ quatuor passionibus quas cicerō vocat p̄turbatōnes vt supra patuit cadere in sapientem. has passiones vocat hic cupiditatem et leticiam. metum et tristitiam. q̄ ḡ rece pate dicuntur. Sed loco trinum istarum passionū posuerunt tres qualitates. quas greci eupharicas id est passiones vocant. Cicerō vocat ostantias. harum p̄mam vocant voluptatem loco cupiditatis. loco leticie gaudium. loco metus vel timoris caudem. tristitiam autem nec aliquam ostantiam loco eius posuerūt cadere in sapientes. Est enim de malo q̄ iam accidit. s̄ sapiētī cui accidit cautio oīra malū nō potest fm̄ cog malum accidere. Ostendens autem nomina passionū accipi in bono exēp̄m p̄ficat p̄mo de cupiditate m̄dus cens auctoritatē tullij libro primo inuentuarū in castilinario. vbi dicit cupio patres. p̄scrip̄ti me esse clonētem. Item q̄ voluptas accipiat in malo. que nomē est ostantia quā loco cupiditatis ponunt stoyci cadē in sapientē p̄bat inducens illud ciceronij. q̄ in p̄sona libidinosi adolecentis dicitur in andria. nihil aliud volo nisi philomenā nomē est cuiusdam meretricis voluptates hic. p̄ libidine accipi. p̄bat ex trisione sui q̄ ibi carius vocatur dicentis. quanto carius est te. q̄ illud loqui quo magis libido frustra accendatur tua q̄ etiam gaudiū in malo ponatur. p̄bat ex versu virgilij. vj. eneidos vbi dicit. Hinc metuūt cupiunt gaudentq̄z dolentq̄z. et boetius libro p̄mo de consol. hōis tans fugere has passiones dicit. Gaudia pelle. pelle timorē. q̄ infra narzat augustinus de alcibiade nūl q̄ legi nisi hic. hunc tamen alcibiadem qui discipulus focatis fuit vocat eusebius in cronici alcibiadem fo craticum.

In capitulo xxij. nota de cicerone qui et alibi des fuerunt tpe artaxerxis regis persarum qm lib: o hester p totum dicitur assuerus.

In capitulo xxv. ponit auctoritatem terentij q habetur in andria et est verbum birzie ad cars nu. qm no pot fieri qd vis id velis qd possis.

Quintodecimo libro incipit aug. agere de pgressu duaru civitatu ita qm in lib: o isto agit de pgressu pme etatis q est ab adam vsq ad diluuium.

In capitulo ij. memorans de magnitudine lapidis que turmis ar reptum locit orta eneam inducit versus virgilij lib: o ij. vide versus in textu quoz bec est sententia. bispe lecti id est duodecim hoies electi haberes scz corpa qualia nunc pducit tellus vsq subirent cervicem potis tando illum scz lapidem. Intra fit merio de plimo scdo qui multa miranda de natura rerum scripsit. Item de onero q o questus fuit de mimozatone cor potum humanoq. fm pcellum tpris.

In capitulo xij. nota plimum de modo computa di annos.

In capitulo xij. fit mentio de lxx. interpretibus et ptolomeo philadelpho de quo eusebius sic sep fit in cronica. Post ptolomeu filium lagi regnavit in egypto ptolomeus philadelphus annis xxxvij. th iudeos qui in egypto erant liberos esse pmisit. a vasa eleazaro pontificis ierosolimoq. votiva transmittes di umas scripturas in grecam vocem de hebreia lngua per lxx. interpretes transferri curavit quas in alexan drina bibliotheca habuit qua etia sibi ex omni gene litretature comparavit.

In capitulo xij. versus finem dicit. Et virgilius imperioissimam civitatez scz roma appellat domu assarae scz lib: o pmo eneidos. vt plenus patz supra lib: o quinto capitulo xij. vbi ea que hic scribuntur sa tus patent etc.

Sextodecimo libro agit de pgressu civitatis dei p duas etates. quaz pma a diluio vsq ad abrahā. m. secunda ab abrahā vsq ad dauid. Tangit etiaz aliqua de civitate diaboli. sed ponit cotinuatōem pgressus eius vsq ad lib: u xvij.

In capitulo ij. fit mentio de inicio regni assirio rum. vbi exp: esse osomas cum alijs histo: iogra/ phis dicit nimū fuisse filius belli. Dicit autem infra assur autem vnde assirij no fuit in filijs chān. s; i filijs sem. qui fuit pmo genitus noe. vnde apparet de pges mie sem etoz os fuisse qui postea regnū gigantis illi us obtinuerūt. et inde pcesserunt atqz alias civitates obtinuerūt quarū pma appellata est a mino nimir. Ex quo videtur qz belus pater nini no fuerit filius nemi rotb. sed alienus de pgenie assur qz uis aliter in aliq bus cronica annoretur.

In capitulo vj. inducit exemplū virgilij de eo q numerando interrogat ponens versus eius lib: o iij. enad os. no atna expediēt toraqz ex v: be se quitur. et fuerunt verba didoms volens derinē ene am. et classem eius ne discederet a carthagine.

Roma facte pmo abrahe excellēbat tria regna. scz egyptioz. qd erat antiquus qd incepit in tpe sarurb. apud quos pmo regnavit zōnes assirioz. qd incepit tpe nachor vbi pmo regnavit belus. Siciomoz. vbi pmo regnavit agialeus. Regnū egyptioz. cum esset i asia qua sibi rotam subiugavit ex cepta india minus fi lius belli erat sub regno assirioz. s; no regnū siciom orum. quia no in asia sed europa erat. Sicioma em q et agialea quedā pars grece erat. Nota qz dicit qd

dam diuisisse o: bem in tres ptes. quidā in duas ptes sicur attestat salustius in iugurthino magis app: bās illos qui diuiserunt in duas ptes orientis et occidentis. Quare autē ps occideris diu: dē assignat aug. ra edem ppter egr. ssum aquaz. de oceano in africa ma te facientū mediteraneanū.

Octodecimo libro intentio pncipalis hie augustinus est de pgressu civitatis dei fm duas etates quatu pma est a rege dauid vsq ad transfugratōnem secunda autem etas est a transfugratōne vsq ad xpm. Cetera huius libri xvij. patent satis clare.

Octodecimo libro pncipalis intentio augustinus est continuare pgressu m duarum civitatum vsq ad incarnatōnem xpi ponens simul pphetias d xpo et ecclesia.

In capitulo ij. de bello et nino pti mis regibus assirioz didum est supra lib: o xvij. capitulo ij. et lib: o eodem capitulo xvij. Nota infra de regno hito morum demarco varone q no solū de rebus diuinis sed et de origine romane genis quasi a principio scripsit. Item infra. facebatur autē salus filius in cartilinario. Item nota infra. vsq ad fines libie. s; que est provincia afrece otinua asie. Item d semiramide scribit iulianus in abbreviatōne trogi pō pen lib: o pmo. qz ninus dum deficiēt a se v: be egi pti obpugnabat idū sagitte interne relicto filio ipu bere et vpo: semiramide que neqz venatu filio au sa tradere imperiū. nec ipa tradere simulat se p vpo te puerum nini. p femia filium. nam et natura medio etis et vor gracilis panter et lineamonoq. qualitas matris et filij simi is. Sic primis incqs sexū puer mē tita a crebita est. hns non otenta exquirit os p vix. res gm terminos tuert. ethio piam qz imperio addidit. in dis bellum intulit. quo pter illam et alexandriū magnū nemo intravit. Magnas etiam res alias gessit quaz amplitudine vsqz india supatam esse putat. que sic faceatur. qm que hadenus simulasset scripam pdebat nec hoc illi dignitatem regni ademit sed admiratōez augit. qz mulier no modo femias vicitute. s; etiam viz ros antaret. Item nota qz dicit infra assirij quartū regem habebant scz nini. vel nimā filiam nini a semiramidis. pto tercio enim rege cōputatur semiramis. pto a sicionij quintū. Cuius enim regi secundo succel sit tercius telerij. quartus apis quimtus thelecion. vt patet infra. Item refert iulianus vbi supra qz se miramis ad postremuz cum ocubitur filij perisset ab eodem interfecit est duo s. et xxx. annos regno petita est. vnde et hic dicitur. a filio interfecit a phibet a. sa filium incestare cōcubitu. Item infra. Vane putat no nulli etc. puta iulianus qui lib: o pmo sic ait. semira mis babiloniam odidit. murūqz vbi cōcto latere cur cumbedit. Quod autem hic dicit d morte thelecionis et deficiatōne eius a varone puto acceptū quez dixi supra scripsisse de regno sicionioz. et de regibus. de hoc em alias nibil legi.

In capitulo ij. nota qz dicit tunc assirius quintus erat aralius puto vicio scriptoz. sic scriptū n em aralius qntus rex erat. s; aruis cuius anno decimo na tus est pfac. vt patz ex cronica eusebij. Regnavit au tem aruis annis xxx. cui successit rex septus aralius re gnans annis xl. cuius anno quinto exite pfac. xxx. annoz. temptavit deus ab abaz. huic autē successit. vij. rex retles. cuius tempore moruus est abrahā. vt dicitur hic. De regibus siciomoz. nota qz thelcp: om qui erat rex quintus successit egiotus rex septus. cui successit thurimachus rex. vij. vt dicit dicitur. cui9 anno. p: petles vero. xv. mortuus est abrahā.

Citem infra regnum argiuorum simul cum abrahæ nepotibus scilicet iacob et esau exortum est. ysaac sex generatio existente. vbi primo regnavit machus a q̄ fluvius argiuorum. creditur iachus appellatus. Regnavit autem annis quinquaginta. Nota d̄ sacrificio ad sepulchrum thuri machi hic exp̄sse allegat varionem. Item nota infra q̄ armameres post xerfen regnavit annis. xxxviii. cuius anno decimo. p̄mo vero anno leuhippi regis qui regnavit annis. xliij. sic om̄s machi vero regis argiuorum. xl. ysaac iam centesimū annus agente locutus est deus ad ysaac. Item nota q̄ bel locis regnavit assirys annis. xxxv. cuius anno. iij. phoroni quoz filij machi regis argiuorum. xxv. leuhippi vero regis sic om̄s. xxxij. facta est. p̄missio dei ad iacob. in via versus mesopotamiā. cū esset anno. lxxij. Item dicit infra de phorono q̄ eius tpe grecia legum et iudicioz quibusdam clarior est facta institutus. Dicit autem magister in hystoria q̄ phoroneus filius machi et rudibus grecie p̄mus leges dedit. et sub iudice causas agi constituit. locumq̄ iudicia destinasum. forum a suo nomine appellavit. Quod hic dicitur de phogeo fratre phoronei quod ab eius deificatōnem videretur sumptū a varione. De phi que yo filia machi fuit refert magister q̄ in egiptū nauigavit et quosdam literarum apices egiptis dedit. d̄ agricultura etiam eos multa docuit. vnde yo cum diceret ab eo dicta est ysis. quod in lingua eoz. sonat terram de cuius deificatōne et forma simulachri eius ac persona si quis eam hominem diceret quod hic dicit sumtum estimo de varione q̄b̄ euidentiū infra patebit.

Capitulo. iij. nota q̄ bello assirioz. regi. i. successit balcus. r. regnās. liij. annis. cuius anno. xvij. melapri vero nomi regis sic om̄s. qui regnavit annis. xlvij. anno. xxxvij. decimo vero ap̄is regis argiuorum qui regnavit annis. xxxv. mortuus est ysaac.

Capitulo. v. quod de serapi dicitur et phi videtur a varione acceptum. de api boue egiptio refert plinius qui testatur se eum vidisse q̄ erat quidaz taurus qui ex improuiso egrediebatur d̄ flumine nili habens in dextro humero signū candidū in modū luse corinulate ad quē cum statim oflueret egipti cū omni genere musicorū p̄fallentes eleuabatur in aera super eos et tanq̄ balans ferebatur. a ad motū a statōem ipsius mouebantur in terra sacerdotes vel stas bant.

Capitulo. vj. nota q̄ argus argiuoz rex quare regnavit annis. lxx. cuius āno scdo. septimo vero erat iij. decimi regis sic om̄s. q̄ regnavit. xlvij. ānis. balet vero assirioz. xliij. anno mortuus ē iacob cl̄. vij. annorum. Quod infra dicitur de deificatōe argi et cuiusdam alterius nomine omogiri acceptum estimo a varione.

Capitulo. vij. nota q̄ balio regi assirioz. successit alchados. rj. regnans. xxxij. ānis. alchadi. rj. regi assirioz. successit. rj. amichus regnās ānis. xxx. cuius anno. xliij. plenine regis sic om̄s. rj. q̄ regnavit annis. xl. anno. xv. argi vero regis argiuoz. d̄ q̄ p̄bidum est anno. lvj. mortuus est ioseph. cxx. āns notum.

Capitulo. viij. nota q̄ amicho. rj. regi assirioz. ruan successit mathaleus. rj. regnans annis. xxx. Ma thaleo vero successit rex saphtus. vel spetus ut ieros mias annotatur regnans annis. xx. cuius anno. xvij. sic om̄s. arcopoli duodecimo. qui et regnavit ānis. lxxij. anno. xxxij. c̄rafi vero q̄ quintus erat argiuorum regnavit annis. lvi. cuius anno. xliij. natus ē moyses. Nota regnantibz memoratis regibus fuisse. p̄mo theum et tamen in croniceis inuenitur. p̄mochēu fuisse tpe alchade regis assirioz. alchas vero circa tēs p̄ora vltima manuchei regis assirioz. Nota q̄ p̄ c̄rafi sum forbes rex. rj. regnavit argiuoz. xxxv. annis. post quē tuopas rex septimus annis. xlvj. cui successit crothobops argiuoz. rex octauus qui regnavit ānis

xxj. qui videtur dici salsus. sed salsus filius eriope nō fuit rex. sed erotoplo successit rex nonus scelenus annis. rj. regnans. Quod autem hic dicitur de dehis catōne meliomite yporis c̄rafi et forbe regis et sa si filij eriope et sceleni nomi regis credo sicut in p̄ces d̄entibz acceptū ē a varione. Item nota q̄ mercu rius de quo hic loquitur fuit tpe forbe regis argiuorum h̄m croniceis om̄nes hercules vero vt annotatē in croniceis claruit tpe eriope septimi regis argiuoz. h̄ic hercules cum antheo rege libie palestra deceretans cum pepesset eum quotienscūq̄ terre appropinquaret fortiorē resurgere. suspensū a terra tenens nō cauit. Nota q̄ dicit infra m̄merua longe h̄is antē quior. nam fuit tempore ogigis regis de cuius tpe aliter sentit varzo. aliter eusebius. et aliter ieronimz. ut satis patet infra. Vbi nota q̄ si varzo vt hic dicit po fuit diluuiū ogigis. ccc. annis anteq̄ ponatur ab euse bio sequitur q̄ illud diluuiū h̄m varzonē fuit tpe mini regis assirioz. ponitur em̄ hoc diluuiū h̄m eusebium fuisse. xlvij. anno phoronei regis argiuoz. sc̄bi q̄ fuit du. centesimū sexagesimus annus terte etatis q̄ ince pit a nativitate abrahæ. Vt autem habeant. ccc. ann addendi sunt. xl. anni ad nativitatem abrahæ que incipient computari a tercio anno mini regis cuius. xliij. anno natus est abrahā. Item nota q̄ cicrops ces pit regnare atthemis tercio anno sp̄areti. xvj. regis assirioz. moyses tunc agente etatis sue tricesimum quints tum annum.

Capitulo nono nota varzonem. de nomine athe narum.

Capitulo. x. dicit q̄ varzo de nomine arriopas non assente cause quā assignat hic aug. qz fa bulosa est sed conatur assignare aliam quā tamē hic nō ponit. Item de lite trium deorum. p̄ pomo aureo et iudicio paradisi nota supra libro p̄mo capitulo. iij. De diluuiū deucalionis q̄b̄ h̄m eusebium fuit anno cicropis. xxx. q̄b̄ varzo ponit fuisse tempore successōris eius.

Capitulo. xi. nota q̄ cicrops regnavit atthemis annis quinquaginta. cuius anno. xl. moyses p̄m de egipto. vij. vero anno ascadis regis assirioz. q̄ xvij. rex regnavit annis. xl. anno vero. xvij. marach regis sic om̄s. qui rex. xliij. annis regnavit. xv. anno vero eriope argiuoz. regis. xv. de hoc rege dictum est supra capitulo. vij. in eo q̄b̄ dicit ifra. ioseph repisse populum. xxxvij. annis sequitur eusebium. beda vero nō attribuit nisi. xxxvj. cuius causam posuimus alias i croniceis. Item ascade regi assirioz. successit. xvij. as minto regnans annis. xlv. cuius anno. xxxij. mortuus us est ioseph. Cōre vero regis sic om̄s. q̄ succedens e/ thipeto regnavit annis. xxx. anno. xv. danai regis argiuoz. decimi q̄ succedens sceuolo regnavit ānis. l. anno. xxx. aut honij vero regis atthemensium quarti q̄ succedens ap̄bitroni regnavit. l. annis anno. xliij.

Capitulo. xij. agitur de sacris luptozum institutis in memoriam diluuii sub deucalione. Sūt autem luperti sacerdotes panis. cuius sacra supra dicitur. et locus vbi celebrabant luptal. Item de dyomiso qui et liber pater dicitur. dicit magister i hystoria ipm esse qui bachus dicitur est. qui v. bem cōdis dit que argos dicitur. alij dicunt dyomisium deucalionis filium in adicam venisse et vitem inuenisse et hōspiti suo scemacho ostendisse et pellem capre eius fuisse otulisse. Quod autem infra dicit templū apollinis incensum anno regni danai. xxxij. a danao in croniceis annotatur a flagre eo incensum. Potest autē esse q̄ flagretus illud incendit ministrio sed danaus impetio. Quod autem hic dicitur de institutōne ludorum apollinis de quo non legi alibi credo acceptum a varione sicut alia p̄tinentia ad sacra deozum. Quod dicit infra filios iouis esse. vulgariū est. Nota q̄ fingit ouidius libro. ij. de te āfformatis iouem sub sp̄acie tauri europam transportasse in ceteram et hos de ea

filios genuisse. Sed verius est eos fuisse filios tanti regis cretensum qui alio nomine dicitur est asterius. Quod autem infra dicit de hercule q̄ inter .xij. eius ingenia facta necesse anthebi nō numeravit q̄ si ea res ad alium p̄met herculem de quo patet supra ca. .xij. Verum quidius libro nono de transformatis et boecius libro .iij. de solatione inter ingenia facta herculis computant nec in anteb. De hoc etiam hercule seneca duas tragedias scripsit. vna de hercule furente in qua docetur quomodo furta agitatus vroz et filios occidit. Aliam de hercule theteo in qua docet quō morbo pestilente vegetus seipsum p̄tzo ardenti immiserit. Item de busti tirano nota q̄ hercules euz iter fecit. vnde quidius libro nono de transformatis hoc p̄mo ponit inter ingenia facta herculis dicens. Ergo ego sedantē peregrino tēpla cruore busti domui. Deinde agens de nomine ericonij et generatōe eius nunc fabulose nūc historice s̄m varzonē allegat hic secundum in historijs p̄mus quadrigam dixit in greciam.

In capitulo .xij. ponit fabulas de tritholemo q̄s ponit plenius quidius de transformatis libro .v. isto modo quia ceres cum iungisset in curzū duos angues et immisisset in vrbem atbeniensium ad tritholemū cum cuius patre hospitata erat iussit eum data semina spargē ubiq̄ p̄ terras. qui cū vctus curzū venisset in scythiam portans dona ceteris inuidēs ei res scytharum voluit eum occidere dormientē sed ceres mutavit regem in lincem et excuratū tritholemū iussit curzū p̄ acta agitari. vnde dicit hic de tritholemo .i. Secunda fabula est de mimothauro quā in preseneca tangit de ppolito carmine secundo. Pasiphe enī vroz mimops que fingitur filia solis frequētās filias vidit ibi thaurum pulcherzīmū quē neptunus dedit regit mimop ab sacrificandū sed pepit ei rex ob pulchritudinē eius. hunc videns vroz ei adamavit euz compressaq̄ est ab eo et concepit peperitq̄ semibouem et semiturum. quē vocavit mimothaurū. Cum autē ex hoc monstro creuisset obp̄obriū generis secundū quidius libro .v. de transformatis mimos accersito dedalo fecit hoc monstrū includi in domo cuius ingressus erat ita in extricabilis ut nō posset vel pueniri ad mōstrum vel rediri ad exitum. Et hanc domū vocavit la bozintū quia erat laboriosa ad intrandū. vnde dicit hic de mimothauro .i. Tercia fabula est de centauris que talis est. quia fingitur p̄pionem velle ocubuisse cum iunone que interposuit nubem in quā cū p̄pionem semen effudisset nati sunt centaurs qui ex media parte sunt homines et ex media sunt equi. et dicitur centauri a numero quia centū erant et ab aura q̄ veloces erant. Quis fabule occasio fuit. q̄ p̄pionem rex tesalie p̄mo parauit equites armatos numero centū q̄s v̄ vidit rustica multitudo putauit vñū animal esse ex equo et homine sedente sup̄ eum. vnde dicit hic de centauris .i. Quarta fabula est de cerbero qui fingit habere tria capita et est canis seruans ianuā inferni quē hercules cum descendisset ad infernū vincū triplici carbena adamantina. v̄ fingit quidius libro .vij. de transformatis t̄p̄t ad supos. Fingitur cerberus triceps p̄pter tres erates infantia. iuuentutē. et senectutem. p̄ quas homo ad mortē detrahē. vnde dicit hic de cerbero .i. Quinta fabula est de frizo et heliotezote sua qui fingunt vcti arietē volante et nauē depictam signo arietis accēdentes velociter nouerē insidias effugerunt sed naufragiū passi sunt. frizoq̄ euadente ad terrā belle submersa est et mari nomē dicitur quia vocavit hellep̄ontū. vnde dicit hic de frizo et belle .i. Sexta fabula est de gorgone de q̄ fingit quidius libro .iij. de transformatis q̄ erat clarissima forma et capillis capitis p̄cipue ornamēta. s̄ nepotinus i templo numerus ocubuit cumea. vnde irata minerva capillo eius mutavit in angues. fingunt autē tres sorores fuisse gorgones dicit quaz̄ nota fuerit.

seuola. curiale. et medusa. De medusa fingunt q̄ dicitur. Erant autē tres habentes vñū oculū. q̄ si ingebatur q̄ etāt vnus forme et pulchritudinis quarum tāta erat pulchritudo vt spectatores suos redderent immobiles. et ideo fingunt eos. quē dicitur laspides. vnde ad hoc dicit hic augustinus de gorgone .i. Septima fabula est de bellerofonte de q̄ dicitur p̄p̄. q̄ bellerofon equus pennatus fingit q̄ et pegasis dicitur q̄ hic patet fallium. cuz hic dicitur pegasis fuisse equus bellerofontis. fingitur autē bellerofon domuisse chimera que fingitur bestia triplex. leo in pre anteriori. capra in medio. et draco in fine. cuius fūctōnem exponens p̄dorus ethimologiaz. li. .xj. caspitulo penultimo dicit. Dicunt quidā p̄bisiologi chimeram non animal sed montē sicile esse quē agunt q̄ busbam locis leones et capras nutriunt. quibusbā ad dentem. q̄ quibusbam locis pleni serpentes. Hūc montē bellerofon habitabilem fecit. cuius equus alatus p̄pter velocitatē fingitur pegasis de quo dicit quidius libro .iij. de transformatis. q̄ cum p̄seus amputasset caput dormientis gorgonis ex sanguine distillante in terrā natus est iste equus qui dicitur pegasis. vnde dicit hic de bellerofonte .i. Octava fabula est de amphione de quo fingitur q̄ multos thebas nos ostendit attrahendo ad muros eius lapides suauitate cantare eius. vnde dicit de amphione .i. Nona fabula est de dedalo quā ponit quidius libro .vij. de transformatis dicens q̄ dedalus p̄seus exilij sui in creta cum non pateret sibi via nec p̄ terram nec p̄ mare redeundi ad patriam suaz̄ fecit sibi ac filio suo alias coniungendo radices penaz̄ in creta dicens filio suo vt sequeatur nō nimis alte volādo. nec nimis penes in fuma. sed medietē viam tenēdo. qui patris dicto non otentus delectatus volatu in altis ascendens ap̄to pinquavit soli cuius calore liquefacta cera penas p̄didit. sicq̄ cadens in mare nomē ei dedit vt p̄cretem diceretur. vnde hic dicit de fabro dedalo .i. Decima fabula est de edippo. Vbi nota q̄ spiritus vel spinga vt hic dicitur fingitur fuisse monstrum habens faciem humanā et habitans in ocuitate rupis imminenti mari et quibusbam nauigantibus p̄ mare p̄ponebat enigma. vt p̄tote ostendens nunc se bipedem. nunc quadrupedem. quē sicut quale animal esset. quēcūq̄ autē non soluebat questionem p̄mebantur. nauigās autē quodam tempore edippus soluit enigma sibi p̄positū in terrefice monstrum. piecitq̄ in mare. vnde hic dicit de edippo quod monstrū .i. Undecima fabula est de antheo qui genuit marie sua quotiens sup̄ terrā cecidit foetus resurgēbat quē necavit hercules. vt sup̄ capitulo .vij. p̄. vnde dicit hic de antheo .i. Nota infra de raptu gammidis factō s̄m veritatem a rege tantalo q̄ tribuit fabulas ioui vt patet. p̄ libro de transformatis. et supra libro .iij. ca. .xv. Item de dane cognita a ioue sub specie ymbis auri de q̄ sup̄ libro .iij. ca. .xv. patet. de quo et quidius libro .iij. de transformatis loquens de perseo dicit. quē pluuio dane conceperat auro. Item de latona que genuit gemellos apollinē et dyanā. vt p̄ quidius .vij. Enffozmatis qui et istum apollinē captum amore filie regis admitti ei seruasse fingit i specie pastoris. vnde ad hūc apollinē quē deum esse ponit dicens quidius .ij. de transformatis sermone dicit. Tempus illud erat quōte pastor ia pellis. Tēp̄. onusq̄ fuit baculū filustris oliue. Item nota q̄ iste liber pater de quo h̄ fit mētō videtur alius fuisse ab illo liber opate quē sup̄ capitulo .xj. vocavit dypomhū. quia ille s̄m aliquos fuit t̄p̄e moy si iste autem fuit t̄p̄e aioth iudicis isrl. cuius sacra cum ab aliq̄bus n̄ recaperent grauiter vindicatum in eos fingit quidius versus finē tercij libri. et in principio libri .iij. de transformatis vbi primo ponit exemplū de p̄ntheo qui ouerfus in ap̄tū dilaceratus est ab acibus inferente ei primū violentiā matre sua. Infra de p̄seo filio iouis ex dane. nō q̄ adrome dā

alligata fano in mari liberauit interfecto monstro ma-
rino quod voluit eam muader. et duxit ea postea vr-
orem qui post mortem stelligati sunt. vnde d perseo
dicit seneca in primo carmine tragedie de hercule fu-
rente persequis stellas habeat aureas rē.

In capitulo .xiiij. fit mentio de tribus poetis the-
oglogis. ophoe. museo. et lino. quoz. ophoeus
fingitur defendisse ad infernū. p. repetenda vrozē sua
pserpina quam rapuerat ditis rex inferni quē intan-
tum placavit suauitate citbare sue q. vrozem suam ei
ocessit. ea cōditiōne q. nō respiceret eam quoadusqz
exiret infernū. sed non seruauit oditiōnem. ppter qd
p. didit vrozem suam. et forte ppter hanc causam p. fis-
citur sacris que exhibentur dñs inferni. De rege
athamāe et vrozē eius ynoe fingit ovidi9 libro .iij.
de transformatis q. ob cultuz bacchi irata ota eos iu-
no euocauit yna de furijs inferni. que regē n. vrozē
eius verterit in futiam. ita q. rex athamas filium suū le-
archum occidit. vrozē vero cum alio filio melicito fu-
giens de tupe quadā pēpitaui se in mare. quā deifi-
cauit ueptunus interpellatus a venete. et yna facta
dea vocata est leucotean. s. grece. latine vero ut h. d. z
matuna. id est auroza vel matutina. Castor et pol-
lux fratres erant helene qui nauī insequētes eam. ve-
eā reducerent submersi sunt et in deos translati sunt
vt patet per daretem frigiū.

In capitulo .xv. nota q. anotatur in croniciis acti-
ho vltimo rege arguoz. interfecto a pseo. translatū
esse regnū ad miscenas iudicantisbus tue israhel debs
bora et barath. vbi pmo regnauit p. s. annis. vij.
scdo erulbeus annis. xliij. tercio regnauerit atre9
et thielste annis. lxv. quarto regnauit agamēnon fili9
atei annis. xxxv. de hoc fit mentio hic. Cepit autem
regnare agamēno .xxij. anno thola. Nota q. hic dī
et apud laurentes pmo regnasse picū. Estatur aut
beda et eutropius q. ante picum regnauerūt ianun9
mo apud iam culū. scdo saturnus qui vrbem condidit
que saturnia dicta est. cuius apparente abduc ruine.
Nota q. laparis .xxij. rex affirioz. cepit regnare an-
no aioth. lxxvij. et regnauit annis. xxx. Inducit des
in. epe versus virgilij libro .viij. eneidos de saturno
pbans q. hys q. saturnus regnauit in italia qui eam
regionē vocari fecit latū. vnde dicit. s. saturnus gēs
indocilis id est homines rudes et incōpositi et dispñ
in montibus altis more. s. agrestū aialū oposuit id ē
ad opofitiōnem moz. reducit legesqz dedit. latiumqz
vocari maluit. hys qm latuisset in horis. sub quo fin-
gunt aurea secula. sicut enim auz. pferē ceteris metal-
lis. sic etas sub saturno quo ad vire innocentia pferē
ceteris etatibus. vt ex descriptiōne quatuz etarū p3
p. ouidiū libro pmo de transformatis.

In capitulo .xvi. nota q. troya euersa fuit fm euz-
sebiū qui sequitur interpretatiōem. lxx. interpretum
tercio anno abdon. tñ videtur alijs q. anno .xxxvij. ies-
pte. Nota q. pallas irata aiaci oleo psequēbat ar-
guozs reduntes de bello troiano. vnde classē eozū
obulsi et eos submersit ponto. vñ virgilij pmo e/
neidos mducit iunonē dicentē pallas ne exureret clas-
sem arguoz. at q. ipos poruit submergē ponto. vñ
us ob iram et furias aiaci olei ob hanc turbatiōnem
nō potuit dyomedes reuerti ad suos. sed dum non cō-
paruit putatus ē translati ad deos. Que aut de ei9
deficatiōne et ouersione socioz. suoz. in voluces di-
cuntur hec assumptie augustinus ex libris varronis
vt patet in pncipio capituli sequētis. Has aues dicit
solimus libro .iij. nufqz muenit nisi in insula illa. quas
dicit in forma similes fulias. color inest cādū. ocu-
li ignei. oza dentata et multa ofona hys que hic dicit
tur adiungit. Itē in eodē infra dicit latinū filiū fauni
sed iustus libro .xliij. dicit eum stupio grauatū ul-
Generatum.

In capitulo .xvii. nota de mutatiōne socioz. vlijis
sicut refert ovidi9 libro .xiiij. de transformatis. q. cū

vlijes in nauī sua appropin quauit in silo in qua ha-
bitauit. crece p. misit tres de socijs suis. s. macharetum
pollicē. et eurilociū. quoz p. duo potantes de pos-
culo sibi allato ouerh sunt in sues. tercius eurilocus e/
uasi q. nō bibit. vlijes aut mstructus a mercurio et
accepto flore albo introuit ad circen quē offerentēz
pocula repulit. et volentē virga mulcē capillos strē-
do ense deteruit. epinde pace facta et fide accepta re-
cepus est in thala mū. et p. dote ouigij restitutiōem
socioz. petijt et obtinuit. Nota q. pan deus luper-
coz. dicitur. et ideo cognominanē licus n. sacerdotēs
eius ex hoc cognomē lupci acceperūt rē.

In capitulo .xviij. diligenter notandus est mod9
possibilitatis quē ponit aug. m. transformatiōni-
bus hoim et bestiaz. qui a minus studio hīs videē dif-
ficialis ad intelligendum.

In capitulo .xix. nota q. metheus .xj. rex athenia-
ensium erat qui eodez anno quo troya euersa est
mortuus est. palifates sicarioz. rex .xxij. erat. cuius
anno .xxij. euersa est troya. antamis vero regis affie-
ozum .xxvj. quem hic vocat lapidon. nos abdon dicit
mus cuius anno tercio ponit troyam euersam qd ali-
quibus factum videtur anno .xxxvij. icpte. Item no-
ta q. videtur aug. hic discordare ab eusebio. fm quē
apud athenienses mortuo latino regnauit .xxj. demo-
phon vnde nō tantū sicomoz. sed et atheniensū rex
mutatus est. Cum autem dicit enea regnasse tempo-
re samsonis. hoc dicit se quando eusebiū qui in annos
tū annotatiōne sequitē interpratōem. lxx. Sequentes
autem annotatiōem annoz. fm. translatōem ieronimi
ponit eneam cepisse regnare pmo anno ab e. au. Itēz
qd dicit infra de deficatiōne enee patet sup. libro .x.
ca. v. De xanto vero rege sabmoz. nō legi alibi. s. q.
puto hoc acceptum de libris varronis. De cobzo a/
theniensū rege refert iustinus libro .ij. q. erant ite
athenienses et dorenses quos hic dicit peloponenses
simultates veteris offēse quas vmdicaturi bello do-
rentes de euentu p. h. oracula consulerūt. tñ sum est
iplos supiores forte nisi regē atheniensū occidissent
Cum puentum esset ad bellum militibus ante omnia
custodia regis p. capitur. atheniensium eo tpe rex cor-
dius erat. qui et nō dei et p. ceptis hostiū cognitio
p. mutato regis habitu pannofis satmentis collo im-
positis castra hostium m. greditur. vbi in turba obli-
stentiū a milite quē falce ouulnerauerat hasta inter-
ficatur. Cognito regis intertu dorenses sine p. elio
discedunt atq. athenienses virtute ducts. p. salute pa-
trie mori se offerentis bello liberantur. de hoc dicit
hic. per idem tempus cobzius rē. allegans ad hoc illd
virgilij in buccolicis egloga. v. de iurgia rē. Nota
de regibus latinoz. q. p. mus fuit latinus. scdus eneas
tercius ascanius qui n. iulus quē genuit eneas et etis
sa vrozē trojana. quartus erat filius postumus qui
filius dicitur est. q. in silua casualit et natus ē. a quo
et succedentes reges agnominati sunt filij. dicitur ē
et postumus. quia post mortē patris natus est. hunc
genuit eneas ex lauimia filia latini. Nota q. iste rex af-
firoz. quē vocat enē vt in croniciis vocatur thime-
us. cuius anno .vij. defunctus est speulipus vltimus
rex sicomoz. quo anno incepit melampus regnare
atheniensibus. qui dicit hic. xij. et erat pater cobzi
Quod autē hic dicit hoc fuisse tpe hely ofonat cuz euz
sebio. alij tamen qui in annotatiōne annozum sequun-
tur translatōnem ieronimi dicunt hoc fuisse tempozē
samsonis.

In capitulo .xx. qd dicit mox eisdem rē. Forfan cō-
sonat cum eusebio. tñ sequētes translatōnem ieronimi
ponit saulem regnare cepisse. xxij. anno doztuli qui
erat .xxx. rex affirioz. regnantib9 apud latinos. v. re/
ge a latino enea filio et apud athenienses cobzo. No-
ta etiā q. hic vult saulez regnasse .xl. annis cum dicit
dauid successe post ānos a saulis imperio. xl. anno. cū
tñ eusebius nō ascribat ei nisi annos .xx. et lca regūz

in duos. Quod autem infra dicitur tempore salomonis albas conditam miz videtur. quia secundum titulum libri alba odita est. xxx. anno ab initio regni euee et a oditione laumij ab alcario. Cuiusmodi in precedenti capitulo dicitur aug. quod as scamus regnauerit ante filium oportet quod alba odita fuerit antequam filius regnaret. Cum autem hic dicitur filius regnauerit tunc hoc est odita est alba ante illud tempus quo huiusmodi oportet tempore regni eius. cuius quo non stat quod odita fuerit alba tempore salomonis. Sed dicitur autem ab alcario osonat titus liuius eutros pius et oes cronographi quos ego vidi.

In ca. xxx. nota quod dicitur latini. latinoz. regnu. ve. albanoz. habuisse post eneam. xj. reges quos. I. tum nullus deus factus est. quoz. p. m. et ar. cam. 9. scds filius postumus. tercius enas filius. quartus latinus filius. quintus alba filius. sextus apis. septimus apis. octauus carpetius. nonus tiberius. decimus a. grippa. vnde amicus arcemus. post que duodecimus a. uentinus regnauit. de quo dicit quod f. m. ali. q. s. deo. 2. n. uero ascriptus est. post hunc primo regnauit. p. cas. de quo allegat verbum virgilij. vii. eneid. o. p. primus ille. p. cas. tropane glorie gentis. 2.

In ca. xxx. dicitur aug. tetramatū regnū affiriozum. et translātū ad medos regnante. p. ca. Sed scdm alios cronographos annotat hoc translātō fca anno. xxxv. auentum. Item infra dicit regnū affirioz. du. raffe. Accv. annis oputando ab initio regni bel. Cō putando vero ab initio regni nini fuerit bel. bedā an. m. Accxl. Nota etiā quod post p. cam. regnauit amulius expulsus f. m. titū liuiū numitore. cuius maiore. cuius etiā oem. plem masculinā occidit amulius. filiū vero eius reā. vt eis pem. plus adimeret virgine vestalem fecit vt hic dicitur. et f. m. titū liuiū ab v. be. odita libro pmo. v. p. effa. vestalis ad aquas geminū p. tum. cū edī distet. seu ita rata. seu quia deus auctor. culpe honesti or. erat martē cepte st. p. p. m. nūcupat. vnde dicitur hic quā voluit de mare geminos. 2. Refert etiā idem titus liuius quod etiā tenet fama. cū fluctuantē al. ueū quo expositi erant pueri tenuis in sicco aqua des. tituisset lupā sicutē ex mōtibus qui circa sūt ad pu. erilem vagitū cū suis flexisse eā adeo mīte submissas in. fātibus p. b. uisse manū. vt lingua lambētes pueros magister regni pecoris inuenerit. Vnde et hic dicit. et ad hoc adhibentes. f. q. erant filij martis argumē. tum quod infantes expositos lupa nutrierit. Scdm vero titū liuiū vbi sup. fecerit a faustulo. sic em vocat mā. gister regni pecoris ad stabula laurētos pueros edu. candos datos. sūt qui laurentiā vulgato corpe. f. q. meretrix erat lupā vocatā putāt. inde locum fabule ac miraculo datū. vñ dicit hic. quāuis nō desim. Ro. ta quod dicit infra. in aquaz. crudeliter. p. ci. iusserat. f. m. em titū liuiū nec dñi nec hoies. aut ipaz. virgine vesta. lem aut st. p. a. crudelitate regia vendicabāt. sed las. ceddos. f. rea. vel ylia. vincta in custodia. daf. pueros. in. p. fluentē aquā mitti iubeat. Itē ista nota quod amulio. successe in regnū frater eius numitor. Amulius emz. f. m. titū liuiū iussis certo tpe ad regnū venire. p. astoz. bus et ad regē amulū impetū facit. et a domo munis. toris alia comparata manu remus adiuuat. ita reges. obruncat. Numitor. post quod p. perata. cede. iuuenes ad. se. p. gere. vidi. gratulantes. ex. tēpio. aduocato. ofilio. scelera. in. se. fratris. originē nepotū. vt. gemitu. ut. edu. cati. vt. cogmiti. essent. cedem. deinceps. tyrām. seq. ei. 9. auctor. o. dicit. Iuuenes. p. contem. ingressi. amulium. regē. salutāt. ita. numitori. re. pmissa. romulū. remū. qz. cupido. cepit. in. hñs. locis. vbi. expositi. educatiz. etāt. v. b. is. odende. f. romē. de. qua. hic. dicit. Numitoris. p. mo. anno. odita. est. roma. cuius. terminos. describens. for. imus. libro. pmo. dicit. quod incipit. a. filia. q. est. area. apol. lina. et. ad. sup. calij. scalarū. cari. l. 3. terminū. vbi. faustu. li. erat. tuguriū. Itē. quē. ad. hoc. quod. dicit. quē. regnū. affirioz. totā. fere. asiam. subiugauit. hoc. factū. est. p.

minū regē affirioz. scdm. vt. patet. sup. libro. ij. dicit de diluio vsq. ad hanc subiugato dem translite an nos. A. intelligendū est f. m. translātō. em. lxx. f. m. emz. translātō. dem. ieronimi. nō. inueniunt. a. diluio. vsq. ad. natiuitatē. abrahe. nisi. tñ. anni. ccccij. q. bus. subtea. / dñs. xxxij. anni. q. bus. h. ec. subiugato. annotat. in. cro. nicis. p. c. c. lxx. natiuitatē. abrahe. remanēt. a. diluio. vs. q. ad. hanc. subiugato. em. a. f. e. oputātō. annoz. quā. pō. mit. cum. dicit. t. p. e. igitur. quo. odita. est. roma. 2. c. sequitur. translātō. em. lxx. sicut. in. p. c. d. e. n. t. b. u. s. f. m. vero. trās. latō. nem. ieronimi. nō. dicit. em. filij. israhel. habitasse. i. tee. ra. p. m. i. s. s. i. o. n. i. s. ante. vt. bem. oditam. m. h. se. x. c. a. t. i. o. n. e. s. g. u. n. t. a. f. e. r. a. n. i. s. quia. i. o. s. u. e. cuius. annos. scriptura. f. i. des. terminat. ascribuntur. anni. xxxij. f. m. i. o. s. e. p. h. u. m. a. c. o. s. qui. sequitur. translātō. dem. ieronimi. Iudicibus. autem. xxxij. quoz. vnus. erat. samson. ccccij. vt. patet. p. magis. steum. in. histo. r. i. s. quibus. additis. xl. annis. help. et. xij. samuelis. habentur. ccccij. ab. initio. vero. regum. sequendo. oputātō. dem. omunem. que. saul. xj. annos. at. tribuit. vsq. ad. primū. annum. acham. f. m. translātō. dem. ieronimi. non. inueniuntur. nisi. anni. ccccij. qui. facit. vnt. sexcentos. nonaginta. annos. tamē. i. e. r. o. m. i. s. n. o. b. i. s. unt. o. c. c. o. r. d. a. m. u. s. cum. ista. oputātō. annoz. p. p. t. e. r. r. a. s. t. o. n. e. s. i. b. i. p. o. h. e. a. s. quās. recitare. nimis. est. p. i. f. i. c. a. b. i. l. e. capitulo. xxxij. agit de sibilla eritbea. et est non trabile capitulum nec indiget expositione.

In capitulo. xxxij. dicit thales milesium vnus de septem sapientibus tempore romuli fuisse quorum tamē fama p. capue fuisse notatur. xliij. Anis p. v. bem. oditam. Sed quis fama eoz. tunc p. c. c. lxx. et nō. ramen. oportet. quod. o. t. e. m. p. o. z. a. n. e. fuerit. f. q. e. o. r. u. s. a. u. d. o. r. i. t. a. s. p. c. e. t. e. r. i. s. tū. cepit. esse. famosa. Quis. alie. videat. ex. hoc. quod. narat. valerius. maximus. libro. iij. de. moderatō. n. e. de. mensa. autē. inuenta. a. piscator. i. s. bus. quā. oblatam. thalati. milesio. ipse. renuit. et. tandē. p. alios. quinqz. refutata. oblata. est. soloni. qui. sacrauit. eam. apollini. ex. quo. videtur. eos. o. t. e. p. o. r. a. n. e. o. s. f. u. i. s. s. e. de. morte. romuli. et. quomodo. putatus. est. deus. dē. m. est. supra. libro. ij. capitulo. xv. Item. nota. infra. de. a. c. e. r. o. n. e. qui. ea. que. hic. dicuntur. videt. dixisse. in. libris. de. republica. vbi. et. memorat. de. eclipsi. que. in. morte. romuli. o. t. i. g. i. t. Successe. autē. vt. infra. dicit. romulo. m. ma. pompilius. qui. vt. narat. titus. liuius. plurimum. sac. ceris. deoz. instituentis. indulsit. vt. ipse. in. speciali. p. sequitur. Propter. qd. dicit. hic. aug. quod. illam. scz. roma. nam. ciuitatez. putauerat. numer. o. l. i. t. a. t. e. deoz. p. c. f. c. t. o. faloz. m. m. u. n. i. e. n. d. a. m. Item. nota. quod. dicit. hic. q. i. n. i. c. i. o. regni. mansisse. qui. cepit. regnare. vt. annotauim. in. c. r. o. m. i. s. anno. n. u. m. e. x. i. i. j. Sibilla. famosa. apud. qd. dam. putatur. fuisse. a. t. e. m. p. o. r. a. n. e. a. p. i. c. t. a. g. o. z.

In capitulo. xv. dicit quod regnante tarquinio p. sco ductus est populus iudeoz. in babilonā quod in c. r. o. m. i. s. n. o. b. i. s. i. m. m. e. n. d. o. translātō. dem. ieronimi. ex. dicit. hede. annotauimus. contigisse. iij. anno. regis. ser. uij. tullij. qui. immediate. successe. tarquinio. p. sco. Cō. se. quenter. commemorat. vij. sapientes. quos. eufebius. vult. fuisse. tpe. captiuitatis. q. uis. vt. videt. nolit. eos. fuisse. contemporaneos. De. quo. dicit. est. caplo. p. r. i. m. o. Item. infra. dicit. quod. solon. leges. dedit. atheniensis. bus. p. quibus. miserunt. aliquando. romani. vt. patz. p. etiam. liuium. de. v. b. i. s. orig. me. libro. iij. et. ex. eis. extra. x. u. n. t. leges. xij. tabularum. Nota. vt. patet. supra. li. bro. viij. anaximander. discipulus. erat. thalati. miles. h. j. anaximenes. vero. discipulus. anaximandri. De. zes. nophane. nihil. mihi. quod. legeri. occurrit. nisi. quod. scrip. sit. de. eo. cetero. libro. p. m. o. de. natura. deozum. dicens. zenophanes. mente. adiuncta. omne. p. t. e. r. e. a. quod. est. i. n. f. i. n. i. t. u. m. deum. voluit. esse. Pictagoras. fuit. tempore. cambiū. qui. successe. ciro. Et. dicit. etiam. solini. vide. tur. fuisse. tempore. bruti. qui. primus. consulat. post. reges. epactos. et. expulsos.

Capitulo .xxvij. quod dicitur dilatatum est opus
 usq; ad darum. intelligendum est de dario filio
 itaspis qui cepit regnare perfin anno ab vrbē cōdita
 .xxvij. Per idem tempus scz quo impedita est edifi-
 catio templi. etiā illa gesta sunt que scripta sunt in li-
 bro iudith scz tempore cambisis scz regis piarū qui
 et ibi dicitur nabuchodonosor. Sub dario rege p/
 farum scz annis .ij. ip letis .x. Nota q; p̄mus rex ro-
 manoz. fuit romulus. scdus numa. tertius tullus. q̄es-
 tus anchus. quicūq; piiscus tarquinius. sextus seruius
 tullus. septimus tarquinius supbus. de cuius expulsi-
 one patet supra libro .ij. ca. xv.

Capitulo .xxvij. nota q; p̄chas filius auentini
 auus romuli cepit regnare anno .xv. oſie regis
 iuda. cui tempore ceperūt p̄mo pphare p̄phe illi q̄ n̄
 tantū populo p̄p̄io. sed etiam gentib; salutem p̄o/
 phetabant. Nota q; regnum asirioz. defecit anno .xx
 .vij. regis auentini.

Capitulo .xxvij. nota de pitagora samio qui
 fuit p̄nceps p̄hozum generis italia. vt patz p
 augustinu libro .vii. fuit autem ut beda annotat tē
 po: e cambisis scilicet .c. lxxij. anno post euersionē ihe-
 rusalem. De eſtra videtur fm ea que annotant i ero-
 nias q; fuit circa p̄ncipiū regni artaxerſis septimi
 regis cuius anno .vij. fm bedam p̄mo die scz mensis p̄
 mi eſtras sacerdos et scriba legis da ascendit de bas-
 bilone cum ep̄is regis et p̄ma die mensis quinti ves-
 nit iherusalem. Artaxerſes vero anno .ij. natus ē so-
 crates. .ij. xv. anno eius om fm eusebium fmone plu-
 ermo celebratus. quo anno mortuus est artaxerſes.
 post quē immediate regnauit darius notus rex piazz.
 octauus. Plato vero natus est quarto anno huius da-
 rij fm eusebium. De anaximandro et anaximene dicitur
 est supra .xxv. capitulo. Anaxagoras andio: fuit a-
 nagimemis temporib; epi vt in croniciis annotatur.
 De pitagora dicitū est supra capitulo .xxv. De thales
 te mileho dicitū ē supra capitulo .xxij. De poetis ter-
 tis theologicis orphico. et musco. Imo vult aug. q; p̄
 fuerunt post moysen sed ante tempora p̄pharum fm
 enim magistrum in hystoria fuerit tempore gedeeo-
 nis. Auius autē discipulus orphoi. Imo vero ma-
 gister herculis. Thachus p̄mus argiuoz. rex regnāe
 cepit. .lx. anno etatis p̄laa c. Cuius filia p̄ha. .xl. anno es-
 taris iacob in egyptū nauigans vt annotatur a q̄bul-
 dam quāsbā tradidit ea scz apicea.

Capitulo .xxvij. fit menō de p̄si filia iacobi de
 dictū est supra capitulo .xxvij. P̄sonis eum
 et athlanē fratē suū q̄dam annotant fuisse .ij. anno
 natiuitatis moysi ali qui tñ p̄metheū dicunt fuisse cir-
 ca .lx. annū ducat iosepho. De mercurio auo et d̄mer-
 curio eius nepote. patz sup libro .vii. capitulo .xxvij.
 dicit autem hugo flo: incensis q; iste scdus mercuri
 successit amuleo qui erat successo: platonia.

Capitulo .xl. inducit dicitur eozz qui po fuerūt
 milia annoz. tranſiſſe post q; egi: p̄ij eadē
 fidez. op̄iehen derunt. Moderatus tamen locutus ē
 martianus i p̄logo astronomie sue que rarissime ma-
 uenitur ponēs sapientiā viguisse in egi: p̄to. .xl. .M. ans
 nozum. Hanc fidōnem exp̄obāt augustinus ex testi-
 monio varronis qui post scas iuentias ab p̄hde ante
 quas sapientes esse non poterant ponit duo milia an-
 nozum.

Capitulo .xli. nota q; epicurei negāt res huma-
 nas p̄nere ad curam deoz. et quō huius oppositū p̄-
 bant stoici. vt patet in libro tullij de natura deozum.
 de hoc magis patet supra libro .v. capitulo .lx. Az
 nagoras fm eusebii fuit tempore darij filij itaspis
 de cuius morte nō vidē aliud q; hic dicit nisi q; boeci-
 us dicit eum petisse v̄meno p̄mo libro de sol. De ari-
 stipo et antistene qd̄ hic dicit etiā supra libro .vii.
 capitulo .ij. patet in scā. Sed addit hic eozz omneq;
 op̄inōne de sapiente quē voluit aristippus curā rei/
 publice fugere. et antistene voluit eum illam admi-
 nistrare.

Capitulo .xli. nota vnus p̄olomeozz scz scdus
 Primus erat ptolomeus filius lagi. scdus p̄to-
 meus ph: ladelphus. Tñ dicit sunt reges egiptij vel
 alexandrii qui diuiso regno alexandrii in multos itere
 ceteros potiores erant.

Capitulo .xli. nota q; dicit nō multo post veni-
 ente alexandro .x. Alexander em vt annotatur in cro-
 nicis subiugauit iudeam anno ab vrbē cōdita .cccxxij.
 qui fuit annus .c. lxxvij. a scdo anno darij filij itaspis
 quo anno licentiati sunt iudei vt p̄sequerent edifica-
 onem templi ad oplementuz. fuit autem hic annus ab
 vrbē cōdita .cccxxij. opurando ab edificaōe et com-
 pletōne muroz. ciuitatis. fuit ann⁹ quo subiugata ē
 iudea a .xx. anno artaxerſis quo licentiatus neemias
 ceperat reparare muros quitatis .c. ij. Reliqua que
 hic dicitur in hoc capitulo patet intuenti magistruz
 in hystoria.

Capitulo .li. nota q; rufinus et eusebius in ec-
 clesiastica hystoria et orofius libro .vii. de orme-
 sta mundi numerū p̄secutōnum quas passū est eccl: ſia
 nituntur p̄scie ad denarium fm numeruz piazz. egi-
 pti reducere quos tamē in hoc articulo non approbat
 augustinus. De nerone quidē qui quirus ab augusto
 imperauit. scribit orofius vbi sup q; p̄mus tome xp̄ia-
 nos supplicij et mortibus affecit ac p̄ omnes puicias
 patri p̄secutōne exercitari imperauit. ipm q; nomen ex-
 tirpare conatus. beatissimos xp̄i apostolos petrū cru-
 ce. paulū gladio occidit. De domitiano q; nonus ab
 augusto imperauit scribit q; per omnes gradus scle-
 rum creuit vt ostendit hystoria toto or: be xp̄i ecclesiaz da-
 tis vbiq; crudelissime p̄secutōnis coictis ouellere au-
 dere. Die in tantaz. p̄la plus est infamia vt dñm se ac
 deum vocati scribi coliq; iusserit. De traiano vero
 qui vndeannus ab augusto imperauit scribit q; in p̄se-
 cutōne xp̄iam nois errore deceptus tercius a nerone
 euz passim interceptos cogi ad sacrificandū ydolis ac
 detrahentes interfici iussisset plurimi interficerentur
 polimq; scd̄i qui iter ceteros iudices p̄secutor datus
 fuerat relatu admōnitus hoies eos p̄pter ofessionem
 xp̄i et honesta ouenticula nihil otterū romans legi-
 bus facere. fiducia sane innocēti ofessionis nemini
 mortē graue for midolosamq; iferri rescriptis ilico le-
 uiozibus temperauit edictum. De marcho antonio
 impatore. xiiij. ab augusto scribit q; p̄secutōnes xp̄i
 ano: graues quarta iam post neronē vice in aha et i
 gallia eius p̄cepto extiterunt multiq; sanctoz. marti-
 rio coronati sunt. De seuerō autē impatore. xvij. ab
 augusto scribit q; quitus post neronē p̄secutōne xp̄i
 anos cruciauit. plurimq; sanctoz p̄ diuerſas puicias
 martirio coronati sunt. De maximo vero impatore
 .xxij. ab augusto scribit q; p̄secutores in xp̄ianos sc̄t⁹
 post neronē exercuit. De decio qui .xxv. impertuit
 ab augusto scribit q; ipe otinuo in quo enā se ob hoc
 philippū interfecisse docuit ad p̄sequendos interfici
 endosq; xp̄ianos. vij. post nerones feralia disp̄ sic edi-
 cta p̄mosq; scd̄z. ad coronas xp̄i de suis cruciatibus

milit. **De** valeriano cum galieno qui xxvij. impera-
 bant ab augusto scribit qd mox vt artipuit impium.
 viij. a netone abigi p tormenta xpianos ad ydolatri-
 am negates interfici iussit. **De** aureliano. qui xxij.
 impauit ab augusto scribit qd nouissime persecuciones
 aduersus xpianos. ix. a netone decreuit. **De** dyocle-
 tiano et maxmiano. qui xxij. imperabat ab augusto
 scribit qd dyocletianus in oriente maxmianus hercu-
 lius in occidente vastari ecclesias affligi iterficiq; xpia-
 nos decimo post nerone loco pceperit. que psecu-
 tio omnibus fere antea actis diuturnior atq; immanis
 or fuit. nam p decem annos incendis ecclesiaz psecu-
 rionibus innocentiū. cedibus martirū incessanter acta
 est. **De** iuliano vero. qui xxxj. imperauit ab augu-
 sto scribit qd xpianam religionē arte ponē qd potesta-
 te insecutus vt xpī fides negaretur et ydoloꝝ cultus
 reciperetur honoribus magis puocate qd tormētis
 cogere studuit. apto tamen pcepit edicto ne xpianus
 docendarum artium liberalium. p fessor. esset. Bellum
 vero aduersus pthos parans cum romanas vires cō-
 tractas ad destinata secum traheret pditōnem. xpias
 noꝝ sanguinē dñs suis deuouit palam psecutus ec-
 clesiam. h victoriam adipisci potuisset. Nam et apbi
 teatru in ierosolimis extruxit. in quo reuerfus a pas-
 rbus epōs monachos omnesq; loci eiꝝ sanctos. bestif
 arte seuioribus obicere. spectar etq; lamādos. **De**
 valentiniano autem de quo hic scribit qd. cuz xpianus
 integra fide sacramentum milite geret et sub iuliano
 augusto tribunus scutorioꝝ iussus ab imperatore sa-
 crilego. aut imolare dñs. aut milita excedere. fidelif
 sciens grauiora esse iudicia dei. q meliora. pmissa spō-
 re discessit. ita parua int eriecta mora interfecto iuli-
 ano ac mox iouiniano mortuo qui. p xpī nomine. am-
 serat tribunatū retribuente ppo i loco psecutoris sui
 accepit imperium et imperauit. xxxvij. anno ab augu-
 sto. **De** gestis autem iuliani apud antiochiam nō le-
 gi a libi qd hic. **De** valente valentinianū fratre. q post
 fratrem. xxxij. imperauit ab augusto scribit orosius
 qd viuente fratre in societate impetij assumptus ē ab
 eudorio episcopo aetiam dogmatis assertore baptis-
 tus et p uasus in scissimam heresim declinauit. h ma-
 lignam insecratōnem diu terit. ne voluntati potestate
 admiseret quo ad huc viuēris fratris auctoritate cō-
 pressus est. Sed eo mortuo cum etiam impie agē po-
 tuisse nō erubesceret ilico cōfrenata libera audacia legē
 dedit vt monachi hoc est xpiani qui ad xñū fidei opꝝ
 dimissa secularium terū multimoda actione se redigūt
 ad militiam cogere. vastas illas egipti tunc solis
 tudines arenarq; diffusas. apud quas ppter sitim ac
 sterilitatem periculosissimamq; serpentium abundan-
 tiam conuersatio humana nō est. magna habitantiū
 monachoz. multitudo compleuerat. tribum ac milia-
 tes missi sunt qui sanctos ac veros dei milites alio no-
 mie psecutōnis abstraherent. Interfecta sunt ibi mul-
 ta agmina sanctoz. **Canit** autē augustinus duas
 picularēs ecclesie psecutōnes que suo tempore con-
 gerunt. vna in gothia. alia in p sda de quibus alibi
 nus qd legi
Capitulo liij. fit mentio de oraculo quodaz a
 dñs p magicas artes obtento et exprimebatur veris
 bus grecis quos nō ponit. quia solebant tales dñi me-
 trice respondere. vt plurimu patet in responsis apol/
 limis. Continebatur autē in hoc oraculo qd fides xpī
 quam petrus p maleficium induerat duraret tantū
 .ccclv. annis sūm numerū dierū in anno solari. **Pro**
 ta infra mortuus est xps duobz geminis id est gemel-
 his fratribus consulis quoz. hic nō ponit nomina
 nec michi occurrit. Fuit autem hic annus. xvij. tiberij
 qui erat sūm opuratōem orosij. septingentesimo du-
 agesimo nono ab vrbē condita. **Item** nota infra nu-
 meratis. p inde osilibus 22. In omnibus ero nical nō
 vidi post tempora impatorum annotatōem consulum
 sed tantum annotantur anni impatorum sūm quos cō-

putando terminati sunt trecentsexagintaquinque ani
 secundo anno impetij archadij et honozij qui fratres
 existentes simul imperauerunt. **Missus** est quippe sps
 ritus sanctus. xvij. anno tiberij cesaris. a quo termino
 declarat augustinus cōputatōem. ccclv. annoꝝ. cō-
 putandam. fuit autem annus. xvij. tiberij cesaris. sep-
 tingentesimo duagesimo quinto ab vrbē condita
 quibus additis. ccclv. annis fiunt. **M. c. l.** Archadij
 autem et honozius ceperunt impare sūm orosium āno
 ab vrbē condita. **M. c. xlij.** Et ita patet scdo anno ar-
 chadij et honozij compleri. **M. c. l.** annos. et p confes-
 quens ann. ccclv. a missione spitus sancti. tunc cō-
 pleti sunt osilibus existentibus qui hic nominati sūt
 tercio vero anno archadij et honozij factum est apud
 cartagē quod hic p comites gandēū et iouium sub
 osilibus manlio et theodosio dicitur esse factum. **Re**
 gnauerunt autem archadius et honozius simul annis
 .xij. a quibus subtrahitis tribus remanent nouē qbus
 additis. xij. de regno theodosij qui regnauit. xvij. fi-
 unt. xxx. anni ab anno. iij. archadij et honozij. de quibus
 dicit sic. ex quo vsq; ad hoc tempus p. xxx. ferme
 annos.

lib. de uirginitate

Oecumono libro de ciuitate dei expre-
 tis hñs que ad ortum et pgressum ci-
 uitatum duarum p tinent incipit aug-
 agere de earum finibus in libris qua-
 tuor sequentibus. In quoz. primo re-
 probans falsis opinionibus d istis fi-
 nibus. docet finem ciuitatis dei esse vitam eternam fir-
 nem vero ciuitatis dyaboli esse mortem eternā.

Capitulo primo dicit. alij in anno. s. antistenes
 alij in corpore sicut aristippus. alij in vrbē qz
 epicureus finem poneret bonoz et maloz. vt sup li-
 bro. viij. capitulo. xij. patet. Quomodo iste tres se-
 cte multiplicare sunt vel multiplicari potuerūt in du-
 centas octuaginta octo ostendit per marcum vartos
 nem. et patet 22

Capitulo .ij. nota qd dicit a platone institutos
 vsq; ad palemonē. platoni autem immediate suc-
 cessit speulippus achademiam tenens quo mortuo suc-
 cessit zenocrates. zenocrati autem successit palemon-
 vnde dicit hic. qui ab illo. s. platone quartus scolarum
 tenuit eius. palemonem autem archadesilas. q noue ach-
 demie dicitur auctor fuisse.

Capitulo .iij. p. ossequens opinionē marci vart-
 onis dicit in fine qd assetit varto veteres acha-
 demicos hoc sensisse allegans ad hoc quedam nomie
 antiochum qui suus erat magister et quorū quem
 tamen cicero magis videtur velle stoycum qd veteres
 achademicos. vnde in libro qui apud me de achades
 nins erat primus. inducit lucillum. hoc verba dicentē
 Cum eraclitum studiose audirem otra antiochū dis-
 ferent em et antiochum otra achademicos. dedi an-
 tiocho operam diligentem vt causam ex eo totam
 agnoscerem. Et libro primo de natura deoz. inducit
 coctā de antiocho sic dicentē. Antiocho stoyci aper-
 tipateticis de otinere videntē verbis discrepare.

Capitulo .iiij. dicit lamentatus est cicero in cō-
 solatōne de morte filij. de qua virtū librij scripse-
 rit. vel in aliqua oratōne hoc fecerit scripsit em libū
 duodecim oratōnum mibi nō est certum quia mibi de
 hoc vidi. **Item** infra fit mentio de cat hōne qui se-
 ipsum interfecit apud vticam. zelabat em p tes pom-
 peij otra iulium cesarem qui victo pompeio et occiso
 romam ingressus dicitur et consili appellatus ē. des-
 inde in affricam transiens quo catho fugerat omnes
 pompeij duces debellauit et nepotes. quibus auditis
 catho apud vticam ciuitatem affrice existens interfes-
 cit seipsum.

Capitulo v. allegat duas auctoritates de tere-
 tio. quarum prima sic incipit. dixi vroz 22. et est in
 adelphis. Secunda que sic incipit. In amore iuure

291
suspiriones et est in eunuchio in principio. Item infra
pro auctoritate quam allegat de iulio vide librum
de amicitia.

Capitulo .xxi. nota qd fingitur quoddam mon/
strum fuisse euomens ignem per os nomine cacus. ma/
nebat autem in auentino monte spoliis et occidens ho/
mines et furore plurimum indulgens. De cacus scribit vir/
gilius eneidis libro .viij. sicut modo. Hic spelunca fu/
it vasto sub moza recessu. Semibois caa facies quaz
dura tegebat. Solis in accensam e adij. sempqz recen/
ti. Cede repebat humus foribus affixa supbis. Oia vi/
rum tristi pendebat pallida rhabo. Duic monstro vul/
canus erat. pater istius atros. Que uomens ignes ma/
gna se mole ferebat. Hos versus virgilij posuit. quia
beatus augustinus. verba de eis passim allegat cum
dicit. faciamus aliquem quale canit poeta etc. Item
infra dicit. nisi nimis accularerur cacus pax laudare
tur hercules qui cum interfecit. narrat em virgilius
vbi supra qd cum veniret hercules de hispania inter/
fecto tergozore rege hispanie ducens armenta bouu
iste cacus quatuor tauros ac totidem iument a futas
est. et ne furtus suum pateret. traxit illos boues per/
caudas in antru suum. vt no apparerent vestigia nisi
retroerula. hercules autem querens armenta sua pri/
mo delusus tandem p mugitum tauri vnius de phens
dit furtum et extrahens cacum de spelunca sua inter/
fecit eum etc.

Capitulo .xxij. de hijs que hic dicuntur de cice/
rone et sepione nota libro .ij. ca. ix.

Deus quem varro doctissimus romanoz iouem
putat. vnde supra libro .iij. augustinus de vero a su/
mo deo agens dicit. Hunc etiam credit varro ab hijs
coli qui vnum summu deu et soliu sine simulaculo co/
lunt. Item qd dicit porphirius ofiterur. patet sup
libro .x. de deo vocando eum pluraliter pncipia puta/
appter pluralitatem psonaz. vt ibide expressius p.
capitulo .xxij. ad confirmandum dicta porphi/
rii allegat librum eius dictum eglogion. qd aut
nisiqz aut raro inuenitur. Item infra dicit. Inter/
rogat. nota qd porphirius vxorem habuit xpianam
qua voluit magis artibus reuocare a xpiani mo. vñ
consultit apolline ut hic dicitur. pncipi oraculu qd h
ponitur est planu. sed m ista pomtue. Interrogauit
em porphirius apolline quid melius. verbum vel ro/
sub quibus nominibus intelligitur principiu qd nos
dicimus filium an lex. sub quo intelligitur pncipiu
quod tam platonici qd nos dicimus patre. pferat aut
apolline patre. vt patet ex verbis eius. Item infra
de commendatione xpiani ponit tertium oraculum quod
erat becatos. Est autem becate ipa. pterpina que sine
guitur dea inferni quam sub nomine becatos inuocant
magi. dicta est autem becate ab becatos grece quod
est centrum latine. quia mens laus maritus helene pla/
cuit eam centum vicinis. vel quia fingit qd msepul/
tas no recipit in infernu ante centu annos. Verba hu/
ius oraculi aliquantulum sunt obscura. Et rñd dea
scz becate. corpus quidem debilitans bus tormentis
semp tam in pns qd m impia est opostu. sed a parte
amne est differencia. Vnde dicit. Anima autem pioz
rum celesti sedi msidet. Non igitur xpianus et si punitus
est in corpore quod amne est pns et impns damna/
tus est. quia aia ei sic et aliozum pioz. celesti sedi in/
sudet. et quasi querere. Cur igitur anime aliozum
xpianozum a xpo instructe no residet tali sede. Rñs
dit dicens. Na anima scz xpiani implicari errore dedit a/
lijs animabus scz xpianoz. et hoc fataliter quasi dis/
cat. no sponre et ppria voluntate hoc dedit alijs. sed
fate impellente. fuit ergo xpianus sine culpa. et ideo tan/
qz pius fm animam est in celesti sede. sed ille sunt qui
bus fata no annuerunt. id est non concesserunt obtinere
dona deo. neqz habere ogmionem iouis immortas

his. ppterca igitur dñs exosi scz xpiani sunt. quibus fa/
ro non fuit id est ex fato pmissum no fuit nolle deum
nec dona a dñs accipe. hñs fataliter dedit iste scz xpianus
erore implicari. Ipse vero pius quia hoc non spon/
te sed fataliter fecit et ideo mcessit id est accessit i ce/
lum sicut pñ. Itaqz hunc scz xpianum non b. alpbem. abis.
Post hec inquit. De xpo interrogantibus ait becate
quoniam quidem immortalis anima scz humana. post
corpus vt mcedit nosti. quia quousqz plene purgata
sit fm porphiriu vt patet ex pcedentibus no reuertit
tur ad patrem. sed reuoluitur in noua corpora. vnde
dicit. A sapientia autem abscessa felicitet quia non pur/
gata plene semp errat scz redeundo ad cor. pora. qñ/
tum vero ad animam xpiani subiungit dicens. Vri pie/
tate pstantissimi est ista anima que felicitet xpianu. hñc
colunt scz xpiani. aliena a se veritate scz existente. De/
inde post verba porphirij annectit quartum oraculu
interrogantibus inquit. cur damnatus est oraculo res/
pondit.

Ultimo libro declarato qui sunt fines
veri ciuitatis terrene et celestis. psequi/
tur de conditombus horum finum. pri/
mo agens de modo pueniendi ad hos fi/
nes. secundo declarando odit oēs ho/
rum libris sequentibus scz libro .xxij.
et .xxij. quia autem modus perueniendi ad hos fines e/
per iudicium generale ideo in hoc specialiter agit de
illo iudicio ostendens diem illum iudicij venturu esse.

Capitulo .xxij. mentonem de porphirio facies
dicit. Cum pietatem laudet hebreoz. scz i libro
qui dicitur eglogion vt patet supra libro .xij. capitu/
lo .xxij. Infra autem ante medium capulu mentio/
nem facit de stella virgiliana breuiter memorans qd
virgilius sedo eneidis narrat scz qd subuersa troya
et anchise patre orante deos in signum pncis eraudire
factus est subitus fragor tonitru de celo lapsa p vñ/
bras stella facem ducens multa cum luce cucurrit illa/
sumam suplatente mag culmina tecti cernimus pbeam
claram se condere siluam. Verba sunt hec enee narzan/
tis de bello troiano.

Ultimo pmo li. incipit agere de conditombz
finum vtriusqz ciuitatis dei et dyabo/
li. Et primo agit de pena eterna damna/
torum in libro isto. et libro sequenti de
eterna felicitate bonoz.

Capitulo .iij. huius libri ponit opinionem plato/
nicor. de quatuor passionibus seu pcurbatombz
que est supra posita libro .xij. capitulo .iij. qua ostē/
mauit verbis virgilij .vi. eneidis quoz vnum hic
ponit cum dicit. hinc metuunt cupiunt etc. Quod au/
tem infra dicitur in .xij. huius operis vicium videtur
scriptoris. no enim in .xij. sed i .xij. libro capitulo .v.
facit quod hic dicitur. Et infra. Rufus et incipit
in corpora velle reuerti. de virgilio .vi. eneidis sum/
ptum est.

Capitulo .iij. pbat p exempla naturalia qd cor/
pora viuencia possunt inter cruciatu pmanere. et di/
cit. Salamandra in ignibus viuit. de qua dicit pidoz
rus ethimoloyarum libro .xij. capitulo .iij. Salaman/
dra vocata qd cōtra incendia valet. Et infra. Ita
otra incendia repugnans. ignes sola aialium extins/
guit. viuit enim in medijs flammis sine dolore et con/
sumptione et no solum non vritur. sed extinguit incen/
dium. Item nota quantum ad hoc quod dicit qd qui/
dem montes notissimi helie qui tanta etc. Scribit emz
pidozrus ethimoloyaz. libro .xij. capitulo de insulis
qd sicilia caueris et fistulis penetrabilibus ventis et
sulphure plena sit. vnde et ibi ethne montes estuant
incendia. de quo et infra capitulo de montibus dicit
Constat autem hunc montem scz ethnam ab ea pte
qua eurus et africanus flant habere speluncas plenas

fi' phure et vsq ad mare deductas q' spelunca recipia
ente s in se fluitus ventum causant qui agitur igne
ignit et sulphure vnde fit q' videtur incendium.

Item capitulo de insulis sic dicit. Colie insule si
alie appellate ab eolo p'pone filio. Et infra. Colie in
sule et vulcane vocantur q' n' ipse sic et hna ardean: c.

Capitulo v. nota q' hic dicitur de sale agrige
tino muenitur in salmo vbi agit de cecilia a hns
que in ea sunt. De fonte apud garamantes. quod hic
dicitur scribit solinus agens de garamantica regione
que est in africa. De fonte in epiro scribit ysidorus qd
hic dicitur in libro xij. capitulo de aquis. De lapis
de albestro quod hic dicitur scribit solinus agens de
tercio sinu euope capitulo v. istius pris. scribit etiā
quod hic dicitur de ficu egyptiaca agens de egipto
de hns que in ea sunt. De pomis etiam sodomozuz
scribit solinus quod hic dicitur agens de iudea a hns
que in ea sunt. De lapidibus pirite et selenite scri
bit ysidorus et hmoiologia 2. libro xv. capitulo .x. et
.xj. De oceptibus equarum in capadocia scribit so
linus qd hic dicitur agens de capadocia et hns que i
ea sunt. De arboribus etiam et thile insula idie scri
bit solinus agens de india a hns que in ea sunt c.

Capitulo vj. de lucerna in fano veneris meriti
quibilibi a sinu lachro ferreo mare pendente nō
legi alibi q' hic. P'omit deinde verus virgilij deseris
bentis potestatem sibille in arte magica et habentur
eneidos libro iij. De c' carnimib' p'mittit soluere
mōtes id est liberare mentes hominū a cura et sollici
tudine quas velis id est p' libito suo. ast alns duras i
mittere curas. Hic aquas fluminis scz p'mittit con
tra naturalem decursum et vertere sidera retro. scz
p'mittit nocturnosq' ciet id est euocabit manes id est
deos mortuoz. quos dicit nocturnos. quia solēt ap
parere de nocte. in quoz. ascensu. de inferno mugit
re videbis terram sub pedibus. id est sonare ad mos
dum mugitus. et videbis montibus. id est de mōib' 9
descendere ornos id est arbores quas sic vocatas
et nominatas.

Capitulo viij. ponit narratōnem varionis de
stella veneris que aliquando est stella matutina
aliquando vesperina. et habet nomina quinq' q' pos
nuntur hoc vesu. lucifer. auroza. venus hesper hes
sperus. Idem dicit plautus vesperuginem. et pro he
spero dicit omerus hesperā more greco. Ogius fu
it rex ille sub quo diluuium scdm scilicet p'cularē cō
tigit in achaia. Quod infra dicitur virgilij vetus
et de pomis sodomoz. vide supra capitulo v. de ter
ta hac scribit solinus agens de iudea et de hns que i
ea sunt. dicens longo ab ierosolimis recessu r'istis si
nus panditur quem de celo tactum testatur hum' ni
gra. et in cinerem resoluta vbi duo oppida vni sodo
mum nominatum. alterum gomozra. apud que habet
pomum habens speciem maturitatis mandi tamē nō
potest. nam fuliginem intrinsecus familiariam icludit
quā ambitio rāmen extreme cutis cohibet. que vel ta
ctu leui pressa fumum exalat et fatiscit in vagum pul
uerem.

Capitulo xj. dicit. vij. genera penarum i legis
bus esse vt scribit tullius.

Capitulo xij. scribit Asius virgilij. vj. eneidos
vbi cum induxisset anchisen informantem filium
suum eneam. quomodo anime afficerent quatuor pas
sionibus ex corpore dicendo. Idine metuit cupiūt gau
dentq' dolentq' nec auras suscipiunt clausis tenebris
et carcere ceco. consequenter adiungit anchise verba
informantis filium de penis q's patiuntur anime post
mortem dicens. quin et supremo cum lumine vita res
linquent. quasi diceret non solum patiuntur hic anie
in corpore. sed et cum vita supremo lumine relinquit
co:pora. tamen inquit scilicet anchises non omne mas
lum. nec omnes pestes corporee or racte funditur ex
cedunt miseris id est a miseris animabus recedunt pe

mitus. necessitas penitus est multa conerita is est mala
i durata. et ex corpore mitus inolescere modis. ergo
scilicet vt hoc fiat exerceatur scz anime penis maloz
rum. que ve te rum scz commissorum in corpore supplis
cia expendant id est exsoluant. a hoc isto modo. quia
de animabus alie panduntur id est exponuntur suspē
se ad ventos inanes alns scilicet eis eluitur scelus infe
dum sub iurgite vasto aut exuritur igni.

Capitulo xij. dicit. Solum quando natus ē fe
runt r'istis 302 oastre regem bactrianozum de q'
scribit solinus in parte qua agit de homine capitulo 8
qui busdam inuitatis. Itaq' vnum nouimus ea hora
r'istis quando natus est scz 302 oastre. mox optimaz
rum artium peritissimum. quia hoc non proceredere
ille r'istis. sed potius malum p'per artium magicarum
inuentōnem vt hic annotat augustinus. De isto 302
astre scribit o'osius libro primo. q' minus rex alios
rum subacta aha et deuidis scis nouissime 302 oastre
bactrianoz. regem eundemq' vt ferunt magice artis
reptozem pugna oppressum inteseat. vnde dicit b
Amo quippe regē a hns 2. cum esset ipse rex bactr
ianozum.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.

Capitulo xvij. et ultimo post mediuz dicit. nā
cum campos eliseos poeta ille describeret scz virgilij
us. vj. eneidos vbi putant c. verus virgilij est. Quis
q' sui memores alios facere memento. quem versu sar
tis exposit in sca.